26
4 0 - 2 0 1 0

cc: DG ETM → dep. 9/9/10

Ministerie van Economische Zaken

10.2.e

TER ONDERTEKENING

Aan
de Minister

10.2.e 31/8

Directoraat-generaal voor Energie, Telecom en Markten
Directie Energiemarkt

Auteur
10.2.e 10.2.e 31/8

Aanleverpunt
A/562

T 070 10.2.e
10.2.e @minez.nl

nota

Brief aan TK en EK inzake geactualiseerde kosten-batenanalyse slimme meter

Datum
26 augustus 2010

Notanummer
ETM/EM / 10129856

Informatiekopie aan
DG ETM, MT EM, WJZ/Nas, ED/10.2.e g, pg marktmodel, 10.2.e , DC/10.2.e BBR/10.2.e 10.2.e

Bijlage(n)
3

Paraaf 10.2.e plv.dir. EM 10.2.e 31/8	Paraaf J.A. Vijlbrief DG ETM 31/8	Paraaf
Medeparaaf E.P. Nas dir. WJZ per email akk. 26/8	Medeparaaf 10.2.e BBR 10.2.e 10.2.e 31/8	Medeparaaf 10.2.e plv. dir. ED 10.2.e 31/8

Aanleiding

- Bij ~~parallelle~~ eerdere nota (ETM/EM/10127037) bent u verzocht om instemming met de nota naar aanleiding van het verslag inzake de novelles Marktmodel en Energie efficiëntie.
- Zoals in deze nota aangegeven stellen wij u voor de geactualiseerde kosten batenanalyse die door KEMA is uitgevoerd tegelijk met de nota n.a.v. het verslag aan de beide Kamers toe te sturen.

Verzoek

Ik verzoek u de brieven aan de Tweede en Eerste Kamer te ondertekenen.

Toelichting

- In uw brief beschrijft u de achtergrond voor de hernieuwde kosten-batenanalyse, geeft u een duiding van de belangrijkste resultaten en schetst u wat u doet met de beleidsaanbevelingen van KEMA.
- De KEMA studie laat zien dat de uitrol van de slimme meter ook met de introductie van keuzevrijheid om de slimme meter te accepteren en meer waarborgen voor privacy nog steeds een positieve netto contante waarde (770 mln) heeft. Deze is echter wel lager ten opzichte van de verplichte uitrol (eerder becijferd op 1,3 mld). Bij een non acceptatiegraad van 20% of wanneer meer dan 20% van de consumenten de op afstand uitleesbaarheid uit laat zetten kan de netto contante waarde onder nul dalen. Dit is de prijs die we gezamenlijk bereid zijn te betalen voor privacy en keuzevrijheid. Indien uit de monitoring van de uitrol blijkt dat de maatschappelijke business case zich negatief ontwikkelt, zal dan moeten worden bezien of aanvullende maatregelen wenselijk en noodzakelijk zijn.
- In de rapportage formuleert KEMA enkele aandachtspunten ten aanzien van de acceptatie van de meter, het effectief gebruik ervan en een efficiënte uitrol

Ontvangen BBR 31/8 - 6/9

SCAN04/00002782

van de intelligente meetsystemen. U onderschrijft het belang van de door KEMA geformuleerde aandachtspunten en betrekt deze bij de vormgeving van de lagere regelgeving en in de afstemming met de sector. Met name geeft u concreet aan welke stappen u zet ten behoeve van communicatie en dat u bedrijven middels eisen aan de meter faciliteert bij het vergroten van energiebewustzijn bij consumenten (open standaarden).

- In juli bent u per nota geïnformeerd over de beperkte mogelijkheden voor evaluatie in 2012. In uw brief gaat u hier nader op in:
  - U geeft aan dat u met de rapportage van KEMA invulling geeft aan de mogelijkheid die het derde energiepakket biedt om grootschalige invoering van de slimme meter voor 3 september 2012 te onderwerpen aan een economische evaluatie. Aangezien deze positief is, is Nederland gehouden in 2020 tenminste 80% van de huishoudens te voorzien van een intelligent metersysteem voor elektriciteit.
  - Naar verwachting wordt op z'n vroegst eind 2011 fysiek begonnen met de kleinschalige uitrol. Voor september 2012 zijn weinig relevante nieuwe gegevens en ervaringen te verwachten. Het uitvoeren van een nadere evaluatie voor september 2012 ligt dan ook niet voor de hand. Ofwel: het staat – onvoorziene omstandigheden buiten beschouwing latend – vast *dat* Nederland gebonden is aan een grootschalige uitrol. Potentieel ligt dit in de Kamer gevoelig, omdat de besluitvorming in de Kamer is ingehaald door het derde energiepakket.
  - Wel doet u uw toezegging wat betreft zorgvuldigheid gestand. Wanneer de novelles inwerking treden wordt eerst gestart met de kleinschalige uitrol. Deze duurt minimaal twee jaar (gaat over de grens van 3 september 2012 heen) en wordt gemonitord door de NMa. Daarna wordt – pas na overleg met de Kamer – het besluit over de grootschalige uitrol genomen. Dit besluit ziet dus niet toe op de beslissing *of* de uitrol plaatsvindt, maar *op welke wijze* (tempo, percentage).

10.2e

Directie Energiemarkt

Van: 10.2e
Aan: 10.2e
Onderwerp: RE: vervallen van einddatum ivm onderzoeken slimme meters
Datum: maandag 27 september 2010 12:43:44
Bijlagen: 10-1193 Eindrapport EZ Int meters finaal.pdf

Hoi 10.2e

- hierbij het eindproduct van KEMA.
- met de vaststelling van dit product is de KEMA opdracht nar behoren afgerond.
- lees: de factuur kan wat mij betreft betaalbaar gesteld worden (vanuit de inhoud).

groet,
10.2e

Van: 10.2e
Verzonden: maandag 27 september 2010 11:27
Aan: 10.2e
Onderwerp: RE: vervallen van einddatum ivm onderzoeken slimme meters

10.2e *ook van KEMA heb ik een eindfactuur ontvangen. Geldt ook voor hun het zelfde verhaal als hieronder voor TNO geldt?*
mvg 10.2e

Van: 10.2e
Verzonden: vrijdag 24 september 2010 11:31
Aan: 10.2e .
Onderwerp: RE: vervallen van einddatum ivm onderzoeken slimme meters

- geef maar aan dat ze op mijn verzoek de boel nog niet definitief maken omdat ik zeker wil zijn dat het eindresultaat strookt met de adviezen die nog komen.
- die ligt buiten de verantwoordelijkheid van TNO.
- ik heb de toezegging dat eventuele opmerkingen verwerkt worden.

Groet,
10.2e

Van: 10.2e
Verzonden: vrijdag 24 september 2010 11:22
Aan: 10.2e
Onderwerp: RE: vervallen van einddatum ivm onderzoeken slimme meters

10.2e *er staat overal CONCEPT op en ik weet niet of het geaccepteerd wordt als eindresultaat. Ik zal dit moeten bespreken met FEZ.*

Van: 10.2e
Verzonden: vrijdag 24 september 2010 11:15
Aan: 10.2e
Onderwerp: RE: vervallen van einddatum ivm onderzoeken slimme meters

Hoi 10.2e

- voor het betaalbaar stellen van deze factuur kun je bijgevoegde rapportage gebruiken.
- TNO heeft het werk wat in het kader van deze opdracht geleverd moest worden naar behoren afgewerkt.

- op dit moment wachten we nog op een tweetal adviezen van CBP en NMa.

- TNO mag van die adviezen kennis nemen en onder eigen onafhankelijke verantwoordelijkheid beslissen of er eventueel nog (zeer kleine) aanpassingennodig zijn.
- de rapportage / beoordeling is dus nog niet definitief, maar het werk in opdracht van EZ zit er op.

- lees: de rekening kan voldaan worden.

Groet,
10.2e

Van: 10.2e
Verzonden: vrijdag 24 september 2010 10:11
Aan: 10.2e
Onderwerp: FW: vervallen van einddatum ivm onderzoeken slimme meters

Hallo 10.2e

Ik heb een eindfactuur van TNO ontvangen. Maar die kan ik pas betalen als definitieve rapport is ontvangen. Heb jij de nodige adviezen al ontvangen?
Anders moeten we aan TNO doorgeven dat factuur nog niet betaald kan worden.
mvg 10.2e

Van: 10.2e
Verzonden: vrijdag 17 september 2010 9:48
Aan: 10.2e
Onderwerp: RE: vervallen van einddatum ivm onderzoeken slimme meters

Hoi 10.2e

- KEMA is klaar.
- TNO is zo goed als klaar (houden op mijn verzoek het stuk nog concept)
- zodra ik nog enkele adviezen binnen heb kan ook TNO worden afgerond.
- dit ligt niet bij TNO, maar bij mij.

Groet,
10.2e

Van: 10.2e
Verzonden: vrijdag 17 september 2010 9:01
Aan: 10.2e
Onderwerp: vervallen van einddatum ivm onderzoeken slimme meters

Hallo 10.2e

- Contract met **TNO** VP 1/7376 ivm onderzoek slimme meters verviel per 1-9-2010. Wat is de stand van zaken ivm eventuele verlenging einddatum?
- Ook contract met **KEMA** VP 1/7076 voor uitrol

slimme meters vervalt binnen kort 1-10-2010, wat moet er nog gebeuren?

Met vriendelijke groet,

10.2e
Medewerkster financieel beheer
.....

Directie Energiemarkt
Directoraat-generaal voor Energie, Telecom en Markten
Ministerie van Economische Zaken
Postbus 20101 | 2500 EC | Den Haag
.....

T 070 10.2e
F 070 379 78 41
M 06 10.2e
E 10.2e @minez.nl
.....

Afwezig: woensdag
.....

28

deponeren aub

Ministerie van Economische Zaken

TER INFORMATIE

Aan
drs. 10.2.e
plv.
10.2.e
10.2.e
10.2.e
10.2.e

Directoraat-generaal voor Energie, Telecom en Markten
Directie Energiemarkt

Auteur
10.2.e 0.2e

Aanleverpunt
A/562

T 070 10.2e
10.2e @minez.nl

nota

opdrachtverstrekking aan KEMA ivm ondersteuning bij behandeling MKBA slimme meter; VP 1/7

Datum
19 oktober 2010

Notanummer
ETM/EM / 10154663

Informatiekopie aan
10.2e
10.2ee
10.2e

Bijlage(n)

Paraaf Paraaf Paraaf

Medeparaaf
10.2e
fin.beh. EM
10.2e

Medeparaaf
10.2e
FEZ/ETM
10.2e

Medeparaaf

Samenvatting en conclusies:

Ik verzoek u akkoord te gaan met bijgaande opdracht aan KE[10 lid 1 sub c; 10 lid 2 sub g]eze beleidsuitgave wordt een totaalbedrag (inclusief BT[10 lid 1 sub c; 10 lid 2 sub g] gecommitteerd en t.z.t. betaald op budgetpositie:

Motivering:
Ivm de aanpassing van de wetgeving rondom de slimme meter heeft KEMA in opdracht van EZ een hernieuwde analyse opgesteld van hun rapport uit 2005 over gecalculeerde businesscase voor de introductie van de slimme meter in Nederland. Dit rapport is reeds opgeleverd. KEMA is gevraagd om nu expert ondersteuning te bieden t.b.v. Kamerbehandeling novelles Marktmodel en Energie efficiëntie en afronding AMvB metereisen en kostenoverzichten. Het gaat dan met name om advisering in kader van de maatschappelijke kosten batenanalyse en technische werking van de meter.

Aantekeningen:
Digitaal dossier: 2010003703(A)
Offerte: 10154750

10.2e

Directie Energiemarkt

Ontvangen BBR

SCAN04/00002838 5

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20101 2500 EC Den Haag

KEMA Nederland B.V.
T.a.v. 10.2.e
Postbus 9035
6800 ET ARNHEM

Directoraat-generaal voor Energie, Telecom en Markten
Directie Energiemarkt

Bezuidenhoutseweg 30
Postbus 20101
2500 EC Den Haag

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door
10.2.e
10.2.e

Aanleverpunt
A/562

T 070 10.2.e
F 070 379 7841
10.2.e r@minez.nl

minute

Datum 19 oktober 2010

Betreft Opdrachtverstrekking voor ondersteuning kamerbehandeling novelles Marktmodel en Energie-efficiënte; verplichtingnummer: 1-7724

Ons kenmerk
ETM/EM / 10154676

Uw kenmerk

Informatiekopie aan
10.2.e

Paraaf	Paraaf	Paraaf
10.2.e plv. dir. EM		

Medeparaaf	Medeparaaf	Medeparaaf
10.2.e fin.beh. EM	10.2.e 10.2.e FEZ/ETM	

Bijlage(n)
ARVODI

Verzendwijze: Per post

Brieftekst op de volgende pagina

Ontvangen BBR	Ontvangen Postkamer	Datum verzending	Paraaf Postkamer
	- 29 OKT. 2010 -	- 29 OKT. 2010 -	10.2.e

netbeheer nederland
energie in beweging

Vereniging van
Energienetbeheerders
in Nederland

Utrechtseweg 310
6812 AR Arnhem
Postbus 1156
6801 BD Arnhem
Telefoon 026-356 95 00
Fax 026-442 83 20
secretariaat@netbeheernederland.nl
www.netbeheernederland.nl

Ministerie van EZ - Directie Energiemarkt
T.a.v. 10.2.e 0.2e
Postbus 20101
2500 EC DEN HAAG

Ons kenmerk	N 2010-459
Behandeld door	10.2e
Telefoon	026 - 356 94 70
E-mail	10.2e @netbeheernederland.nl
Datum	22 oktober 2010
Onderwerp	Agentschap NL en slimme meter

Geachte 10.2.e ,

Het afgelopen jaar hebben Netbeheer Nederland en Agentschap NL meerdere Ronde Tafel bijeenkomsten georganiseerd om in open dialoog met marktspelers, experts en belangenorganisaties toe te werken naar een zorgvuldige introductie van de slimme meter. Behalve als basis voor draagvlakontwikkeling, vormt het nu ontstane consultatienetwerk voor netbeheerders en rijksoverheid ook een belangrijk klankbord om te komen tot een toekomstvaste functionele en technologische opbouw van de slimme meter in combinatie met evenwichtige regelgeving. De turbulente politieke besluitvorming begin 2009 heeft namelijk laten zien hoe belangrijk het is om de potenties van de slimme meter niet alleen uit te drukken in termen van operationele efficiency en marktontwikkeling, maar ook in termen van consumentbescherming en voordelen voor consument en maatschappij op het vlak van bijvoorbeeld energiebesparing en duurzaam energiegebruik.

De Ronde Tafels hebben een grote rol gespeeld bij de totstandkoming van het nu in de 2e Kamer voorliggende wetsvoorstel (novelle) om de introductie van de slimme meter te regelen. Ook hebben de Ronde Tafels in belangrijke mate bijgedragen aan de huidige heroriëntatie op de industriestandaard op functioneel en technologisch gebied (NTA 8130 en DSMR). De Ronde Tafels hebben zich daarmee ruimschoots bewezen voor Netbeheer Nederland en de rijksoverheid.

Met de naar verwachting positieve parlementaire behandeling van het aangepaste wetsvoorstel eind dit jaar, breekt voor alle partijen een nieuwe fase aan met nieuwe uitdagingen. Een tweejarige fase waarin de slimme meter op kleinschalig niveau getoetst zal worden aan criteria op ondermeer het vlak van consumententevredenheid en de benutting van het aanzienlijke energiebesparingpotentieel.

SCAN01/0000700096

ABN-AMRO 61.30.01.036
KvK Arnhem 09175117

Gezien het belang van het welslagen van deze kleinschalige uitrol voor netbeheerders en rijksoverheid, wil Netbeheer Nederland het opgebouwde consultatienetwerk graag continueren. Daarbij voelt zij zich gesterkt door hetgeen de Minister van Economische Zaken hierover heeft geschreven in haar aanbiedingsbrief bij de Herziene Maatschappelijke Kosten Baten Analyse aan de Eerste en Tweede Kamer op 3 september jl. Tegelijk wil Netbeheer Nederland ook graag de samenwerking met Agentschap NL continueren. De betrokkenheid van het Agentschap NL als neutrale intermediair achten wij hierbij als onmisbaar.

Met deze brief willen wij de toekomstige betrokkenheid van Agentschap NL bij dit consultatienetwerk krachtig bij uw Ministerie bepleiten. Ook willen wij uw Ministerie uitnodigen om met ons aan de hand van lokale pilots concrete praktijkervaring op te doen en een eerste aanzet te geven aan de uitvoering van de beleidsaanbevelingen uit de Maatschappelijke Kosten Baten Analyse. Aanbevelingen die onder andere betrekking hebben op een effectief gebruik van de slimme meter en een optimale benutting van het energiebesparingpotentieel. Vanwege haar expertise op het gebied van energiemarketing bij consumenten én het belang van een objectieve en betrouwbare vaststelling van eventuele besparingseffecten in de praktijk, zien wij ook hier een belangrijke rol weggelegd voor het Agentschap NL.

Vriendelijk vragen wij u om ons pleidooi in overweging te nemen en -uitgaande van een positief oordeel- met uw leidinggevenden te bezien in hoeverre voornoemde inzet op het gebied van de slimme meter ingepast kan worden in de aan Agentschap NL op te dragen uitvoeringsprogrammering voor 2011.

Mocht u naar aanleiding van deze brief nog vragen of opmerkingen hebben, dan ben ik graag bereid die te beantwoorden.

Met vriendelijke groet,

10.2.e

10.2.e

cc 10.2.e .2e Directoraat-generaal Wonen, Wijken en Integratie

30

10.2e

netbeheer nederland
energie in beweging

Vereniging van
Energienetbeheerders
in Nederland

Utrechtseweg 310
6812 AR Arnhem
Postbus 1156
6801 BD Arnhem
Telefoon 026-356 95 00
Fax 026-442 83 20
secretariaat@netbeheernederland.nl
www.netbeheernederland.nl

Ministerie van EZ, Landbouw en Innovatie - DGET
10.2e 10.2e
Postbus 20101
2500 EC DEN HAAG

Ons kenmerk N 2011-505
Behandeld door 10.2e 10.2e
Telefoon 026 - 10.2e
E-mail 10.2e @netbeheernederland.nl
Datum 16 februari 2011

Onderwerp toelichting communicatie slimme meter door netbeheerders

Geachte 10.2e ,

Tijdens de bespreking op 17 januari jl. over het communicatieplan slimme meter van de gezamenlijke netbeheerders, heeft u ons gevraagd om in concrete termen in te gaan op de volgende vragen:

1. Op basis van welke gezamenlijke afspraken en uitgangspunten zorgen de Netbeheerders voor een goede en heldere communicatie naar de consument met betrekking tot het aanbieden van de slimme meter?
2. Hoe zien deze afspraken eruit, specifiek met betrekking tot de onderwerpen keuzevrijheid, privacy en security? Wat wordt er gecommuniceerd op welke wijze en wanneer?
3. Volgens welke stappen wordt er door de netbeheerders gewerkt aan het gezamenlijke communicatieplan slimme meter en wat mag er in grote lijnen van het plan verwacht worden?

In bijgaand schrijven treft u een overzicht van de gemaakte afspraken en van de stappen die de werkgroep 'Communicatie Slimme meter' heeft gezet en nog zal zetten om te komen tot een breed gedragen Communicatieaanpak Slimme Meter.

Ik ga er vanuit u met deze brief voldoende geïnformeerd te hebben. Mocht u toch nog vragen hebben dan zijn wij natuurlijk altijd bereid deze te beantwoorden.
Gegeven de doorontwikkeling van het dossier zou Netbeheer Nederland het op prijs stellen dat wanneer de brief - of delen daarvan - worden verspreid, er vooraf overleg plaatsvindt.

Met vriendelijke groet,
10.2e
10.2e
Voorzitter projectgroep Uitrol Slimme Meter (pgUSM),
Netbeheer Nederland

cc. 10.2e

SCAN01/00008170 2

ABN-AMRO 61.30.01.036
KvK Arnhem 09175117

Inleiding

Op 9 november 2010 heeft de Tweede Kamer het nieuwe wetsvoorstel slimme meters aanvaard. Na parlementaire besluitvorming in de Eerste Kamer kan tot invoering van de wet worden overgegaan.

Het traject van parlementaire behandeling is nog altijd gaande. Wij hebben met u geconstateerd dat de afgelopen jaren zowel in de Eerste als de Tweede Kamer veel en intensief over de invoering van de slimme meter is gesproken. Vooral de onderwerpen privacy en security en de keuzevrijheid van de consument om de slimme meter al dan niet te accepteren en te laten plaatsen zijn daarin belangrijke onderwerpen van gesprek geweest.

De netbeheerders zijn zich – met u - ten volle bewust van de verwachtingen van het parlement. Ook beseffen wij de uitdrukkelijke wens van beide Kamers om op een transparante, duidelijke, zorgvuldige en open wijze met de klant te communiceren en de klant tijdig te informeren over de invoer en uitrol van de slimme meter. Daarbij wordt actief aandacht besteed aan diverse aspecten zoals vrijwilligheid en privacy (ook lettend op de reactiebrief aan de Kamer n.a.v. de brief van Vrijbit).

Graag verzeker ik u dat de netbeheerders er alles aan gelegen is om uitrol en invoer van de slimme meter zorgvuldige en soepel te laten verlopen, waarbij de belangen van de klant door ons goed voor ogen zullen worden gehouden.

Om dit te realiseren zal in de komende periode de onderlinge samenwerking en afstemming tussen de netbeheerders nog verder worden geïntensiveerd. Hiertoe heeft de pgUSM een opdracht gegeven. Dit valt binnen de taakopdracht van de Ledenraad van Netbeheer Nederland aan de pgUSM.

Daarnaast is het in het belang van het ministerie en de netbeheerders om de onderlinge inspanning op communicatie aan de klant goed met elkaar af te stemmen en daarover in overleg te blijven. De Netbeheerders blijven primair verantwoordelijk voor de (eigen) communicatie.

Er zal gestart worden met de zogeheten kleinschalige uitrol van slimme meters waarvoor de startdatum nog in goed onderling overleg tussen het ministerie en de netbeheerders wordt vastgesteld. Voorts is nog aanvullende regelgeving in MRs en AMvBs nodig die mede richting geven aan de praktische uitvoering van de communicatie. Dit betekent voor de netbeheerders dat zij vanaf de startdatum voor een periode van twee jaar slimme meters installeren in een aantal gevallen: nieuwbouw, grootschalige renovatie, reguliere vervanging en op aanvraag. Netbeheerders zullen representatieve communicatie pilots uitvoeren die inzicht geven voor de communicatie uitingen tijdens de grootschalige uitrol.
Binnen het programma Uitrol Slimme Meter (pgUSM) van Netbeheer Nederland heeft de werkgroep 'Communicatie Slimme Meter' het afgelopen jaar belangrijk voorbereidend werk gedaan om te komen tot sectorbrede basis voor de communicatie. De werkgroep heeft als opdracht te komen tot een gedragen communicatieplan op basis van een set van gezamenlijke afspraken en uitgangspunten. Hiervoor is onder meer met uw ministerie overlegd.

De werkgroep heeft gezorgd voor **uniformiteit in teksten** die door de netbeheerders gebruikt worden in hun huidige, reguliere communicatiekanalen. Daarnaast heeft in oktober 2010 een eerste rondetafel bijeenkomst met diverse "stakeholders" plaatsgevonden, en is een tweede bijeenkomst in voorbereiding. Ook hebben separate gesprekken met maatschappelijke organisaties als Consumentenbond en Vereniging Eigen Huis plaatsgevonden, om verwachtingen tav de communicatie te inventariseren en mogelijkheden tot samenwerking te verkennen.

De aanpak van de communicatie over de slimme meter is na de kamerbehandeling opgeschaald om in gezamenlijkheid de communicatie vorm te geven. Er is door de netbeheerders afgesproken dat in de kern de communicatie over de slimme meter identiek moet zijn. De netbeheerders maken daarom concrete afspraken over gezamenlijke principes in de communicatie, statements en "praktische manieren" om markt- en klantkennis te delen. Aangezien de netbeheerders elk hun eigen klantrelatie hebben is differentiatie in de communicatie op merkniveau en t.a.v. praktische aspecten mogelijk.

In deze brief worden de uitgangspunten en gemaakte afspraken toegelicht en wordt beschreven volgens welke planning er aan een gezamenlijk communicatieplan slimme meter wordt gewerkt.

1 Algemene uitgangspunten ten aanzien van communicatie over de slimme meter.(niet limitatieve opsomming)

- Communicatie over de slimme meter zal plaatsvinden op basis van een gezamenlijk communicatieplan, de communicatieplannen van individuele netbeheerders zullen hieraan verbonden zijn;
- De inhoud van de communicatie over de slimme meter zal zoveel mogelijk gestandaardiseerd worden. Dit betekent dat communicatie over de slimme meter gebeurt in lijn van gezamenlijk afgesproken kernboodschappen en dat er gewerkt wordt met een gezamenlijk opgestelde Q&A over de slimme meter;
- Op de onderwerpen van keuzevrijheid, privacy en security streeft Netbeheer Nederland naar standaardisatie van de inhoud van alle communicatie. Specifiek de communicatie rondom het aanbieden van de slimme meter (de uitrol) zal gebeuren op basis van standaard tekstblokken over genoemde onderwerpen;
- Kernboodschappen, tekstblokken en de Q&A zullen afgestemd worden met het ministerie en waar nodig met andere relevante partijen;
- Naast gezamenlijke kernboodschappen, tekstblokken en een Q&A zal er ook een lijst met issue statements opgesteld worden en zal communicatie over calamiteiten/ issues centraal geleid worden;
- Crisiscommunicatie en de coördinatie daarvan is een onderdeel van het communicatieplan en zal ook vooraf worden afgestemd met andere partijen, waaronder EL&I en NMa;
- Het effect van de communicatie inspanningen wordt getoetst aan de hand van een gezamenlijke media analyse en een gezamenlijk consumenten attitude onderzoek;
- De netbeheerders zullen afstemming met derden (leveranciers, overheid, etc) zo goed mogelijk faciliteren, zoals bijvoorbeeld met het instrument Ronde Tafel;

- Als deliverable van het communicatieplan zal worden beschreven hoe, in samenhang mat andere boodschappen en partijen, in geval van meerdere netbeheerders bij één klant gecommuniceerd gaat worden;
- De netbeheerders willen in de kleinschalige uitrol zodanige ervaring opdoen met de communicatie, zodat deze zoveel mogelijk toepasbaar zijn voor de grootschalige uitrol. Dit betreft de inhoud van de communicatie, klantervaringen, samenwerking en partnerships.

2 Specifieke afspraken en uitgangspunten voor communicatie over de slimme meter

Vrijwilligheid en privacy

Consumenten worden proactief en volledig van alle relevante informatie voorzien die voor hen van belang is om een afgewogen keuze te kunnen maken. Het gaat specifiek om:

- Het recht om de op afstand uitleesbare meter te kunnen weigeren;
- De mogelijkheid om de meter op verzoek administratief uit te laten zetten;
- De mogelijkheid om de meter al dan niet met een hogere frequentie uit te lezen;
- Informatie hoe de Wbp wordt nageleefd;
- Inzicht in kosten (van de meter, energieverbruik);
- Inzicht in het gebruik van data (soort, momenten);
- Uitleg over hoe de privacy geborgd is van de verbruiksgegevens;
- Uitleg over welke persoonsgegevens worden opgeslagen.

In het op te stellen communicatieplan zal ook worden beschreven of, en zo ja hoe, de consument geïnformeerd gaat worden over privacy- en security-richtlijnen en gedragscodes hierover.

Tijdigheid

De netbeheerders zijn van mening dat de consument de ruimte moet hebben om zich goed te oriënteren en een keuze te maken. Verder moet de consument in staat worden gesteld op tijd rekening te houden met de tijd van plaatsing van een slimme meter (indien van toepassing) om zo mee te kunnen werken aan een snelle installatie. Consumenten worden dan ook enkele weken voor plaatsing over de slimme meter op huisadres geïnformeerd. De netbeheerders gaan kijken of hierin eenzelfde aanpak in te volgen is. Ervaringen en best-practices zullen worden gedeeld.

Mogelijkheden

De slimme meter op zich zelf gaat niet direct energie of kosten besparen. De netbeheerders zullen klanten bij het aanbod van de slimme meter echter wel degelijk informeren over de toepassingsmogelijkheden van de slimme meter, bijvoorbeeld op het gebied van zuiniger met energie omgaan (displays) en op termijn nieuwe (energie)diensten. Dit vanuit de overtuiging dat het moment van aanbod een uitstekende gelegenheid is de klant te inspireren bij te dragen aan energiebesparing.

Wijze van communicatie
Informatie over de eerder aangegeven thema's zal in elk geval via de reguliere kanalen van de netbeheerders beschikbaar zijn en in het begin van het communicatieproces de klant proactief worden aangereikt. De informatie zal informatief, eenduidig, begrijpbaar en transparant zijn. Met klantpanels worden communicatieboodschappen en middelen ook getest. De netbeheerders zijn niet verantwoordelijk voor de klantcommunicatie van andere partijen zoals leveranciers en woningbouwcorporaties. Vanzelfsprekend zijn de netbeheerders bereid tot proactief afstemmen van de communicatieplannen met leveranciers en woningbouwcorporaties.

Netbeheerders zullen in de eigen communicatie verwijzen naar de 'officiële' kanalen van overheden en maatschappelijke instanties voor informatie over de uitrol. Dit kan bijvoorbeeld Consuwijzer zijn.

3 Communicatieplan en tijdpad

Op basis van de eerder genoemde afspraken en uitgangspunten heeft de werkgroep communicatie de opdracht om te komen tot de volgende producten:

Een overzicht van de strategische uitgangspunten en randvoorwaarden:
- de overall doelstelling van de netbeheerders; rolverdeling van de verschillende partijen in de keten;
- positioneringstrategie slimme meter;
- een tijdpad;
- minimale (wettelijke) uitgangspunten/randvoorwaarden.

Een communicatieplan waarin staat:
- communicatiedoelstelling;
- doelgroepen / stakeholders;
- communicatiestrategie;
- principes in de communicatie;
- middelenmix in grote lijnen;
- welke communicatiemiddelen we inzetten per boodschap/doelgroep;
- welke boodschappen we voor welke doelgroep gaan communiceren;
- wie welke boodschap aan welke doelgroep communiceert (rolverdeling NB's/ LV's/ Overheid/ anderen);
- in hoeverre we communicatiemiddelen uniformeren/ welke ruimte voor iedere partij open blijft de boodschap in eigen stijl te brengen;
- budget (voor 2011, 2012 en 2013).

Tijdpad:
- 28 febuari Werkplan voor opleveren van het communicatieplan gereed voor goedkeuring door de pgUSM;
- 15 mei Communicatieplan voor de kleinschalige uitrol gereed.

4 Organisatie

- Het opstellen en uitwerken van het communicatieplan is binnen de pgUSM geborgd.
- Door de pgUSM is een stuurgroep ingesteld en een projectmanager benoemd. De voorzitter van de pgUSM maakt ook deel uit van de stuurgroep.
- Het aanspreekpunt voor EL&I voor wat betreft het dossier communicatie slimme meter is de voorzitter pgUSM. Dezelfde persoon maakt ook deel uit van de ingestelde stuurgroep.
- Er wordt inhoud gegeven aan het communicatieplan door een werkgroep, samengesteld uit communicatieverantwoordelijken van de verschillende netwerkbedrijven. Deze werkgroep rapporteert aan de stuurgroep en en de stuurgroep rapporteert aan de pgUSM.

5 Ter Afsluiting

De netbeheerders onderstrepen het belang van goede communicatie en hebben het commitment uitgesproken samen zorg te dragen de klantcommunicatie zo goed mogelijk in te richten. Op dit moment zijn nog niet alle inhoudelijke, organisatorische en operationele aspecten van de communicatie besproken. De komende maanden worden benut om concrete invulling en producten op te leveren waarmee in de praktijk gewerkt kan gaan worden voor de uitrolcategorieën en de algemene communicatie over de slimme meter.

De omvang en complexiteit van de uitrol slimme meter is een bijzonder communicatieve opgave. Vooral omdat de Nederlandse situatie keuzevrijheid van de consument kent. Reden te meer om in afstemming met leveranciers, ministerie, belangenverenigingen en andere relevante partijen invulling te geven aan de communicatie.

ONGERUBRICEERD

Energie
Stieltjesweg 1
2628 CK Delft
Postbus 155
2600 AD Delft

www.tno.nl

T +31 88 866 20 00
F +31 88 866 06 30
infodesk@tno.nl

TNO-rapport

TNO-RPT-DTS-2011-00463

Beoordeling uitvoeringsregelingen Slimme Meter

Datum	17 maart 2011
Auteur(s)	10.2e
Oplage	150
Aantal pagina's	63 (incl. bijlagen)
Aantal bijlagen	5
Opdrachtgever	Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie
Verplichtingnummer	01.7039
Projectnummer	035.33332

Alle rechten voorbehouden.
Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, foto-kopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van TNO.

Indien dit rapport in opdracht werd uitgebracht, wordt voor de rechten en verplichtingen van opdrachtgever en opdrachtnemer verwezen naar de Algemene Voorwaarden voor opdrachten aan TNO, dan wel de betreffende terzake tussen de partijen gesloten overeenkomst.
Het ter inzage geven van het TNO-rapport aan direct belang-hebbenden is toegestaan.

© 2011 TNO

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

Samenvatting

De regering heeft de ambitie om in overeenstemming met Europese richtlijnen slimme meters in huishoudens in Nederland te installeren. Deze slimme meters kunnen volgens de experts bijdragen aan de totstandkoming van een duurzame, betrouwbare energievoorziening. Het wetsvoorstel dat hiervoor in Nederland bij de Tweede en daarna Eerste Kamer is ingediend, is aangehouden. De Eerste Kamer zette vraagtekens bij de privacy en bij het verplichte karakter van de wetgeving in combinatie met de bijbehorende sancties.

De minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie heeft toegezegd met een wijziging van de wetswijziging (een novelle) te komen. Ook gaf de minister aan dat een “geruststellingsbrief” van TNO bij de onderliggende AMvB voor metereisen gevoegd zou worden. Daartoe heeft het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie TNO gevraagd om een oordeel te geven over de uitvoeringsregelingen. In uitvoeringsregelingen worden de details van wetten geregeld en hierin wordt vastgesteld waaraan de slimme meter uiteindelijk moet voldoen.

Eind 2010 heeft de Tweede Kamer ingestemd met de novelle en in februari 2011 heeft de Eerste Kamer ook ingestemd.

De uitvoeringsregelingen zijn beoordeeld op 5 aspecten: toekomstvastheid, beveiliging, privacy, economische en juridische aspecten. Deze aspecten zijn gerelateerd aan de internationale ontwikkelingen voor elk aspect. Voor elk van de aspecten is op basis van de huidige wetgeving, Europese richtlijnen en technische kennis van TNO een aantal normen en bijbehorende toetsen opgesteld. Deze normen en toetsen vormen samen het beoordelingskader en geven aan waaraan de uitvoeringsregelingen, zoals de Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) en Ministeriële Regelingen (MR) moeten voldoen. In deze beoordeling is alleen de AMvB metereisen in de verhouding met andere wetgeving, zoals de Elektriciteitswet 1998 en de WBP, beoordeeld.

De belangrijkste punten in het beoordelingskader, dat bestaat uit 24 normen met 48 bijbehorende toetsen, zijn dat de meter en de interfaces daarop gestandaardiseerd dienen te worden en dat er strikt toezicht gehouden dient te worden. Het toezicht spitst zich toe op de wijze waarop de netbeheerders met privacy en beveiliging omgaan. De regulering die nu al plaats vindt, zal uitgebreid moeten worden naar de slimme meetinfrastructuur.

De AMvB geeft invulling aan het grootste gedeelte aan het beoordelingskader. Punten als het houden van toezicht op onder andere jaarlijkse privacy- en beveiligingsaudits, en de realisatie van een internationale open standaard zijn geen punten die in de AMvB opgenomen dienen te worden. De toezichthouder zal er streng op moeten toezien dat de audits uitgevoerd worden en dat de auditverslagen opgenomen worden in de jaarverslagen van de netbeheerders. Het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie zal de ontwikkeling van een internationale open standaard moeten ondersteunen.

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

TNO ziet geen reden om de AMvB af te keuren en kan daarmee de Minister en de beide Kamers geruststellen. Deze conclusie zal verwoord worden in een brief aan de Minister.

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

Inhoudsopgave

Samenvatting **3**

1 Inleiding **7**
1.1 Achtergrond 7
1.2 Opdracht 8
1.3 Scope 9
1.4 Beoordelingsproces 9
1.5 Positionering beoordelingskader 10

2 Uitgangspunten beoordelingskader **13**
2.1 Beoordelingsobject 13
2.2 Functionaliteit Slimme Meter 13
2.3 Actoren in de omgeving van de slimme meter 15
2.4 Kerntaken actoren Slimme Meterinfrastructuur 16

3 Beoordelingskader **18**
3.1 Beveiliging en privacy 18
3.2 Toekomstvastheid 23
3.3 Economische aspecten 28

4 Beoordeling **31**
4.1 Wijze van beoordelen 31
4.2 Beoordeling 32
4.3 Observaties 42
4.4 Conclusie 44

Bijlage(n)
A Leden Consultatiegroep
B Notulen eerste Consultatiegroep bijeenkomst
C Notulen tweede Consultatiegroep bijeenkomst
D Referenties
E Veelgestelde vragen

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

Volgens Europese richtlijnen moet de slimme meter geïnstalleerd worden. In de richtlijnen is niet vastgelegd of dit een verplichte uitrol is. Experts zien dit als een eerste stap richting de realisatie van nieuwe energienetwerken en geven aan dat deze nieuwe netwerken nodig zijn om in de toekomst een duurzame, betrouwbare en betaalbare energievoorziening te hebben. De installatie van de slimme meter is in Nederland verwoord in een wetsvoorstel[1] door de minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie.

Het doel van het wetsvoorstel is ervoor te zorgen dat de kleinverbruiker structureel beter kan worden bediend door de energiebedrijven. Hiermee moet de werking van de elektriciteits- en gasmarkt structureel verbeteren. Andere aanleidingen voor het wetsvoorstel zijn het beperken van het energiegebruik van consumenten en het faciliteren van de transitie naar een duurzame energiehuishouding.

In 2008 en 2009 is het wetsvoorstel voor de introductie van de slimme meter in Nederland behandeld in de Tweede en Eerste Kamer. In eerste instantie voorzag het wetsvoorstel in een grootschalige verplichte uitrol. Tijdens de behandeling in de Tweede Kamer is de uitrol in tweeën geknipt: een initiële uitrol waarmee ervaring kon worden opgedaan en een later te nemen besluit over grootschalige uitrol.

Verschillende partijen hebben op die wet gereageerd in brieven en in radio- en TV programma"s. Hier zaten zowel positieve als negatieve reacties bij. De Eerste Kamer stelde hierop vragen over de voorgestelde aanpak. Dit waren onder meer vragen over of de introductie van de slimme meter wel voor energiebesparing zou gaan zorgen en of het verwijderen van alle huidige meters geen kapitaalvernietiging is. Ook werden vragen gesteld over het feit dat de meter zelf ook energie gebruikt en over de privacy gevoeligheid van de verbruiksgegevens. Ook vroegen senatoren waarom de meter verplicht werd gesteld, met daarbij een boete of gevangenisstraf bij weigering.

De wet is aangehouden in de Eerste Kamer. De minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie heeft de Eerste Kamer tijdens het overleg op 24 maart 2009 een novelle toegezegd. In de novelle zou de acceptatieverplichting, alle burgers zouden de meter moeten accepteren, vervallen en privacy beter geregeld zijn. Senator Van Driel (PvdA) gaf in dezelfde Eerste Kamerbehandeling aan dat hij technisch niet voldoende onderlegd is om te beoordelen of de slimme meter zoals in de wetgeving voorgesteld ook daadwerkelijk toekomstvast is. De Eerste Kamer heeft de Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie daarom verzocht om een “geruststellingsbrief”. De Minister heeft deze op haar beurt toegezegd en beloofd deze aan TNO te vragen.

Quotes uit transscript plenaire behandeling in de Eerste Kamer:

[1] kamerstukken 31.320 en 31.374

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

De heer Van Driel (PvdA): *U kunt mij over de slimme meter van alles wijsmaken. Ik zeg niet dat u dat wilt of doet, maar het kan, want als ik de NTA 8130 wil doorgronden, had ik ooit iets anders moeten gaan studeren. Het enige wat ik vraag, is of u kunt zorgen voor een brief van TNO – want die organisatie vertrouw ik – waarin staat dat dit toekomstvast is en dat wij hiermee een aantal jaren vooruit kunnen. Je kunt niet vijftien of twintig jaar vooruitzien, maar dan zou ik een beetje geruster zijn. Ik trek uw woorden niet in twijfel, maar ik kan ze niet overzien.*

Minister Van der Hoeven: *Ik vind dat een terechte vraag. Eigenlijk vraagt u om een geruststellingsbrief, als ik het zo mag noemen. Ik zal dat aan TNO vragen en die brief ook voegen bij de Algemene Maatregel van Bestuur, zodat die een onderdeel van de discussie kan zijn.*

De herziening van de eerder genoemde wetsvoorstellen is verwoord in de novelle[2] die inmiddels door de Tweede en Eerste Kamer aangenomen.

1.2 Opdracht

De gevraagde geruststelling betreft een toetsing van de toekomstvastheid, beveiliging en privacy van de slimme meter. Het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie heeft TNO gevraagd deze toetsing uit te voeren. Voor een goed onderbouwde beoordeling is het noodzakelijk een toetsing uit te voeren aan de hand van een vooraf opgesteld toetsingskader. Omdat de in de wetgeving genoemde “slimme meter” nog niet is gedefinieerd heeft TNO daarom de opdracht ingevuld met het beoordelen van de uitvoeringsregelingen. Uitvoeringsregelingen zijn Algemene Maatregelen van Bestuur en Ministeriële Regelingen die de details van wetgeving invullen. De aantallen slimme meters die in Nederland geïnstalleerd zouden moeten worden, zijn vergeleken met heel Europa niet groot. Nederland zal wel aansluiting moeten behouden bij Europa en Europese ontwikkelingen. Daarom heeft TNO vooral ook Europese ontwikkelingen hierbij meegenomen.

TNO heeft een beoordelingskader (een toets) opgesteld waaraan de uitvoeringsregelingen, in dit geval de AMvB betreffende de metereisen, moeten voldoen. Deze toets bestaat uit de volgende aspecten:

- Beveiliging & privacy
  Persoonsgegevens moeten nu en in de toekomst beschermd worden. Dit moet in alle gebruikte technieken en processen van de slimme meter vastgelegd zijn. De technische en procedurele beveiliging van de slimme meter zorgt hier voor. Daarnaast moet de hele keten, van meter tot factuur, zodanig beveiligd zijn dat criminelen er geen misbruik van kunnen maken. Dit geldt voor de functies die gegevens verzamelen en verwerken, maar ook voor de andere functies in de slimme meter.
- Toekomstvastheid
  Er komen telkens nieuwe producten op de markt. Voor sommige type producten (technologieën) gaat die ontwikkeling heel snel en voor andere langzamer. Dit verschil mag niet een beperking zijn. Toekomstvastheid houdt daarom rekening

[2] kamerstukken 32.373 en 32.374

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

met het kunnen uitbreiden, aanpassen en configureren van een slimme meter. Daarmee zullen toekomstige ontwikkelingen gefaciliteerd moeten kunnen worden. Ook wordt in toekomstvastheid rekening gehouden met de manier waarop technieken ingezet worden en of die goed beheerd kunnen worden.

- Economische en juridische aspecten
  De eisen die aan de meter gesteld worden, mogen er niet toe leiden dat maar één meterfabrikant de meter kan leveren. Ook zullen de eisen die aan de meter gesteld worden effect hebben op de kosten van de meter. Deze zaken worden getoetst in de economische en juridische aspecten.
- Toetsing aan internationale ontwikkelingen
  Nederland staat niet op zichzelf. De toetsing is daarom ook vergeleken met hoe andere Europese landen tegen de slimme meter aankijken en hoe de implementatie van de slimme meter is uitgevoerd.

Het beoordelingskader is getoetst in een klankbordgroep. Deze groep bestaat uit vertegenwoordigers van organisaties die een belang hebben bij de slimme meter. Hierbij waren onder andere de Vereniging Netbeheer Nederland en EnergieNed, de vereniging van energie leveranciers bij betrokken. De volledige namenlijst is te vinden in bijlage 0.

Er zijn twee bijeenkomsten met de klankbordgroep geweest. Deze zijn samen met KEMA gehouden. KEMA had de opdracht van het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie gekregen om de maatschappelijke kosten en baten opnieuw te analyseren. In de eerste bespreking zijn de uitgangspunten en een gedeelte van het beoordelingskader besproken. De notulen van deze bespreking zijn te vinden in bijlage B. In de tweede bijeenkomst is de conceptbeoordeling doorgenomen. De notulen van deze bijeenkomst zijn te vinden in bijlage C.

Het commentaar dat van de consultatiegroep is ontvangen is verwerkt in dit document. Dit is aangegeven door een verwijzing naar de notulen. Tevens is hierbij aangegeven wat met het commentaar is gebeurd.

In de bijlage is ook een “veelgestelde vragen” lijst opgenomen, waarin algemene vragen over de consequenties van deze AMvB voor de consument beantwoord worden.

1.3 Scope

De scope van de beoordeling strekt zich uit tot de gehele slimme meetinfrastructuur. De meter is namelijk door communicatie verbonden met verschillende andere systemen en organisaties.

1.4 Beoordelingsproces

Het proces dat TNO gevolgd heeft in de beoordeling van de uitvoeringsregelingen bestond uit 5 stappen:

1. vaststellen van uitgangspunten
   de uitgangspunten voor de beoordeling komen voort uit huidige wetgeving, Europese richtlijnen en technische kennis van TNO

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

2. vaststellen van normen
   normen zijn voorwaarden waaraan de uitvoeringsregelingen moeten voldoen. Deze normen zijn van de uitgangspunten afgeleid

3. vaststellen toetsen
   de toetsen geven aan hoe de uitvoeringsregelingen aan de normen kunnen voldoen. Het totaal aan toetsen is een soort test of checklist

   de combinatie van uitgangspunten, normen en toetsen vormt het beoordelingskader

4. beoordelen uitvoeringsregelingen
   de beoordeling van uitvoeringsregelingen is het testen van de uitvoeringsregelingen op basis van de toetsen. De uitkomst is of de uitvoeringsregelingen helemaal, gedeeltelijk of niet voldoen aan het beoordelingskader.

5. conclusies trekken en aanbevelingen doen
   de laatste stap van de beoordeling is het vaststellen of de uitvoeringsregelingen uiteindelijk voldoen aan het beoordelingskader. Zaken die opgevallen zijn, niet in uitvoeringsregelingen thuishoren worden daarbij vastgesteld. Als laatste worden aanbevelingen gedaan voor beleidsmaatregelen. Dit zijn de punten waar onder andere de Tweede Kamer de uitvoering van de wetgeving op kan controleren.

1.5 Positionering beoordelingskader

De normen die bij de verschillende aspecten gelden, zijn gebaseerd op de huidige wetgeving en voorgestelde wetswijzigingen. Deze wetten en wetswijzigingen vormen namelijk ook de basis van de uitvoeringsregelingen. Natuurlijk wordt ook de algemene technische kennis die TNO heeft, meegenomen in het beoordelingskader.
Zonder deze uitgangspunten wordt de beoordeling vervormd tot een mening. Door het beoordelingskader te koppelen aan wetgeving en algemeen geaccepteerde zaken is de beoordeling zuiverder.
In onderstaand figuur is dit samenspel grafisch weergegeven.

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

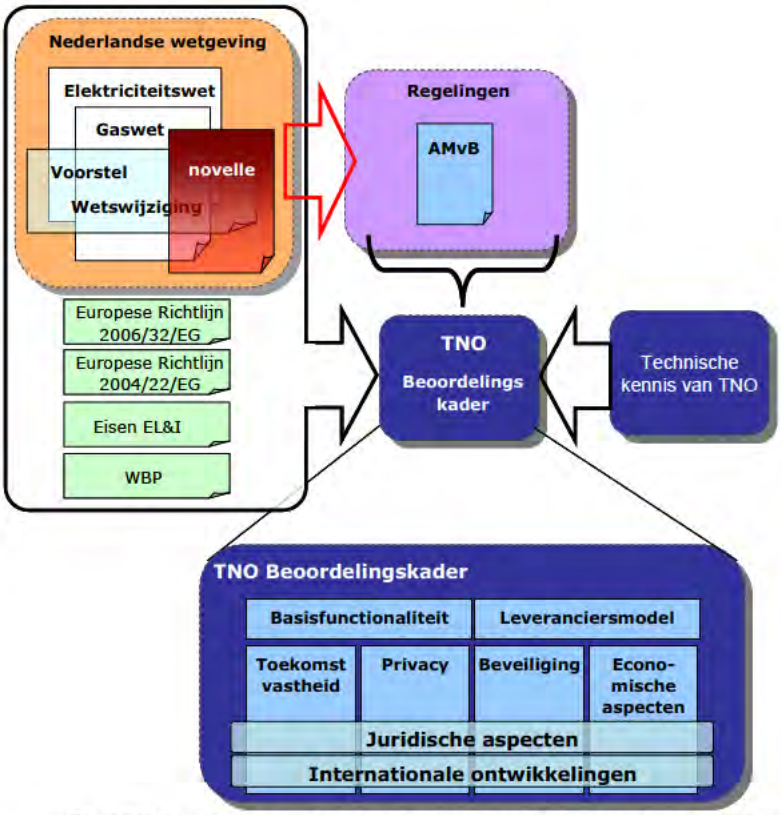

Figuur 1 Samenhang wetgeving, beoordelingskader en uitvoeringsregelingen

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

2 Uitgangspunten beoordelingskader

Om een beoordeling te kunnen uitvoeren zal duidelijk moeten zijn waar die beoordeling over gaat, waarop beoordeeld wordt en in welke context dit gedaan wordt. In het vorige hoofdstuk is al aangegeven waarop beoordeeld wordt. In de eerste paragraaf van dit hoofdstuk staat het onderwerp van beoordeling, het beoordelingsobject. Vervolgens wordt een definitie van de slimme meter gegeven. Daarna volgt de omgeving waarin de slimme meter geplaatst wordt.

2.1 Beoordelingsobject

Het beoordelingsobject bestaat uit de combinatie van de AMvB metereisen, Ministeriële Regelingen en bijbehorende Nota"s van Toelichting. Hieronder wordt opgesomd welke uitvoeringsregelingen tot het beoordelingsobject behoren.

- Algemene Maatregel van Bestuur: Besluit op afstand uitleesbare meetinrichtingen 16 maart 2011
- Nota van Toelichting: NvT Besluit op afstand uitleesbare meetinrichtingen 16 maart 2011

2.2 Functionaliteit Slimme Meter

Het gaat in dit rapport over de slimme meter. Maar wat is die slimme meter dan? In het algemeen is de slimme meter een elektriciteitsmeter waaraan communicatie toegevoegd is. In de figuur hieronder is aangegeven welke verschillende situaties er in de wetswijziging voorzien worden. Voor de functionaliteit „meten" geldt dat hier ook meten voor de jaarafrekening, verhuizing of switch bedoeld wordt.

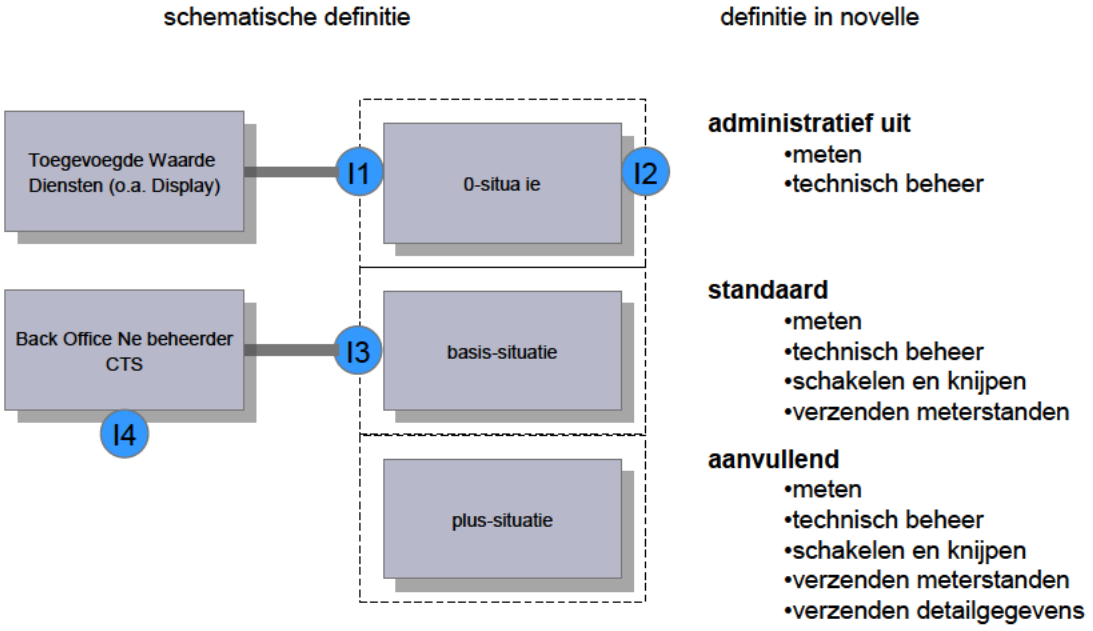

Figuur 2 slimme meter volgens novelle

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

Functionaliteit in 0-situatie (administratief uit)

1 Meten: op de meter kunnen uitlezen van afgenomen en aan het net terug geleverde energie
2 Technisch beheer: het metrologische beheer van de meter

Functionaliteit in basissituatie (standaard)

1 Meten: op afstand kunnen uitlezen van afgenomen en aan het net terug geleverde energie
2 Technisch beheer: metrologische beheer van de meter
3 Schakelen en knijpen: het op afstand kunnen aan- en afschakelen van capaciteit en het instellen van de capaciteit
4 Verzenden meterstanden: het kunnen verzenden van de tweemaandelijkse verbruiksgegevens aan de netbeheerder

Functionaliteit in plussituatie (aanvullend)

Dit zijn dezelfde functionaliteiten als in de basissituatie, maar de verstuurde gegevens kennen een hoger detailniveau.

1 Meten: op afstand kunnen uitlezen van afgenomen en aan het net terug geleverde energie
2 Technisch beheer: metrologische beheer van de meter
3 Schakelen en knijpen: het op afstand kunnen aan- en afschakelen van capaciteit en het instellen van de capaciteit
4 Verzenden meterstanden: het kunnen verzenden van de detail verbruiksgegevens aan de netbeheerder

De basissituatie (standaard) is de meter die iedereen aangeboden krijgt.

De 0-situatie (administratief uit) ontstaat als een slimme meter is geïnstalleerd, maar de bewoner bezwaar heeft.

De plussituatie (aanvullend) kan nodig zijn voor het leveren van geavanceerde energiebesparende diensten.

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

2.3 Actoren in de omgeving van de slimme meter

In het volgende figuur is de omgeving van de slimme meter geschetst. Hierin zijn ook de relaties tussen de verschillende actoren, de partijen die een rol spelen, in de figuur weergegeven.

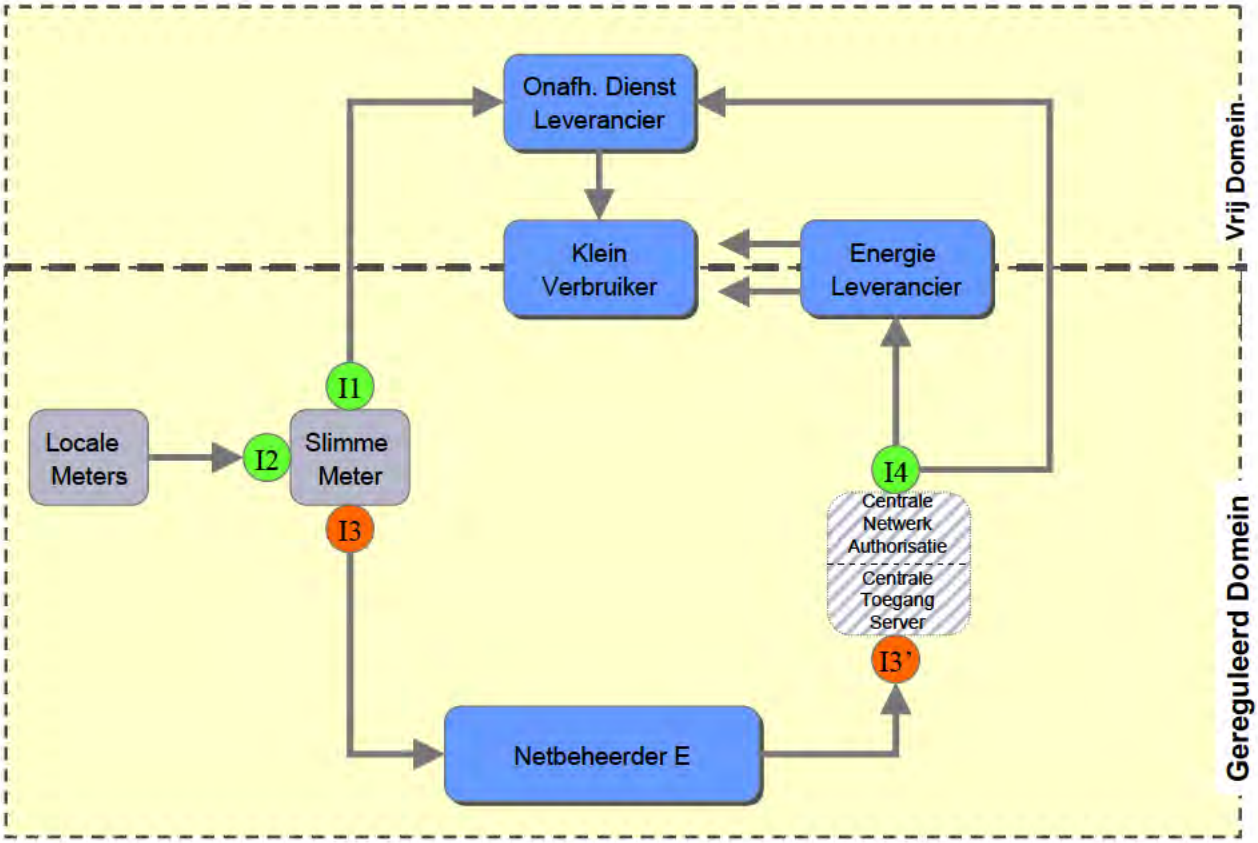

Figuur 3 positionering slimme meter

In bovenstaande figuur zijn de actoren weergegeven en hoe ze zich onderling verhouden in relatie tot de slimme meterinfrastructuur. Er worden 4 interfaces verwacht in de slimme meterinfrastructuur. I1 tot en met I4 zijn deze interfaces. Dit zijn:

I1 Interface tussen slimme meter en de onafhankelijke dienstaanbieder
op deze interface kan bijvoorbeeld een display in huis aangesloten worden
I2 Interface tussen slimme meter en locale meters
op deze interface kunnen de bijvoorbeeld de gasmeter en watermeter aangesloten worden via een lokaal netwerk (Local Area Network: LAN)
I3 (Communicatie) Interface tussen slimme meter en netbeheerder
deze interface zorgt ervoor dat de netbeheerder voor de leverancier de meetgegevens kan opvragen via een grootschalig netwerk (Wide-Area-Network: WAN)

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

I4 Interface tussen netbeheerder en leverancier
via deze interface kan de leverancier en de onafhankelijke dienstaanbieder de ruwe verbruiksgegevens opvragen

Belangrijk is de relatie tussen het vrije en gereguleerde domein, en hoe de slimme meter daarin een positie heeft.

De pijlen in de figuur geven de informatiestromen weer. Zoals te zien is, is de Leverancier tweemaal weergegeven, aangezien deze naast een gereguleerde taak ook diensten in het vrije domein kan leveren.

2.4 Kerntaken actoren Slimme Meterinfrastructuur

In een aantal normen, verderop in dit document, wordt verwezen naar kerntaken van de verschillende actoren. Hieronder staan de definities van deze kerntaken, waarbij de focus is gelegd op de slimme meterinfrastructuur. Dat betekent dat de kerntaken zoals die in wetgeving, inclusief de wetswijzigingen en novelle, en uitvoeringsregelingen gedefinieerd zijn als basis gebruikt worden[3].

Leverancier
De Leverancier is de partij die energie levert aan de kleinverbruiker. Vanuit de wetgeving worden aan de levering en de processen die daarmee te maken hebben regels gesteld. Indien de Leverancier extra diensten aanbiedt, gelden de taken voor de Onafhankelijke Dienstaanbieder. De Leverancier heeft als kerntaken:

1. het beschikbaar stellen van tweemaandelijkse verbruiksoverzichten;
   hiervoor zijn de verbruiksgegevens nodig. Bij een slimme meter wordt dit tweemaandelijks op afstand uitgelezen.
2. het factureren van energieverbruik;
   hiervoor moeten ook de verbruiksgegevens verzameld worden (datacollectie). Ook zal bekeken moeten worden of de gegevens goed zijn (validatie). Tenslotte zal op basis van de juiste gegevens (in codes van de Energiekamer gedefinieerd als comptabele meetgegevens) een factuur opgemaakt moeten worden

Netbeheerder
De Netbeheerder is de partij die het elektriciteitsnet en/of het gasnet beheert. De Netbeheerder heeft als kerntaak het zeker stellen van het transport van energie; voor de slimme meterinfrastructuur betekent dit:

1. Beheren van het (gas- en elektriciteits-) netwerk
   Voor het beheer van het netwerk heeft de netbeheerder gegevens nodig die de status van het netwerk aangeven. In dit model zijn dat technisch beheergegevens.
2. Beheren van de slimme meter
   Voor het technisch beheer van de slimme meter, moet de netbeheerder de beschikking hebben over beheergegevens, zoals batterijstatus en doorlaatwaarde van de meter.

[3] Alleen de taken die specifiek met de slimme meetinfrastructuur te maken hebben worden gedefinieerd.

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

3. In opdracht van Leverancier en Onafhankelijke Dienstaanbieder (ODA) verzamelen verbruiksgegevens
   De netbeheerder verzamelt de verbruiksgegevens

Kleinverbruiker

De Kleinverbruiker is de consument die een aansluiting heeft op het gasnet en/of elektriciteitsnet. Met betrekking tot de slimme meter heeft de kleinverbruiker als rollen en mogelijkheden[4]:

1. Inzage verschaffen in verbruik
2. Vertrouwelijkheid verbruiksgegevens en gegevens rond technisch beheer
3. Betrouwbare facturatie kunnen controleren

Onafhankelijke Dienstaanbieder

Naast de basisrollen Netbeheerder en Leverancier kunnen er andere organisaties zijn die een dienst aan de Kleinverbruiker leveren. Dit zijn aanbieders van diensten die voor de uitvoering van de dienst niet verbonden zijn aan een Leverancier of Netbeheerder. Met betrekking tot de slimme meter heeft de onafhankelijke dienstaanbieder als kerntaak:

1. het factureren van de dienst
   de Onafhankelijke Dienstaanbieder gebruikt hiervoor de beschikbare gegevens. De kleinverbruiker heeft expliciet toestemming gegeven voor het op afstand uitlezen van de meter voor deze dienst

[4] De term taak is bij de kleinverbruiker niet echt van toepassing. Dit zijn meer de punten waar de kleinverbruiker vanuit mag gaan.

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

3 Beoordelingskader

Het geheel van regelingen wordt beoordeeld aan de hand van een beoordelingskader. De aspecten die beoordeeld worden zijn: beveiliging en privacy, toekomstvastheid en economische aspecten. In dit hoofdstuk worden de uitgangspunten, de normen en toetsen per aspect geschetst. Op basis daarvan zal de uiteindelijke beoordeling van de AMvB en Ministeriële Regelingen plaatsvinden.

3.1 Beveiliging en privacy

Beveiliging betekent dat maatregelen getroffen worden om iets te beschermen tegen schadelijke invloeden. In dit geval gaat het er dus om dat de slimme meterketen beschermd wordt. In dit document bedoelen we daarmee dat de informatie en de functionaliteit van de slimme meter beschermd moet worden. Het gaat in deze beoordeling niet om andere aspecten van veiligheid en beveiliging, zoals het voorkomen van elektrische schokken of brandgevaar.
Naast beveiliging kennen we ook nog het begrip veiligheid. Veiligheid betekent dan dat er geen bedreigingen zijn of dat er voldoende beschermende maatregelen zijn tegen bedreigingen.

Voor beveiliging en veiligheid geldt dat de aspecten beschikbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid gewaarborgd zijn en blijven:

1. **Beschikbaarheid**: geautoriseerde partijen hebben op de juiste momenten tijdig toegang tot informatie of functionaliteit.
2. **Integriteit**: correctheid en volledigheid van informatie en de informatie-verwerking. Oftewel: alle juiste gegevens worden op een juiste manier verwerkt. Hieronder valt ook niet-weerlegbaarheid.
3. **Vertrouwelijkheid** (in dit verband gelijk aan **privacy**): informatie is alleen toegankelijk voor degenen die hiertoe zijn geautoriseerd.
   Onder vertrouwelijkheid valt dus ook wie onder welke omstandigheden toegang heeft tot welke gegevens.

Veiligheid is te sturen door vooraf te stellen hoe iets beveiligd moet zijn of achteraf door het opleggen van sancties en strafmaatregelen. Er bestaat daarom technische beveiliging en procedurele beveiliging.

3.1.1 Beschikbaarheid

In de energiemarkt wordt onderscheid gemaakt tussen de levering van energie door de leverancier en het transport daarvan door de netbeheerder naar de kleinverbruiker toe. De netbeheerder beheert een energienetwerk. Daardoor kan de kleinverbruiker niet kiezen uit netbeheerders. De leverancier is wel vrij te kiezen.

De netbeheerder heeft dus een monopolie in een bepaalde regio. De overheid reguleert monopolisten en houdt daar toezicht op. In dit geval wordt is de NMa de toezichthouder. Doordat de overheid de netbeheerder reguleert, zal de overheid ook (delen van) de slimme meterinfrastructuur reguleren.

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

De energie-infrastructuur in Nederland is van nationaal belang en wordt daarom als een kritieke infrastructuur gezien. Dat betekent dat verstoringen van deze infrastructuur geminimaliseerd dienen te worden. In de energienetwerken kan het zelfs zo zijn dat storingen in het ene gedeelte van het netwerk kunnen leiden tot nieuwe storingen in andere delen van het netwerk. Dit wordt het cascade-effect genoemd. Hierdoor kan de energievoorziening als geheel in gevaar komen.

In de basis en plussituatie kan op afstand de meter afgeschakeld worden en kan de stroomtoevoer beperkt worden (knijpen). Dit heeft consequenties voor de beschikbaarheid van de energievoorziening. Hiermee worden mogelijke kwetsbaarheden in de energie-infrastructuur geïntroduceerd. Bijvoorbeeld doordat de meter gehacked kan worden. Deze functionaliteit zal daarom zeer sterk beveiligd moeten zijn.

3.1.2 Integriteit

De gegevens die door de slimme meter verzameld worden (technisch beheergegevens en verbruiksgegevens) zullen te allen tijde vertrouwd moeten kunnen worden. Op dit moment delen de netbeheerder, de leverancier en de kleinverbruiker een vertrouwen in de verbruiksgegevens. Op basis van die gegevens wordt daarop de factuur gemaakt. Dit vertrouwen komt onder meer doordat de meter geijkt is. Omdat de meter verzegeld is en zich in het huis bevindt, zijn de meterstanden niet eenvoudig te beïnvloeden. Dit geeft een extra vertrouwensbasis.

Ook in de nieuwe situatie dient de meter natuurlijk geijkt te zijn en zal deze verzegeld opgehangen moeten zijn, zoals in diverse andere wetten en uitvoeringsregelingen (Metrologiewet en MR Afsluitbeleid) voorgeschreven is. Door de andere manier van meten, verwerken en communiceren (digitaal) zullen er wel extra zekerheden ingebouwd moeten worden.

Niet-weerlegbaarheid (non-repudiation), valt hier ook onder. Dit houdt in: kunnen aantonen dat bepaalde gebeurtenissen of handelingen hebben plaatsgevonden en dat data van deze handelingen op integriteit en oorsprong kunnen worden getest zodanig dat een derde partij deze integriteit en oorsprong kan controleren.

3.1.3 Vertrouwelijkheid en privacy

De Wet Bescherming Persoonsgegevens (WBP) geeft aan wanneer een organisatie gedetailleerde gegevens mag gebruiken en hoe daarmee omgegaan moet worden. Door de introductie van de slimme meter kan er sprake zijn van veel zeer gedetailleerde verbruiksgegevens. Met de huidige meters kan niet op afstand uitgelezen worden en in de nieuwe situatie wel. Het is dan ook van belang dat de WBP zeer zorgvuldig en nauwkeurig toegepast wordt.

Er moet hierbij wel opgemerkt worden dat in de nieuwe situatie er meer mogelijkheden zijn om verbruiksgegevens te verkrijgen:

1. rechtstreeks van de kleinverbruiker zelf

   Van de kleinverbruiker zelf kan deze informatie verkregen worden:
   a. via de P1 poort door middel van een extra apparaat dat met de meter en bijvoorbeeld een computer communiceert

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

b. via de „oude" manier van het handmatig opgeven van meterstanden via telefoon, post of Internet.

Omdat de beoogde slimme meter is uitgerust met een communicatiekanaal bestaan er nog meer opties zoals:

c. het versturen van meterstanden via het communicatiekanaal (bijvoorbeeld via SMS)

2. via de netbeheerder

de leverancier of onafhankelijke dienstaanbieder kan via de netbeheerder de verbruiksgegevens opvragen. In de basissituatie zijn dit de tweemaandelijkse verbruiksgegevens en de meterstanden per evenement (jaarafrekening of eindafrekening bij switchen, verhuizen of eindelevering). Voor het opvragen van gedetailleerde meterstanden, dient de kleinverbruiker expliciet toestemming te geven. De leverancier krijgt per definitie de tweemaandelijkse meterstanden van de netbeheerder. Voor detailstanden heeft de leverancier expliciete toestemming nodig. De onafhankelijke dienstaanbieder heeft altijd expliciete toestemming nodig.

Voor de beide doelen, facturatie en inzicht in verbruiksgegevens, bestaan dus meerdere opties voor het achterhalen en eventueel communiceren van verbruiksgegevens. Vanuit een beveiligingsperspectief heeft het de voorkeur om de optie te kiezen met de laagste beveiligingsrisico"s. Hierin zal een afweging nodig blijven tussen mogelijkheden en beveiliging.

3.1.4 Overige overwegingen

De functies van de meter hebben sterk uiteenlopende risicoprofielen en bedreigingen. Het ligt voor de hand dat voor functies met een hoog risicoprofiel hogere beveiligingseisen moeten gelden dan voor functies met een laag risicoprofiel.

Voor de communicatie met de slimme meter wordt gedacht mobiele communicatie-netwerken zoals GPRS, vaste netwerken, zoals PLC, en publieke netwerken, zoals Internet. Wanneer informatievoorziening en functionaliteit afhankelijk zijn van publieke communicatienetwerken zoals het Internet zijn sterke beveiligings-maatregelen noodzakelijk.

Vertrouwen in de markt wordt versterkt indien alle gegevens onweerlegbaar gemaakt worden. Indien alle partijen te allen tijde kunnen controleren of de meterstanden correct zijn en welke berichten er van en naar de meter gestuurd zijn, kan dit het vertrouwen van zowel netbeheerders, leveranciers, onafhankelijke dienstverleners als consumenten vergroten.
De onweerlegbaarheid kan mogelijk gemaakt worden door een technische voorziening in de meter. Hieronder kan bijvoorbeeld een registratie van verstuurde en ontvangen berichten verstaan worden, inclusief de meterstanden van dat moment.

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

3.1.5 *Normenkader Beveiliging en Privacy*

De normen en toetsen voor beveiliging en privacy zijn zoveel mogelijk rechtstreeks afgeleid van de primaire kerntaken van de actoren van de slimme meterinfrastructuur en verdeeld in de volgende categorieën:

1. Beschikbaarheid
2. Integriteit
3. Vertrouwelijkheid / Privacy

Beschikbaarheid

Nr.	Norm	Nr.	Toets
S1n1	Oneigenlijk gebruik van de functies afschakelen en/of knijpen van de energievoorziening moet worden voorkomen.	S1t1.1	De netbeheerder is eindverantwoordelijk voor het afschakelen en knijpen van de energievoorziening van individuele aansluitingen middels de slimme meter.
		S1t1.2	In de uitvoeringsregelingen moet zijn voorgeschreven dat de beveiliging van de afschakel- en knijp-functionaliteit ter voorkoming van oneigenlijk gebruik van deze functies is gewaarborgd.
		S1t1.3	Voor de kleinverbruiker, netbeheerder en leverancier moet controleerbaar en met zekerheid vast te stellen zijn dat een netbeheerder een schakelopdracht heeft gegeven en met welke reden deze opdracht gegeven is.

Integriteit

Nr.	Norm	Nr.	Toets
S2n1	Het digitaal of handmatig wijzigen van meterstanden, op afstand of lokaal, is niet mogelijk	S2t1.1	Het wijzigen van de absolute meterstand van de meter op welke wijze dan ook is onmogelijk gemaakt.
S2n2	De meterstanden moeten correct zijn	S2t2.1	De meter moet geijkt zijn
		S2t2.2	Toetsing van de ijking moet mogelijk zijn
S2n3	De meterstanden zijn controleerbaar	S2t3.1	Meterstanden op het display van de meter moeten gelijk zijn aan de op dat moment opgeslagen of verstuurde

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

			meterstanden.
		S2t3.2	Voor de kleinverbruiker, netbeheerder en leverancier moet controleerbaar en met zekerheid vast te stellen zijn van welke unieke meter de meterinformatie afkomstig is. (authenticiteit) en dat deze meterstanden integer zijn (dat wil zeggen niet ongemerkt kunnen zijn aangepast).
S2n4	Uit veiligheidsoverwegingen dienen onderdelen die noodzakelijk zijn voor (verbetering van) beveiliging op eenvoudige wijze vervangen te kunnen worden.	S2t4.1	Voorgeschreven is dat onderdelen vervangen kunnen worden, waarbij in elk geval onderscheid gemaakt wordt tussen het meetgedeelte de overige onderdelen.

Vertrouwelijkheid / Privacy

Nr.	Norm	Nr.	Toets
S3n1	De hoeveelheid verzonden informatie vanuit de slimme meter naar de netbeheerder moet minimaal zijn maar genoeg om de kerntaak van netbeheerder en leverancier te kunnen vervullen.	S3t1.1	Er is vastgelegd wat de definitie is van „meetgegevens" en van „technisch beheergegevens"
		S3t1.2	De netbeheerder en leverancier gebruiken alleen gegevens volgens deze definities.
		S3t1.3	Vastgelegd wordt dat de netbeheerder en leverancier jaarlijks een onafhankelijke partij de definities laat keuren.
		S3t1.4	Vastgelegd is dat de netbeheerder en leverancier de verklaring van de onafhankelijke partij rond de definities van de verschillende typen gegevens opneemt in het jaarverslag.
S3n2	Het aantal partijen dat toegang heeft tot verbruiksgegevens uit de meter is beperkt.	S3t2.1	Verbruiksgegevens zijn alleen toegankelijk voor de kleinverbruiker, de partijen die deze gegevens nodig hebben voor hun kerntaak en partijen aan wie de kleinverbruiker toestemming verleend heeft tot zijn verbruiksgegevens.
S3n3	De consument heeft zeggenschap over wie welke inzage krijgt in tot personen herleidbare informatie uit de meter.	S3t3.1	De keuze om kwartierwaarden of andere gedetailleerde meetgegevens te delen ligt bij de consument.

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

		S3t3.2	Vastgelegd is dat er een autorisatieproces is waardoor zowel de leverancier als de netbeheerder of de onafhankelijke dienstaanbieder en de netbeheerder beide over dezelfde toestemmings-verklaring beschikken
S3n4	De technische beheergegevens zijn alleen toegankelijk voor de netbeheerder.	S3t4.1	Vastgelegd is dat netbeheerders verantwoordelijk zijn voor de technische beheergegevens.
		S3t4.2	Netbeheerders zijn ervoor verantwoordelijk dat de uitwisseling en verwerking van de technische beheergegevens op een passend beveiligings-niveau plaatsvindt.

3.2 Toekomstvastheid

Toekomstvastheid betekent dat een systeem om kan gaan met veranderingen. Hoe kleiner de impact van veranderingen op de werking van het systeem, hoe groter de toekomstvastheid.

Dit kan beoordeeld worden door 3 vragen te beantwoorden:

1. Wat is de uitgangssituatie van de slimme meter infrastructuur?
2. Welke veranderingen op die situatie zijn er mogelijk?
3. Hoe kan de impact als gevolg van veranderingen geminimaliseerd worden?

3.2.1 De uitgangssituatie

De uitgangssituatie is de situatie die ontstaat bij de uitrol van de slimme meterinfrastructuur. Deze situatie zou volledig moeten voldoen aan de eisen die hieraan in de uitgangspunten (hoofdstuk 2) zijn gesteld. Hierbij zijn onder meer de functionele wensen en eisen aan de meter gerealiseerd. Ook is er onderscheid gemaakt in de functionaliteit bij “Administratief uit”, “Basis” en “Aanvullend”.

In de uitgangssituatie zijn niet alleen de functionele wensen en eisen geïmplementeerd. Ook de relatie tussen het gereguleerde en vrije domein zijn helder, en hoe partijen toegang hebben tot de meter infrastructuur.

3.2.2 De veranderingen op de uitgangssituatie

Veranderingen op de uitgangssituatie zijn in twee categorieën in te delen[5]:

[5] Bronnen: Wensen en Eisen Slimme Meter EZ, Richtlijnen EG, non discriminatoire beginselen, Samsom Six

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

1. **Introductie van energiebesparende diensten**
    a. de introductie van nieuwe, energiebesparende diensten voor kleinverbruikers
    b. het faciliteren van (nieuwe) aanbieders van energiebesparende diensten

2. **Wijzigingen in de gebruikte technologie als gevolg van technologische ontwikkelingen**
    a. wijzigingen in gebruikte communicatietechnologie
    b. verschillende meterleveranciers en onderlinge uitwisselbaarheid binnen het domein van de netbeheerder

Naast deze categorieën kan het zo zijn dat er een verandering optreedt die niet is voorzien. Een van de manieren om de impact van onvoorziene (toekomstige) veranderingen op voorhand te kunnen inperken, is door gebruikmaking van standaarden voor het kunnen uitwisselen van informatie tussen systemen, zogeheten interoperabiliteit.

3.2.3 Minimaliseren van Impact: Flexibiliteit en Interoperabiliteit door gebruik van Standaarden

Door gebruik te maken van standaarden kan de impact van voorziene en onvoorziene wijzigingen geminimaliseerd worden. Door interfaces te standaardiseren kan de interoperabiliteit tussen de verschillende domeinen gewaarborgd worden. Een ander middel is het zodanig opbouwen van de slimme meter, dat onderdelen eenvoudig vervangen kunnen worden. Hiermee wordt de impact van toekomstige ontwikkelingen en veranderingen nog meer geminimaliseerd. Binnen de levensduur van de meter ontstaan nieuwe technieken. Dit geldt onder meer voor communicatie en beveiliging. Door vervanging van onderdelen kan de meter blijven voldoen aan de eisen van de tijd.

Standaarden zijn nodig in twee verschillende situaties:
- om afspraken te maken tussen twee domeinen – bijvoorbeeld tussen de slimme meter en de onafhankelijke dienstaanbieder
- om ervoor te zorgen dat alle meterleveranciers slimme meters kunnen leveren – geen zogeheten vendor lock-in.

In het kader van de slimme meter moeten de in paragraaf 2.3 genoemde interfaces inter-operabel zijn omdat ze tussen twee domeinen zitten. Voor alle communicatie interfaces I1 tot en met I4 geldt dat zij helder en transparant gedefinieerd moeten zijn. De interfaces moeten ook volgens geaccepteerde standaarden zijn ingericht. Dit is vooral van belang voor de keuzevrijheid van meterleverancier (ter voorkoming van een zg. vendor lock-in).

3.2.4 Normenkader Toekomstvastheid

De normen en toetsen voor toekomstvastheid zijn verdeeld in de volgende categorieën:

1. De uitgangssituatie: Functies in het gereguleerde domein

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

2. Omgaan met Veranderingen
3. Flexibiliteit en Standaarden

Uitgangssituatie: Functies in het gereguleerde domein

Nr.	Norm	Nr.	Toets
T1n1	De functies van de meter in het gereguleerde domein zijn helder gedefinieerd en onafhankelijk van elkaar vastgelegd	T1t1.1	De functies van de meter zijn helder beschreven in de categorieën: - Meten (verbruik, kwaliteit) - Beheren van meter - Communiceren van gegevens
T1n2	De basisperformance van de slimme meter infrastructuur is vastgelegd	T1t2.1	De minimale frequentie van verbruiksgegevens is vastgesteld in het gereguleerde domein
		T1t2.2	De minimale frequentie van de beschikbaarheid van verbruiks-gegevens is vastgesteld in het vrije domein
T1n3	De verantwoordelijkheid voor het installeren en technisch beheer van de meter is belegd.	T1t3.1	Installatie en technisch beheer van de meter is benoemd en belegd bij een partij (rol)
T1n4	Functies in het vrije domein zijn optioneel.	T1t4.1	Er is geen verplichting om functionaliteit uit het vrije domein te implementeren.

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

Omgaan met Veranderingen

Nr.	Norm	Nr.	Toets
T2n1	Het is duidelijk vastgesteld hoe in het vrije domein derde partijen toegang hebben tot verbruiks-gegevens, en onder welke voorwaarden.	T2t1.1	Partijen in het vrije domein kunnen toegang krijgen tot de benodigde verbruiksgegevens onder helder benoemde voorwaarden. Het is daarbij duidelijk hoe dat technisch is geregeld en het is uniform voor elke meter/aansluiting over alle netbeheerder domeinen heen
		T2t1.2	Partijen in het gereguleerde domein hebben toegang tot de benodigde verbruiksgegevens, met de benodigde frequentie voor het uitvoeren van hun kerntaak
		T2t1.3	Toegang tot verbruiksgegevens is uniform over alle netbeheerder domeinen heen
		T2t1.4	Er is een eenduidige afspraak gemaakt hoe de toegang tot verbruiksgegevens is geregeld (via interfaces 1 en 4) in een standaard
T2n2	De slimme meter (infrastructuur) ondersteunt de introductie van diensten die leiden tot energiebesparing en energie-efficiëntie	T2t2.1	De frequentie van verbruiksgegevens is vooralsnog vastgesteld op kwartierwaarden voor elektriciteit en uurwaarden voor gas. Bij de jaarlijkse audit door een onafhankelijke partij (in het kader van beveiliging en privacy) dient ook vastgesteld te worden of deze frequentie nog voldoet
		T2t2.2	De functionaliteit van de slimme meter beperkt zich tot het aanleveren van verbruiksgegevens, technische beheergegevens en het schakelen en knijpen op afstand.
		T2t2.3	Benodigde aanvullende functionaliteit voor bijvoorbeeld onafhankelijk dienstaanbieders is geen onderdeel van het gereguleerde domein
T2n3	De software van de meter kan op afstand worden geüpdate	T2t3.1	Alleen softwarematige aanpassingen die betrekking hebben op de verwerking van de verbruiksgegevens en op technisch beheergegevens, zijn mogelijk
		T2t3.2	Het is duidelijk vastgelegd welke partij softwarematige aanpassingen mag doorvoeren.

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

Flexibiliteit en Standaarden

Nr.	Norm	Nr.	Toets
T3n1	Keuze van meer dan één leverancier van een slimme meter binnen een netbeheerder domein is mogelijk (meters binnen een netbeheerder domein moeten uitwisselbaar zijn)	T3t1.1	De gebruikte meter moet voldoen aan de gestandaardiseerde specificaties voor elk van de gedefinieerde functies.
		T3t1.2	De meter voldoet aan specificaties van de interfaces tussen netbeheerder, leverancier en onafhankelijke dienst aanbieder
		T3t1.3	De meter voldoet aan specificatie van de interface naar externe comptabele meters (in ieder geval G/W/H, maar ook meters voor opgewekte energie)
		T3t1.4	De meter voldoet aan de specificatie van de verbruiksgegevens-frequentie (op dit moment kwartierwaarden, zie T2t2.1) in het gereguleerde domein
		T3t1.5	De meter voldoet aan de specificatie van de verbruiksgegevens-frequentie voor het vrije domein
T3n2	Keuze van technologie voor de communicatie tussen de meter en de netbeheerder (Wide Area Network: WAN) is vrij	T3t2.1	De gebruikte technologie voor de WAN component is de keuze van de netbeheerder en is niet gelimiteerd tot een beperkte set van beschikbare technologie
T3n3	De realisatie van de slimme meter levert geen (technische) belemmering op voor vervanging van verschillende componenten van de meter binnen de verwachte levensduur als gevolg van technologische innovatie. De verwachte levensduur is 15 jaar.	T3t3.1	De meter dient zodanig van opzet te zijn dat onderdelen vervangen kunnen worden, waarbij onderscheid dient te zijn tussen de 3 varianten die in de wetgeving genoemd zijn. De te vervangen onderdelen betreffen in elk geval de communicatie en beveiliging.
		T3t3.2	Vervanging van het communicatie (WAN) component binnen deze levensduur is waarschijnlijk. Er moet een goede afweging zijn of deze vervanging de gehele meter betreft, of alleen de WAN component[6]
T3n4	De standaarden voor de interfaces	T3t4.1	De interfaces tussen domeinen zijn

[6] Noot: Een vervangbare WLAN component kan ook voordelen hebben voor de netbeheerders die meer dan één type communicatienetwerk gebruiken in verschillende regio"s

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

	tussen de componenten en de externe interfaces zorgen voor interoperabiliteit en voldoen daarbij aan (toekomstige) Europese Standaarden		gestandaardiseerd (Interface 1 en 4)
		T3t4.2	De interfaces tussen de componenten van de slimme meter zijn gestandaardiseerd
		T3t4.3	De interfaces tussen de meter en aan te sluiten meters is gestandaardiseerd (Interface 2)
T3n5	Gebruikte standaarden voldoen aan de Europese definitie voor Open Standaarden	T3t5.1	De gebruikte standaarden voldoen aan de volgende definitie: De gebruikte standaard is breed geaccepteerd en wordt onder-houden door een not-for-profit organisatie, De blijvende ontwikkeling gebeurt op basis van een open beslisprocedure die beschikbaar is voor alle geïnteresseerde partijen (consensus, meerderheids-beslissing, etc.) De standaard is gepubliceerd en het specificatie document is gratis of tegen een nominale prijs beschikbaar. Het moet toegestaan zijn voor iedereen om het gratis of tegen een nominale prijs te kopiëren, te distribueren en te gebruiken. Het intellectueel eigendom (bijvoorbeeld patenten) is onherroepbaar beschikbaar gemaakt op royalty vrije basis. Er zijn geen beperkingen opgelegd op het hergebruik van de standaard.
T3n6	Het beheer en de verantwoordelijk-heid voor gebruikte standaarden is belegd. Het is duidelijk wie welke standaard verzorgt en actueel houdt	T3t6.1	De verantwoordelijkheid voor het in stand houden en het actueel houden van een gerefereerde standaard is eenduidig belegd

3.3 Economische aspecten

De economische aspecten behelzen het gehele systeem van taken en verantwoordelijkheden die kosten, opbrengsten en mogelijke besparingen beïnvloeden. In het kader van de slimme meterinfrastructuur staat hieronder een aantal uitgangspunten genoemd die leiden tot een normenkader voor de economische aspecten.

Hierin wordt niet de maatschappelijk business case uitgevoerd. Dit is immers een opdracht die al door KEMA uitgevoerd wordt.

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

3.3.1 *Taken en verantwoordelijkheden*

Bij de uitrol van de slimme meter kunnen verhoudingen tussen de betrokken actoren wijzigen. Daarom zal de wetgeving duidelijk moeten zijn in de rolverdeling tussen de verschillende actoren na invoering van de slimme meterinfrastructuur. Dit vertaalt zich vooral in duidelijkheid over de taken en verplichtingen van de alle betrokken actoren.
Daarnaast zal de invoering van de slimme meterinfrastructuur ook nieuwe stakeholders/spelers aantrekken (ODA"s en leveranciers) in het zogenaamde vrije marktdomein. Om deze reden is het vooral van belang om de grens tussen het gereguleerde domein en vrije markt domein duidelijk te definiëren. Zie hiervoor ook Figuur 3 positionering slimme meter.

3.3.2 *Kosten*

De kosten voor de meter bestaan uit de kosten die de netbeheerder maakt voor de aanschaf, installatie en onderhoud van de meter en de achterliggende meetinfrastructuur en de kosten die bij de kleinverbruiker in rekening gebracht worden (metertarief). Deze kosten en het in rekening gebrachte metertarief moeten in verhouding zijn.

Van de netbeheerder wordt verwacht dat hij zijn taken doelmatig uitvoert. Dit is ook in wetgeving vastgelegd. Daarbij is genoemd dat een toezichthouder aangesteld is die de netbeheerder moet controleren. Dat betekent ook dat hij de installatie van de slimme meter zo efficiënt mogelijk moet uitvoeren. Dit zal door de toezichthouder gecontroleerd moeten worden.

Het exacte metertarief zal niet in uitvoeringsregelingen terecht komen, maar zal door de toezichthouder vastgesteld worden. De eis dat de meter zo goedkoop mogelijk moet zijn, blijft van kracht. Van de slimme meter kan bijvoorbeeld gesteld worden dat er niet teveel functionaliteiten toegevoegd worden in het gereguleerde domein om kosten te minimaliseren. Dit geldt dan ook voor de te gebruiken communicatie. Van belang is wel dat er toezicht gehouden wordt op de totale kosten van de slimme meetinfrastructuur (dus niet alleen de meter zelf).

Sommige technieken zullen eerder vervangen moeten worden dan andere. Dit geldt naar verwachting bijvoorbeeld voor de gebruikte communicatie technologie. Deze is eerder aan vervanging toe dan de meter technologie. Daarom zal het mogelijk moeten zijn om onderdelen van de meter te vervangen, zodat niet bij vervanging van één onderdeel de hele meter vervangen moet worden.

Daarnaast geldt dat voor dit soort aantallen (miljoenen meters) standaardisatie kan zorgen voor kostenverlaging. Aangezien de kosten voor de meter (en de meetinfrastructuur) over alle consumenten verdeeld worden, geldt hier dus dat ook de individuele kosten per consument verlaagd kunnen worden door standaardisatie.

3.3.3 *Inzicht in kosten, baten en besparing*

In Europese richtlijnen is vastgesteld dat de introductie van de slimme meter voornamelijk zorgt voor energiebesparing door inzicht in energieverbruik. De slimme-meetinfrastructuur moet er dan ook op gericht zijn de kleinverbruiker daadwerkelijk verbeterd inzicht te geven in zijn energiekosten. Frequente terugkoppeling is hierin een vereiste. Dit is inmiddels vastgelegd in de wetgeving

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

(wetswijziging en novelle) en zal ook terug moeten komen in uitvoeringsregelingen. Dit is echter een onderdeel van de maatschappelijke business case van KEMA en zal hier daarom niet verder behandeld worden.

De nieuwe regelgeving zal een stimulans moeten bevatten om gedragsverandering te realiseren en zal ook de keuzevrijheid van de eindverbruiker moeten waarborgen. De stimulans om gedragsverandering te realiseren kan niet in uitvoeringsregelingen gevat worden, maar zal in beleid van het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie verwoord moeten worden. De waarborging van rechten van de eindverbruiker zijn voor algemene zaken al vastgelegd in andere wetgeving. De waarborging van rechten van de eindgebruiker met betrekking tot privacy zijn al eerder (in paragraaf 3.1.3) behandeld. De uitvoeringsregelingen zullen daarom niet op dit onderdeel van de economische aspecten getoetst worden.

3.3.4 Normenkader Economische Aspecten

De normen en toetsen voor Economische Aspecten volgen dezelfde indeling als de uitgangspunten. Hierin komt gedragsverandering niet meer terug aangezien dit in beleid verwoord dient te worden en niet in uitvoeringsregelingen. De normen en toetsen zijn daarom verdeeld in de volgende categorieën:

1. Taken en verantwoordelijkheden
2. Kosten

Taken en verantwoordelijkheden

Nr.	Norm	Nr.	Toets
E1n1	Voor alle actoren is duidelijk en transparant welke taken en verantwoordelijkheden iedere actor heeft.	E1t1.1	De kerntaken van elke actor worden gedefinieerd. Vooralsnog geldt dit voor de actoren: Leverancier, Netbeheerder, Onafhankelijke Dienstaanbieder en kleinverbruiker.
		E1t1.2	Van elke kerntaak is beschreven in welk domein (vrije markt of gereguleerd) de taak plaatsvindt.

Kosten

Nr.	Norm	Nr.	Toets
E2n1	De meter zelf moet zo goedkoop mogelijk zijn.	E2t1.1	De meter is gestandaardiseerd (zie ook T3n1 en bijbehorende toetsen)

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

4 Beoordeling

In dit hoofdstuk wordt de beoordeling van de uitvoeringsregelingen op basis van het eerder vastgestelde beoordelingskader beschreven. Als eerste zal de wijze van beoordelen beschreven worden, daarna de beoordeling en als laatste eventuele observaties.

4.1 Wijze van beoordelen

Per toets is nagegaan of er in de AMvB aan voldaan wordt. Zo niet, dan wordt onderzocht of dit in andere wet- of regelgeving naar voren komt. In de beoordelingstabel staat per toets aangegeven of er aan de toets voldaan wordt en wordt in de kolom Argumentatie aangegeven waarom er aan voldaan wordt en waar in de AMvB of andere wet- en regelgeving de bijbehorende tekst terug te vinden is.

Uitgangspunt hierbij is dat er jaarlijks een beveiliging & privacy audit uitgevoerd wordt door een onafhankelijke partij en dat het verslag daarvan opgenomen wordt in het jaarverslag van de partijen die onder de Elektriciteitswet 1998 en Gaswet vallen (netbeheerder, leverancier, meetbedrijf). Daarnaast geldt dat alle partijen moeten voldoen aan de Wet Bescherming Persoonsgegevens. In het jaarverslag moeten leveranciers, netbeheerders en meetbedrijven weergeven op welke wijze met gegevens van kleinverbruikers wordt omgegaan. Op dit moment wordt dit nog niet in voldoende mate uitgevoerd. Het verdient daarom ook de aanbeveling om hier strenger op toe te zien.

Een ander uitgangspunt is de EU richtlijn 2004/22/EG waarin in diverse bijlagen eisen zijn opgenomen voor meetinstrumenten. De Nederlandse implementatie van deze richtlijn is verwoord in de Metrologiewet en het Meetinstrumentenbesluit I. Bij de beoordeling wordt in sommige gevallen alleen het Meetinstrumentenbesluit I, de EU richtlijn of de Metrologiewet genoemd. Het samenspel van de richtlijn, het besluit en de wet is hier echter van toepassing.

Voor een aantal artikelen in de AMvB geldt een overgangstermijn. Dit houdt in dat de eisen die gesteld worden, pas na verloop van tijd gaan gelden. Vanwege ontwerpprocessen en ontwikkelingsprocessen is het logisch aan te nemen dat niet alle eisen tegelijkertijd en op korte termijn ingevuld kunnen worden. TNO laat in deze beoordeling achterwege of de gestelde termijnen realistisch zijn.

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

4.2 Beoordeling

4.2.1 *Beveiliging & Privacy*

Beschikbaarheid

Nr.	Norm	Nr.	Toets	Oordeel	Argumentatie
S1n1	Oneigenlijk gebruik van de functies afschakelen en/of kn jpen van de energievoorziening moet worden voorkomen.	S1t1.1	De netbeheerder is eindverantwoordelijk voor het afschakelen en kn jpen van de energievoorziening van individuele aansluitingen middels de slimme meter.	Gehaald	In de Elektriciteitswet 1998 is aangegeven dat de meter onder de verantwoordelijkheid van de netbeheerder valt.
		S1t1.2	In de uitvoeringsregelingen moet zijn voorgeschreven dat de beveiliging van de afschakel- en knijp-functionaliteit ter voorkoming van oneigenlijk gebru k van deze functies is gewaarborgd.	Gehaald	In artikel 6 van de AMvB is aangegeven dat er voornamelijk voor het knijpen en afschakelen een passend beveiligingsniveau is gegarandeerd. Dit zal wel in een jaarlijkse beveiligingsaudit getoetst moeten worden.
		S1t1.3	Voor de kleinverbruiker, netbeheerder en leverancier moet controleerbaar en met zekerheid vast te stellen zijn dat een netbeheerder een schakelopdracht heeft gegeven en met welke reden deze opdracht gegeven is.	Deels	Dit is niet zodanig verwoord in de AMvB. De reden van afsluiting zal moeten voldoen aan de Regeling afsluiten elektriciteit en gas van kleinverbruikers (artikel 2 en 3). Dat de afsluiting gecontroleerd en met zekerheid vast te stellen moet zijn is niet verwoord. Dit zal opgenomen moeten zijn in codes die door de Energiekamer (NMa) vastgesteld worden. Daarin zal het proces beschreven moeten zijn en in een jaarlijkse audit zal het gecontroleerd moeten worden.

Integriteit

Nr.	Norm	Nr.	Toets	Oordeel	Argumentatie
S2n1	Het digitaal of handmatig wijzigen van meterstanden, op afstand of lokaal,	S2t1.1	Het w jzigen van de absolute meterstand van de meter op welke wijze dan ook	Gehaald	De meter dient te voldoen aan het Meetinstrumentenbesluit I. Daarnaast zal in het ontwerp van de slimme meetinfrastructuur meegenomen

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

	is niet mogelijk		is onmogelijk gemaakt.		moeten worden dat w jzigen van de meterstanden niet mogelijk is.
S2n2	De meterstanden moeten correct zijn	S2t2.1	De meter moet geijkt zijn.	Gehaald	In de Metrologiewet (artikel 6) is aangegeven dat voordat een meter in gebru k genomen mag worden, deze een overeenstemmingsbeoordeling moet ondergaan. Dit houdt in dat de meter getoetst wordt aan de eisen die gesteld zijn in de EU richtlijn 2004/22/EG. Hierin is onder andere aangegeven dat de meter geijkt moet zijn. Na bijwerken van programmatuur, dient de meter nog steeds te voldoen aan de Metrologiewet en bijbehorende besluiten.
		S2t2.2	Toetsing van de ijking moet mogel jk zijn.	Gehaald	In de Metrologiewet (artikel 6) is aangegeven dat voordat een meter in gebru k genomen mag worden, deze een overeenstemmingsbeoordeling moet ondergaan. Dit houdt in dat de meter getoetst wordt aan de eisen die gesteld zijn in de EU richtlijn 2004/22/EG. Hierin is onder andere aangegeven dat de ijking getoetst moet kunnen worden.
S2n3	De meterstanden zijn controleerbaar	S2t3.1	Meterstanden op het display van de meter moeten gelijk zijn aan de op dat moment opgeslagen of verstuurde meterstanden	Gehaald	In de eisen die gesteld worden in de EU richtlijn 2004/22/EG wordt geen onderscheid gemaakt tussen het display van de meter en de meter zelf. Er mag daarom geen verschil zijn tussen de gemeten en getoonde waarden.
		S2t3.2	Voor de kleinverbruiker, netbeheerder en leverancier moet controleerbaar en met zekerheid vast te stellen zijn van welke unieke meter de meterinformatie afkomstig is.	Deels	Dit is niet verwoord in de AMvB, maar hoort daar ook niet thuis. In de procesbeschrijving en technische uitvoering zal dit verwerkt moeten worden. Daarmee is het een zaak van de toezichthouder geworden. In een jaarlijkse audit zal het bewijs hiervoor aangeleverd moeten worden. Dit is onverminderd het feit dat correcte facturen op basis van correcte gegevens verstuurd dienen te worden.
S2n4	Uit veiligheids-overwegingen dient de meter modulair te zijn opgezet, hetgeen inhoudt dat er tenminste een scheiding dient te zijn aangebracht	S2t4.1	Voorgeschreven is de minimaal vereiste modulariteit van de meter: de scheiding tussen de meetmodule en de overige modules.	Gehaald	Dit is verwoord in artikel 4 lid 6 van de AMvB.

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

	tussen de meetmodule en de overige modules				

Vertrouwelijkheid / Privacy

Nr.	Norm	Nr.	Toets	Oordeel	Argumentatie
S3n1	De hoeveelheid verzonden informatie vanuit de slimme meter naar de netbeheerder moet minimaal zijn maar genoeg om de kerntaak van netbeheerder en leverancier te kunnen vervullen.	S3t1.1	Er is vastgelegd wat de definitie is van „meetgegevens" en van „technisch beheergegevens"	Deels	Dit is niet iets dat in een AMvB thuis hoort, aangezien de gegevens kunnen wijzigen. In codes die door de Energiekamer van de NMa vastgesteld worden, zullen de definities van „meetgegevens" en „technisch beheergegevens" opgenomen moeten worden. Indien het persoonsgegevens betreft, is de Wet Bescherming Persoonsgegevens van toepassing. Dit valt onder het toezicht van het CBP
		S3t1.2	De netbeheerder en leverancier gebruiken alleen gegevens volgens deze definities.	Deels	Deze beperking wordt al aangegeven door de WBP. Daarnaast verdient het de aanbeveling dit te verwoorden in een gedragscode vanuit de sector. De netbeheerders hebben deze gedragscode inmiddels toegezegd. De NMa (Energiekamer) zal controleren of in het jaarverslag daadwerkel jk gerapporteerd wordt over de jaarlijkse beveiliging & privacy audit.
		S3t1.3	Vastgelegd wordt dat de netbeheerder en leverancier na actualisatie een onafhankelijke partij de definities laat keuren.	Deels	In codes die door de Energiekamer van de NMa vastgesteld worden, zullen de definities van „meetgegevens" en „technisch beheergegevens" opgenomen moeten worden, inclusief de vaststelling dat deze na actualisatie getoetst dienen te worden.
		S3t1.4	Vastgelegd is dat de netbeheerder en leverancier de verklaring van de onafhankelijke partij rond de definities van de verschillende typen gegevens opneemt in het jaarverslag.	Deels	Dat een verklaring van een onafhankelijke partij is opgenomen in het jaarverslag staat in de Novelle. Ook de WBP geeft dit aan met betrekking tot privacy gevoelige informatie. Dit zal meegenomen in toezicht door de Energiekamer (NMa).
S3n2	Het aantal partijen dat toegang heeft tot verbruiksgegevens uit de meter is	S3t2.1	Verbruiksgegevens zijn alleen toegankel jk voor de kleinverbruiker, de	Gehaald	In de WBP is aangegeven dat organisaties aan hun klanten/gebruikers met redenen omkleed moeten aangeven dat er privégegevens verzameld worden.

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

	beperkt.		part jen die deze gegevens nodig hebben voor hun kerntaak en part jen aan wie de kleinverbruiker toestemming verleend heeft tot zijn verbruiksgegevens.		Door wijziging van de Elektriciteitswet 1998 door de Novelle heeft de consument de mogelijkheid om te kiezen of er al dan niet gedetailleerde gegevens verzameld worden. Een jaarlijks privacy audit zal dit toetsen.
S3n3	De consument heeft zeggenschap over wie welke inzage krijgt in tot personen herleidbare informatie uit de meter.	S3t3.1	De keuze om kwartierwaarden of andere gedetailleerde meetgegevens te delen ligt b j de consument.	Gehaald	In de Novelle wordt geregeld dat de kleinverbruiker een meter mag weigeren en zelf mag kiezen of er gedetailleerde gegevens verzameld worden. Dit zal de kleinverbruiker expliciet en ondubbelzinnig moeten aangeven.
		S3t3.2	Vastgelegd is dat er een autorisatieproces is waardoor zowel de leverancier als de netbeheerder of de onafhankelijke dienstaanbieder en de netbeheerder beide over dezelfde toestemmings-verklaring beschikken	Deels	Dit is niet vastgelegd in de AMvB. Dit zal verwerkt moeten worden in een afgesproken proces in de sector. Dit proces zal jaarl jks gecontroleerd moeten worden in de privacy audit.
S3n4	De technische beheergegevens zijn alleen toegankelijk voor de netbeheerder.	S3t4.1	Vastgelegd is dat netbeheerders verantwoordelijk zijn voor de technische beheergegevens.	Gehaald	In de Elektriciteitswet 1998 is vastgesteld dat de netbeheerder een meetinrichting ter besch kking stelt (artikel 26ad). Dit betekent ook dat de netbeheerder verantwoordelijk is voor de meetinrichting. Daarnaast is vastgesteld dat de netbeheerder verantwoordelijk is voor het beheer van de elektriciteitsinfrastructuur in artikel 16. De hiervoor benodigde gegevens vallen hiermee ook onder de verantwoordelijkheid van de netbeheerder.
		S3t4.2	Netbeheerders zijn ervoor verantwoordelijk dat de uitwisseling en verwerking van de technische	Gehaald	In artikel 6 van de AMvB is vastgelegd dat voor de uitwisseling van gegevens een passend beveiligingsniveau is gegarandeerd.

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

			beheergegevens op een passend beveiligingsniveau plaatsvindt.		

4.2.2 *Toekomstvastheid*

Functies in het gereguleerde domein

Nr.	Norm	Nr.	Toets	Oordeel	Argumentatie
T1n1	De functies van de meter in het gereguleerde domein zijn helder gedefinieerd en onafhankelijk van elkaar vastgelegd	T1t1.1	De functies van de meter zijn helder beschreven in de categorieën: - Meten (verbruik, kwaliteit) - Beheren van meter - Communiceren van gegevens	Gehaald	In de AMvB (artikel 4 lid 1 en artikel 5 lid 1) staan de functies van de meter beschreven.
T1n2	De basisperformance van de slimme meter infrastructuur is vastgelegd	T1t2.1	De minimale frequentie van verbruiksgegevens is vastgesteld in het gereguleerde domein	Gehaald	In de AMvB art kel 4 lid 1 is vastgesteld dat ten minste elk kwartier de hoeveelheid afgenomen elektriciteit, tenminste elke 24 uur de teruggeleverde elektriciteit gemeten wordt. In de AMvB art kel 5 lid 1 is vastgesteld dat ten minste elk uur de hoeveelheid afgenomen gas gemeten wordt.
		T1t2.2	De minimale frequentie van de beschikbaarheid van verbruiksgegevens is vastgesteld in het vrije domein	Gehaald	De minimale frequentie van de beschikbaarheid van verbruiks-gegevens voor het vrije domein is dezelfde als de minimale frequente voor het gereguleerde domein, voor wat betreft verbruiksgegevens die door de netbeheerder verzameld worden.
T1n3	De verantwoordelijkheid voor het installeren en technisch beheer van de meter is belegd.	T1t3.1	Installatie en technisch beheer van de meter is benoemd en belegd b j een partij (rol)	Gehaald	Installatie en technisch beheer van de meter is verantwoordelijkheid van de netbeheerder volgens Elektriciteitswet 1998 artikel 26ad (na aanpassing door de Novelle). Wel mogen derden (leveranciers, gemeenten, wonigbouwcorporaties, vastgoedbeheerders) een slimme meter installeren, mits deze na installatie en bewezen interoperabiliteit wordt overgedragen aan de netbeheerder.

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

T1n4	Functies in het vrije domein z jn optioneel.	T1t4.1	Er is geen verplichting om functionaliteit uit het vrije domein te implementeren.	Gehaald	De eisen aan de meter zijn vastgesteld door de Elektriciteitswet 1998 en artikel 4 en 5 van de AMvB. Functies die daar niet genoemd zijn, kunnen niet verplicht geïmplementeerd worden.

Omgaan met Veranderingen

Nr.	Norm	Nr.	Toets	Oordeel	Argumentatie
T2n1	Het is duidelijk vastgesteld hoe in het vr je domein derde partijen toegang hebben tot verbruiks-gegevens, en onder welke voorwaarden.	T2t1.1	Partijen in het vrije domein kunnen toegang kr jgen tot de benodigde verbruiksgegevens onder helder benoemde voorwaarden. Het is daarbij duidelijk hoe dat technisch is geregeld en het is uniform voor elke meter/aansluiting over alle netbeheerder domeinen heen	Gehaald	In artikel 26ab van de Elektricteitswet 1998 is aangegeven dat leveranciers en derden (ODA"s) toegang hebben tot meetgegevens indien ze deze mogen verwerken indien dat mag volgens de WBP.
		T2t1.2	Partijen in het gereguleerde domein hebben toegang tot de benodigde verbruiksgegevens, met de benodigde frequentie voor het uitvoeren van hun kerntaak	Gehaald	In artikel 26ab van de Elektricteitswet 1998 is aangegeven dat leveranciers en derden (ODA"s) toegang hebben tot meetgegevens indien ze deze mogen verwerken indien dat mag volgens de WBP.
		T2t1.3	Toegang tot verbruiksgegevens is uniform over alle netbeheerder domeinen heen	Gehaald	In de Elektricteitswet 1998 is aangegeven (in artikel 26ab) dat leveranciers en derden (ODA"s) toegang hebben tot meetgegevens. De wijze van toegang is vastgelegd in de meetcode
		T2t1.4	Er is een eenduidige afspraak gemaakt hoe de toegang tot verbruiksgegevens is geregeld (via interfaces 1 en 4) in een standaard	Gehaald	In de Elektricteitswet 1998 is aangegeven (in artikel 26ab) dat leveranciers en derden (ODA"s) toegang hebben tot meetgegevens. De wijze van toegang is vastgelegd in de meetcode.

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

T2n2	De slimme meter (infrastructuur) ondersteunt de introductie van diensten die leiden tot energiebesparing en energie-efficiëntie	T2t2.1	De frequentie van verbruiksgegevens is vooralsnog vastgesteld op kwartierwaarden. Bij de jaarlijkse audit door een onafhankelijke partij (in het kader van beveiliging en privacy) dient ook vastgesteld te worden of deze frequentie nog voldoet	Deels	Dit is niet vastgelegd in de AMvB maar zal door toezicht van de NMa (Energiekamer) en in de jaarlijkse audit getoetst moeten worden. Agentschap NL zal de energiebesparing en energiediensten monitoren.
		T2t2.2	De functionaliteit van de slimme meter beperkt zich tot het aanleveren van verbruiksgegevens, technische beheergegevens en het schakelen en knijpen op afstand.	Gehaald	In artikel 4 en 5 van de AMvB is vastgelegd we ke functionaliteit in de meter moet zitten.
		T2t2.3	Benodigde aanvullende functionaliteit voor bijvoorbeeld onafhankelijk dienstaanbieders is geen onderdeel van het gereguleerde domein	Gehaald	In de Elektriciteitswet 1998 en in de AMvB (artikel 4 en 5) is vastgelegd we ke functionaliteit de meter moet bevatten. Dit is het gereguleerde domein. Aanvullende functionaliteiten z jn niet genoemd en zijn daarmee geen onderdeel van het gereguleerde domein.
T2n3	De software van de meter kan op afstand worden geüpdate	T2t3.1	Alleen softwarematige aanpassingen die betrekking hebben op de verwerking van de verbruiksgegevens en op technisch beheergegevens, z jn mogelijk	Gehaald	In de AMvB (artikel 4 lid 1 sub e en artikel 5 lid 1 sub c) is aangegeven dat besturings- en toepassingsprogrammatuur op afstand aan te passen moet zijn. In de Europese richtlijn 2004/22/EG b jlage I is vastgelegd dat softwareaanpassingen geïdentificeerd moeten z jn en dat de meter geen kenmerken mag hebben die frauduleus gebru k ervan in de hand werken.
		T2t3.2	Het is duidelijk vastgelegd welke partij softwarematige aanpassingen mag	Gehaald	De verantwoordelijkheid voor de meter ligt b j de netbeheerder volgens de Elektriciteitswet 1998.

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

			doorvoeren.		

Flexibiliteit en Standaarden

Nr.	Norm	Nr.	Toets	Oordeel	Argumentatie
T3n1	Keuze van meer dan één leverancier van een slimme meter binnen een netbeheerder domein is mogelijk (meters binnen een netbeheerder domein moeten uitwisselbaar zijn)	T3t1.1	De gebru kte meter moet voldoen aan de gestandaardiseerde specificaties voor e k van de gedefinieerde functies.	Deels	In de AMvB is deze voorzien in artikel 4 lid 7 en art kel 5 lid 5. Daarnaast worden specificaties van functies deels in de AMvB gegeven. De algemene standaard is er nog niet, daarom is deze toets deels behaald.
		T3t1.2	De meter voldoet aan specificaties van de interfaces tussen netbeheerder, leverancier en onafhankelijke dienst aanbieder	Deels	In de AMvB is deze voorzien in artikel 4 lid 7 en art kel 5 lid 5. De algemene standaard is er nog niet, daarom is deze toets deels behaald.
		T3t1.3	De meter voldoet aan specificatie van de interface naar externe comptabele meters (in ieder geval G/W/H, maar ook meters voor opgewekte energie)	Deels	In de AMvB is deze voorzien in artikel 4 lid 7 en art kel 5 lid 5. De algemene standaard is er nog niet, daarom is deze toets deels behaald.
		T3t1.4	De meter voldoet aan de specificatie van de verbruiksgegevens-frequentie (op dit moment kwartierwaarden en uurwaarden, zie T2t2.1) in het gereguleerde domein	Gehaald	In de AMvB wordt de gegevensfrequentie vastgesteld op kwartierwaarden voor elektriciteit in artikel 4 lid 1 sub c en uurwaarden voor gas in artikel 5 lid 1 sub b.
		T3t1.5	De meter voldoet aan de specificatie van de verbruiksgegevens-frequentie voor het vrije domein	Deels	In de AMvB is deze voorzien in artikel 4 lid 7 en art kel 5 lid 5. De algemene standaard is er nog niet, daarom is deze toets deels behaald.
T3n2	Keuze van technologie voor de communicatie tussen de meter en de netbeheerder (Wide	T3t2.1	De gebru kte technologie voor de WAN component is de keuze van de	Gehaald	In artikel 4 lid 6 van de AMvB is aangegeven dat het communicatieonderdeel los van de meter aangepast of vervangen kan

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

	Area Network: WAN) is vrij		netbeheerder en is niet gelimiteerd tot een beperkte set van beschikbare technologie		worden. Hierin wordt geen beperking in technologie vastgelegd.
T3n3	De realisatie van de slimme meter levert geen (technische) belemmering op voor vervanging van verschillende componenten van de meter binnen de verwachte levensduur als gevolg van technologische innovatie. De verwachte levensduur is 15 jaar.	T3t3.1	De meter dient zodanig van opzet te z jn dat onderdelen vervangen kunnen worden, waarbij onderscheid dient te z jn tussen de 3 varianten die in de wetgeving genoemd z jn. De te vervangen onderdelen betreffen in e k geval de communicatie en beveiliging.	Gehaald	De beveiliging van de meter is vervat in de software van de meter. Deze is te vernieuwen volgens artikel 4 lid 1 sub e van de AMvB. Het communicatieonderdeel van de meter is te vervangen of aan te passen volgens artikel 4 lid 6 van de AMvB.
		T3t3.2	Vervanging van het communicatie (WAN) component binnen deze levensduur is waarsch jnlijk. Er moet een goede afweging zijn of deze vervanging de gehele meter betreft, of alleen de WAN component	Gehaald	In artikel 4 lid 6 van de AMvB is aangegeven dat het communicatieonderdeel los van de meter aangepast of vervangen kan worden. De NMa (Energiekamer) houdt toezicht op de netbeheerder en haar taken. Hieronder valt ook de tariefsbepaling voor de meter. Daarmee wordt de netbeheerder gedwongen goede afwegingen te maken om de gehele meter of een gedeelte hiervan te vervangen.
T3n4	De standaarden voor de interfaces tussen de componenten en de externe interfaces zorgen voor interoperabiliteit en voldoen daarb j aan (toekomstige) Europese Standaarden	T3t4.1	De interfaces tussen domeinen zijn gestandaardiseerd (Interface 1 en 4)	Deels	In de AMvB is deze voorzien in artikel 4 lid 7 en art kel 5 lid 5. De algemene standaard is er nog niet, daarom is deze toets deels behaald.
		T3t4.2	De interfaces tussen de componenten van de slimme meter zijn gestandaardiseerd	Deels	In de AMvB is deze voorzien in artikel 4 lid 7 en art kel 5 lid 5. De algemene standaard is er nog niet, daarom is deze toets deels behaald.
		T3t4.3	De interfaces tussen de meter en aan te sluiten meters is gestandaardiseerd (Interface 2)	Deels	In de AMvB is deze voorzien in artikel 4 lid 7 en art kel 5 lid 5. De algemene standaard is er nog niet, daarom is deze toets deels behaald.
T3n5	Gebruikte standaarden voldoen aan de Europese definitie voor Open Standaarden	T3t5.1	De gebru kte standaarden voldoen aan de Europese definitie voor Open	Deels	In de AMvB is deze voorzien in artikel 4 lid 7 en art kel 5 lid 5. De algemene standaard is er nog niet, daarom is deze toets deels behaald.

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

			Standaarden. *Volledige tekst in T3t5.1 op bladzijde 28*		
T3n6	Het beheer en de verantwoordelijkheid voor gebruikte standaarden is belegd. Het is duidelijk wie welke standaard verzorgt en actueel houdt	T3t6.1	De verantwoordelijkheid voor het in stand houden en het actueel houden van een gerefereerde standaard is eenduidig belegd	Deels	In de AMvB is deze voorzien in artikel 4 lid 7 en art kel 5 lid 5. De algemene standaard is er nog niet, daarom is deze toets deels behaald.

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

4.2.3 *Economische aspecten*

Taken en verantwoordelijkheden

Nr.	Norm	Nr.	Toets	Oordeel	Argumentatie
E1n1	Voor alle actoren is duidelijk en transparant we ke taken en verantwoordel jkheden iedere actor heeft.	E1t1.1	De kerntaken van elke actor worden gedefinieerd. Vooralsnog geldt dit voor de actoren: Leverancier, Netbeheerder, Onafhankelijke Dienstaanbieder en kleinverbruiker.	Gehaald	In de Elektriciteitswet 1998 (meerdere artikelen) is aangegeven wat de taken van de netbeheerder en leverancier zijn. Daarnaast wordt vermeld welke rechten en plichten de kleinverbru ker (afnemer zoals gedefinieerd in artikel 95a lid 1 van de Elektriciteitswet 1998) heeft.
		E1t1.2	Van elke kerntaak is beschreven in we k domein (vrije markt of gereguleerd) de taak plaatsvindt.	Gehaald	De beschreven taken in de Elektriciteitswet 1998 vallen in het gereguleerde domein. Overige taken vallen daardoor buiten het gereguleerde domein

Kosten

Nr.	Norm	Nr.	Toets	Oordeel	Argumentatie
E2n1	De meter zelf moet zo goedkoop mogelijk zijn.	E2t1.1	De meter is gestandaardiseerd (zie ook T3n1 en bijbehorende toetsen)	Deels	Standaardisatie is verwoord in verschillende onderdelen van de AMvB, namelijk artikel 4 lid 7 en art kel 5 lid 5. Daarnaast wordt in art kel 8 aangegeven dat geïnstalleerde meters door derden in elk geval qua communicatie compat bel moeten zijn met gehanteerde standaarden van de desbetreffende netbeheerder. De algemene standaard is er nog niet, daarom is deze toets deels behaald.

4.3 Observaties

Niet alle aspecten die TNO, en ook de consultatiegroep, belangrijk vinden, komen terug in het beoordelingskader of de uitvoeringsregelingen. Dit komt doordat niet alles vastgelegd kan of zelfs moet worden in wetgeving. Dit geldt bijvoorbeeld voor gebruikte communicatietechnieken, de gekozen infrastructuur van de meetketen, etc. In onderstaande paragrafen worden per aspecten (toekomstvastheid,

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

beveiliging en privacy, en economie) de observaties en adviezen beschreven. Als laatste wordt een aantal algemene observaties en adviezen beschreven.

4.3.1 Beveiliging en Privacy

In de AMvB wordt aangegeven dat er een passend beveiligingsniveau is gegarandeerd (AMvB artikel 6). Dit is een goede manier van beschrijven voor een regulering. Er zal echter veel meer in detail aan beveiliging gedaan moeten worden. In eerste instantie zal de beveiliging in orde gebracht moeten worden. Hiervoor is het nodig een beveiligingsarchitectuur op te stellen, liefst door onafhankelijke beveiligingsexperts. Uit deze architectuur kan afgeleid worden op welke manier de procedurele en technische beveiliging uitgevoerd moet worden. De netbeheerders zullen vervolgens deze beveiliging moeten implementeren.

De uit te voeren stappen kunnen naar verschillende abstractieniveaus verdeeld worden:

Toezicht

De toezichthouder zal erop moeten toezien dat in jaarverslagen van netbeheerders een auditrapport is opgenomen, waarin een onafhankelijke beveiligingsexpert aangeeft dat de beveiliging van de meetinfrastructuur in orde is.

Netbeheerder

De netbeheerders zullen elk jaar een onafhankelijke beveiligingsexpert de opdracht moeten geven om de beveiligingsarchitectuur en de implementatie daarvan te beoordelen

Techniek

De gekozen beveiligingsoplossing zal altijd in overeenstemming moeten zijn met wat deskundigen een moderne beveiligingsarchitectuur noemen.

4.3.2 Toekomstvastheid

In de AMvB is aangegeven welke functies de meter dient te kunnen uitvoeren. Wel is het belangrijk om deze functies te blijven monitoren en te controleren of de functies (inclusief de frequentie waarmee de functies uitgevoerd kunnen worden) blijven voldoen. Daarnaast is in de AMvB aangegeven dat de meter zal moeten voldoen aan internationale open standaarden, voor de interface tussen de meter en de communicatiemodule. Deze standaard bestaat nog niet. Het is daarom ook van groot belang dat er een internationale open standaard gerealiseerd wordt voor de slimme meter. Belangrijk hierbij is dat het onderhoud (eventueel aanpassen) van deze standaard een continu proces is en blijft.

4.3.3 Economische Aspecten

De taken en verantwoordelijkheden van alle actoren die met de slimme meter te maken hebben is duidelijk vastgelegd in de Elektriciteitswet 1998.

4.3.4 Overige observaties en adviezen

Diverse malen komt in de beoordeling en de observaties terug dat er een jaarlijkse audit moet plaatsvinden op het gebied van beveiliging & privacy. Het verslag van

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

deze audit zal opgenomen moeten worden in de jaarverslagen van de actoren. Dit betekent ook dat de NMa (Energiekamer) streng zal moeten toezien op het inleveren van jaarverslagen door de actoren, inclusief de volledigheid daarvan.

De standaardisatie zoals veelvuldig genoemd in dit document is van zeer groot belang. Netbeheer Nederland speelt inmiddels een rol in de totstandkoming van een internationale open standaard. Het verdient de aanbeveling dat deze activiteit ondersteund en gestimuleerd wordt door het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie.

De in paragraaf 3.1.4 genoemde onweerlegbaarheid van gegevens, valt te realiseren door het toevoegen van een zogenaamd berichtenlogboek, als extra voorziening in de meter. In dit logboek zouden de verstuurde meterstanden en de verstuurde en ontvangen berichten dan moeten worden geregistreerd; op zodanige wijze dat ongeautoriseerd achteraf wijzigen kan worden waargenomen. Ook dit is technisch mogelijk. TNO beveelt aan deze voorziening op te nemen in de specificaties voor de slimme meter.

In deze beoordeling wordt niet de beoordeling van het al dan niet realistisch zijn van de overgangstermijnen meegenomen.

4.4 Conclusie

De Algemene Maatregel van Bestuur geeft niet volledig invulling aan het beoordelingskader. 30 van de 48 toetsen van het beoordelingskader zijn gehaald (groen). Er zijn geen toetsen niet gehaald (rood). De overige 18 toetsen zijn deels behaald (oranje). Deze toetsen betroffen voornamelijk het toezicht op de slimme meter, dat op dit moment nog niet ingericht kan zijn. Daarnaast betroffen deze toetsen een sector eigen gedragscode en de totstandkoming van een internationale open standaard. De ontbrekende zaken kunnen door beleidsmaatregelen, het ondersteunen van de realisatie van een internationale open standaard, en toezicht ondervangen worden.
Hiermee voldoet de ontwerp-AMvB aan het door TNO opgestelde beoordelingskader.

Stringent toezicht, door de NMa, op de uitrol, het beheer en het gebruik van de slimme meterketen is van essentieel belang. Belangrijk hierbij is dat de NMa een kader heeft waarmee dit toezicht gehouden kan worden. Dit kader zal onder andere de technische specificaties van de in de AMvB genoemde functies moeten bevatten. Tevens zal de NMa kennis over security standaarden moeten opdoen. Ook ligt er voor het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie een belangrijke rol in het ondersteunen van de ontwikkeling van een internationale open standaard.

Als hieraan voldaan wordt dan zijn wetgeving en uitvoeringsregelingen vastgesteld waarmee een veilige, betrouwbare (privacy-vriendelijke) en toekomstvaste slimme meter geïmplementeerd kan worden in Nederland en ziet TNO geen reden negatief te adviseren aangaande deze AMvB.

Deze conclusie zal verwoord worden in een brief aan de Minister.

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

A Leden Consultatiegroep

Persoon	Organisatie
10.2e	Agentschap NL
10.2e	Alliander
10.2e	Alliander
10.2e	Consumentenbond
10.2e	Delta NWB
10.2e	Echelon
10.2e	ECN
10.2e	EnergieNed / Nuon
10.2e	Enexis
10.2e	Itron
10.2e	KEMA
10.2e	KEMA
10.2e	KEMA
10.2e	KEMA
10.2e	Ministerie Economische Zaken, Landbouw en Innovatie
10.2e	Ministerie Economische Zaken, Landbouw en Innovatie
10.2e	Netbeheer Nederland
10.2e	NMA - Energiekamer
10.2e	NMA - Energiekamer
10.2e	Oxxio
10.2e	Stedin
10.2e	Stedin
10.2e	Universiteit Amsterdam
10.2e	Universiteit Delft
10.2e	Universiteit Groningen
10.2e	Universiteit Groningen
10.2e	Universiteit Nijmegen
10.2e	Universiteit Nijmegen
10.2e	Vereniging Eigen Huis
10.2e	Vereniging voor Marktwerking in Energie

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

B Notulen eerste Consultatiegroep bijeenkomst

Alleen de notulen die van toepassing zijn op de opdracht van TNO zijn in dit document weergegeven.

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

Onderwerp	**Stakeholders consultatie bijeenkomst "Introductie slimme meetinfrastructuur Nederland "**
Datum	21 januari 2010
Tijd	09-00-18:00
Plaats	TNO-Delft
Voorzitter	10.2.e
Aanwezigen	Zie tabel

Notulen Stakeholders consultatie bijeenkomst "Introductie slimme meetinfrastructuur Nederland "

Agenda

- Opening en inleiding
- Stand van Zaken: EZ
- TNO presentatie + discussie
- KEMA presentatie + stellingen
- Recapitulatie & vervolgstappen
- Dagafsluiting

1 INLEIDING OCHTENDPROGRAMMA

TNO wil discussie voeren over de aspecten security, privacy, toekomstvastheid, regulering, economie die tot uiting zouden moeten komen in de uitvoeringsregelingen rondom de op afstand uitleesbare meter. De werkvorm was een open discussie over de genoemde aspecten. Geprobeerd is om uitspraken zoveel mogelijk toe te schrijven aan instituten of sectoren maar gezien de hoeveelheid deelnemers en de snelheid van de discussie was dit niet altijd mogelijk. De aantekeningen zijn puntsgewijs weergegeven.

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

2 ALGEMENE AANTEKENINGEN

- Consumentengedrag is bepalend voor de mate van energie efficientie en energie besparing. Daar ligt de focus van deze wetgeving (EZ)
- Er gaat een veelheid aan diensten ontstaan die dit gedrag gaan beïnvloeden (EZ)
- Er zullen ook meer leveranciers komen in de loop der tijd. Een zogenaamd Groeimodel (EZ)
- De vraag ligt er hoe de overheid haar rol moet invullen: PB51 spotjes (voorlichting), of een incentive (Display's)
- 80% uitrol in 2020, 100% in 2022 (third package).
- Displays wel of niet: In ieder geval niet als gadget uit de markt. Dus Oxxio's: Nee, niet verplichten. Netbeheerder: Nee, niet verplichten. Overheid: als stimulans voor energiebesparing door beïnvloeding gedrag consument (mogelijk).
- Onderzoek over effect displays in Arnhem gedaan (Agentschap NL). Rapportage is beschikbaar
- De financiële vragen zijn belangrijk. Heeft het, gezien de financiële consequenties, wel zin? (EZ)
- Kan de totale stroom van energie (ook duurzaam) worden gemeten, zodat er niet langer twee meters nodig zijn (zoals nu in het geval van zonnecellen)?

verwoord in toets T3t4.3

3 REGULERING

- Er is maar één aanbieder van meters en daarom is het belangrijk dat er aanvullende eisen worden gesteld ter bescherming van de klant. Het gaat om een functie met een monopolie. De vraag kan ook gesteld worden welke de redenen zijn voor het toekennen van het monopolie aan de netbeheerders. Alleen als dit zeer zware redenen zijn, is het mogelijk om een uitzondering te maken op de algemene beginselen van het mededingingsrecht. In dat geval moeten er ook afdoende waarborgen zijn voor de klant (Centrum voor Energievraagstukken)
- De netbeheerder wordt de aanbieder van de meter, omdat hij onafhankelijk is.
- Het wensbeeld is dat zich nieuwe diensten ontwikkelen rond de meter, dat er een "level playing field" is, waarbij alle partijen onder gelijke voorwaarden toegang hebben tot de markt.
- Het is belangrijk om de nieuwe diensten eerst "aan de praat" te krijgen.
- Voor persoonsgegevens moet er ook getoetst worden aan art. 13 WBP (EZ)

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

- In de wet moet duidelijk zijn wat de basiseisen voor de meter zijn. Dan kan daarnaast modulair worden aangevuld. Klanten die extra diensten willen, moeten die ook kunnen krijgen. (Oxxio)
- In de amvb moet een onderscheid worden gemaakt tussen herleidbare gegevens en onherleidbare gegevens. In het eerste geval is de WBP van toepassing. In dat laatste geval is meer mogelijk. Verder is er een onderscheid tussen technische gegevens (monitoringsgegevens) en gebruiksgegevens.
- Wie is er verantwoordelijk voor de verwerking? Als er (incorrecte) verwerking is, wie kan de klant aanspreken? En hoe?
- Wat zijn beheerdata? Welke gegevens zijn er nodig? Welke gegevens zijn waarvoor nodig?
- Welke rechten op informatie zijn er? Voor afnemers is het belangrijk te weten wat de verwerker doet, waarom en hoe hij dat doet en een afschrift of hij dat doet. Hierover is voor de consumenten duidelijke communicatie nodig.
- Wat zijn essentiële functies? Hoe leggen we dat vast? (secure meetelement, secure authenticatie, secure storage element).
- Als netbeheerder (monopolist) displays verstrekt, kan dit marktverstorend werken. Er moeten zwaarwegende redenen zijn om deze inbreuk op het marktmechanisme toe te staan (Centrum voor Energievraagstukken)

4 SECURITY & PRIVACY

- Novelle is aangeboden aan de Raad van State. Het CBP heeft geadviseerd. (EZ)
- Er is sprake van één aanbieder, dus monopolist, dus overheid reguleert. Netbeheerder levert meter en consument kan geen meter uitzoeken op de vrije markt. (EZ)
- Niet spreken van directe of indirecte persoonsgegevens maar van "tot personen herleidbare gegevens". De vraag "wie is eigenaar" moet weg. (Radboud)
- "Privacy mag niet aangetast worden" moet in het beoordelingskader. (Radboud)
- Om privacy risico's van de gebruiker te kunnen beheersen zou idealiter de verbruiker moeten kunnen beslissen welke informatie weggegeven wordt en aan welke partij dat wordt weggegeven. (Radboud)
- Idealiter wordt technisch geregeld wat technisch kan, en wordt – wat technisch niet kan- in procedures geregeld (Radboud)
- Er moet precies worden vastgelegd wat er in de van de meter afkomstige meetstromen zit en welk deel van die informatie naar de netbeheerder wordt

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

verstuurd. De novelle beschrijft niet precies genoeg welke informatie er verstuurd wordt voor "dat wat noodzakelijk is voor technisch beheer". (KEMA)

- De vraag is of de novelle technische regulering moet voorschrijven of zich moet beperken tot procedurele regulering. In de auto-industrie wordt 120 km/u niet technisch afgedwongen maar wordt procedureel gecontroleerd op regelgeving middels flitspalen en controles. (Radboud)
- Integriteit van verbruiksgegevens is een vertrouwenskwestie. De netbeheerder heeft vertrouwen in de standen want klanten kunnen standen niet wijzigen bijvoorbeeld omdat de meter is verzegeld. Netbeheerders echter kunnen de meter op afstand uitlezen en wijzigingen aanbrengen in de meter waardoor een klant minder vertrouwen heeft in de verbruiksgegevens. Netbeheerders kunnen de software updaten. Hoe moet een klant/netbeheerder nu bewijzen dat een in een factuur gehanteerde meterstand al dan niet correct is? (Radboud)
- In de novelle is niet de eis opgenomen dat de slimme meter infrastructuur veilig moet zijn of dat het beveiligd moet zijn. (TNO)
- Er is (nog) geen sectorspecifieke beveiligingsnorm zoals bijvoorbeeld de NEN 7510 in de zorg. (TNO)
- Use-cases zoals die genoemd zijn voor de schakelfunctionaliteit. (Netbeheer Nederland)
    - Wanbetaling.
    - Code rood (calamiteiten).
    - Leegstand (energieverlies).
    - Fraude (illegale aftap).
- De drie basisfuncties van de meter (meten, schakelen, monitoren) hebben verschillende risico profielen. Afhankelijk van het risico profiel kan worden overwogen om harde voorwaarden en daarmee sterkere maatregelen te stellen aan hoge risico profielen. (TNO)
- Met op-afstand-schakelen stelt Nederland zich kwetsbaar op voor de beschikbaarheid van de kritieke nationale infrastructuur rondom elektriciteit en gas. In de huidige analoge en digitale meters is deze schakelfunctie simpelweg niet aanwezig en kan daarom ook niet misbruikt worden. Bovendien is in de huidige situatie fysieke actie nodig om af te sluiten waardoor dit niet makkelijk op grote schaal of door onbevoegden kan worden gedaan. (TNO)
- Er zouden zekerheidsniveaus of waarborgen moeten worden ingebouwd voor de beschikbaarheid van elektriciteit en gas. Bijvoorbeeld dat een slimme meter fysiek altijd een minimum aan elektriciteit zal doorlaten om de centrale verwarming en de

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

koelkast te kunnen laten functioneren. Dit (ook) met het oog op calamiteiten. Een aantal safety-mechanismen is noodzakelijk. (Radboud)

- Verbruiksgegevensmodel uit novelle:
  - Geen slimme meter
  - Meter administratief uit.
  - Per jaar of per event of per 2 maanden
  - Kwartierwaarden.

  Staat "administratief uit" alleen op meten of ook op schakelen? Kunnen in "administratief uit" nog wel monitoring gegevens worden uitgelezen? Kan in "administratief uit" op afstand wijzigingen worden aangebracht in de slimme meter zoals het bijwerken van firmware of de klok? Ook werd gezegd dat wanneer de slimme meter "administratief uit" staat, de meter wel op afstand moet kunnen worden aangezet wanneer de consument daarom vraagt maar hij stond toch uit? (Radboud)
- Wat is de default instelling in het verbruiksgegevensmodel als een slimme meter wordt opgehangen: optie b, c of d? (TNO)
- Wanneer is nu iets privacy gevoelig oftewel herleidbaar? Als vuistregel is bijvoorbeeld mogelijk: "wanneer je kunt herleiden of mensen thuis zijn of niet of wanneer ze op vakantie zijn" is privacy gevoelig. Kwartierwaarden, dagwaarden en weekwaarden zijn volgens deze vuistregel wel privacy gevoelig maar maandwaarden niet. (Radboud)
- De wet- en regelgeving gaat uit van de aanname dat de netbeheerder een voor de consument volledig vertrouwde partij is. (Radboud)
- Kan de meter in de door KEMA genoemde 100%-verplichte-uitrol-landen Zweden en Italie schakelen? En welk verbruiksgegevensmodel wordt in deze landen gehanteerd? (TNO)

5 TOEKOMSTVASTHEID

5.1 Over Toekomstvastheid in het algemeen

- Is de vraag of je nu en in de toekomst aan de eisen voldoet (EZ)
- Bijvoorbeeld voor nieuwe diensten: wordt aan wie (of welk apparaat) je de stroom levert niet belangrijker dan waar je die stroom levert? (Radboud) Denk aan elektrisch laden bij iemand anders. Dit heeft consequenties voor authenticatie van afnemer en locatiegebondenheid van de levering.
- NTA8130 is ingebracht in het Open Meter project (Europees FP7 standaardisatie slimme meter). Twee componenten van belang bij standaardisatie: de minimum

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

functionele standaard en de informationele standaard (manier van uitwisselen van gegevens). (KEMA)
- Basis voor authenticatie voor de communicatiemodule van de slimme meter is gelegd in de DSMR (KEMA).

5.2 Over modulariteit

- Modulaire opbouw van de slimme meter heeft de aandacht (EZ). TNO stelt daartegen dat modulariteit op het vlak van communicatie iets anders is dan modulariteit voor het kunnen bieden van energiebesparende diensten (zoals aansturen van koelkasten).
- Consument kan de meter niet zelf kiezen. Netbeheerder levert de basis functies en componenten. Consument kan kiezen voor extra functies (modulair) zonder daar per se privacy gevoelige informatie voor vrij te geven (vergelijk het AH Bonuskaart analogie waar eerst geen anoniem voordeel bestond) (EZ)
- Metrologische functies en communicatiefunctie vallen in het gereguleerde domein. De meterinformatie moet beschikbaar zijn voor overige partijen (in het vrije domein) (Delta)
- NTA sluit modulariteit niet uit vwb communicatie. (Oxxio)

5.3 Over het leveranciersmodel

- Leveranciersmodel zoals weergegeven roept enkele vragen op, vooral door het weergeven van de business relaties. Het belang van een dergelijke weergave moet liggen in de informatieuitwisseling tussen de verschillende partijen, en dat is net iets anders. (NMa)

5.4 Over open toegang tot meterdata

- Iedereen moet op een bepaalde manier toegang kunnen krijgen tot de meetgegevens van de slimme meter. Er mogen geen lock-in situaties ontstaan (EZ)
- P1 poort is de open toegang voor partijen in het vrije domein. P4 poort ook, maar dan gereguleerd (...)
- P1 poort dient te worden gestandaardiseerd, meer dan nu het geval is (Radboud / Oxxio)
- P4 dient meer het doel van sector optimalisatie van de processen (wisselingen, afzeggen), met name de orderprocessen.

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

5.5 Over standaarden en implementatie

- Releasematige uitrol van de slimme meter lijkt waarschijnlijk. De meter over 10 jaar lijkt een totaal andere dan die van nu. (Alliander)
- EZ zal geen technische eisen stellen, alleen functioneel in de wet en regelgeving (EZ)
- Europese standaardisatie is noodzakelijk (Enexis)
- Vervuiler betaalt: iemand die een upgrade wil binnen de levensduur van de meter moet daar dan ook de kosten voor dragen (Oxxio)

Maakt geen deel uit van beoordelingskader

6 ECONOMISCHE ASPECTEN

- Level playing field: Er is een noodzaak voor een level playing field, er zijn geen drempels voor het aanbieden van innovatieve diensten voor de betrokken spelers. Daarnaast moet er geen sprake zijn van een lock-in'. En focus op een groeimodel (EZ)
- Een open standaard op de P1 poort is vereist voor het doen ontstaan van innovatieve diensten die zullen leiden tot energiebesparings. (Radboud, Enexis en Oxxio)
- Er zal rekening gehouden moeten worden met een exponentiële groei van ODA's en daarmee de groei van innovatieve diensten in het vrije domein en dat daartoe geen technische beperkingen moeten zijn aan de meetinfrastructuur
- het marktmodel moet operationeel werkbaar zijn. Netbeheerder stelt dat de toebedeelde rollen wel uitvoerbaar moeten zijn. (Netbeheer Nederland)
- Zorg voor Europese standaarden voor de verschillende poorten. (Enexis)
- Toevoegen van een null-uitgangspunt "...uitrol is voldoende waarborg voor het doel (=gedragsverandering), dus kijken naar wat je wel en niet als regelgeving kan en mag doen om dit doel te waarborgen" (EZ)
- Duidelijke rol van de overheid (informeren en toezicht houden) in het stimuleren van energiebesparing. (Klankbordgroep, allen)
- Kosten worden bepaald adhv de DSMR. (KEMA)

verwoord in T3n4

7 INLEIDING MIDDAGPROGRAMMA

KEMA wil de expertise van de klankbordgroep gebruiken als input voor een herziening van de kosten-baten analyse voor de invoering van een slimme meetinfrastructuur en voor een advies aan het Ministerie van Economische Zaken over de rol die de overheid hier in kan spelen. Als werkvorm heeft KEMA gekozen voor het poneren van vier stellingen met een

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

C Notulen tweede Consultatiegroep bijeenkomst

Alleen de notulen die van toepassing zijn op de opdracht van TNO zijn in dit document weergegeven.

Onderwerp	**Stakeholders consultatie bijeenkomst "Introductie slimme meetinfrastructuur Nederland "**
Datum	4 maart 2010
Tijd	09-00-18:00
Plaats	TNO Delft
Voorzitter	10.2e
Aanwezigen	Zie tabel

Notulen Stakeholders consultatie bijeenkomst "Introductie slimme meetinfrastructuur Nederland "

Agenda

- Opening en inleiding
- Stand van Zaken: EZ
- TNO presentatie + discussie
- KEMA presentatie + stellingen
- Recapitulatie & vervolgstappen
- Dagafsluiting

1 INLEIDING EN NOTULEN

Er waren geen opmerkingen tijdens de bijeenkomst over de notulen. Vooraf is de opmerking gekomen dat 10.2e 10.2e Delta Netwerkbedrijf) niet vermeld stond als aanwezige tijdens de vorige bijeenkomst.

2 STAND VAN ZAKEN EZ

- Voorstel voor de Slimme Meter ligt nog niet bij de Tweede Kamer. Er is nog geen uitspraak gedaan over controversieel verklaring.

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

- Vanuit EZ is het belangrijk om marktwerking te stimuleren; ook in dit traject is de vraag van belang: welke rol gaat de overheid spelen bij de introductie van de Slimme Meter? Vooralsnog: opstellen van de spelregels en het faciliteren van een positieve business case.
- Momenteel zijn de concept AMvB en Novelle bekend, nog niet bekend zijn de belangrijkste onderdelen van de veranderagenda:
  1. De Slimme Meter moet uitgeschakeld kunnen worden (uitlezen verbruiksgegevens onmogelijk)
  2. De Slimme Meter moet modulair zijn opgebouwd
  3. Berichtenverkeer moet zijn versleuteld

3 AANTEKENINGEN OCHTENDPROGRAMMA

3.1 Inleiding

TNO wil discussie voeren over het opgestelde beoordelingskader. TNO presenteerde de uitgangspunten waarin het beoordelingskader plaats neemt en daarna het daadwerkelijke beoordelingskader. De werkvorm was een open discussie over het kader. Geprobeerd is om uitspraken zoveel mogelijk toe te schrijven aan instituten of sectoren maar gezien de hoeveelheid deelnemers en de snelheid van de discussie was dit niet altijd mogelijk. De aantekeningen zijn puntsgewijs weergegeven.

3.2 Achtergrond

- TNO geeft toelichting bij de schematische weergave van de functies van de Slimme Meter:

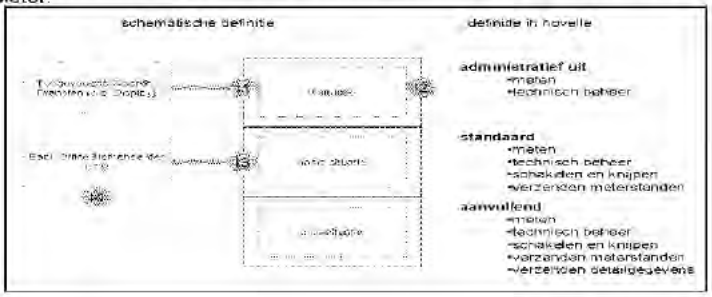

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

verwerkt in paragraaf 3.1 Beveiliging en privacy

- EZ: de Basis-situatie is de defaultsituatie
- Vanuit de Nma wordt opgemerkt dat scherp gelet dient te worden op het onderscheid tussen meetgegevens (verbruiksgegevens) en metergegevens (voor technisch beheer).
- Vraag: is het toegestaan om vanuit de I1-poort als kleinverbruiker meetgegevens aan te leveren aan een eigengekozen ODA? Antwoord: ja, dat is toegestaan (het betreft het vrije domein; hieromtrent worden geen regels opgelegd vanuit de overheid).
- Bij de bespreking van de kerntaken van de betrokkenen in het leveranciersmodel wordt opgemerkt dat de netbeheerder niet alleen als kerntaken heeft om de Slimme Meter te beheren en om in opdracht van de ODA de verbruiksgegevens te verzamelen, maar ook om technisch beheer te kunnen uitvoeren om de elektriciteitsnetten te beheren en te optimaliseren. Dit wordt in het beoordelingskader van TNO toegevoegd.

toegevoegd in paragraaf 2.4 Kerntaken actoren Slimme Meterinfrastructuur

- In het beoordelingskader onderscheidt TNO drie (clusters van) aspecten: Toekomstvastheid, Security&Privacy en Economische aspecten. De geformuleerde normen worden per aspect besproken en bediscussieerd.

3.3 Toekomstvastheid

- In de norm T2n2 wordt aangegeven dat de functionaliteit van de meter beperkt is tot meten, schakelen en knijpen, om de toekomstvastheid te vergroten. Opgemerkt wordt dat dit niet voldoende specifiek is; er moet specifieker beschreven worden wat er dan gemeten wordt (spanning, harmonischen, etc.), en er moet preciezer gedefinieerd worden wat er geknepen of geschakeld wordt (bijvoorbeeld: alleen opwekkers schakelen).

staat reeds in toets S3t1.1

- Opmerking: interface I3 moet je niet in de AMvB willen vastleggen. Dit is iets waarover netbeheerders en fabrikanten zelf wel overeenstemming kunnen bereiken.
- Oxxio: zoals het model nu is opgezet zijn er niet of nauwelijks incentives voor kleinverbruikers om voor een andere optie te kiezen dan de 0-situatie.
- Hierover volgt een discussie; EZ geeft aan in de regelgeving weinig te kunnen doen om de 0-situatie te ontmoedigen; vooralsnog wordt ervanuit gegaan dat de meeste kleinverbruikers voor de standaard situatie (basis-situatie) zullen kiezen.
- Bij de norm T2n3 (software meter op afstand upgradeable) wordt opgemerkt dat alle functionaliteit upgradeable zou moeten zijn; dit is echter onder meer om security redenen onwenselijk.

in T3n4 is vastgesteld dat het gestandaardiseerd dient te zijn.

- Ten aanzien van het voorschrijven van standaarden: meerdere aanwezigen geven aan dat de overheid zich afzijdig zou moeten houden van de toepassing van standaarden in het domein van de Slimme Meter; in het kader van Toekomstvastheid wordt het echter wel noodzakelijk geacht om vast te leggen dat men met standaarden

moet terugkomen in beleid

Notulen Stakeholders consultatie bijeenkomst "Introductie slimme meetinfrastructuur Nederland"

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

moet werken, maar niet met welke standaarden precies; het voorschrijven van exacte standaarden beperkt juist de toekomstvastheid, bijvoorbeeld in de situatie waarbij in de loop van de tijd een nieuwe standaard ontwikkeld wordt.

- Eenzelfde soort discussie ontstaat rond het onderwerp modulariteit: meerdere aanwezigen zijn van mening dat de overheid modulariteit van de meter niet zou moeten opleggen, maar de keuze hiervoor aan de markt zou moeten overlaten. In deze discussie speelt een belangrijke rol dat men aanneemt dat modulariteit alleen goed zou zijn uit kostenoverwegingen; er zijn echter meer redenen om het modulair opbouwen van de Slimme Meter voor te schrijven (security redenen, fysieke scheidling tussen meegedeelte en overige modules, etc.)
  Dit punt wordt meegenomen in het vervolg van de beoordeling van de regelingen rond de Slimme Meter.

In gesprekken nav dit punt heeft TNO geconstateerd dat tegen modulariteit in de betekenis van het kunnen vervangen van onderdelen geen onoverkomelijke bezwaren zijn.

3.4 Economische aspecten

- Bij de bespreking van de normen rond de economische aspecten zijn geen op- of aanmerkingen gemaakt.

3.5 Security & Privacy

- Naar aanleiding van norm S3n3 (kleinverbruiker bepaalt wie zijn verbruiksgegevens mag zien en wie niet; autorisatieproces hieromtrent moet worden vastgesteld) merkt Oxxio op dat ook in de 0-situatie en de basissituatie autorisatie-afspraken moeten worden vastgelegd. Dit punt wordt meegenomen.

4 AANTEKENINGEN MIDDAGPROGRAMMA

De agenda voor het middagprogramma was als volgt samengesteld:

verwoord in S3n4

Nederland

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

D Referenties

Voor dit rapport zijn verschillende referenties gebruikt. Voor de overzichtelijkheid zijn de referenties gegroepeerd per type

D.1 Wetten, wetsvoorstellen en EU-richtlijnen

- Richtlijn 2006/32/EG betreffende energie-efficiëntie bij het eindgebruik en energiediensten en houdende intrekking van Richtlijn 93/76/EEG van de Raad http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:114:0064:0085:NL:PDF
- Richtlijn 2004/22/EG betreffende meetinstrumenten http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:135:0001:0080:NL:PDF
- Elektriciteitswet 1998 http://wetten.overheid.nl/BWBR0009755
- Gaswet http://wetten.overheid.nl/BWBR0011440
- Metrologiewet http://wetten.overheid.nl/BWBR0019517
- Wet Bescherming Persoonsgegevens http://wetten.overheid.nl/BWBR0011468
- Wetsvoorstel 31.374 – Verbetering werking elektriciteits- en gasmarkt http://www.eerstekamer.nl/behandeling/20080703/gewijzigd_voorstel_van_wet_8
- Wetsvoorstel 31.320 – Wet implementatie EG-richtlijnen energie-efficiëntie http://www.eerstekamer.nl/behandeling/20080703/gewijzigd_voorstel_van_wet_9
- Wetsvoorstel 32.373 – Novelle Wet implementatie EG-richtlijnen energie-efficiëntie http://www.eerstekamer.nl/behandeling/20100426/voorstel_van_wet
- Wetsvoorstel 32.374 –Novelle Verbetering werking elektriciteits- en gasmarkt http://www.eerstekamer.nl/behandeling/20101109/gewijzigd_voorstel_van_wet

D.2 Artikelen

- Security en privacy aspecten van slimme meters; Marko van Eekelen, Engelbert Hubbers; 12-3-2008; http://www.ferranti.be/news-events/Events/Documents/2%20ruslides.pdf
- Elektriciteitsnet te hacken via 'slimme' meters;23 maart 2009; Webwereld;http://webwereld.nl/nieuws/56541/elektriciteitsnet-te-hacken-via--slimme--meters.html

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

D.3 Rapporten

- Het wetsvoorstel „slimme meters": een privacytoets op basis van art. 8 EVRM - Onderzoek in opdracht v\an de Consumentenbond; Dr. Colette Cuijpers, Prof. Bert-Jaap Koops; oktober 2008; http://www.consumentenbond.nl/morello-bestanden/209547/onderzoek_UvT_slimme_energi1.pdf
- Comments of the Electronic Privacy Information Center;1 december 2009;http://www.jdsupra.com/post/fileServer.aspx?fName=a1a31b8f-29c2-4021-a77c-f3abaca1c31c.pdf
- Second Opinion Slimme Meter Communicatie;Stratix; 2006; http://www.stratix.nl/documents/Second_opinion_slimme_meters.pdf
- Security analysis of Dutch smart metering systems; Sander Keemink, Bart Roos; juli 2008; http://staff.science.uva.nl/~delaat/sne-2007-2008/p33/report.pdf

D.4 Standaarden

- Europese Definitie van open standaard; http://nl.wikibooks.org/wiki/Open_standaarden#De_definitie_van_de_Europese_Unie
- Open Standaard; http://nl.wikipedia.org/wiki/Open_standaard

D.5 Alle Kamerstukken en Handelingen Eerste en Tweede Kamer

- dossier 31320: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/dossier/31320
- dossier 31374: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/dossier/31374
- dossier 32373: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/dossier/32373
- dossier 32374: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/dossier/32374

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

E Veelgestelde vragen

Vraag: Krijgt iedereen die slimme meter?
Antwoord: De meter wordt aan iedereen aangeboden, maar u kunt kiezen of u de nieuwe meter in uw huis geïnstalleerd wil hebben, of dat u de oude meter wilt houden.

Vraag: Kan iedereen zien hoeveel energie ik verbruik?
Antwoord: Op de meter is te zien hoeveel energie u verbruikt hebt. In de standaard situatie kan uw energieleverancier uw tweemaandelijkse verbruik zien. Als uw energieleverancier detailgegevens nodig heeft voor facturatie en u hebt hiervoor toestemming gegeven, dan kan de energieleverancier tot op het kwartier uw energieverbruik zien.

Vraag: Kan de slimme meter apparaten bij mij in huis aansturen?
Antwoord: Nee, de slimme meter kan niet apparaten in huis aansturen. Wel zou een apparaat dat u zelf installeert gegevens uit de slimme meter kunnen gebruiken om apparaten thuis aan te sturen.

Vraag: Kan de slimme meter geen gebruik maken van mijn internet aansluiting voor het versturen van gegevens?
Antwoord: In eerste instantie gebruikt de slimme meter een eigen communicatiekanaal. Wel is het mogelijk dat een apparaat dat u zelf kan installeren uw internetaansluiting gebruikt.

Vraag: Wat gebeurt er met de meters die er al hangen?
Antwoord: Als de consument niet een nieuwe meter wil laten installeren, blijft de oude meter hangen. Als er wel een nieuwe meter geïnstalleerd wordt, zal de oude meter ingenomen worden door de netbeheerder. Deze zal voor zover mogelijk de meter laten recyclen.

Vraag: Hoeveel meters hangen er al?
Antwoord: Op dit moment zijn er ongeveer 200.000 slimme meters geïnstalleerd.

Vraag: De meters die voor de wetgeving uit uitgerold worden, voldoen die al aan eisen?
Antwoord: De meters die op dit moment uitgerold worden voldoen niet in alle gevallen aan alle eisen.

Vraag: Is er een Europese standaard?
Antwoord: Op dit moment wordt er hard gewerkt door verschillende Europese partijen, waaronder Nederlandse partijen, aan een Europese standaard voor de slimme meter.

Vraag: Loopt Nederland voorop?
Antwoord: Nederland loopt achter als je kijkt naar het aantal geïnstalleerde meters. De discussie rondom privacy en security heeft ervoor gezorgd dat in Nederland de uitrol van de slimme meter grondig aangepakt

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

wordt. Andere Europese landen proberen nu van de Nederlandse situatie te leren.

Vraag: Zijn de bestaande meters wel veilig?
Antwoord: Er bestaan verschillende meters op dit moment. Alle geïnstalleerde meters zijn veilig voor de gebruiker. De meeste meters hebben geen communicatiemogelijkheden; er kunnen dus geen gegevens op afstand uitgelezen worden. De inmiddels al geplaatste slimme meters met communicatiemogelijkheden zijn voor het merendeel niet veilig. Deze zullen vervangen worden.

Vraag: Hoe veilig is veilig?
Antwoord: Niets is 100% veilig. De netbeheerders zorgen voor een beveiligingsniveau dat beter is dan het internationale bankverkeer.

Vraag: Hoe toekomstvast is de slimme meter (door het kunnen vervangen van onderdelen, software update, etc.)
Antwoord: In de wetgeving is vastgesteld dat onderdelen van de meter vervangen moeten kunnen worden. Ook moet de software aangepast kunnen worden. Daarmee is de slimme meter toekomstvast.

Vraag: Moet de meter opnieuw geijkt worden na een update van de programmatuur?
Antwoord: Nee, de in de meter gebruikte software mag niet verstorend zijn op werking van de meter. Dit betekent dat voor dat programmatuur bijgewerkt wordt, er eerst een grondige toets op de programmatuur moet plaatsvinden. Dit past in het huidige proces waarin meters frequent getest worden door onafhankelijke partijen.

Auteursrechthebbende: Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

Energie
Eemsgolaan 3
Postbus 1416
9701 BK Groningen

www.tno.nl

T +31 88 866 70 00
F +31 88 866 77 57
infodesk@tno.nl

TNO-rapport

TNO-RPT-DTS-2011-01025

Onderzoek overgangsbepalingen Ontwerpbesluit Slimme Meter

Datum	31 mei 2011
Auteur(s)	10.2e
Exemplaarnummer	
Oplage	
Aantal pagina's	25 (incl. bijlagen)
Aantal bijlagen	2
Opdrachtgever	Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie; de heer drs. 10.2e , senior beleidsmedewerker energiemarkt
Projectnaam	Overgangsbepalingen AMvB Slimme Meter
Projectnummer	056.01162

Alle rechten voorbehouden.
Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, foto-kopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van TNO.

Indien dit rapport in opdracht werd uitgebracht, wordt voor de rechten en verplichtingen van opdrachtgever en opdrachtnemer verwezen naar de Algemene Voorwaarden voor opdrachten aan TNO, dan wel de betreffende terzake tussen de partijen gesloten overeenkomst.
Het ter inzage geven van het TNO-rapport aan direct belang-hebbenden is toegestaan.

© 2011 TNO

Samenvatting

Dit document geeft de resultaten weer van de second opinion die door TNO uitgevoerd is over de vraag of de termijnen voor de uitrol van de slimme energiemeter, zoals genoemd in de nota van toelichting bij het ontwerpbesluit op afstand uitleesbare meetinrichtingen van 22-03-2011, realistisch zijn dan wel bekort kunnen worden. Dit rapport beschrijft de resultaten van de uitgevoerde deelonderzoeken. Het biedt input aan de Minister om de termijnen voor de overgangsbepalingen voor het definitieve besluit vast te stellen. De genoemde termijnen zijn:

- Het specifiek in Watt registreren en weergeven van actueel vermogen, voorzien op 1-1-2013. Tot 1-1-2013 kan de meter wel het actueel verbruik weergeven en het actuele vermogen in Watt registreren en uitwisselen met aangesloten applicaties.
- Het duidelijk tonen op de meter van de status van de meter. Hieronder vallen de statussen “administratief uit”, de status “mogelijkheid tot afsluiten van gas en/of elektriciteit op afstand” en de status “mogelijkheid tot beperken elektriciteit op afstand”, voorzien op 1-1-2013. Hiervoor geldt tot 1-1-2013 dat de status van de meter wel duidelijk met de consument gecommuniceerd moet worden, eventueel via een brief.
- De lokale temperatuurcorrectie voor registratie van gasverbruik, voorzien 1-1-2013
- Het kunnen vervangen van de communicatiemodule, voorzien eind 2014
- De logboekvoorziening van het berichtenverkeer, voorzien eind 2014.

De netbeheerders hebben het inkoopproces van de slimme energiemeters in gang gezet op basis van de zogenaamde Dutch Smart Meter Requirements (DSMR) versie 4.0. Met dit inkoopproces worden slimme meters aangeschaft die voldoen aan alle eisen uit het ontwerpbesluit op twee punten na, te weten het modulaire concept en de logboekvoorziening van het berichtenverkeer. Nader onderzoek is nodig om de specificaties vast te stellen voor de twee ontbrekende punten. Er is in de sector namelijk geen standaard beschikbaar en op de markt zijn er geen meters die aan alle eisen voldoen. Er zijn wel meters beschikbaar die aan een of twee van de bovengenoemde eisen voldoen. Het inkoopproces, inclusief ontwikkeling en test van prototypes en productie, zal tot eind 2012 duren. In het huidige inkoopproces van de DSMR 4.0 meters gaat het om circa een half miljoen elektriciteitsmeters en ongeveer evenzoveel gasmeters.

Op dit moment zijn er meters beschikbaar die voldoen aan de DSMR 2.2. Deze worden geïnstalleerd totdat de slimme meters volgens de DSMR 4.0 beschikbaar zijn. Deze laatste type meters kunnen volgens de netbeheerders per 1-1-2013 op redelijk significante schaal geïnstalleerd worden. De Kleinschalige Uitrol start op 1-1-2012 en hierin zullen dus zowel meters die voldoen aan de DSMR 2.2. als aan de DSMR 4.0 uitgerold worden. De Kleinschalige Uitrol zal door de NMa en het Agentschap NL worden gemonitord. Deze monitoring ziet daarom toe op meters die voldoen aan de DSMR 2.2 en meters die voldoen aan de DSMR 4.0.

De netbeheerders houden rekening met de doorontwikkeling van de DSMR standaard in een volgende versie DSMR 5.0 per begin 2013, waarbij de inzet is de Nederlandse standaard te bestendigen in een Europese standaard. De meters die

op basis van de DSMR 5.0 aangeschaft zullen worden, voldoen aan alle in het ontwerpbesluit gestelde eisen. De netbeheerders verwachten dat de meters op basis van de DSMR 5.0 niet eerder dan eind 2014 geïnstalleerd kunnen worden.

Fabrikanten en netbeheerders geven aan de voorgestelde termijnen realistisch zijn, met de volgende kanttekeningen:

- De sector dient nog de nodige helderheid te scheppen t.a.v. specificaties om de meter volgens DSMR 5.0 tijdig te kunnen ontwikkelen.
- Niet alleen de meter maar ook de achterliggende processen en systemen bij de netbeheerders moeten worden ontwikkeld en getest; ook dat kost tijd.
- In de voorgestelde tijdlijnen zit geen ruimte. Indien er iets mis gaat en vertraging oplevert, werkt deze vertraging door in het hele proces.

Het standaardiseren van een product duurt 30 tot 36 maanden. Hiermee vergeleken komen de opeenvolgende versies van de DSMR snel tot stand. Dit feit, samen met de kanttekeningen die fabrikanten aangeven, leiden tot de conclusie dat de uitrol van slimme meters op basis van de standaard zeer snel gaat.

De slimme energiemeter zit in de adaptatiefase van innovatiecycli. Dat betekent dat de meter in de komende jaren nog zal wijzigen. Wachten met de uitrol totdat de ontwikkeling zich heeft gestabiliseerd heeft het bezwaar dat belangrijke leermomenten in de praktijk in Nederland niet zouden kunnen worden benut.

Conclusie
Omdat er momenteel geen op afstand uitleesbare energiemeters beschikbaar zijn die aan álle eisen voldoen en deze meters nog enige jaren in de adaptatiefase van de innovatiecyclus zitten, zijn de termijnen die in de kamerbrief en de nota van toelichting bij het ontwerpbesluit genoemd realistisch.

TNO acht het hierdoor niet verantwoord om te adviseren kortere termijnen te hanteren voor de overgangsbepalingen en acht het raadzaam door te gaan op het voorgestelde tijdpad waarin de sector bovendien de mogelijkheid krijgt om belangrijke leerervaringen op te doen met de slimme meter.

Inhoudsopgave

Samenvatting **2**

1 Inleiding **5**
1.1 Aanleiding onderzoek 5
1.2 Leeswijzer 6
1.3 Gebruikte afkortingen 6

2 Stand van zaken **7**
2.1 Belangrijke aspecten 7
2.2 Wetgeving 7
2.3 Standaardisatie 8
2.4 Inkoopproces van de netbeheerders 8

3 Innovatiecycli en standaardisatieprocessen **10**
3.1 Innovatiecycli 10
3.2 Standaardisatieprocessen 11

4 Ervaringen buitenland **13**
4.1 Inleiding 13
4.2 Marktmodel en slimme meter 13
4.3 Frankrijk 14

5 Consultatieronde **15**
5.1 Inleiding 15
5.2 Algemeen 15
5.3 Standaardisatie 18
5.4 Inkoopproces 20
5.5 Processen netbeheerders 20
5.6 Overige 20

6 Analyse en conclusies **21**
6.1 Analyse 21
6.2 Conclusie 22

Bijlage(n)
A Lijst geïnterviewden
B Geraadpleegde openbare bronnen

1 Inleiding

In dit hoofdstuk beschrijft TNO de aanleiding van het onderzoek, de onderzoeksopdracht, geeft aan welke scope zij heeft aangebracht en komt met een beschrijving van de gebruikte methodiek. Op basis hiervan kan de lezer zich oriënteren met betrekking tot de onderzoeksresultaten in de volgende hoofdstukken.

1.1 Aanleiding onderzoek

In november 2010 is de wetgeving rondom de op afstand uitleesbare meetinrichting (kamerstukken 31.320 en 31.374 en novelle: kamerstukken 32.373 en 32.374) geaccordeerd door de Tweede Kamer. Dit is in februari 2011 door de Eerste Kamer bekrachtigd. In de herziene Elektriciteitswet 1998 en Gaswet is aangegeven, dat de eisen die aan de op afstand uitleesbare meetinrichting, hierna slimme meter genoemd, vastgelegd zullen worden in een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB). Op 29 maart 2011 is een ontwerpbesluit aan de Kamers gezonden in een zogenaamde voorhangprocedure.
In de kamerbrief en de nota van toelichting bij de ontwerpbesluit is voor een aantal eisen de volgende overgangstermijnen genoemd:

- Het specifiek in Watt registreren en weergeven van actueel vermogen, voorzien op 1-1-2013. Tot 1-1-2013 kan de meter wel het actueel verbruik weergeven en het actuele vermogen in Watt registreren en uitwisselen met aangesloten applicaties.
- Het duidelijk tonen op de meter van de status van de meter. Hieronder vallen de statussen “administratief uit”, de status “mogelijkheid tot afsluiten van gas en/of elektriciteit op afstand” en de status “mogelijkheid tot beperken elektriciteit op afstand”, voorzien op 1-1-2013. Hiervoor geldt tot 1-1-2013 dat de status van de meter wel duidelijk met de consument gecommuniceerd moet worden, eventueel via een brief.
- De lokale temperatuurcorrectie voor registratie van gasverbruik, voorzien 1-1-2013
- Het kunnen vervangen van de communicatiemodule, voorzien eind 2014
- De logboekvoorziening van het berichtenverkeer, voorzien eind 2014.

Het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie (EL&I) zou graag zo spoedig mogelijk meters geïnstalleerd zien worden, die aan alle eisen van artikel 4 tot en met 7 van de ontwerp-AMvB voldoen. De in de ontwerp-AMvB opgenomen overgangsbepalingen en in de kamerbrief genoemde overgangstermijnen zijn gebaseerd op input van de netbeheerders. Het Ministerie van EL&I wil zekerstellen dat de gehanteerde termijnen realistisch zijn danwel bekort kunnen worden.

1.1.1 Onderzoeksopdracht

TNO is door het Ministerie van EL&I gevraagd op 22 maart 2011 om “*in een second opinion aan te tonen dat de termijnen voor de uitrol van de slimme energiemeter, zoals genoemd in de nota van toelichting bij het ontwerpbesluit op afstand uitleesbare meetinrichtingen van 22-03-2011, realistisch zijn dan wel bekort kunnen worden, en daarbij een onderbouwde inschatting geven hoe lang de*

overgangstermijnen zouden moeten zijn, rekening houdend met een verantwoorde uitrol tijdens de kleinschalige uitrol en de start van de grootschalige uitrol.".

1.1.2 Scope

In dit onderzoek zijn alleen de eerder genoemde overgangstermijnen meegenomen. Het onderzoek is beperkt tot een analyse van de overgangstermijnen, op basis van literatuur en consultatie.

1.1.3 Methodiek

TNO heeft voor de second opinion een literatuuronderzoek uitgevoerd, een quick scan van de status van projecten met slimme energiemeters in het buitenland gedaan en interviews met stakeholders gehouden. Het literatuuronderzoek bestond uit een scan van de eigen bibliotheek van TNO en meerdere internetzoekopdrachten naar innovatiecycli in instrumenten en ICT en naar standaardisatieprocessen. Op deze wijze is eerder uitgevoerd onderzoek gecombineerd met de pragmatiek van de markt. Hiermee is een evenwichtig beeld verkregen van de status van de overgangstermijnen.

TNO heeft daarnaast trajecten – met soortgelijke processen - in het buitenland bekeken en eventuele lessons learned hieruit meegenomen in de gesprekken met stakeholders.

Tevens heeft TNO in een zogenaamde consultatieronde gesprekken gehad met vertegenwoordigers van Netbeheer Nederland. Hierin is gevraagd naar de visie en praktische ervaring van de Netbeheerders gericht op de overgangstermijnen. Daarna heeft TNO gesprekken gevoerd met diverse stakeholders, waaronder brancheorganisaties, individuele meterfabrikanten, IT-organisaties, buitenlandse energiebedrijven en personen die voor of namens de netbeheerders het inkoopproces begeleiden. In bijlage A is een lijst gegeven van de geïnterviewden.

1.2 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt de huidige stand van zaken van de wetgeving, het inkoopproces van netbeheerders en standaardisatie geschetst.
Hoofdstuk 3 bevat de uitkomsten van het literatuuronderzoek op het gebied van innovatietrajecten.
In hoofdstuk 4 is samengevat wat TNO heeft onderzocht op gebied van soortgelijke trajecten in het buitenland.
Hoofdstuk 5 bevat de uitkomst van gesprekken met vertegenwoordigers van Netbeheer Nederland en andere stakeholders.
Tenslotte wordt in hoofdstuk 6 – gebaseerd op analyse van de onderzochte aspecten (literatuur, ervaringen in het buitenland, gesprekken met stakeholders) – het antwoord gegeven op de onderzoeksvraag.

1.3 Gebruikte afkortingen

AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur
DSMR	Dutch Smart Meter Requirements

2 Stand van zaken

In dit hoofdstuk wordt de stand van zaken beschreven van het wettelijk besluitvormingskader, standaardisatieactiviteiten en het inkoopproces van de netbeheerders. Dit hoofdstuk vormt daarmee een oriënterend kader voor de volgende hoofdstukken. De kennis die in dit hoofdstuk beschreven staat, is afkomstig uit gesprekken met betrokken partijen, waaronder het Ministerie van EL&I en Netbeheer Nederland. In hoofdstuk 5 worden de opvattingen van de belangrijkste stakeholders weergegeven als het gaat om de vraag: Zijn de voorgestelde termijnen realistisch?

2.1 Belangrijke aspecten

De aspecten die in dit hoofdstuk behandeld worden, zijn de Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB), het standaardisatieproces rondom de Dutch Smart Meter Requirements (DSMR) en het inkoopproces van de netbeheerders. Deze drie aspecten vormen de basis voor de introductie van de slimme meter in Nederland. Ontwikkelprocessen van fabrikanten van meters en aanpalende zaken zijn hier niet in meegenomen, aangezien deze geen voorwerp van regulering zijn.

2.2 Wetgeving

In november 2010 is de wetgeving rondom de slimme meter (kamerstukken 31.320 en 31.374) en de novelle (kamerstukken 32.373 en 32.374) aangenomen door de Tweede Kamer. In februari 2011 is dit bekrachtigd door de Eerste Kamer. De eisen die aan de slimme meter gesteld worden, zullen worden vastgelegd in een AMvB. Op 29 maart 2011 is het ontwerpbesluit aan de Eerste en Tweede Kamer aangeboden.

Het streven is de AMvB in te laten gaan per 1 januari 2012. Volgens het ontwerpbesluit hoeven dan niet alle eisen in energiemeters geïmplementeerd te zijn. Voor een aantal voorzieningen zijn overgangstermijnen bepaald, namelijk de volgende:

- Het specifiek in Watt registreren en weergeven van actueel vermogen, voorzien op 1-1-2013. Tot 1-1-2013 kan de meter wel het actueel verbruik weergeven en het actuele vermogen in Watt registreren en uitwisselen met aangesloten applicaties.
- Het duidelijk tonen op de meter van de status van de meter. Hieronder vallen de statussen “administratief uit”, de status “mogelijkheid tot afsluiten van gas en/of elektriciteit op afstand” en de status “mogelijkheid tot beperken elektriciteit op afstand”, voorzien op 1-1-2013. Hiervoor geldt tot 1-1-2013 dat de status van de meter wel duidelijk met de consument gecommuniceerd moet worden, eventueel via een brief.
- De lokale temperatuurcorrectie voor registratie van gasverbruik, voorzien 1-1-2013
- Het kunnen vervangen van de communicatiemodule, voorzien eind 2014
- De logboekvoorziening van het berichtenverkeer, voorzien eind 2014.

2.3 Standaardisatie

In 2007 is in Nederland de NTA8130 tot stand gekomen. Het Nederlands Normalisatie-instituut (NEN) heeft hiervoor het verzoek gekregen van het toenmalige ministerie van Economische Zaken. Deze NEN-norm vormt de basis van de Dutch Smart Meter Requirements (DSMR). In april 2011 is de DSMR 4.0 vastgesteld en gepubliceerd. De eisen die netbeheerders stellen gaan verder dan het ontwerpbesluit. Dat zijn voornamelijk technische details die van belang zijn voor de installatie en het beheer van de meter. Dit is vastgelegd in de DSMR 4.0. De DSMR 5.0 is begin 2013 klaar. Netbeheer Nederland tracht deze aan te laten sluiten op de Europese standaard die volgens planning eind 2012 klaar zal zijn. Daarna is de start van de volgende aanbesteding. De netbeheerders proberen de DSMR te bestendigen in een Europese standaard. Zie hiervoor hoofdstuk 5.

2.4 Inkoopproces van de netbeheerders

Netbeheer Nederland, de vereniging van Netbeheerders, is een aanbestedingsprocedure gestart om circa een half miljoen elektriciteitsmeters en ongeveer evenzoveel gasmeters in te kopen om deze in het kader van de zogenaamde kleinschalige uitrol in de Nederlandse energievoorziening te installeren. De meters die ingekocht zullen worden, voldoen aan de DSMR 4.0 en zijn op afstand uitleesbaar. In de DSMR leggen de Netbeheerders vast welke eisen zij stellen aan de meter. De Netbeheerders hebben in dit kader enkele ontwikkelingstappen (“releases”) gedefinieerd waarin stapsgewijs nieuwe functies voor efficiënt energiegebruik worden geïntroduceerd. De meters die nu ingekocht worden, voldoen aan de DSMR 4.0 en zijn op afstand uitleesbaar. De lopende aanbesteding is gebaseerd op de DSMR 4.0 omdat bij aanvang het ontwerpbesluit alleen nog in concept bekend was. De DSMR 4.0 heeft geen vervangbare communicatiemodule en de logboekvoorziening ontbreekt. De DSRM 5.0 die per einde dit jaar wordt vastgesteld, zal aan alle eisen van het Besluit voldoen.

De netbeheerders werken samen op het dossier slimme meter - standaardisatie en inkoop - om meer inkoopkracht en volume te ontwikkelen richting de meterfabrikanten. In eerste instantie hebben zich 14 fabrikanten van elektriciteitsmeters en 7 gasmeterfabrikanten ingeschreven om met Netbeheer Nederland een ontwikkel- en testperiode in te gaan. Uit deze groep zijn na schriftelijke consultaties vier fabrikanten van elke categorie geselecteerd op grond van generieke competenties en bewezen geschiktheid. Na auditing door de netbeheerders zijn thans drie elektriciteits- en drie gasmeterleveranciers overgebleven, die zijn uitgenodigd een prototype van de slimme energiemeter op basis van DSMR 4.0 te ontwikkelen. Het ontwikkel- en testtraject is nodig omdat er momenteel geen meters op de markt zijn die aan alle gestelde eisen voldoen. Na de ontwikkeling volgt een integrale testperiode door de netbeheerders waarin alle combinaties van elektriciteit- en gasmeters van de verschillende fabrikanten worden getest. In het inkoopproces is vastgelegd dat er in beginsel een minimaal aantal fabrikanten moet kunnen leveren. Het gevraagde volume zal op basis van zakelijke criteria worden verdeeld zodat het risico van een eenzijdige afhankelijkheid van één enkele leverancier wordt uitgesloten. Als een fabrikant meer tijd nodig heeft en later levert dan afgesproken kost hem dat marktaandeel. In de aanbesteding is zo een prikkel ingebouwd om tijdig te leveren.

De planning voor de aanbestedingsprocedure luidt als volgt:

- selectie leveranciers: Q3 2010 – Q1 2011
- ontwikkeltraject: Q2 2011 – Q1 2012
- testen: Q1 2012 – Q3 2012
- levering DSMR 4.0 meters: vanaf Q4 2012
- plaatsing DSMR 4.0 meters: vanaf Q1 2013

Dit komt overeen met de eerste set van overgangsbepalingen in het ontwerpbesluit en de daarbij behorende termijnen.

3 Innovatiecycli en standaardisatieprocessen

In het vorige hoofdstuk heeft TNO de stand van zaken beschreven met betrekking tot een aantal voor de doorlooptijden belangrijke aspecten, zoals de wetgevingsprocessen. In dit hoofdstuk kijkt TNO naar een aantal innovatie en standaardisatie processen. De kennis in dit hoofdstuk vormt een van de pijlers voor het trekken van conclusies in hoofdstuk 6.

3.1 Innovatiecycli

3.1.1 Inleiding

Niet alle technologie verbeteringen komen tegelijk. Verschillende onderdelen van de slimme meter zijn technisch en/of economisch gezien eerder aan het eind van hun levenscyclus dan andere. Dit verschil in (innovatie)cycli bepaalt op welke manier met een bepaalde standaardisatie omgegaan moet worden. Het bedrijfsbelang en de complexe aard van het onderwerp - hoe kunnen uitvindingen omgezet worden naar succesvolle producten - heeft al vele wetenschappers van diverse disciplines geïnspireerd om technologisch innovatie te onderzoeken (voor een overzicht, zie: Rosenberg, [e]; Gopalakrishnan en Damanpour, [a]; Nieto, [b]).

3.1.2 Fasering

In Figuur 1 is een veelgebruikt patroon weergegeven voor de ontwikkeling en marktpenetratie van technische producten. Dit patroon bestaat uit drie mijlpalen: (1) uitvinding; (2) introductie en (3) industriële productie en verspreiding op grote schaal.

De mijlpaal uitvinding gaat uit van de eerste keer dat een technologisch principe als prototype of in een pilot wordt gedemonstreerd. De mijlpaal introductie geeft het tijdstip aan dat een product daadwerkelijk verkocht is. Industriële productie betekent dat een (nagenoeg) standaard product wordt gefabriceerd. Daaraan voorafgaand worden de producten als maatwerk gerealiseerd of in kleine aantallen voor een nichemarkt.

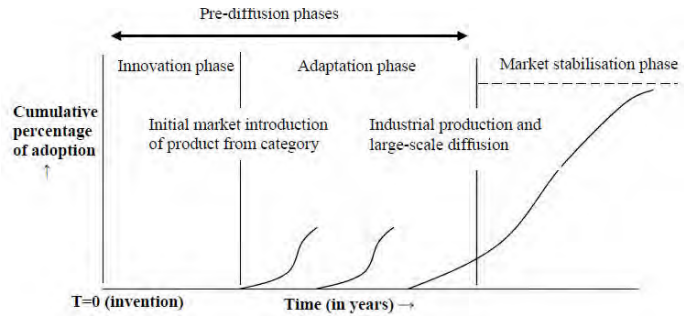

Figuur 1 fasering van innovatie tot product (bron: Ortt [c])

In een aantal onderzoeken (o.a. Rogers: [d]) is opgemerkt dat er door onderzoekers bijna geen aandacht besteed is aan de fase voor verspreiding (pre-diffusion). Er wordt vanuit gegaan dat grootschalige verspreiding direct na de marktintroductie begint. Tevens is opgemerkt dat vaak aangenomen wordt dat het product in de verspreidingsfase niet of nauwelijks wijzigt. Onder andere Ortt [c] heeft aangegeven dat in feite de innovatiecyclus bij grotere wijzigingen opnieuw kan beginnen. Ter vergelijking kan het voorbeeld van mobiele telefonie en het (multi-)touch scherm op mobiele telefoons genomen worden. De grotere wijziging van de telefoon zorgt hierbij voor het opnieuw starten van de innovatiecyclus.

3.1.3 Samenvatting en conclusie

Tijdslijnen die genoemd worden in diverse artikelen strekken zich uit tot 12 jaar voor elektronische apparatuur voor de adaptatie fase. Dit houdt in dat (als gerekend wordt vanaf de ontwikkeling van de NTA 8130) de slimme meter tot aan het eind van dit decennium in de adaptatiefase kan blijven zitten.

De introductie van de slimme meter in Nederland lijkt zich in de adaptatie fase te bevinden. Daarmee is ook duidelijk dat het product slimme meter in deze fase nog zal wijzigen. Indien Ortt een solide bewering heeft gemaakt over de wijziging van producten tijdens de verspreidingsfase en dit fenomeen ook op de slimme meter van toepassing is, mag duidelijk zijn dat de slimme meter ook in de fase van markt stabilisatie blijft wijzigen. Dit betekent dat de in de komende jaren geïnstalleerde slimme meters blijven wijzigen. Door een modulaire opbouw kunnen de meters eenvoudig aangepast worden. Daarmee blijft het totale systeem robuust. In Nederland is hierover afgesproken dat meters waarvoor een nieuwere versie beschikbaar is, niet per direct vervangen hoeven te worden.

Het duurt nog bijna een decennium voordat de slimme meter als een stabiel product beschouwd mag worden. Tijdens dit proces zal de meter blijven wijzigen.

3.2 Standaardisatieprocessen

Zowel het ministerie van EL&I als Netbeheer Nederland hecht veel waarde aan standaardisatie van de slimme meter, om redenen van kosten, marktmacht en interoperabiliteit. Om een beeld te krijgen hoeveel tijd het kost om tot een standaard te komen, is het nodig te begrijpen hoe standaardisatieprocessen werken en hoeveel doorlooptijd deze in beslag nemen. In onderstaande paragrafen worden de standaardisatieprocessen beschreven.

3.2.1 Organisaties

Standaardisatie wordt op een aantal niveaus uitgevoerd. Op Europees niveau zijn dat de European Standardization Organisations (ESO): CEN[1], CENELEC[2] en ETSI[3]. CENELEC is verantwoordelijk voor Europese standaardisering in het domein van de elektrotechniek. ETSI is verantwoordelijk voor telecommunicatie en CEN is verantwoordelijk voor andere technische domeinen.
Aan standaardisatieprocessen van ETSI nemen bedrijven deel. Aan deze processen bij CEN en CENELEC nemen alleen National Standardization Organisations deel. Deze ESO's kennen ook mondiale tegenhangers. Voor CENELEC is dat IEC[4], voor CEN is dat ISO[5] en voor ETSI is dat ITU[6].

Deze Europese en mondiale organisaties werken ongeveer op dezelfde manier aan standaarden. Er wordt een organisatie onderdeel opgericht om het voorwerk te doen. Dit onderdeel komt met een proposal work item. Na consultatie wordt dat een workitem in initial draft, waarna een Technical Committee (TC) het over kan nemen

[1] Comité Européen de Normalisation
[2] Comité Européen de Normalisation Electrotechnique
[3] Europees Telecommunicatie en Standaardisatie Instituut
[4] International Electrotechnical Commission
[5] International Organization for Standardization
[6] International Telecommunication Union

met een comittee draft. Na stemming over de comittee draft, kan een standaard gepubliceerd worden.

Op nationaal niveau in Nederland is de NEN[7] opgericht als standaardisatie organisatie. Deze organisatie werkt ook met een technical committee waarin Nederlandse bedrijven zitting kunnen nemen.

3.2.2 Processen

Een proces voor een nieuwe standaard kan in een land, op Europees niveau of op mondiaal niveau gestart worden. Bedrijven die bij willen dragen aan de standaard nemen zitting in de TC van bijvoorbeeld NEN of ETSI. NEN brengt de input vanuit Nederland in de Europese TC's van CEN en CENELEC. De National Standardization Organisations van andere landen doen dat ook.
Indien het een mondiaal proces is, brengt CENELEC de input vanuit Europa in, in de TC van IEC, CEN in de TC van ISO en ETSI in de TC van ITU.
In geval van een Europees mandaat vanuit de Europese Commissie wordt dit mandaat verstrekt aan de 3 ESO's. Indien er lokale behoefte bestaat wordt er een Nederlandse TC opgericht.

3.2.3 Doorlooptijden

De exacte doorlooptijden voor standaardisatieprocessen zijn niet te geven. Wel heeft het IEC op de website[8] een overzicht gemaakt van doorlooptijden voor de realisatie van een standaard. Dit is niet een erg formele procesbeschrijving, maar komt neer op onderstaande tabel:

Activity / period	**Min. duration**	**Remarks**
propose new work item	0 months	
work item voting	3 months	
working draft development	6 months	May be shorter if working draft is available in proposal
committee draft development	12 months	
committee draft voting	5 months	
final draft international standard voting	2 months	May be skipped if committee draft voting did not have any negative votes
publication of standard	1,5 months	
total minimal duration	**30 months**	

Tabel 1 doorlooptijden standaardisatieproces IEC

Zoals in de tabel aangegeven is, kan een aantal activiteiten ingekort worden. Daarmee blijft de doorlooptijd van het proces toch nog minimaal 2 jaar.

3.2.4 Samenvatting

Standaardisatieprocessen duren lang en worden formeel ingestoken. De totstandkoming van de NTA 8130 heeft ongeveer 30 maanden geduurd. Ditzelfde geldt voor de daaruit volgende DSMR. Na de eerste versie van de DSMR heeft het proces tot elke volgende versie minder dan deze 30 maanden gekost. Vergeleken met de standaardisatieprocessen zijn deze versies zeer snel tot stand gekomen.

[7] Nederlands Normalisatie Instituut
[8] http://www.iec.ch/standardsdev/how/processes/development/

4 Ervaringen buitenland

Tot nu toe zijn in dit document de kaders geschetst en is aangegeven hoe in de literatuur over innovatieprocessen wordt gesproken. In dit hoofdstuk kijken we naar expliciete ervaring in het buitenland. In het eerste deel wordt gekeken naar ervaringen in het algemeen. In het tweede deel wordt meer ingezoomd op Frankrijk, aangezien het marktmodel daar het meest overeen lijkt te komen met het Nederlandse model.

4.1 Inleiding

Er wordt veel gesproken over ervaringen met ‘de’ slimme meter in het buitenland. In een aantal landen zijn inderdaad grote uitrolprojecten geweest of aan de gang. Dit betreft vaak een meter die door een of meerdere leveranciers gemaakt is. De meters die daar gebruikt worden, voldoen niet aan de privacy en security eisen die in Nederland gesteld worden door de Netbeheerders. Ook voldoen deze niet aan alle eisen die in de ontwerp-AMvB benoemd zijn.

4.2 Marktmodel en slimme meter

De gehanteerde marktmodellen in Europese landen verschillen onderling. De wijze waarop de specificaties van de meter opgesteld worden, verschilt daardoor ook. Dit heeft impact op de functies die in de meters geëist worden. Ook de beweegredenen die aangemerkt zijn voor de uitrol van de slimme meter verschillen per land, wat ook weer zijn weerslag heeft op de functies in de slimme meter.

Het bovenstaande impliceert dat een Europese standaard op hoog abstractie niveau gedefinieerd moet worden om de verschillende marktmodellen en andere eisen te faciliteren. Een andere mogelijkheid is dat er niet één Europese standaard komt, maar verschillende.

Het marktmodel in Frankrijk lijkt het meest overeen te komen met het Nederlandse model. De wijze waarop daar de uitrol vorm gegeven wordt, is daarmee ook het meest vergelijkbaar. In sectie 4.3 wordt een overzicht gegeven van de Franse ervaringen. In onderstaande paragrafen wordt een beeld gegeven van de ervaringen in overige landen.

4.2.1 Italië

In Italië zijn tussen 2000 en 2005 meters uitgerold bij 27 miljoen klanten van Enel SpA. De elektriciteitsmeters die Enel geïnstalleerd heeft voldoen niet aan de eisen waarvoor in het ontwerpbesluit overgangsbepalingen gesteld zijn. Voor Italië was het tegengaan van fraude de belangrijkste reden om meters uit te rollen.

4.2.2 Verenigd Koninkrijk

In het Verenigd Koninkrijk zullen voor 2020 27 miljoen huishoudens voorzien moeten worden van gas- en elektriciteitsmeters. Ofgem (Office of the Gas and Electricity Markets, de Britse NMa) heeft aangegeven dat de grootschalige uitrol in de eerste helft van 2014 kan starten op basis van de functionele eisen en specificaties, die in de zomer van 2011 beschikbaar moeten zijn.

4.2.3 Zweden

In Zweden is in 2003 aangekondigd dat alle elektriciteitsmeters per 2009 maandelijks uitgelezen moesten worden. De activiteiten van de energiebedrijven spreidden zich daarna snel uit over de andere Scandinavische landen. Op dit moment wordt in Zweden gesproken over de vervanging van de reeds geïnstalleerde meters omdat nieuwe eisen zijn vastgesteld. De algemene mening hierover is dat door de snelle grootschalige uitrol er te weinig tijd is besteed aan het toekomstvast specificeren van de meter.

4.2.4 Spanje

In Spanje werd in december 2007 vastgesteld dat in 2010 bij 30% van alle klanten, met een aansluiting kleiner dan 15 kiloWatt, een slimme meter geïnstalleerd moest zijn. Geen enkele netbeheerder is dit gelukt door vertraagde goedkeuring van hun plannen door de Spaanse toezichthouder, technologische onzekerheden in het communicatiesysteem, leveringsproblemen van gecertificeerde meters en onderhandelingen met de toezichthouder over de toegestane kosten. Endesa, een grote netbeheerder in Spanje, is nu bezig met een uitrol van slimme meters, waaraan een lager eisenpakket ten grondslag ligt dan het Nederlandse, in het bijzonder voor security en privacy.

4.2.5 Duitsland

In Duitsland kiest RWE voor het zogeheten MUC-concept. De Multi Utility Controller (MUC) is een los apparaat dat fungeert als een gateway voor alle type meters en daarbij allerlei extra functies kent, zoals opslag van gegevens. Dit concept wordt gezien als hét Duitse concept, terwijl EON een meter met geïntegreerde communicatie aanbiedt. In Duitsland is er geen eenduidigheid over de specificaties voor de slimme meter.

4.3 Frankrijk

In Frankrijk worden door de grootste netbeheerder Electricité Réseau Distribution France (ERDF) diverse projecten uitgevoerd voor de uitrol van slimme meters. Het huidige project, waarin ongeveer 350.000 meters geïnstalleerd moeten worden, gebruikt meters van Actaris, Landis+Gyr en Iskraemeco. Het is een voorbereiding op de nationale uitrol voor 35 miljoen huishoudens in Frankrijk.
De experimenteer fase begon in maart 2010 en een van de belangrijkste aspecten in dit project is de interoperabiliteit van verschillende fabrikanten. De nationale uitrol zal in 2012 starten en duren tot en met 2017.

Belangrijk punt in Frankrijk is dat daar ook een modulair concept onderzocht wordt. Er wordt een meter met een vervangbare module ontwikkeld waarin meerdere functies zitten, waaronder de opslag van gegevens, de communicatiefunctie en het leesvenster.

5 Consultatieronde

In hoofdstuk 5 worden de opvattingen van de belangrijkste stakeholders weergegeven als het gaat om de vraag: Zijn de voorgestelde termijnen realistisch? In combinatie met het materiaal uit de vorige hoofdstukken, is het mogelijk een conclusie te trekken.

5.1 Inleiding

TNO heeft gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van Netbeheer Nederland. Hierin is gevraagd naar de visie en praktische ervaring van de Netbeheerders gericht op de overgangstermijnen. Ook heeft TNO gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers ESMIG, de brancheorganisatie van meterleveranciers, alsmede met vertegenwoordigers van individuele netbeheerders, meterleveranciers, IT-organisaties, buitenlandse energiebedrijven en brancheorganisaties in de energiesector. Ook is gesproken met de programmamanager die voor Netbeheer Nederland de aanbesteding begeleidt.

Dit hoofdstuk vat deze consultatiegesprekken samen. Het is verdeeld in een aantal paragrafen, namelijk de volgende:

- Algemeen
- Standaardisatie
- Inkoopproces
- Processen netbeheerders
- Overige

5.2 Algemeen

Alle netbeheerders geven hetzelfde beeld over het huidige inkoopproces. De gehanteerde planning vindt men realistisch, met de volgende kanttekeningen:

- De sector dient nog de nodige helderheid te scheppen t.a.v. specificaties om de meter volgens DSMR 5.0 tijdig te kunnen ontwikkelen.
- Niet alleen de meter maar ook de achterliggende processen en systemen bij de netbeheerders en leveranciers moeten worden ontwikkeld en getest; ook dat kost tijd.
- In de voorgestelde tijdlijnen zit geen ruimte. Indien er iets mis gaat en vertraging oplevert, werkt deze vertraging door in het hele proces.

De voorzieningen waarvoor een overgangsbepaling geldt, zijn op dit moment niet op de metermarkt beschikbaar. De netbeheerders maken onderscheid tussen relatief eenvoudige zaken - de lokale temperatuurcorrectie, de registratie van het actueel vermogen in Watt en de statusmelding op het leesvenster - en de wat complexere zaken - het kunnen vervangen van de communicatiemodule en de logboekvoorziening. Voor de laatste twee punten is meer onderzoek vereist, naar de wijze waarop dit exact zou moeten werken. Voor de eerste 3 punten moeten afspraken gemaakt worden, tussen netbeheerders en fabrikanten en eventueel tussen fabrikanten onderling (interoperabiliteit).

De realiteit leert dat er in de toekomst meerdere versies van de slimme meter zullen komen. De technologie ontwikkelt zich voortdurend en in hoog tempo. De netbeheerders streven ernaar meters die reeds geplaatst zijn te kunnen handhaven. De netbeheerders houden daarom rekening met de mogelijkheid dat meters op afstand met soft- en firmware upgrades kunnen worden aangepast van DSMR 4.0 naar de DSMR 5.0 vanaf 2015. Strikt gesproken is de upgrade voor gasmeters pas mogelijk met ingang van DSMR 5.0. Dit geldt niet voor hardware-matige verschillen tussen de DSMR 4.0 en de DSMR 5.0 standaard.

Meterfabrikanten zien geen onoverkomelijke technische belemmeringen om een meter te ontwikkelen die aan alle in de AMvB gestelde eisen voldoet. Van elke eis zijn er in de branche nu al voorbeelden van oplossingen en oplossingsrichtingen, maar er is momenteel geen meter die aan alle eisen van de Nederlandse wetgever gelijktijdig voldoet. De gebruikersvereniging ESNA geeft aan het ontwikkelproces kort te vinden. Tenminste één fabrikant heeft zich teruggetrokken omdat de tijdlijnen, naar haar oordeel, te kort waren.

De markt van meterfabrikanten ontwikkelt zich dynamisch nu de vraag naar slimme functies zich wereldwijd manifesteert. Alle respondenten zien nieuwe toetreders uit o.a. Azië en de roep om Europese standaards klinkt alom. Verder blijken ook een twintigtal bestaande maar ook jonge ICT bedrijven geïnteresseerd in een aandeel van de markt voor energiemanagement binnenshuis.
Sommige meterfabrikanten vinden de schaal van de huidige aanbesteding te klein om specifiek hiervoor een meter te ontwikkelen, maar desalniettemin is van voldoende belangstelling genoegzaam gebleken. De ambitie van de sector om de Nederlandse metereisen in een Europese standaard te bestendigen helpt de belangstelling van fabrikanten voor de Nederlandse markt te voeden.

De volgende paragrafen beschrijven de opmerkingen uit de gesprekken over de termijnen die aan overgangsbepalingen zijn verbonden.

5.2.1 Het specifiek in Watt registreren en weergeven van actueel vermogen, voorzien op 1-1-2013

Behalve activiteiten van de meterfabrikanten om dit te realiseren zijn er verder geen acties nodig. Deze functie is op 1-1-2013 in de dan te plaatsen meters op basis van de DSMR 4.0 beschikbaar. In meters voorafgaand aan DSMR 4.0 meters, is het wel mogelijk het actuele vermogen in Watt te registeren en deze informatie door te sturen aan aangesloten applicaties via de P1 poort.

5.2.2 De temperatuurcorrectie voor registratie van gasverbruik, voorzien 1-1-2013

Dit kan nu al in sommige bedrijfsgasmeters (geen consumentengasmeters). Deze functie is op 1-1-2013 in de vanaf die datum te plaatsen meters beschikbaar en kan gebruikt worden als de processen bij de energieleveranciers daarop zijn afgestemd.

Voor de toezichtfunctie van de NMa is de beschikbaarheid van een lokale temperatuurcorrectie in de gasmeter belangrijk. Dit heeft namelijk invloed op het leveringstarief, en daarmee op de administratieve processen waarop de NMa toezicht houdt. Op dit moment bestaat er geen regeling voor compensatie indien een lokale temperatuurcorrectie niet tijdig beschikbaar zou zijn.

5.2.3 Het duidelijk tonen op de meter van de status van de meter, voorzien 1-1-2013

Dit is relatief eenvoudig te realiseren. De status van de meter wordt als boodschap centraal verzonden aan de meter**.** Hiervoor zijn alleen activiteiten van de leverancier en/of de netbeheerder nodig. Deze functie is op 1-1-2013 in de vanaf die datum te plaatsen meters beschikbaar. Overigens zullen de netbeheerders ten aanzien van het display geen uniformiteit verlangen. Fabrikanten geven aan dat dit zou leiden tot enkele maanden extra ontwikkelingstijd.
Tot die tijd is in de ontwerp-AMvB bepaald, dat de actuele status van de meter in elk geval duidelijk aan de consument gecommuniceerd moet worden.

5.2.4 Het kunnen vervangen van de communicatiemodule, voorzien eind 2014

De Netbeheerders hebben voor de kleinschalige uitrol gekozen voor alleen GPRS. Er zijn meters die nu al beschikken over PLC (op basis van vaste communicatieverbindingen) en GPRS modules. Met een aanpassing zouden ook modules gemaakt kunnen worden met een andere communicatietechniek, zoals Meshed RF. Hiervoor ontbreekt een eenduidige standaard.

Draadloze communicatie op basis van GPRS is voor de kleinschalige uitrol qua dekking en betrouwbaarheid voldoende beschikbaar, met als kanttekening dat de gemiddelde economische levensduur van communicatie oplossingen tegenwoordig zo'n 5 á 7 jaar bedraagt. Dit is veel korter dan die van het meetgedeelte met een economische levensduur van meerdere decennia. Met de eis om de meter fysiek te scheiden van de aanvullende componenten is de mogelijkheid geopend om de meter te upgraden. Er is tijd nodig om te bepalen wat de impact op de meter is bij forward compatibility.

Door de eis van vervangbaarheid zal de slimme meter een andere kostprijs structuur hebben dan de huidige meter. Consumenten kunnen niet zelf een module vervangen aangezien het verzegelde meetgedeelte door een bevoegd persoon open geschroefd moet worden en dat kost geld. De vergelijking met de situatie waarin de consument zelf een SIM kaart in zijn televisie of mobiele telefoon vervangt, gaat in meer dan één opzicht mank. Hier staat tegenover dat in veruit de meeste gevallen er geen meteropnemers meer langs de deuren hoeven en dat levert besparingen op.

Wat de meterfabrikanten betreft zal er alleen sprake kunnen zijn van uitwisselbaarheid van communicatiemodules tussen verschillende leveranciers als in de sector een standaard is afgesproken. Gegeven de termijn is het reëel rekening te houden met een communicatie module die binnen het assortiment van dezelfde leverancier uitwisselbaar is.

Behalve de eis van vervangbaarheid beïnvloedt de technologie keuze de kostprijs van de meter en mogelijk daarmee ook het metertarief. De modulaire opbouw zou ervoor moeten zorgen dat bij vervanging van de communicatie, niet de gehele meter vervangen moet worden. Dit zou een kostenvoordeel met zich mee brengen.

Vervanging van de communicatiemodule op basis van GPRS kan aan de orde zijn als licenties verlopen in 2013 en de GPRS provider zijn licentie niet weet te verlengen. Er zijn verschillende scenario's denkbaar als het gaat om op GSM gebaseerde communicatie: 1) Technologie en licenties blijven beschikbaar: in dit geval is er alleen een impact op de kostprijs van de meter vanwege de kosten voor

de nieuwe licentie. 2) Een switch naar een andere GSM provider. Dit is administratief en technisch een gecompliceerd proces. In elke meter moet een nieuwe SIM kaart geplaatst worden. 3) Een switch naar een andere communicatie technologie: ook dat werkt kostprijsverhogend. Een zorgvuldige afweging, primair de verantwoordelijkheid van de netbeheerders, vergt expertise en doorlooptijd.

5.2.5 *De logboekvoorziening, voorzien eind 2014*
Hiervoor ontbreekt volgens de meterfabrikanten op dit moment de benodigde standaard. Voor de logboekvoorziening is niet duidelijk welke gegevens hoe lang in de meter moeten worden opgeslagen. De huidige meters beschikken over een beperkte logboekvoorziening voor bijvoorbeeld de start- en stoptijden van de communicatie van de meter met de centrale server.

5.3 Standaardisatie

De Nederlandse standaard DSMR is opgesteld na totstandkoming van de NTA8130. Een standaard is een open standaard als deze voldoet aan de volgende eisen:

1. *de standaard is gepubliceerd en geaccepteerd op basis van een open beslissingsprocedure (consensus of besluit bij meerderheid);*
2. *de kosten voor het verkrijgen van de standaard zijn laag en zijn geen belemmering om hiertoe toegang te krijgen;*
3. *de intellectuele eigendomsrechten zijn vastgelegd in een not-for-profit organisatie, die opereert op basis van een royalty-free toegangsbeleid;*
4. *er zijn geen beperkingen voor het hergebruik van de standaard.*

De DSMR voldoet daarmee aan de definitie van een open standaard. De Europese standaard is voorlopig nog onvoldoende concreet voor de implementatie. De netbeheerders kunnen daarop ook niet wachten. Zij brengen waar mogelijk de Nederlandse eisen in in Europese werkgroepen. In Europa lopen twee trajecten met betrekking tot de slimme meter standaard waarin Netbeheer Nederland participeert, namelijk het Open Meter project en, via de NEN, de M441- het mandaat vanuit de EU om een standaard voor de slimme meter te ontwikkelen. Ook werkt Nederland mee in het hieraan gerelateerde standaardisatieproces van Smart Grids waarvoor de Europese Commissie Mandaat 490 vastgesteld heeft. Begin 2012 zou een eerste basis set van eisen beschikbaar moeten zijn als Europese standaard. Daarna volgt wederom specificatie van de verschillende onderdelen.

De fabrikanten verwachten geen Europese standaard voor uitgebreide functies als energie management, gezien de heterogeniteit van oplossingen die de vrije markt nu al biedt. Gedetailleerde eisen per land kan de schijn van marktverstoring opwekken. Dit in tegenstelling tot het meetgedeelte zelf dat verregaand is en zal worden gestandaardiseerd. De meterfabrikanten zijn goed aangehaakt bij de Europese standaardisatieprocessen en bij buitenlandse netbeheerders. Zij zien hierin echter weinig consensus. Daarom zou het volgens een aantal meterfabrikanten van belang kunnen zijn dat de Europese Commissie hier meer regie neemt om tot een goede standaard te komen.

Houd het simpel!
Wat betreft de belemmeringen voor invoering van de slimme meter wordt gewezen op de discussie over modulariteit: Wat moet in de vervangbare module en wat zit in

het meetgedeelte. Dit is nog niet uitgekristalliseerd. Nergens is ervaring met grootschalig uitgerolde modulaire meters. ‘Houdt de meter zo simpel mogelijk’, klinkt het van zowel fabrikanten als netbeheerders. Heel veel data kan ook rechtstreeks via internet, dus zonder tussenkomst van de netbeheerder worden uitgewisseld. Denk hierbij aan signalen om bepaalde apparaten aan- of uit te schakelen al naar gelang het tarief op dat tijdstip. Deze benadering zorgt bovendien voor de meest kostenefficiënte meter. De sector verwacht dat de discussie over modulariteit zijn beslag krijgt in de DSMR standaard 5.0.

Positie van Nederland
Voor de DSMR zitten de netbeheerders tussen twee vuren in, namelijk tussen de klanten en AMvB die verschillende functionaliteiten eisen en lidstaten van Europa die andere eisen inbrengen. In Nederland zijn de eisen voor security en privacy ingebracht, terwijl in de rest van Europa deze discussie nog volop loopt. Optimistisch uitgedrukt loopt Nederland voorop op het gebied van security en privacy.

Belang van een Europese standaard voor de slimme meter: Energie Efficiency doelstellingen, marktwerking en effect op kostprijs
De slimme meter moet voorbereid zijn op het Smart Home en op Smart Grids. Smart Grids zijn slimme knooppunten binnen de publieke en private energie infrastructuur die vraag en aanbod van verschillende bronnen (conventionele en duurzame) energie dynamisch managen. De overgang naar Smart Grids in de openbare energievoorziening wordt pas verwacht vanaf 2020.
Een Europese standaard zal de innovaties helpen stroomlijnen. Door te standaardiseren wordt het afbreukrisico van het niet behalen van de energie efficiency doelstellingen verkleind. De slimme meter speelt in de ontwikkeling van Smart Home en Smart Grids een voorwaarden scheppende rol. De meter die hiervoor nodig is komt in meerdere releases.

Na verloop van tijd is het gezien de schaalgrootte verstandig om als Nederland aan te sluiten bij een Europese standaard. Ook wordt aangegeven dat Nederland veel naar het buitenland moet kijken, omdat de aantallen in die markten groter zijn en dus meer kans hebben om tot Europese standaard verheven te worden. Daarmee wordt de markt minder versnipperd en kunnen meterfabrikanten sneller hun ontwikkelingskosten terug verdienen.

Toch wordt ook aangegeven dat Nederland voorop loopt in het specificeren van de meter, met name op het gebied van security en privacy. Het is niet ondenkbaar dat de eisen in andere (Europese) landen ook aangescherpt zullen worden op basis van de Nederlandse ervaringen.

Uit oogpunt van de laagste mogelijke kostprijs verdient het volgens de meterfabrikanten de voorkeur om voor Nederland aan te sluiten bij de ontwikkelingen in grote landen. Hierbij valt te denken aan Duitsland, en met name Frankrijk omdat daar de marktordening lijkt op Nederland. Het volume is daar circa 4 tot 5 maal groter met effect op marktmacht.

5.4 Inkoopproces

Over het inkoopproces wordt verwezen naar de stand van zaken (hoofdstuk 2). Uit oogpunt van neutraliteit en zorgvuldigheid beoogt dit rapport niet te interfereren in het lopende aanbestedingsproces.

5.5 Processen netbeheerders

Netbeheerders werken op dossiers als de slimme meter samen. Dit is een positieve ontwikkeling aangezien door schaal- en inkoopvoordelen naar alle waarschijnlijkheid de metertarieven hierdoor kunnen dalen. Hierdoor wordt de maatstafregulering die door de NMa uitgevoerd wordt, wel bemoeilijkt. Op dit moment zijn de verschillen tussen de bedrijfsvoering van de verschillende netbeheerders de basis voor vergoeding van kosten. Bij een bedrijfsmatige samenwerking die meerdere bedrijfsfuncties omvat verdwijnen die verschillen en is deze reguleringsvorm niet meer mogelijk. Dan moet een andere grondslag gebruikt worden om vergoeding van kosten te reguleren.

Het testen van de verschillende configuraties van nieuwe elektriciteits- en gasmeters in de bestaande infrastructuur is van groot belang. Gebleken is dat bijvoorbeeld een programmeerfout in de nieuwe meter consequenties kan hebben voor de leveringszekerheid van gas bij een heel contingent klanten en dat wil iedereen natuurlijk voorkomen. Het testen van alle mogelijke combinaties van geselecteerde gas- en elektriciteitsmeters is onontbeerlijk gelet op het afbreukrisico. In het slimme meter project gaat het immers om grote aantallen meters die voor jaren foutloos moeten functioneren terwijl de technologie zich sprongsgewijs ontwikkelt en de consument kritisch hierin participeert.

Om de slimme meter te gebruiken moeten de netbeheerders nieuwe processen ontwikkelen en systemen aanpassen. Het testen van die processen en systemen duurt een aantal maanden. De geselecteerde meterfabrikanten werken hieraan mee, maar geven aan ook bereid te zijn om zelf zorg te dragen voor de gevraagde certificeringen om te waarborgen dat de slimme meter het ge- en verbruik te allen tijde correct zal leveren. Door een slimme test- en certificeringaanpak wordt het risico op tegenvallers en vertraging later in het traject verkleind.

5.6 Overige

Op het gebied van energiemanagement binnenshuis zijn enkele tientallen dienstenaanbieders op de Nederlandse markt actief. Het beeld is dat de nieuwe diensten op dit gebied al geruime tijd actief bezig zijn zich een positie op de markt te verwerven. De energieleveranciers spelen in deze ontwikkeling een rol. Ook telecomorganisaties dichten zichzelf hier een rol toe en lezen op dit moment al tienduizenden meters op afstand uit onder verantwoordelijkheid van de netbeheerders en leveranciers, zoals de meters van Oxxio die door de consumenten zijn aangevraagd.

6 Analyse en conclusies

In dit hoofdstuk worden de eerder in dit document geconstateerde feiten geanalyseerd en wordt toegewerkt naar een conclusie. Deze conclusie moet de vraag beantwoorden *"of de termijnen voor de uitrol van de slimme energiemeter, zoals genoemd in de nota van toelichting bij het ontwerpbesluit op afstand uitleesbare meetinrichtingen van 22-03-2011, realistisch zijn dan wel bekort kunnen worden, en daarbij een onderbouwde inschatting geven hoe lang de overgangstermijnen zouden moeten zijn, rekening houdend met een verantwoorde uitrol tijdens de kleinschalige uitrol en de start van de grootschalige uitrol."*

6.1 Analyse

In onderstaande paragrafen wordt per onderwerp een analyse gegeven van de bevindingen.

6.1.1 Standaardisatie

Alle geïnterviewde personen hechten waarde aan het gebruik van standaarden en de totstandkoming van een Europese standaard. Het gebruik van een Nederlandse standaard in het algemeen geeft een heldere definitie voor fabrikanten. Zij weten daardoor aan welke eisen voldaan moet worden al voordat ze in aankoopprocessen betrokken zijn. Ook de eigen ontwikkelingen kunnen daarmee afgestemd worden op deze standaard. In het algemeen verwacht men dat er meerdere Europese standaarden zullen komen.
Daarnaast beperkt het gebruik van de standaard het risico van vendor lock-in. Er kan hierdoor geen fabrikant-specifieke oplossing gekozen worden.
In het inkoopproces van de netbeheerders wordt gebruik gemaakt van de standaard DSMR. Het tot stand komen van deze standaard kost tijd. Een nieuwe eis aan de meter zal eerst geanalyseerd moeten worden en ingepast worden in de standaard voordat het inkoopproces voor de meter met de nieuwe eis kan plaatsvinden.

6.1.2 Buitenland

Net zoals in Nederland, worden er in veel andere landen onderzoeksprojecten uitgevoerd met betrekking tot de slimme meter. Verschillende concepten worden hierin getoetst, waarbij er niet een eenduidige lijn lijkt te zijn. Wachten op resultaten in het buitenland brengt met zich mee dat specifieke in Nederland gestelde eisen niet meegenomen worden in standaarden. Door met het proces van inkoop en uitrol van slimme meters door te gaan en deze Nederlandse eisen in te brengen in Europese standaardisatieprocessen is het mogelijk dat Nederland veel kan bijdragen aan een Europese standaard.

6.1.3 Innovatiecycli

Aangezien de netbeheerders verantwoordelijk zijn voor de betrouwbaarheid van alle voorzieningen in het net, zullen zij geen nieuwe technieken zonder uitvoerige test willen toepassen. De innovatiecycli van technieken lijken hier wel van toepassing te zijn, maar worden met een bepaalde mate van vertraging uitgevoerd. Het product slimme meter zal in de komende jaren nog aan verandering onderhevig zijn. Dit pleit daarom juist voor een modulair concept, zoals (in elk geval deels) verwoord zal worden in de DSMR 5.0.

6.1.4 Inkoopproces

Het inkoopproces van de netbeheerders ziet er gedegen uit. Het bestaat uit de selectie van leveranciers, het ontwikkeltraject, het testtraject, levering van meters. De gehanteerde termijnen voor ontwikkeling worden door de fabrikanten als “goed” tot “te krap” gezien. Verder wordt er ruim tijd besteed aan testen. Gezien de eisen die aan betrouwbaarheid en veiligheid gesteld worden, is voldoende tijd nemen voor testen realistisch.

6.1.5 Markt

De traditionele fabrikanten geven aan dat de Nederlandse markt niet groot genoeg is voor een specifieke meter. Toch is er een aantal nieuwe toetreders die toch geïnteresseerd zijn in de Nederlandse markt. Alle fabrikanten hebben aangegeven dat de Nederlandse meter door bovengemiddelde eisen duurder zal zijn dan de meters die op dit moment in andere landen gebruikt worden. Toch wordt ook aangegeven dat Nederland voorop loopt in het specificeren van de meter, met name op het gebied van security en privacy. Het is niet ondenkbaar dat de eisen in andere (Europese) landen ook aangescherpt zullen worden op basis van de Nederlandse ervaringen.

6.1.6 Technische eisen

Fabrikanten hebben aangegeven minimaal een half jaar nodig te hebben voor de meer algemene eisen en langer voor de eisen die specifiek zijn voor Nederland – zoals de logging van berichtenverkeer. Zouden alle in het ontwerpbesluit gestelde eisen uitgevoerd moeten worden, dan wordt daar door fabrikanten een ontwikkeltijd van anderhalf jaar voor gesteld. Voorafgaand aan dat proces moeten de eisen nog wel duidelijk gespecificeerd worden, wat ook extra tijd kost. Het totale proces (inkoop, ontwikkeling, testen, levering) zou daarmee halverwege 2014 klaar zijn, gebaseerd op de huidige doorlooptijd van het proces. Slechts 1 fabrikant van elektriciteitsmeters geeft aan voor alle onderdelen een half jaar nodig te hebben, waarmee het totale proces halverwege 2013 afgerond zou kunnen worden.

6.2 Conclusie

Omdat er momenteel geen op afstand uitleesbare energiemeters beschikbaar zijn die aan álle eisen voldoen en deze meters nog enige jaren in de adaptatiefase van de innovatiecyclus zitten, zijn de termijnen die in de kamerbrief en de nota van toelichting bij het ontwerpbesluit genoemd realistisch.

TNO acht het hierdoor niet verantwoord om te adviseren kortere termijnen te hanteren voor de overgangsbepalingen en acht het raadzaam door te gaan op het voorgestelde tijdpad waarin de sector bovendien de mogelijkheid krijgt om belangrijke leerervaringen op te doen met de slimme meter.

A Lijst geïnterviewden

Organisatie	Persoon
Netbeheer Nederland	10.2e
Netbeheer Nederland	10.2e
Alliander	10.2e
Alliander	10.2e
Enexis	10.2e
Stedin	10.2e
DNWB	10.2e
Aanbesteding Slimme Meter	10.2e
ESMIG	10.2e
ESNA	10.2e
Kamstrup	10.2e
IBM	10.2e
IBM	10.2e
KPN	10.2e
KPN	10.2e
NMi Certin	10.2e
NMa – Energiekamer	10.2e

B Geraadpleegde openbare bronnen

papers:

[a] Gopalakrishnan, S., and Damanpour, F. (1997). A review of innovation research in economics, sociology and technology management. Omega 25(1), pp. 5-28.

[b] Nieto, M. (2003). From R&D management to knowledge management; An overview of studies of innovation management. Technological Forecasting and Social Change 70(2), pp.135-161.

[c] Ortt, J.R., Tabatabaie, S., Alva, G., Balini, G. & Setiawan, Y. (2009). From Invention to Large-scale Diffusion in Five High-tech Industries. In: Proceedings IAMOT (International Association for Management of Technology) conference, 5-9 April, 2009, Orlando.

[d] Rogers, E.M. (2005). Diffusion of Innovations. New York: The Free Press.

[e] Rosenberg (1982). Inside the Black Box: Technology and Economics. Cambridge: Cambridge University Press.

websites:

- NEN http://www.nen.nl/
- ETSI http://www.etsi.org/
- CEN http://www.cen.eu/
- CENELEC http://www.cenelec.eu/
- IEC http://www.iec.ch/
- ISO http://www.iso.org/
- ITU http://www.itu.int

33

sup dep 21/12

Ministerie van Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie

TER ONDERTEKENING

Aan
de Directeur-generaal Energie, Telecom en Mededinging

akkoord

10.2.e

nota

Standaarden voor comm slimme meter

20/12/11

Paraaf | Paraaf | Paraaf

10.2e

plv.dir. EM 10.2e

Medeparaaf | Medeparaaf | Medeparaaf

Directoraat-generaal voor Energie, Telecom en Mededinging
Directie Energiemarkt

Auteur
10.2e 10.2e

Aanleverpunt
A/562

T 070 10.2e 6
10.2e @minez.nl

Datum
19 december 2011

Notanummer
ETM/EM / 11173257

Informatiekopie aan
10.2.e
10.2.e , 10.2.e
EL 10.2.e , MC/Van
10.2.e , MC/ 10.2.e
I 10.2.e , WIZ/ 10.2.e

Bijlage(n)
2

Aanleiding

- Binnen een slimme meter is sprake van een meetgedeelte en een communicatiegedeelte. Voor de fysieke aansluiting en gegevensuitwisseling hiertussen zijn wel al internationale open standaarden beschikbaar, maar op Europees niveau zijn er nog geen normen vastgelegd.
- De erkenning op Europees niveau van een of meerdere internationale open norm(en) is voor Nederland van belang, aangezien wij kiezen voor een slimme meter waarbij op termijn de communicatiemodule vervangbaar moet zijn. Dit om innovatie in het communicatiegedeelte mogelijk te maken en lock-in situaties te voorkomen.
- Met bijgaande brieven aan CEN/CENELEC en ETSI geeft u invulling aan de toezegging aan de Europese Commissie dat Nederland de Europese standaardisatieorganisaties zal vragen binnen hun bestaande mandaat tot Europese erkenning van een internationale norm te komen.
- De brieven zijn afgestemd met directies MC en IT, de netbeheerders en ons nationale normalisatie-instituut NEN/NEC.

Verzoek

U wordt verzocht de brieven aan CEN/CENELEC en ETSI te ondertekenen.

Toelichting

- Op 8 november 2011 is het Besluit op afstand uitleesbare meetinrichtingen gepubliceerd. Hierin worden functionele eisen aan slimme meters gesteld, zoals de eis dat gegevensuitwisseling binnen de meter tussen elektriciteitsmeter en communicatiemodule geschiedt volgens internationale open standaarden.

Ontvangen BBR

SCAN01/0001387701

Directoraat-generaal voor Energie, Telecom en Mededinging
Directie Energiemarkt

Notanummer
ETM/EM / 11173257

- Bij de notificatie van het Besluit in Brussel heeft de Europese Commissie aangegeven dat er nog geen *Europese* norm bestaat voor laatstgenoemde functie.
- Nederland heeft hierop aangegeven dat er wel al sprake is van een beschikbare *internationale open* standaard en aangekondigd dat ze de Europese normalisatie-instellingen zal vragen in het kader van EC-mandaat 441 te komen tot erkenning van een internationale norm voor deze functie. Mandaat 441 is er op gericht dat de instellingen eind 2012 tot Europese normen voor slimme meters komen.
- Met bijgaande brieven aan de gemandateerde organisaties CEN/CENELEC en ETSI geeft u hier invulling aan. Tevens geeft u met bijgaande brief opnieuw invulling aan de toezegging van de minister om als Nederland er op in te zetten dat de in ontwikkeling zijnde Europese normen zoveel mogelijk overeenkomen met de Nederlandse.
- Bij een aantal meterleveranciers is er veel weerstand tegen deze modulaire opbouw van de meter, die o.a. door Nederland wordt voorgestaan. Zij voeren lobby bij de normalisatie-instellingen en wijzen op nadelen als lastigere fysieke beveiliging. Daar tegenover zien wij voordelen als meer mogelijkheden voor veiligheidsupdates in nieuwere modules, ruimte voor technologische innovatie in communicatie (anders dan in het meetgedeelte) en het voorkomen van lock-in situaties met meterleveranciers en telecomproviders. De Nederlandse keuze voor modulaire opbouw met een afzonderlijke communicatiemodule is reeds vastgelegd in het Besluit op afstand uitleesbare meetinrichtingen, waarmee het parlement heeft ingestemd.

10.2e

Directie Energiemarkt

Verslag MO+ d.d. 12 maart 2012

Aanwezig: 10.2e , (voorzitter), 10.2e (verslag), 10.2e

1. Opening en mededelingen
   10.2e opent de vergadering. 10.2e en 10.2e zijn afwezig vanwege externe afspraken.

2. Buiten scope

3. Keek op de week

10.2.e
- buiten scope

10.2.e
- buiten scope

10.2.e
- buiten scope

10.2.e
- buiten scope

10.2.e
- buiten scope

10.2.e
- buiten scope
- Alliander bekijkt momenteel de mogelijkheid om cdma frequentie over te nemen en die in te zetten voor slimme meter communicatie en andere smart grids. Risico: zelfde verhaal als E-laad: commerciële diensten leveren en winsten inzetten voor gereguleerde taken. WJZ heeft een stuk geschreven waar wij nu een beleidsopinie op moeten geven.

10.2.e
- buiten scope

10.2.e
- buiten scope

10.2.e

- buiten scope

4. Overzichten
   - productenkalender: 10.2.e doet verzoek aan themacoördinatoren om op tijd door te geven indien onderwerpen verschoven worden.
   - Openstaande parlementaire werkzaamheden: buiten scope
   - Openstaande burgerbrieven en WOB-verzoeken: buiten scope
   - Communicatiekalender: buiten scope
     buiten scope

5. Agenda MTETM
   Op de agenda staat de buiten scope

6. Rondvraag
   -

7. Sluiting
   10.2e sluit de vergadering.

Ministerie van Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie

TER INFORMATIE

Aan
de Directeur-generaal Energie, Telecom en Mededinging

Directoraat-generaal voor Energie, Telecom en Mededinging
Directie Energiemarkt

Auteur
10.2e 2e

Aanleverpunt
A/562

T 070 10.2e
10.2e @mineleni.nl

nota

Meedenken koop CDMA frequentie door Alliander voor het aflezen van de slimme meter

Datum
16 maart 2012

Notanummer
DGETM-EM / 12039358

Informatiekopie aan
10.2e (ED)
10.2e (ED)
10.2e (ED)
10.2e (EM)
10.2e (EM)
10.2e (TM)
10.2e (WJZ)

Bijlage(n)

Paraaf	Paraaf	
10.2e MT DGETM/EM	10.2.e Plv. Directeur Telecommarkt	
Medeparaaf	**Medeparaaf**	**Medeparaaf**
10.2e WJZ		

Aanleiding

- Peter Molengraaf, de CEO van Alliander, heeft u per email gevraagd om mee te denken over de mogelijke overname van de 450MHz CDMA-vergunning van KPN om te gebruiken voor het aflezen van slimme meters. Het idee van Alliander is om deze frequentie gezamenlijk met andere netbeheerders en organisaties met een publieke taak te gaan gebruiken (in een nuts corporatie, Alliander blijft eigenaar van de frequentie).
- De directie van Alliander heeft inmiddels het besluit genomen om te kiezen voor de CDMA 450 MHz frequentie. Het besluit wordt nu voorgelegd aan de Raad van Commissarissen. De beperkte resterende vergunningduur van ruim 8 jaar is nog wel een gevoelig punt.
- De beperkte vergunningduur is wettelijk bepaald voor vergunningen die door middel van een veiling zijn verdeeld. De vorige veiling heeft 5 miljoen opgebracht.
- Alliander heeft tot dusver aangegeven dat ze niet afhankelijk willen zijn van een operator (KPN) en het netwerk in eigen hand wil houden.
- Verder blijkt uit analyse van WJZ dat door samenloop van energie- en telecomregelgeving niet alle constructies mogelijk zijn. Het lijkt daarom raadzaam dat Alliander het voorgestane businessmodel vooraf bij de NMa op houdbaarheid toetst.
- 10.2e en 10.2e hebben gesproken met Peter Molengraaf over het verwerven van de CDMA frequentie. Aangegeven is dat EL&I in de basis positief staat tegenover het gebruik van de CDMA frequentie, mits binnen kaders van de energiewetgeving gebleven wordt. Tevens is Alliander bekend dat de NMa bereid is om mee te denken over het gebruik van deze frequentie.

Ontvangen BBR

Advies

Indien Molengraaf nog contact met u opneemt adviseren wij u de volgende (passieve) lijn aan te houden:

- Gelet op doelmatig uitlezen van slimme meters staat EL&I in beginsel positief tegenover het idee om de CDMA-frequentie te gebruiken en om deze te benutten samen met andere organisaties met een publieke taak.
- De CDMA-vergunning geldt maar voor een resterende periode van 8 jaar. In die zin is frequentietoedeling aan Alliander niet anders dan aan andere bedrijven. Er zijn geen mogelijkheden om in het huidige wettelijke bestel een vergunning af te geven voor een langere periode.
- Daarnaast achten we het uiteraard van belang dat het business model binnen de kaders van de regelgeving blijft, maar het lijkt ons dat binnen deze kaders voldoende mogelijkheden zijn.
- Er is een knelpunt om rekening mee te houden: wanneer de netbeheerder (Liander) de vergunning houdt kan de netbeheerder door derden gedwongen worden onder de energiewetgeving niet toegestane concurrerende activiteiten te ondernemen (E-wet art 17, lid 1). Dit doordat vanuit de Telecommunicatiewet derdentoegang op de frequentie wordt vereist.
- Dit probleem treedt niet op wanneer buiten de netbeheerder een oplossing wordt gezocht. Daarbij dienen de activiteiten die met de frequentie ondernomen worden wel binnen het nevenactiviteitenverbod te blijven (E-wet art 17, leden 2 en 3). Dit houdt in dat de activiteiten niet in strijd mogen zijn met het belang van het beheer van het net.
- Deze laatste punten vallen onder het toezicht van de NMa. Het lijkt dan ook verstandig om in vroegtijdig stadium met de NMa in overleg te treden over de door Alliander voorgestane constructie voor het houden en het gebruiken van de CDMA-vergunning.

Toelichting

CDMA vergunning: Alliander is van plan om de 450MHz CDMA-vergunning van KPN over te nemen, primair om slimme meters op afstand uit te lezen via een eigen ethernetwerk. Alliander wil de CDMA vergunning kopen om in "control" te zijn van de communicatie met de meter en omdat dit volgens hen nu het goedkoopste alternatief is om de slimme meters af te lezen. Dit netwerk staat nu min of meer leeg. Alliander is van plan dit in samenwerking op te pakken met andere netbeheerders en mogelijk gemeenten/waterschappen t.b.v. machine-to-machine communicatie (schakelen openbare verlichting, bediening gemalen). De frequentie kan - in beperkte mate - ook voor andere doeleinden gebruikt worden.

Agentschap Telecom is reeds begonnen met de voorbereidingen voor de vergunningverlening van de CDMA frequentie aan Alliander. Belangrijk punt is dat de vergunning nog maar geldig is voor 8 jaar. Daarna zal de CMDA vergunning opnieuw geveild worden.

Juridische analyse: WJZ heeft een juridische analyse uitgevoerd om te kijken of het verweven en exploiteren van de CDMA vergunning door Alliander binnen de wettelijke kaders past.

Het exploiteren van de CDMA-frequentie is wettelijk gezien een concurrerende activiteit, omdat het in dit geval een openbaar communicatienetwerk betreft dat concurreert met andere communicatienetwerken (hoofdstuk 6 Telecommunicatiewet). Dit betekent mede dat de houder van de CDMA-frequentie verplicht is om derdentoegang te bieden tegen marktconforme prijs.

De Elektriciteitswet 1998 (artikel 17, eerste lid) en de Gaswet (artikel 10b, eerste lid) kennen een stevige beperking van concurrerende activiteiten die een net*beheerder* (Liander) mag ontplooien. Een net*beheerder* mag alleen concurrerende activiteiten ontplooien in het kader van de wettelijke taken van de netbeheerder. Het aanbieden, beheren en onderhouden van meetinrichtingen is een wettelijke taak, dus in die zin zou het een netbeheerder toegestaan zijn om een CDMA-frequentie te gebruiken. De verplichte derdentoegang leidt er echter toe dat de netbeheerder gedwongen kan worden door derden om activiteiten, namelijk het aanbieden van frequentieruimte aan andere partijen, te gaan ondernemen buiten de wettelijke taken. Vanuit de energiewetgeving is dit niet toegestaan.

Voor het netwerk*bedrijf* (Alliander) geldt een milder regime voor wat betreft het verbod op concurrerende activiteiten. In beginsel zijn concurrerende activiteiten toegestaan voor de andere bedrijven die onderdeel uitmaken van de netwerkgroep, mits de handelingen of activiteiten niet strijdig zijn met het belang van het beheer van het net (zgn. nevenactiviteitenverbod, artikel 17, tweede en derde lid Elektriciteitswet en 10b, tweede en derde lid, van de Gaswet. Dit verbod is in de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet gekomen door middel van de Wet onafhankelijk netbeheer en hangende de uitkomst van de cassatiezaak onverbindend).

11.1

11.1

Directoraat-generaal voor
Energie, Telecom en
Mededinging
Directie Energiemarkt

Notanummer
DGETM-EM / 12039358

11.1

10.2.g

10.2e

Directies Energiemarkt en Telecommarkt

NFO 25 maart 2012 , geannoteerde agenda
[Savedate-time : 6-11-2020 11:19] [Groen = Spreker/redacteur]
Laatste bewerking: 17 maart
eindredactie 10.2e

Gebruiksaanwijzing: *Als je mij een revisie op dit document wilt toesturen , werk ajb vanuit een vers document vanuit Domus. Als je tekst in dit document invoert, dan graag in revisie.*
Ajb laat dit document niet open staan in Domus, want dan kunnen anderen het niet openen en updaten.

Programma

1 Opening, welkom en toelichting agenda 1
2 buiten scope 10.2.e , korte presentatie 3
3 Presentatie buiten scope 10.2.e) 3
3 1 buiten scope van 6 maart jl 3
3 2 buiten scope (ong. 15 minuten) 3
4 PAUZE 4
5 Presentatie buiten scope 10.2.e) 4
6 Mededelingen en nationale actualia 4
6 1 EMV toezicht 10.2.e] 4
6 2 Uitgifte 3,5 GHz 10.2.e) 5
6 3 Svz NFP wijzigingen , 10.2.e 6
6 4 Uitgifte Radiofrequenties 10.2.e) – 6
6 5 Verzamelwet 10.2.e) –, 10.2.e 7
7 Mededelingen Svz internationaal 7
7 1 buiten scope 10.2.e 7
7 2 buiten scope –vervalt, ...8
8 [Dossiers tbv reacties achter de hand] 9
8 1 buiten scope 10.2.e 9
8 2 buiten scope 10.2.e / 10.2.e) –– 9
8 3 2 GHz 10.2.e) –– 9
8 4 VoA 10.2.e -10.2.e is aanwezig – 9
8 5 PAMR 10.2.e - akkoord 9
8 6 [o.v. Mededelingen door AT ?] 9
9 AFSLUITING , & rondvraag voorzitter 9
10 Draaiboek met start- en eindtijden 11
11 Aangemelde deelnemers NFO 25 maart 2013 12

Collega's aanwezig:
- Aanwezig:, 10.2e (na pauze)
- Niet aanwezig: 10.2.e
- ? Wel/ niet aanwezig?: 10.2e

1 Opening, welkom en toelichting agenda

1. Uw gebruikelijk voorzitter 10.2e is vandaag geveld door griep. 10.2e zal proberen deze middag in goede banen te leiden.

~~1.~~2. NFO is een informeel overleg, we maken geen verslag.
Vorig overleg was september 2012 . Toen hadden we op de agenda:

a. TNO mobiele monitor

buiten scope
buiten scope

b. buiten scope
10.2.e buiten scope

c. Er is op 6 maart een NFO special geweest , gecombineerd met een NVC-WRC (nationale voorbereidingscommissie vor WRC15) waarover straks meer.

3. Morgen vindt het OPT plaats. Het kan voorkomen dat dezelfde onderwerpen op de agenda staan. Normaliter proberen we NFO en OPT in de tijd wat uit elkaar te zetten. Dat is deze keer wat mislukt, maar in de toekomst houden we dat wel in de gaten.
Overlegorgaan Telecom en Post gaat meer over echte regulatory onderwerpen, meer vaste netwerken, meer de consumentenbescherming. Als ik dat zo mag samenvatten.

4. Wifi
Voor de liefhebbers, er is wifi in de zaal
naam = Guest
pw = GuestAccess

~~2.~~5. Sinds vorige keer, wat is er gebeurd?

- we hebben natuurlijk okt/nov de multibandveiling gehad. 14 december afgelopen.

- Op 15 maart hadden we de iwt van Hst 3.
Daarover hebben we op 15 feb een NFO mailing gedaan.

~~3.~~6. agenda doorlopen:

Zie laatste pagina.
Kunt u zich vinden in deze agenda?

~~4.~~7. borrel buiten scope
buiten scope

~~5.~~8. eerste keer spreken: graag uw naam en organisatie noemen. Igv spreken algemeen: graag even op microfoon wachten, of anders gaan staan, duidelijk spreken.
~~6.~~9. De presentaties worden na afloop weer op de site gezet
http://www.rijksoverheid.nl/frequentiebeleid
In principe een week later kunt u ze daar vinden.
www..rijksoverheid.nl/frequentiebeleid

2 buiten scope 10.2.e , korte presentatie

buiten scope

10.2.e buiten scope

3 buiten scope 10.2e

3.1 buiten scope

10.2.ebuiten scope

buiten scope 10.2.e .
buiten scope10.2.e.

10.2.e buiten scope

3.2 buiten scope

buiten scope
10.2.e buiten scope

10.2.e10 buiten scope
buiten scope

Buiten scope

Vragen en discussie. 10.2.e

10.2e presenteert.

10.2e modereert.

4 **PAUZE**

Ca 1515 uur.

Vanaf 15.30 uur

5 buiten scope 10.2e

buiten scope

10.2.e buiten scope

Vragen en discussie.

6 **Mededelingen en nationale actualia**

6.1 ***EMV toezicht*** 10.2e

Een jaar geleden is e rin het NFO een presentatie geweest over een EMV-beleidsregel.

Vanaf 5 juni 2012 is de Tw een artikel over volksgezondheid en EMV gaan bevatten (Tw-art 3.5.4.b), als gevolg van NRF-implementatie[1] , Directive 'Better Regulation', waarmee de Tw nu wel een directe verwijzing naar gezondheid en EMV bevat, en de bevoegdheid bestaat voor MinEZ om op basis hiervan toezicht op EMV te houden. Hierdoor bevat de Tw vanaf die datum een duidelijke juridische basis voor EMV-toezicht, te implementeren via een frequentievergunningseis, en uit te voeren door AT.

[1] Directive 2009/140/EC ("Better Regulation Directive") Aldaar op p18. (b) protect public health against electromagnetic fields;

Daarom schorten we het eerdere traject van de beleidsregel op, die eigenlijk alleen de R&TTE als asis had, en daramee juridisch niet optimaal, en gaan een overall regiem voor EMV-vergunningen en - toezicht ontwerpen en implementeren.

Vraag 10.2e : PLANNING VERVOLGTRAJECT?
De Planning is:

- Het relevante artikel staat dus al in de wet. Basis is Tw-art 3.16 *[2]
- Het frequentiebesluit moeten we aanpassen. Komt bij Artikel 17 "De aan een vergunning te verbinden voorschriften en beperkingen kunnen (slechts) betrekking hebben op: j. het beschermen van de volksgezondheid tegen elektromagnetische velden". Die wijziging van het Fb gaat naar de huidige verwachting rond komende zomer geconsulteerd worden. Wij hebben natuurlijk ook te maken met een vereiste vanuit wat vroeger de Milieuwet en –vergunning was, tegenwoordig de omgevingsvergunning, namelijk voor zenders die meer dan 4 kW opnemen. Met de betreffende beleidsverantwoordelijken willen we ook mee in gesprek.
- De EMV eisen willen we opnemen in de nieuw uit te geven vergunningen. Voor de bestaande vergunningen willen we een efficiente aanpak toepassen.
- we stellen , denken we, ook een EMV-Beleidsregel op, om een aantal zaken van het toezicht goed te regelen. We zijn nog aan het uitzoeken wta de beste vorm is. We willen centraal stellen dat wie een zender ingebruikneemt zich vooraf vergewist dat dat inderdaad, rekening houdend met die omgeving, veilig kan plaatsvinden. 11.1 –Ook die beleidsregel willen consulteren, wrs ook deze zomer of anders het najaar.
- We zullen daarbij de administratieve lasten goed in het oog houden. En ook een goede balans proberen te slaan naar het belang van de burgers. En ook het belang van operators namelijk dat we er transparant over zijn dat alle zenders in NL veilig functioneren.

6.2 *Uitgifte 3,5 GHz* 10.2e

Laatste stand:

- in najaar 2012 consultatie gehouden naar marktbehoefte van 3,5 GHz-band (3600 - 3800 MHz-band), belangstelling groter dan in eerste instantie verwacht
- op basis van uitkomsten van de consusltatie is het de bedoeling om bovenband op te knippen in 2x100 MHz, waarvan 100 MHz wordt bestemd voor het gebruik van het spectrum voor indoor gebru k, gebru k op bedr jventerreinen etc (in ieder geval voor besloten netwerken). Andere 100 MHz wordt bestemd voor gebruik van spectrum voor lokaal breedband (netwerken met openbaar karakter). Bedoeling is om spectrum op volgorde van binnenkomst uit te geven voor een periode van 5 tot 10 jaar.
- bestaande gebru kers (commercieel satellietgebruik) zullen bescherming kr igen. Betekent dat net als onderband (3400 - 3600 MHz) boven l in Amsterdam-Zwolle band niet in gebruikt kan worden voor ander gebruik dan satellietgebruik. Heeft ook als consequentie dat uitgifte niet landel ijk kan plaatsvinden, maar zal regionaal gebeuren.
- Ideeën zijn begin maart met Europese Commissie besproken. Commissie ziet geen belemmeringen in de manier waarop Nederland deze frequentieband denkt uit te geven.

[2] Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur kunnen regels worden gesteld met betrekking tot de verlening en wijziging van vergunningen.

- Om dit mogel jk te maken, is een NFP-wijziging noodzakel jk. Gelet op het nieuwe hoofstuk 3 van de Telecommunicatiewet (en daarbij introductie van nieuw NFP), is het nog even de vraag wanneer een dergelijke NFP-w jziging zou kunnen plaatsvinden. Planning is nu om nog voor de zomer een concept-wijziging te consulteren, maar we houden hier nog een kleine slag om de arm.
- Mochten partijen hier nog een reactie op hebben, die zijn uiteraard altijd we kom.

6.3 *Svz NFP wijzigingen* 10.2e

Nieuw NFP
Omdat hst 3 nu in werking is , is dit project begonnen.
Behoefteonderbouwingsplannen van de departementen zijn het belangrijkste onderdeel daarvan,
Er zit ook nog een stukje WRC12 implementatie in.
Komende november voorzien we een publieke consultatie hiervan.
Wordt in principe Q1 2014 gepubliceerd.

6.4 *Uitgifte Radiofrequenties* 10.2e

- Uitgifte kavel A7, laatste svz geven

10.2.e voorlezer 10.2.e

- Op dit moment z jn er drie kavels voor commerciële analoge etherradio niet in gebruik. Het gaat om twee FM-vergunningen (het landelijke kavel A7 en een klein, niet-landel jk kavel (B38) in Noord-Brabant), alsmede om een middengolfvergunning (C08) in Noord-Limburg. De drie kavels worden nog voor de zomer geveild. De vergunningen lopen tot en met 31 augustus 2017. Het ontwerp-bekendmakingsbesluit dat tevens de voorwaarden voor de vergunningen bevat, ligt op dit moment ter inzage. Tot uiterlijk 8 april is het mogelijk om hierover een zienswijze in te dienen.
- Met name het landel jke kavel A7 is natuurl jk een interessant kavel. Het gaat hier om een zgn. ongeclausuleerd kavel. Dit betekent dat er geen beperkingen gelden voor het soort programma's of muziek dat wordt uitgezonden. Met de uitgifte van de drie braakliggende kavels voor commerciële etherradio wordt schaarse frequentieruimte beschikbaar gesteld aan potentiële toetreders op de markt voor commerciële (ether)radio.
- Hoewel het om analoge radiovergunningen gaat, krijgen de nieuwe eigenaren er ook een vergunning voor digitale (ether)radio b j. Concreet houdt dit in dat het analoge programma ook digitaal via de ether moet worden uitgezonden. Digitale radio vervangt op termijn de analoge etherradio.

- Deze veiling vindt plaats op grond van het nieuwe hoofdstuk 3 van de Telecommunicatiewet, dat op 15 maart 2013 in werking is getreden. Hierdoor is er de gelegenheid om een zienswijze in te dienen op het ontwerp-bekendmakingsbesluit en de ontwerp-vergunningen.
- Ook de concept-veilingregeling is in te zien op de website van Agentschap Telecom. Echter, omdat de concept-veilingregeling al in de zomer van 2012 is geconsulteerd, maakt deze geen onderdeel uit van de openbare voorbereidingsprocedure. Het is belangr jk dat de nieuwe vergunninghouders snel aan de slag kunnen met de vergunningen. Daarom wordt nu al bekend gemaakt dat de uiterste datum voor het indienen van een aanvraag 15 mei 2013, 14:00 uur, is zodat (potentiële) aanvragers hun aanvraag kunnen voorbereiden.

- Uiterlijk 15 april zal het al dan niet aangepaste bekendmakingsbesluit inclusief de definitieve vergunningen en de veilingregeling worden vastgesteld en gepubliceerd waarna de aanvraagprocedure start. Er kunnen nu dus nog geen aanvragen worden ingediend.
- Alle informatie over deze frrequentieverdeling is ook terug te vinden op de website van Agentschap Telecom.

6.5 *Verzamelwe*10.2.e

10.2.e – afgestemd 10.2.e geeft enkele highlights

- Er is een Verzamelwet met wijzigingen op de Tw in voorbereiding
- Dit is ook in het OPT van december besproken
- Bevat ook enkele punten mbt tot H3 (Frequenties)
  - - technische reparatie mbt frequentieregister en frequentieplan
  - - wijziging voor de verlengingsregeling voor vergunningen "op volgorde van binnenkomst"
- Publieke consultatie volgt in april/mei dit jaar

7 Mededelingen Svz internationaal

7.1 *Svz RSC* 10 2.e

Laatste bijeenkomst 20/21 maart / vorige week is aan de orde geweest:

- GSM-R interferentie

10.2.a

10.2.a

10.2.e

10.2.a

7.2 buiten scope *vervalt*

10.2.ebuiten scope

buiten scope

buiten scope 10.2.e

buiten scope

buiten scope 10.2.e

buiten scope

buiten scope 10.2.e

buiten scope

Met opmaak: opsommingstekens en nummering

8 **[Dossiers tbv reacties achter de hand]**

Buiten scope

8.1 buiten scope 10.2.e

buiten scope

10.2.e buiten scope 10.2.e

~~8.1~~8.2 buiten scope 10.2.e)–

buiten scope
buiten scope

~~8.2~~8.3 *2 GHz* 10.2.e

10.2.e –akkoord: stemt dit af met10.2.e er10.2.e één van hen zal antwoorden geven als er vragen zijn -

Hier is EZ mee bezig.
Volgende meeting mogelijk meer hierover te zeggen.

Pm.

~~8.3~~8.4 *VoA* 10.2.e *is aanwezig –*

Iemand kan vragen of er vorderingen zijn .

~~8.4~~8.5 *PAMR* 10.2.10.2.e *akkoord*

Als er vragen zijn over de svz rond de 450-470 band, dwz ivm de slimme energiemeters.

~~8.5~~8.6 *[o.v. Mededelingen door AT ?]*

-

9 **AFSLUITING , & rondvraag voorzitter**

- We zijn aan het eind gekomen van het programma.
- Overige zaken ? Zijn er nog vragen uit de zaal ?

- De presentaties zullen over enkele dagen weer op onze site staan.
  http://www.rijksoverheid.nl/frequentiebeleid

- Zijn er onderwerpen die u een of de volgende keer graag op de agenda zou willen zien?

- Datum volgende keer wordt nog bepaald en gemaild. [afh van beschikbaarheid van actuele bespreekonderwerpen, over ongeveer 3 a 4 maanden]

- Aan de Borrel !!

- o -

10 Draaiboek met start- en eindtijden

DRAAIBOEK	minuten	begintijd	klaar/EINDTIJD
start	-	14:00	
voorzitter opening	0:10		14:10
Terugkoppeling Mobiel breedband (PA)	0:20		14:30
Antennesystemen in gebouwen			
10 2e	0:30		15:00
Pauze	0:20		15:20
R&TTE, 10.2e	0:25	15:20	15:45
gedwongen verkoop frequenties,			
10 2e	0:15		16:00
internationaal Mededelingen	0:15		16:15
nationaal Mededelingen	0:15		16:30
Rondvraag	0:05		16:35
afsluiting voorzitter	0:05		16:40

11 Aangemelde deelnemers NFO 25 maart 2013

Naam	Bedrijf
10.2e	NLkabel
10.2e	Unify Mobile
10.2e	Stratosglobal
10.2e	Ericsson
10.2e	Dimension Data Nederland BV
10.2e	Schiphol Group
10.2e	LS Telcom
10.2e	Tele2
10.2e	SES
10.2e	Publieke omroep
10.2e	Sky Radio
10.2e	Thales Nederland B.V
10.2e	MinDef
10.2e	Min I&M, RWS
10.2e	KPN NV
10.2e	Stratix
10.2e	Ulwimo
10.2e	Min I&M / RWS
10.2e	MinDef
10.2e	Venus & Mercury Telecom
10.2e	vts Politie Nederland
10.2e	Vodafone NL
10.2e	SpectrumConsult
10.2e	NOVEC
10.2e	NXP Semiconductors
10.2e	TU Delft
10.2e	Telereport
10.2e	SAIT Zenitel
10.2e	T-Mobile
10.2e	Broadcast Partners
10.2e	Marketing4B2B
10.2e	SES
10.2e	SURFnet
10.2e	Schiphol
10.2e	AMP NETCONNECT
10.2e	Philips
10.2e	Bird & Bird
10.2e	Ziggo
10.2e	Ericsson
10.2e	MinEZ / dgETM
10.2e	MinEZ / dgETM
10.2e	MinEZ / dgETM
10.2e	MinEZ / dgETM
10.2e	MinEZ / dgETM
10.2e	MinEZ / dgETM
10.2e	MinEZ / dgETM

alliander

Alliander N.V.

Locatie 2PB1130, Postbus 50, 6920 AB Duiven

Ministerie van Economische Zaken, Landbouw
en Innovatie
T.a.v. de heer drs. M.E.P. Dierikx, directeur-generaal
Energie, Telecom en Mededinging
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Bezoekadres
Utrechtseweg 68
Arnhem
Postadres
Locatie 2PB1130
Postbus 50
6920 AB Duiven
Telefoon -

www.alliander.com

Contactpersoon
10.2.e
Tel. 02610.2e
10.2e @alliander.com

Datum
18 juni 2012
Ons kenmerk
AL/JZ/LM/20120205
Uw kenmerk

Betreft
Het gebruik van frequentieruimte voor een draadloos netwerk met een algemeen maatschappelijk nut voor slimme meters en het intelligente energienet.

Geachte heer Dierikx,

Onder verwijzing naar de eerdere mailwisseling met betrekking tot het bovenstaande onderwerp vraag ik uw aandacht voor het volgende.

De doelstellingen voor de slimme meter en de ambities en initiatieven ten aanzien van het intelligente energienet (Smart Grid) hebben ertoe geleid dat Alliander de hiervoor benodigde communicatietechnologie intensief heeft onderzocht. Communicatie met de slimme meter en met de diverse (geautomatiseerde) toepassingen, sensoren en schakelaars in de (toekomstige) elektriciteits- en gasnetten is onmisbaar voor deze ontwikkelingen en is tevens ook te beschouwen als een absolute (rand-) voorwaarde.

Een draadloos netwerk in eigen beheer is een zeer serieuze optie hiervoor. Een dergelijk draadloos netwerk biedt optimale mogelijkheden om op een kostenefficiënte manier de verplichtingen ten aanzien van de slimme meter en de ambities op het gebied van het intelligente energienet verder vorm te geven. Ook kunnen de daaraan gerelateerde beveiligings- en privacyvraagstukken - ook voor de toekomst - het best met een dergelijk netwerk in eigen beheer worden geborgd.

Het netwerk zoals Alliander dat voor ogen heeft zal gebruikmaken van de CDMA-technologie in de 450 MHz-band, een technologie die overigens ook in andere landen binnen en buiten Europa al succesvol wordt gebruikt. Het gebruik van een CDMA-450 netwerk ten behoeve van Smart Grid-toepassingen en slimme meters is door Alliander in samenwerking met KPN grondig onderzocht, zowel op technisch, operationeel, strategisch als financieel gebied, met als conclusie dat de CDMA-450 optie zeer serieus is. Daarnaast heeft Alliander ook een brede range van andere communicatietechnieken voor the last mile (PLC, RF Mesh, CDMA-450, GSM/GPRS) onderzocht en getoetst. Hierbij zijn diverse aspecten (waaronder betrouwbaarheid, toekomstvastheid, kosten, volwassenheid van de technologie en levensduur van producten en diensten) meegewogen. CDMA kwam hieruit als de beste optie naar voren en GSM/GPRS als tweede. Gebleken is dat de bestaande telecomaanbieders geen lange termijn verplichtingen willen aangaan voor bestaande technologieën als GSM/GPRS. Voor netbeheerders en burgers is dit juist zeer belangrijk aangezien het vanuit het oogpunt van de laagste maatschappelijke kosten nodig is dat bijvoorbeeld een slimme meter minimaal 15 jaar zonder onderhoud en bezoek van

SCAN01/0001357396

27-6-2012

een monteur kan blijven functioneren. In dit kader ook van wezenlijk belang dat een lock-in bij één telecomaanbieder - om meerdere redenen - vermeden moet worden.
Het is het streven van Alliander om dit draadloze netwerk ook open te stellen voor deelname door andere netbeheerders en (semi-) publieke partijen die belast zijn met het vervullen van een kritische publieke rol. Op dit moment zijn reeds verkennende gesprekken met Stedin en Enexis over deelname gaande. Beiden onderschrijven het belang van een dergelijk netwerk en staan zeer positief tegenover dit voornemen. Het maatschappelijke belang, draagvlak en nut van een dergelijk draadloos netwerk zal hierdoor verder toenemen.

Verdere uitwerking van de optie om een eigen draadloos netwerk op te zetten heeft onder andere geleid tot nadere bestudering van de vereiste vergunning voor het gebruik van de betreffende frequentieruimte. Deze vergunning is tot november 2020 aan KPN gegund, maar een eventuele overname van deze vergunning lijkt mogelijk te zijn. Met betrekking tot mogelijk gebruik van deze vergunning zijn drie vragen van belang die van invloed zijn op de beslissing om een eigen draadloos netwerk te gaan opzetten. Deze vragen hebben betrekking op de inpassing van het voorziene gebruik binnen de kaders van de vergunning, de ruimte voor wijziging(en) van de vergunning en de mogelijkheden om ook na afloop van de huidige vergunning termijn structureel gebruik te blijven maken van de betreffende frequentiebanden. Afgelopen periode is overigens regelmatig contact geweest met medewerkers van uw ministerie en het Agentschap Telecom over deze vragen.

In deze brief ga ik nader in op de genoemde vragen met betrekking tot de vergunning. Ik hoop dat uw reactie op deze vragen zal bijdragen aan het verder onderbouwen en realiseren van deze ambitieuze stap. Voordat ik nader op de vragen in ga wil ik graag de achtergrond van dit draadloze netwerk voor de slimme meter en het intelligente energienet schetsen.

Achtergrond

Telecommunicatie zal volgens Alliander in toenemende mate een zeer kritische rol in de intelligente en slimme elektriciteits- en gasnetten van de nabije toekomst gaan spelen (Smart Grid ontwikkeling). Vanwege deze kritische rol is het essentieel om maximale controle te kunnen uitoefenen over de telecommunicatie. Deze missie kritische rol van telecommunicatie brengt eveneens hoge veiligheidseisen (privacy & (cyber-)security) met zich mee. Ook voor de uitrol van de wettelijk verplichte slimme meter is telecommunicatie een absoluut vereiste. Deze ontwikkelingen hebben Alliander ertoe gebracht het vraagstuk omtrent telecommunicatie grondig uit te werken.
Voor telecomverbindingen in de hogere gedeelten van de elektriciteits- en gasnetten (hogere voltages en gasdruk) heeft Alliander gekozen voor glasvezelverbindingen. Voor communicatieverbindingen in de 'lagere' delen van de elektriciteits- en gasnetten, waaronder miljoenen slimme meters en de Smart Grid-toepassingen, is geconcludeerd dat de CDMA technologie in de 450 MHz-band het beste aan de gestelde eisen en criteria voldoet en een integrale oplossing voor de diverse behoeften mogelijk maakt. Niet alleen de behoefte vanuit de slimme meter maar ook de behoefte aan onderlinge spraak- en data-communicatie in geval van calamiteit of storing en de groeiende behoefte aan automatisering van de netten (o.a. het op afstand kunnen uitlezen, authentiseren en besturen van apparaten, het op afstand kunnen communiceren met geautomatiseerde toepassingen en het meten en sturen van sensoren, schakelaars en overige apparatuur) kan met behulp van hetzelfde draadloze netwerk worden gerealiseerd. De kosten per communicatie module bij deze CDMA-450 oplossing vallen in vergelijking met andere communicatie technologieën voordelig uit, met lagere maatschappelijke kosten.
Het verwerven van de vergunning voor gebruik van de frequentieruimte (uiteraard onder voorbehoud dat daadwerkelijk wordt besloten hiertoe over te gaan en dat er overeenstemming wordt bereikt met de huidige vergunninghouder over de overdracht van de vergunning en de wijze waarop die overdracht wordt vormgegeven) stelt Alliander – en overige deelnemende partijen met een (semi-)publieke taak - in staat het eerdergenoemde maximaal beheer over het CDMA-netwerk te verkrijgen. Dit is noodzakelijk gezien de hogere veiligheidseisen én de lange beschikbaarheidseis van minimaal 15 jaar die aan deze telecomoplossing wordt gesteld, welke vereisten niet door de markt kunnen worden gegarandeerd.

De vergunning voor het gebruik van de frequentieruimte (451-454 MHz & 461-464 MHz)

27-6-2012

De vergunning voor het gebruik van de frequentieruimte omschrijft de voorwaarden waaronder van de frequentieruimte gebruik kan worden gemaakt. Drie vragen staan hierbij centraal en voor Alliander is helderheid hieromtrent essentieel.

De eerste vraag betreft de inpassing van de voorziene toepassingen binnen de kaders van de vergunning. Zoals eerder aangegeven omvatten de voorziene toepassingen: robuuste en (power) onafhankelijke spraak- en datacommunicatie in geval van storingen en calamiteiten voor communicatie van en met medewerkers en machine to machine (M2M) communicatie. Bij deze laatste toepassingen moet onder andere gedacht worden aan het op afstand kunnen uitlezen, authentiseren en besturen van apparaten (o.a. slimme meters), het op afstand kunnen communiceren met geautomatiseerde toepassingen en het meten en sturen van sensoren, schakelaars en overige apparatuur.

De tweede vraag over de vergunning voor gebruik van frequentieruimte betreft mogelijkheden tot aanpassing van de gebruiksvoorwaarden van de vergunning. Gezien het streven van Alliander om te komen tot een netwerk met een algemeen maatschappelijk nut voor publieke partijen belast met het vervullen van een kritische publieke rol is het voor Alliander relevant dat de vergunning zodanig wordt aangepast dat deze daar beter bij aansluit. Het betreft hier zowel de aard van gebruikersgroep als de hoge eisen die bij gebruik van het netwerk worden gesteld aan onder meer privacy en security, zeker in relatie tot de kritische infrastructuren zoals intelligente energienetwerken. Dergelijke eisen zijn bijvoorbeeld moeilijk verenigbaar met verplichtingen als interconnectie en interoperabiliteit.

De derde vraag betreft de mogelijkheden om na afloop van de huidige vergunning structureel gebruik te kunnen blijven maken van de frequentiebanden. De huidige vergunning loopt in november 2020 af en uit de gesprekken met het ministerie is gebleken dat volgens het huidige beleid de vergunning dan wederom via een veiling verdeeld zal worden. Een dergelijke veiling brengt grote risico's met zich mee. Een andere partij zou de frequentieruimte kunnen verwerven met mogelijk grote kostenstijgingen tot gevolg of zelfs het buitenwerking moeten stellen van het gehele netwerk. In dat laatste geval zouden onder andere de slimme meters niet meer uitgelezen kunnen worden en kunnen de overige geautomatiseerde draadloze systemen die deel uitmaken van de intelligente energienetwerken niet meer of slechts zeer beperkt gebruikt worden. Vanuit maatschappelijk perspectief is een langere gebruiksperiode wenselijk zodat ook de benodigde investeringen in het netwerk en apparatuur tegen de laagste maatschappelijke kosten kunnen blijven plaatsvinden. Zoals eerder opgemerkt moeten slimme meters voor een periode van tenminste 15 jaar operationeel zijn. Dit betekent bijvoorbeeld dat een slimme meter met een CDMA communicatiemodule die in 2018 geplaatst wordt in 2032 nog ongestoord operationeel moet kunnen zijn.

In de gesprekken met medewerkers van uw ministerie en het Agentschap Telecom zijn deze vraagstukken aan de orde gesteld. Vanuit het perspectief dat wij een draadloos netwerk voor partijen met een kritische publieke rol willen opzetten, zoals hierboven toegelicht, zou ik dan ook graag van u vernemen wat de mogelijkheden zijn tot aanpassing van de vergunningsvoorwaarden zodat het netwerk zo goed mogelijk aansluit bij de door ons beoogde doelstelling van het netwerk, te weten: een robuuste, veilige en storingsvrije communicatiedienst met een algemeen maatschappelijk karakter zoals nodig gezien de belangrijke publieke rol die de beoogde beperkte gebruikersgroep, te weten uitsluitend netbeheerders en (semi-)publieke partijen, vervullen.

Graag wil ik nogmaals het maatschappelijke belang van een draadloos netwerk in eigen beheer voor de uitrol van de slimme meter en de verdere ontwikkeling van een intelligent energienet benadrukken.

Uw reactie op de drie bovenstaande vragen zien wij graag tegemoet aangezien deze van belang is bij het verdere besluitvormingsproces en het overleg met andere netbeheerders binnen de sector.

27-6-2012

Mocht u naar aanleiding van het bovenstaande nog aanvullende informatie willen hebben respectievelijk nog aanvullende vragen hebben, dan kunt u contact opnemen met onze contactpersoon Bram Reinders.

Van deze brief wordt een kopie gezonden aan het Agentschap Telecom.

Hoogachtend,
Alliander N.V.

10.2.e

ir. P.C. Molengraaf MBA
Voorzitter Raad van Bestuur

's-Gravenhage, 5 februari 2013

Aan de Koningin

WJZ / 12048871

Nader rapport inzake het ontwerp van een algemene maatregel van bestuur, houdende regels betreffende toewijzing en gebruik van frequentieruimte

Blijkens de mededeling van de Directeur van Uw kabinet van 21 juni 2011, nr. 11081232, machtigde Uwe Majesteit de Afdeling advisering van de Raad van State haar advies inzake het bovenvermelde ontwerp van een algemene maatregel van bestuur rechtstreeks aan mij te doen toekomen. Dit advies, gedateerd 15 september 2011, nr. W15.11.0235/IV, bied ik U hierbij aan.

Het voorstel geeft de Afdeling advisering van de Raad van State geen aanleiding tot het maken van inhoudelijke opmerkingen.

Van de gelegenheid is gebruik gemaakt om enkele redactionele wijziging aan te brengen in het ontwerpbesluit en de nota van toelichting. Deze wijzigingen bestonden onder meer uit het aanpassen van verwijzingen naar artikelen uit hoofdstuk 3 van de Telecommunicatiewet of het Frequentiebesluit in overige algemene maatregelen van bestuur, die moeten worden aangepast aan het nieuwe hoofdstuk 3 van de Telecommunicatiewet en het ontwerp-Frequentiebesluit 2013. Daarnaast worden enkele algemene maatregelen van bestuur, die inmiddels zijn uitgewerkt, expliciet ingetrokken.

Daarnaast is het ontwerpbesluit aangepast naar aanleiding van wijzigingen in het Frequentiebesluit die zijn doorgevoerd na advisering van de Afdeling advisering over het ontwerpbesluit. Artikel 17 is aangevuld met de drie leden die bij het Besluit continuïteit mobiele telecommunicatiedienst-verlening zijn toegevoegd aan artikel 16 van het Frequentiebesluit en in paragraaf 3.7 zijn de bepalingen over de verplichte overdracht van een vergunning overgenomen, die bij het Besluit implementatie herziene telecommunicatierichtlijnen in het Frequentiebesluit waren opgenomen.

Verder is naar aanleiding van recente ervaringen met het reserveren van frequentieruimte voor een categorie aanvragers artikel 6 in het ontwerpbesluit aangevuld met de expliciete bepaling dat bij een dergelijke reservering een maximale hoeveelheid gereserveerde frequentieruimte kan worden vastgesteld die een aanvrager in de procedure kan verwerven.

Tot slot is in artikel 37 overgangsrecht opgenomen voor een aantal ministeriële regelingen die vervallen of worden ingetrokken. Deze regelingen blijven van toepassing op vergunningen die voor inwerkingtreding van dit besluit zijn verleend, onder andere zodat bij overdracht van deze vergunningen kan worden getoetst op de eisen aan de verkrijger die bij de verlening golden.

Ik moge U hierbij het gewijzigde ontwerpbesluit en de gewijzigde nota van toelichting doen toekomen en U verzoeken overeenkomstig dit ontwerp te besluiten.

De Minister van Economische Zaken,

10.2.e

WIJ BEATRIX, BIJ DE GRATIE GODS,
KONINGIN DER NEDERLANDEN,
PRINSES VAN ORANJE-NASSAU,
ENZ. ENZ. ENZ.

Besluit van , houdende regels betreffende toewijzing en gebruik van frequentieruimte (Frequentiebesluit 2013)

Op de voordracht van de Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie van 21 juni 2011, nr. WJZ / 11081232;

Gelet op de artikelen 3.4, derde lid, 3.9, 3.16, eerste lid, 3.17, eerste tot en met derde lid, 3.22, vierde lid, 3.23, tweede tot en met vierde lid, 3.24, eerste lid, 3.25, eerste lid, 10.8, 13.4, 16.1 en 18.12 van de Telecommunicatiewet, artikel 1.2, tweede lid, van de Wet luchtvaart en de artikelen 19, eerste lid, en 64 van de Zeevaartbemanningswet;

De Afdeling advisering van de Raad van State gehoord (advies van 15 september 2011, nr. W 15.11.0235/IV);

Gezien het nader rapport van de Minister van Economische Zaken van 5 februari 2013, nr. WJZ / 12048871;

Hebben goedgevonden en verstaan:

HOOFDSTUK 1. ALGEMENE BEPALINGEN

Artikel 1

In dit besluit en de daarop berustende bepalingen wordt verstaan onder:

a. wet: Telecommunicatiewet;

b. vergunning: vergunning als bedoeld in artikel 3.13, eerste lid, van de wet;

c. antenneregister: openbaar antenneregister als bedoeld in artikel 3.23, eerste lid, van de wet.

HOOFDSTUK 2. GEBRUIK VAN FREQUENTIERUIMTE ZONDER VERGUNNING

Paragraaf 2.1. Vergunningvrij gebruik zonder meldingsplicht

Artikel 2

1. Bij ministeriële regeling kunnen categorieën radiozendapparaten worden aangewezen ten aanzien waarvan voor het gebruik van frequentieruimte geen vergunning is vereist en geen meldingsplicht geldt.

2. De aanwijzing van categorieën radiozendapparaten, bedoeld in het eerste lid, kan uitsluitend geschieden voor zover het radiozendapparaten betreft, die geen of vrijwel geen storing of belemmering veroorzaken in elektrische of elektronische apparaten, die geen radiozendapparaten zijn.

3. Met betrekking tot het gebruik als bedoeld in het eerste lid kunnen bij ministeriële regeling regels worden gesteld:

a. inzake de doelmatigheid van het gebruik;

b. inzake de aard van de radiozendapparaten en de daarbij behorende antenne-inrichtingen alsmede het vermogen waarmee mag worden uitgezonden;

c. ter uitvoering van verplichtingen die voorvloeien uit verdragen of uit bindende besluiten van volkenrechtelijk organisaties aangaande het gebruik van frequentieruimte.

Paragraaf 2.2. Vergunningvrij gebruik met meldingsplicht

Artikel 3

1. Bij ministeriële regeling kunnen categorieën radiozendapparaten worden aangewezen ten aanzien waarvan voor het gebruik van frequentieruimte, behoudens een meldingsplicht, geen vergunning is vereist.
2. Met betrekking tot het gebruik als bedoeld in het eerste lid kunnen bij ministeriële regeling regels worden gesteld inzake:
a. het door de gebruiker beschikbaar houden van bescheiden;
b. het veroorzaken van belemmeringen in radiozend- of ontvangapparaten of in elektrische of elektronische inrichtingen door het gewenste signaal van een radiozendapparaat.
3. Artikel 2, derde lid, is van overeenkomstige toepassing.

Artikel 4

1. Bij ministeriële regeling kunnen eisen worden gesteld waaraan een natuurlijke persoon moet voldoen voor het gebruik van frequentieruimte als bedoeld in artikel 3, eerste lid. Deze eisen kunnen slechts inhouden dat:
a. de gebruiker een bepaalde leeftijd heeft bereikt;
b. de gebruiker met goed gevolg een voor het gebruik van de gevraagde frequentieruimte, in samenhang met het doel waarvoor die frequentieruimte wordt gebruikt, vereist examen heeft afgelegd, of
c. de gebruiker in het bezit is van een certificaat van bediening.
2. Ten aanzien van het verkrijgen van een certificaat van bediening en het examen, bedoeld in het eerste lid, kunnen bij ministeriële regeling regels worden gesteld die betrekking hebben op:
a. het afleggen en het afnemen van het examen;
b. de eisen van het examen;
c. de ontheffing van het examen;
d. de wijze waarop de vergoeding voor een examen dan wel een ontheffing moet worden voldaan;
e. het verkrijgen van een certificaat van bediening.
3. Bij ministeriële regeling kunnen regels worden gesteld voor het gebruik door rechtspersonen van frequentieruimte als bedoeld in artikel 3, eerste lid.
4. Voor de toepassing van dit artikel wordt een vennootschap zonder rechtspersoonlijkheid gelijk gesteld met een rechtspersoon.

Artikel 5

1. Degene die voornemens is frequentieruimte waarvoor geen vergunning is vereist te gebruiken als bedoeld in artikel 3, eerste lid, doet hiervan melding aan Onze Minister.
2. Onze Minister registreert het in de melding bedoelde frequentiegebruik tenzij niet wordt voldaan aan bij ministeriële regeling te stellen regels.
3. De frequentieruimte voor het gebruik waarvan geen vergunning is vereist, wordt slechts gebruikt indien het gebruik is geregistreerd overeenkomstig het tweede lid.
4. Met het oog op de identificatie van het radiozendapparaat kent Onze Minister in bij ministeriële regeling te bepalen gevallen aan degene die de melding heeft gedaan een combinatie van letters of cijfers toe.
5. Bij ministeriële regeling kunnen nadere regels worden gesteld ter zake van de melding, de registratie en de toekenning van de combinatie van letters of cijfers.

HOOFDSTUK 3. ALGEMENE BEPALINGEN INZAKE VERGUNNINGEN

Paragraaf 3.1. Algemeen

Artikel 6

Ingeval van een procedure voor de verlening van een vergunning als bedoeld in artikel 3.10, eerste lid, van de wet kan bij ministeriële regeling frequentieruimte voor een categorie van aanvragers worden gereserveerd. Daarbij kan een maximale hoeveelheid gereserveerde frequentieruimte worden vastgesteld die een aanvrager in de procedure kan verwerven.

Paragraaf 3.2. Verlening van vergunningen door middel van veiling of vergelijkende toets

Artikel 7

1. Uiterlijk zeven dagen nadat het besluit, bedoeld in artikel 3.10, derde lid, van de wet, in werking is getreden, maakt Onze Minister bekend:
a. de regels, bedoeld in de artikelen 8, 9, eerste lid en 10, eerste lid;
b. de regels, bedoeld in artikel 3.15, eerste lid, van de wet.
2. Onze Minister stelt eenieder gedurende een periode van ten minste vier weken in de gelegenheid zijn zienswijze te geven over een ontwerp van de regels, bedoeld in het eerste lid.

Artikel 8

Bij ministeriële regeling worden regels gesteld omtrent de indiening van de aanvraag om een vergunning en omtrent de inhoud van de aanvraag en de daarbij te overleggen gegevens. Deze regels kunnen per vergunning verschillen.

Artikel 9

1. Tot de veiling en de vergelijkende toets worden slechts toegelaten aanvragers die voldoen aan bij ministeriële regeling te stellen eisen. Deze eisen kunnen per vergunning verschillen.
2. De in het eerste lid bedoelde eisen kunnen slechts betrekking hebben op de:
a. rechtsvorm van de aanvrager;
b. financiële positie van de aanvrager;
c. kennis en ervaring van de aanvrager;
d. technische middelen waarover de aanvrager kan beschikken;
e. hoedanigheid van de aanvrager als commerciële omroep;
f. door de aanvrager te leveren bijdrage aan de overgang van analoge naar digitale techniek.
3. Indien een te verlenen vergunning betrekking heeft op het gebruik van frequentieruimte die is bestemd voor commerciële omroep, kunnen de in het eerste lid bedoelde eisen tevens betrekking hebben op het waarborgen van democratische, sociale, taalkundige en culturele belangen die een rol spelen bij het gebruik van frequentieruimte, waarbij rekening kan worden gehouden met pluralisme in de media.

Artikel 10

1. Bij ministeriële regeling worden regels gesteld omtrent de toepassing en uitvoering van de veiling of de vergelijkende toets. Deze regels kunnen per vergunning verschillen.

2. In het geval van een veiling hebben de in het eerste lid bedoelde regels in elk geval betrekking op:

a. de wijze waarop een bod wordt uitgebracht;

b. de eisen die aan een geldig bod worden gesteld;

c. de zekerheidstelling dat een bod gestand wordt gedaan of kosten en schade kunnen worden verhaald;

d. maatregelen ten behoeve van een ongestoord en eerlijk verloop van de veiling, waaronder de gevallen waarin, de termijn waarbinnen en de voorwaarden waaronder de veiling tijdelijk kan worden opgeschort, biedingen ongeldig kunnen worden verklaard en biedrondes opnieuw kunnen worden gehouden;

e. de bij veiling toe te passen methode ter vaststelling van het bod waarvan de uitbrenger in aanmerking komt voor verlening van de vergunning;

f. de eisen die gesteld worden met betrekking tot de wijze van betaling en het tijdstip waarop degene aan wie de vergunning wordt verleend deze betaling moet hebben verricht.

3. In het geval van een vergelijkende toets hebben de in het eerste lid bedoelde regels in elk geval betrekking op de criteria waarmee de kwaliteit van de aanvraag of de kwaliteit van de aanvrager wordt bepaald.

4. In het geval van een vergelijkende toets met inbegrip van een financieel bod, kunnen de in het eerste lid bedoelde regels eveneens betrekking hebben op:

a. de gevallen waarin een financieel bod wordt uitgebracht alsmede de wijze waarop dat bod wordt uitgebracht;

b. de eisen die aan een geldig financieel bod worden gesteld;

c. de zekerheidstelling dat een financieel bod gestand wordt gedaan of kosten en schade kunnen worden verhaald;

d. de eisen die gesteld worden met betrekking tot de wijze van betaling van het financieel bod en het tijdstip waarop degene aan wie de vergunning wordt verleend deze betaling moet hebben verricht.

5. In het geval van een vergelijkende toets houdt Onze Minister bij het opstellen van de criteria rekening met de doelstellingen, bedoeld in artikel 1.3, eerste lid, van de wet.

6. Bij ministeriële regeling kunnen regels worden gesteld als bedoeld in artikel 3.16, tweede lid, onderdeel b, van de wet.

Paragraaf 3.3. Verlening van vergunningen op volgorde van binnenkomst van de aanvragen

Artikel 11

1. Bij ministeriële regeling kunnen eisen worden gesteld waaraan de aanvrager moet voldoen om in aanmerking te komen voor een vergunning. Deze eisen kunnen slechts inhouden dat:

a. de aanvrager een bepaalde leeftijd heeft bereikt;

b. de aanvrager met goed gevolg een voor het gebruik van de gevraagde frequentieruimte, in samenhang met het doel waarvoor die frequentieruimte wordt gebruikt, vereist examen heeft afgelegd;

c. de aanvrager in het bezit is van een certificaat van bediening;

d. de aanvrager een redelijk belang heeft bij het voorgenomen gebruik van de gevraagde frequentieruimte.

2. Artikel 4, tweede lid, is van overeenkomstige toepassing.

3. Voor zover de aard, de omvang of het maatschappelijk belang van de vergunning daartoe naar het oordeel van Onze Minister aanleiding geeft, kunnen naast de eisen genoemd in het eerste lid bij ministeriële regeling tevens de eisen worden gesteld bedoeld

in artikel 9, tweede en derde lid, en kunnen voorts regels worden gesteld in het belang van een evenwichtige verdeling dan wel een doelmatig gebruik van frequentieruimte.

Artikel 12

Bij ministeriële regeling kunnen regels worden gesteld omtrent de indiening van de aanvraag om een vergunning en omtrent de inhoud van de aanvraag en de daarbij te overleggen gegevens. Deze regels kunnen per te verlenen vergunning verschillen.

Artikel 13

1. In het geval de verlening van een vergunning betrekking heeft op frequentieruimte die is bestemd voor het aanbieden van openbare elektronische communicatienetwerken of openbare elektronische communicatiediensten beslist Onze Minister op een aanvraag om verlening van de vergunning binnen zes weken na ontvangst van de aanvraag.
2. Van de termijn, genoemd in het eerste lid, kan worden afgeweken indien internationale frequentie- en satellietcoördinatie op grond van het Internationale Telecommunicatieverdrag daartoe noopt.

Paragraaf 3.4. Verlening van vergunningen op afroep

Artikel 14

1. Bij ministeriële regeling worden regels gesteld omtrent:
a. de indiening van een aanvraag om verlening van een vergunning voor het gebruik van frequentieruimte als bedoeld in artikel 3.10, eerste lid, onderdeel b, van de wet;
b. de inhoud van de aanvraag en de daarbij te overleggen gegevens;
c. de eisen waaraan de aanvrager moet voldoen.
2. De in het eerste lid, onderdeel c, bedoelde eisen kunnen slechts betrekking hebben op de:
a. rechtsvorm van de aanvrager;
b. financiële positie van de aanvrager;
c. kennis en ervaring van de aanvrager;
d. technische middelen waarover de aanvrager kan beschikken;
e. hoedanigheid van de aanvrager als commerciële omroep;
f. door de aanvrager te leveren bijdrage aan de overgang van analoge naar digitale techniek.
3. Voor zover dat op dat moment reeds mogelijk is, stelt Onze Minister bij het besluit om vergunningen in een bepaalde frequentieband te verlenen met toepassing van de procedure bedoeld in artikel 3.10, eerste lid, onderdeel b, van de wet, tevens de voorschriften en beperkingen vast die aan de vergunning zullen worden verbonden.

Artikel 15

1. Uiterlijk negen weken na ontvangst van een aanvraag die voldoet aan het bepaalde op grond van artikel 14, eerste lid, maakt Onze Minister in de Staatscourant bekend:
a. de ontvangst van de aanvraag en de frequentieband waarop deze aanvraag betrekking heeft;
b. de aanvang van de termijn van zes weken voor het indienen van aanvragen om verlening van een vergunning voor het gebruik van dezelfde frequentieband;
c. voor zover dit redelijkerwijs mogelijk is, de voorschriften en beperkingen die aan een vergunning voor het gebruik van de betreffende frequentieband zullen worden verbonden.
2. Het op grond van artikel 14 bepaalde is mede van toepassing op aanvragen als bedoeld in het eerste lid, onderdeel b.

Artikel 16

1. Uiterlijk negen weken na de uiterste ontvangstdatum, bedoeld in artikel 15, eerste lid, onderdeel b, neemt Onze Minister:

a. een besluit omtrent de verlening van een vergunning voor het gebruik van frequentieruimte indien de totale omvang van de aangevraagde frequentieruimte kleiner is dan of gelijk is aan de beschikbare frequentieruimte binnen het betreffende frequentie- en geografische bereik of

b. het besluit dat de vergunning wordt verleend door middel van een veiling indien de totale omvang van de aangevraagde frequentieruimte groter is dan de beschikbare frequentieruimte binnen het frequentie- en geografische bereik.

2. Bij ministeriële regeling worden regels gesteld omtrent de wijze waarop de verlening, bedoeld in het eerste lid, onderdeel a, en de veiling, bedoeld in het eerste lid, onderdeel b, plaatsvindt.

3. In geval van verlening van een vergunning door middel van een veiling als bedoeld in het eerste lid, onderdeel b, maakt Onze Minister uiterlijk twee weken na het besluit, bedoeld in het eerste lid, aanhef en onderdeel b, bekend:

a. het tijdstip van de aanvang van de veiling;

b. de vergunningen die door middel van een veiling zullen worden verleend;

c. voor zover dit redelijkerwijs mogelijk is, de voorschriften en beperkingen die aan het gebruik van de betreffende frequentieruimte zullen worden verbonden.

4. In geval van verlening van een vergunning door middel van een veiling als bedoeld in het eerste lid, onderdeel b, neemt Onze Minister uiterlijk 25 weken na de uiterste ontvangstdatum, bedoeld in artikel 15, eerste lid, onderdeel b, een besluit omtrent de verlening van een vergunning.

Paragraaf 3.5. Aan een vergunning verbonden voorschriften en beperkingen

Artikel 17

1. De aan een vergunning te verbinden voorschriften en beperkingen kunnen slechts betrekking hebben op:

a. het doelmatig gebruik van de toegewezen frequentieruimte;

b. de aard van de radiozendapparaten en de daarbij behorende antenne-inrichtingen alsmede het vermogen waarmee mag worden uitgezonden;

c. bescheiden die de vergunninghouder ter beschikking moet houden;

d. verplichtingen die voortvloeien uit de toezeggingen die de vergunninghouder in het kader van een vergelijkende toets of een veiling heeft gedaan, ook indien slechts één aanvrager aan de bij of krachtens de wet gestelde eisen voldoet;

e. het veroorzaken van belemmeringen in radiozend- of ontvangapparaten of in elektrische of elektronische inrichtingen door het gewenste signaal van een radiozendapparaat;

f. het waarborgen van de in artikel 9, derde lid, bedoelde belangen;

g. de diensten die moeten worden aangeboden, het soort elektronisch communicatienetwerk dat moet worden aangeboden of de technologie die moet worden gebruikt;

h. de naleving van verplichtingen die voortvloeien uit verdragen of uit bindende besluiten van volkenrechtelijke organisaties betreffende het gebruik van radiofrequenties of posities in de ruimte;

i. de identificatie van het zendapparaat door middel van een daartoe bij de vergunningverlening toe te kennen combinatie van letters of cijfers.

2. De in het eerste lid, onderdeel a, bedoelde voorschriften en beperkingen kunnen onder meer betrekking hebben op de termijn waarop en het geografisch gebied waarbinnen de in het eerste lid, onderdeel g, bedoelde diensten moeten worden aangeboden.

3. Indien samenwerking tussen vergunninghouders noodzakelijk is om gewijzigde of nieuw toegekende frequentieruimte in gebruik te kunnen nemen met behoud van continuïteit van dienstverlening, kunnen de in het eerste lid, onderdeel a, bedoelde voorschriften en beperkingen onder meer bestaan uit een verplichting voor deze vergunninghouders om binnen een bepaalde termijn een overeenkomst te sluiten over deze samenwerking.

4. Onze Minister kan op verzoek van een van de houders van een vergunning bedoeld in het derde lid of uit eigen beweging, voorschriften geven met betrekking tot de wijze waarop de overeenkomst tot stand moet komen. De vergunninghouders houden zich aan de door Onze Minister gegeven voorschriften.

5. Indien op een of meer onderdelen van de overeenkomst bedoeld in het derde lid geen overeenstemming van alle bij dat onderdeel of die onderdelen betrokken vergunninghouders dreigt te worden bereikt, kan Onze Minister op verzoek of uit eigen beweging een dwingende aanwijzing geven. De vergunninghouders zijn bij het sluiten van de overeenkomst gebonden aan de aanwijzing.

Paragraaf 3.6. Verlenging van een vergunning

Artikel 18

1. Voor alle categorieën vergunningen die zijn verleend met toepassing van de procedure, bedoeld in artikel 3.10, eerste lid, onderdeel a, van de wet, geldt dat een vergunning van rechtswege telkens met een periode van vijf jaar wordt verlengd.

2. Vergunningen die zijn verleend met toepassing van een van de procedures, bedoeld in artikel 3.10, eerste lid, onderdelen b tot en met f, van de wet, worden niet verlengd, tenzij het algemeen maatschappelijk, cultureel of economisch belang verlenging naar het oordeel van Onze Minister vordert of verlenging naar het oordeel van Onze Minister van belang is voor de bevordering van de overgang van analoge naar digitale techniek, mits de aanvraag om verlenging uiterlijk een jaar, doch niet eerder dan twee jaar voor het tijdstip waarop de periode waarvoor de vergunning is verleend, is verstreken, is ontvangen door Onze Minister. Bij ministeriële regeling kan voor nader bepaalde vergunningen een afwijkende periode worden bepaald waarbinnen het verzoek tot verlenging moet worden ontvangen.

3. Het eerste en tweede lid zijn van overeenkomstige toepassing op een vergunning die op grond van de artikelen 3.19a of 3.20 van de wet is verkregen.

4. Vergunningen die zijn verleend met toepassing van de procedure, bedoeld in artikel 3.6, eerste lid, van de wet, worden op aanvraag verlengd, tenzij een doelmatige ordening van het frequentiespectrum zich daartegen verzet.

5. In het geval een vergunning wordt verlengd kunnen de aan de vergunning verbonden voorschriften en beperkingen worden gewijzigd en kunnen nieuwe voorschriften en beperkingen aan de vergunning worden toegevoegd.

6. Bij ministeriële regeling kunnen nadere regels gesteld worden omtrent de verlenging van vergunningen. Deze regels kunnen per te verlenen vergunning verschillen.

Paragraaf 3.7. Verplichte overdracht van een vergunning

Artikel 19

1. Onze Minister publiceert in de Staatscourant een besluit als bedoeld in:
a. artikel 3.19a, eerste lid, van de wet houdende dat de houder van een vergunning wordt verplicht om die vergunning geheel of gedeeltelijk over te dragen,
b. artikel 3.19a, tweede lid, van de wet houdende dat Onze Minister de procedure tot overdracht ter hand neemt.
2. Uiterlijk zeven dagen nadat het besluit, bedoeld in het eerste lid, onder a of b, is gepubliceerd, maakt Onze Minister bekend:
a. de termijn, bedoeld in artikel 3.19a, eerste lid, van de wet;
b. de periode, bedoeld in artikel 3.19a, vijfde lid, van de wet.

Artikel 20

Bij ministeriële regeling worden regels gesteld omtrent:
a. de indiening van de aanvraag om toestemming of overdracht,
b. de eisen die ter verkrijging van toestemming of ter overdracht van de vergunning worden gesteld aan de aanvrager,
c. de inhoud van de aanvraag en de daarbij te overleggen gegevens.
Deze regels kunnen per vergunning verschillen.

Artikel 21

1. Tot een procedure ter verkrijging van toestemming en een procedure tot overdracht als bedoeld in artikel 3.19a, eerste en tweede lid, van de wet worden slechts toegelaten aanvragers die voldoen aan bij ministeriële regeling te stellen eisen. Deze eisen kunnen per vergunning verschillen.
2. De in het eerste lid bedoelde eisen kunnen slechts betrekking hebben op de:
a. rechtsvorm van de aanvrager;
b. financiële positie van de aanvrager;
c. kennis en ervaring van de aanvrager;
d. technische middelen waarover de aanvrager kan beschikken;
e. hoedanigheid van de aanvrager als commerciële omroep;
f. door de aanvrager te leveren bijdrage aan de overgang van analoge naar digitale techniek.
3. Artikel 9, derde lid, is van overeenkomstige toepassing op de in het eerste lid bedoelde eisen.
4. Voor zover de aard, de omvang of het maatschappelijk belang van de vergunning daartoe naar het oordeel van Onze Minister aanleiding geeft, kunnen naast de eisen genoemd in het tweede en derde lid bij ministeriële regeling tevens regels worden gesteld in het belang van een evenwichtige verdeling dan wel een doelmatig gebruik van frequentieruimte.
5. Toestemming wordt in ieder geval geweigerd indien:
a. de aanvrager de latende vergunninghouder is,
b. de aanvrager op de latende vergunninghouder of de latende vergunninghouder op de aanvrager zodanige zeggenschap of feitelijke invloed heeft dat deze in belangrijke mate het beleid van de aanvrager of de latende vergunninghouder kan bepalen of aanmerkelijke invloed heeft op de inhoud van dat beleid, of
c. een natuurlijke persoon of groep van natuurlijke personen direct of indirect een zodanige zeggenschap of feitelijke invloed heeft in zowel de aanvrager als de latende vergunninghouder dat deze in belangrijke mate het beleid van beiden kan bepalen of aanmerkelijke invloed heeft op de inhoud van het beleid van beiden.

Artikel 22

1. Bij ministeriële regeling worden regels gesteld omtrent de wijze waarop de procedure ter verkrijging van toestemming en de procedure om te bepalen aan welke natuurlijke of rechtspersoon de vergunning wordt overgedragen plaatsvindt. Deze regeling kan per vergunning verschillen.

2. De in het eerste lid bedoelde regels hebben in elk geval betrekking op:

a. de door de aanvrager en de latende vergunninghouder in acht te nemen geheimhouding;

b. de wijze waarop een prijs voor de vergunning wordt geboden;

c. de wijze om te bepalen wie de hoogste prijs heeft geboden;

d. de eisen die aan een geldig bod worden gesteld;

e. de zekerheidstelling dat een bij of krachtens de artikelen 3.10 of 3.15 van de wet opgelegde financiële verplichting gestand wordt gedaan;

f. de maatregelen ten behoeve van een ongestoord verloop van de in het eerste lid bedoelde procedure;

g. de door de vergunninghouder toe te passen methode ter vaststelling van het bod waarvan de uitbrenger in aanmerking komt voor verlening van de vergunning;

h. de eisen die worden gesteld met betrekking tot de wijze van betaling van de in onderdeel e bedoelde financiële verplichtingen, en het tijdstip waarop degene aan wie de vergunning wordt overgedragen deze betaling moet hebben verricht.

HOOFDSTUK 4. ANTENNEREGISTER EN MEDEGEBRUIK VAN ANTENNE-OPSTELPUNTEN

Artikel 23

1. In het antenneregister worden gegevens opgenomen van:

a. antennes die zijn geplaatst op een vaste locatie met het doel met een zendvermogen van meer dan 10 dB watt Effective Radiated Power (ERP) uit te gaan zenden;

b. antennes die zijn geplaatst op een vaste locatie en die tot een netwerk behoren, indien meer dan de helft van het aantal antennes van het netwerk een zendvermogen van meer dan 10 dB watt ERP heeft;

c. antennes van radiozendamateurs die zijn geregistreerd als gebruiker van frequentieruimte.

2. Van het eerste lid zijn uitgezonderd de gegevens van antennes in gebruik bij overheidsorganen die een taak uitoefenen op het terrein van politie, justitie of veiligheid.

Artikel 24

1. In het antenneregister worden voor de antennes, bedoeld in artikel 23, eerste lid, onderdelen a en b de volgende gegevens opgenomen:

a. de toepassing van de antenne;

b. de hoogte gemeten vanaf het maaiveld tot het geometrische midden van de antenne;

c. de frequentie van de gebruikte toepassing;

d. de hoofdstraalrichting van de antenne;

e. het zendvermogen van de antenne in de hoofdstraalrichting aangeduid in dB watt ERP;

f. de datum van ingebruikname van de antenne;

g. de locatie van de antenne-installatie, met een nauwkeurigheid van 15 meter, aangeduid met toepassing van het World Geodetic System 1984.

2. De gegevens, bedoeld in het eerste lid, worden aan Onze Minister verstrekt door diegene die de frequentie gebruikt of wil gebruiken.

Artikel 25

1. In het antenneregister worden voor de antennes als bedoeld in artikel 23, eerste lid, onderdeel c, de volgende gegevens opgenomen:

a. de locatie van de antenne-installatie, met een nauwkeurigheid van 15 meter, aangeduid met toepassing van het World Geodetic System 1984;

b. het type registratie.

2. De gegevens, bedoeld in het eerste lid, worden aan Onze Minister verstrekt door de radiozendamateur die zich voor het gebruik van frequentieruimte heeft geregistreerd.

3. Onze Minister kan gegevens die door radiozendamateurs worden verstrekt in het kader van de registratie opnemen in het antenneregister.

Artikel 26

Bij ministeriële regeling worden regels gesteld met betrekking tot:

a. de inrichting van het antenneregister;

b. het tijdstip waarop de gegevens worden aangeleverd;

c. de wijze waarop en de vorm waarin de gegevens aangeleverd worden;

d. de wijze waarop van de gegevens kennis wordt genomen.

Artikel 27

1. Bij ministeriële regeling wordt frequentieruimte als bedoeld in artikel 3.24, eerste lid, van de wet, aangewezen.

2. Bij ministeriële regeling kunnen nadere regels worden gesteld als bedoeld in artikel 3.25 van de wet.

HOOFDSTUK 5. WIJZIGING DIVERSE ALGEMENE MAATREGELEN VAN BESTUUR

Artikel 28

In artikel 1, onderdeel c, van het Besluit medegebruik omroepzendernetwerken wordt "artikel 3.11, vierde lid, van de wet" vervangen door: artikel 3.24, vierde lid, van de wet.

Artikel 29

In artikel 4, eerste lid, onder a, van het Besluit vergoedingen Telecommunicatiewet wordt "§ 3.2 van de wet" vervangen door: § 3.3 en § 3.5 van de wet.

Artikel 30

Het Besluit bijzondere vergaring nummergegevens telecommunicatie wordt als volgt gewijzigd:

1. In de aanhef van artikel 2, eerste lid, wordt "artikel 3.10, vierde lid, van de wet" vervangen door: artikel 3.22, eerste lid, van de wet.

2. Artikel 2, tweede lid, komt te luiden:

2. Door of namens de korpschef of Onze Minister van Defensie wordt een plaats aangewezen voor de opslag van de apparatuur, bedoeld in het eerste lid, en wordt ervoor zorg gedragen dat deze plaats beveiligd is en uitsluitend toegankelijk is voor of onder begeleiding van daartoe geautoriseerd personeel.

3. Artikel 4, eerste lid, komt te luiden:

1. Bevoegd tot het gebruik van de apparatuur, bedoeld in artikel 2, is de door de korpschef of Onze Minister van Defensie aangewezen opsporingsambtenaar die voldoet aan de door Onze Minister van Veiligheid en Justitie vastgestelde eisen betreffende kennis van de juridische, operationele en technische aspecten van het gebruik van de apparatuur.

Artikel 31

Het Besluit technische hulpmiddelen strafvordering wordt als volgt gewijzigd:

1. In artikel 5, eerste en tweede lid, wordt na 'de korpschef' telkens ingevoegd: of Onze Minister van Defensie.

2. Artikel 16 komt te luiden:

Artikel 16. Inzet technische hulpmiddelen bij afwijkend gebruik frequentieruimte

Bevoegd tot het gebruik van de technische hulpmiddelen, waarmee overeenkomstig artikel 3.22 van de Telecommunicatiewet een gebruik van frequentieruimte wordt gemaakt dat afwijkt van het bepaalde bij of krachtens hoofdstuk 3 van de Telecommunicatiewet, is de door de korpschef of Onze Minister van Defensie aangewezen opsporingsambtenaar die voldoet aan de door Onze Minister vastgestelde eisen betreffende kennis van de juridische, operationele en technische aspecten van het gebruik van de technische hulpmiddelen.

3. Artikel 17, eerste lid, aanhef, komt te luiden:

Artikel 17. Technische hulpmiddelen bij afwijkend gebruik frequentieruimte

1. Een technisch hulpmiddel voor observatie of het opnemen van telecommunicatie, waarmee overeenkomstig artikel 3.22, eerste lid, van de Telecommunicatiewet een gebruik van frequentieruimte wordt gemaakt dat afwijkt van het bepaalde bij of krachtens hoofdstuk 3 van de Telecommunicatiewet, voldoet aan de volgende eisen:

Artikel 32

In de artikelen 22, 23, en 121, eerste en tweede lid, van het Besluit zeevaartbemanning handelsvaart en zeilvaart wordt 'Frequentiebesluit' telkens vervangen door: Frequentiebesluit 2013.

Artikel 33

In artikel 77, eerste en tweede lid, van het Besluit zeevisvaartbemanning wordt 'Frequentiebesluit' telkens vervangen door: Frequentiebesluit 2013.

Artikel 34

In artikel 11, derde lid, van het Besluit bewijzen van bevoegdheid voor de luchtvaart wordt 'artikel 3.3 van de Telecommunicatiewet' vervangen door: artikel 3.13 van de Telecommunicatiewet.

Artikel 35

In artikel 10, eerste lid, van het Besluit overgangsrecht Telecommunicatiewet wordt 'artikel 3.3, eerste lid, van de wet' vervangen door: artikel 3.13, eerste lid, van de wet.

Artikel 36

Het Besluit Randapparaten en radioapparaten 2007 wordt als volgt gewijzigd:

1. Het opschrift boven artikel 23 komt te luiden: Hoofdstuk 8 Voorkomen van storingen door radiozendapparaten

2. Voor de tekst van artikel 23 wordt de aanduiding '1.' geplaatst.

3. Er wordt een lid ingevoegd, luidende:
2. Bij ministeriële regeling aangewezen elektrische of elektronische apparaten worden voor de toepassing van artikel 10.8 tot en met 10.11 van de wet gelijkgesteld met radiozendapparaten.

3. Na artikel 23 wordt een nieuw artikel ingevoegde, luidende:

Artikel 23a

Bij ministeriële regeling worden regels gesteld om verstoringen te voorkomen in frequentiebanden die ingevolge het frequentieplan als bedoeld in artikel 3.1 van de wet zijn bestemd voor omroep.

HOOFDSTUK 6. SLOTBEPALINGEN

Artikel 37

1. Artikel 9 van het Frequentiebesluit zoals dat luidde voor de inwerkingtreding van het Besluit van de Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie van 18 februari 2011, houdende wijziging van het Frequentiebesluit in verband met het digitaliseringsbeleid voor commerciële radio (Stb. 2011, 88), blijft van toepassing op aanvragen om verlenging die zijn ingediend voor het tijdstip van inwerkingtreding van dat besluit.
2. De volgende regelingen blijven van toepassing ten aanzien van vergunningen die zijn verleend voor het tijdstip van inwerkingtreding van dit besluit:
a. de Regeling aanvraag- en veilingprocedure vergunningen 2,6 GHz;
b. de Regeling aanvraag en vergelijkende toets vergunningen commerciële radio-omroep 2007;
c. de Regeling aanvraag en vergelijkende toets vergunningen kavels A7 en A8 in de FM-band en aanvraag vergunningen voor frequentieruimte in band III;
d. de Regeling aanvraag vergunning en uitvoering vergelijkende toets DVB-T;
e. de Regeling aanvraag vergunning voor IMT-2000;
f. de Regeling aanvraagprocedure en veiling gebruiksrecht frequentieruimte voor PAMR;
g. de Regeling aanvraagprocedure en veiling gebruiksrecht frequentieruimte voor WLL;
h. de Regeling aanvraagprocedure en veiling gebruiksrecht frequentieruimte voor WLL 26 GHz;
i. de Regeling aanvraagprocedure en veiling gebruiksrechten frequentieruimte voor digitale omroep alsmede vaststelling van een maximum aan te verwerven digitale omroepfrequentieruimte;
j. de Regeling verlenging en digitalisering commerciële radio-omroep (middengolf en niet-landelijke FM), en
k. de Regeling verlenging en digitalisering landelijke commerciële radio-omroep.

Artikel 38

Na de inwerkingtreding van dit besluit berust:

a. de Examenregeling frequentiegebruik 2008 op de artikelen 4, tweede lid, en 11, tweede lid, van dit besluit en de artikelen 5 en 6 van het Besluit vergoedingen Telecommunicatiewet;

b. de Regeling aanvraag en toelating vergunningen voor het gebruik van frequentiegebruik op de artikelen 11, eerste lid, 11, tweede lid, juncto 4, tweede lid, en 12 van dit besluit;

c. de Regeling aanvraag en vergelijkende toets vergunningen commerciële radio-omroep 2003 op artikel 3.10, eerste lid, van de Telecommunicatiewet en de artikelen 8, 9 en 10 van dit besluit

d. de Regeling aanvraag- en veilingprocedure vergunningen 800, 900 en 1800 MHz op de artikelen 6, 8, 9 en 10 van dit besluit;

e. de Regeling openbaar antenneregister op artikel 26 van dit besluit;

f. de Regeling gebruik van frequentieruimte zonder vergunning 2008 op de artikelen 2, derde lid, 3, eerste en tweede lid, 4, en 5, tweede, vierde en vijfde lid, van dit besluit, en

g. de Regeling vervolg verdeling frequenties commerciële radio-omroep 2003 op artikel 3.10, eerste lid, van de Telecommunicatiewet en de artikelen 8, 9 en 10 van dit besluit.

Artikel 39

De volgende besluiten worden ingetrokken:

a. het Besluit aanvraagprocedure nummers,

b. het Besluit aanwijzing categorieën zendinrichtingen en vaststelling toelatingscriteria,

c. het Besluit draadomroep- en kabelinrichtingen,

d. het Besluit kabelgebonden telecommunicatie-infrastructuur,

e. het Frequentiebesluit,

f. het Wijzigingsbesluit Besluit alternatieve verdeling nummers enz.,

g. het Wijzigingsbesluit Besluit vergunningen mobiele telecommunicatie (DCS 1800),

h. het Wijzigingsbesluit Besluit mobiele telecommunicatie GSM in verband met de invoering van het systeem voor een openbare paneuropese semafoondienst te land (ERMES), en

i. het Wijzigingsbesluit Besluit ONP huurlijnen en telefonie (leveringsplicht en goedkeuring voorgenomen tariefwijzigingen).

Artikel 40

1. De Wet van 10 mei 2012 houdende wijziging van de Telecommunicatiewet in verband met de Nota frequentiebeleid 2005 (Staatsblad 2013, ...) treedt in werking met ingang van een maand na de datum van uitgifte van het Staatsblad waarin zij wordt geplaatst.

2. Artikel XXXVII, onderdeel K, van de Wet van 22 december 2011 tot aanpassing van een aantal wetten op het terrein van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie naar aanleiding van de departementale herindeling en het herstel van enkele wetstechnische gebreken en leemten (Staatsblad 2012, 19) treedt in werking op het in het eerste lid bedoelde tijdstip, direct na inwerkingtreding van de wet, bedoeld in het eerste lid.

3. Artikel I, onderdelen C, D, E tot en met H, artikel V, eerste lid en artikel VIa van de Wet van 10 mei 2012 tot wijziging van de Telecommunicatiewet ter implementatie van de herziene telecommunicatierichtlijnen treedt in werking op het in het eerste lid bedoelde tijdstip, direct na inwerkingtreding van de wet, bedoeld in het eerste lid.

4. Dit besluit treedt in werking op het in het derde lid bedoelde tijdstip.

Artikel 41

Dit besluit wordt aangehaald als: Frequentiebesluit 2013.

Lasten en bevelen dat dit besluit met de daarbij behorende nota van toelichting in het Staatsblad zal worden geplaatst.

De Minister van Economische Zaken,

Besluit houdende regels betreffende toewijzing en gebruik van frequentieruimte (Frequentiebesluit 2013)

NOTA VAN TOELICHTING

I. ALGEMEEN

1. Doel en aanleiding

Dit besluit strekt tot uitvoering van de Wijziging van de Telecommunicatiewet in verband met de Nota Frequentiebeleid 2005 (Kamerstukken II 2007/08, 31 412). In deze nota is het frequentiebeleid voor de komende jaren neergelegd, waarbij flexibilisering de rode draad vormt. Flexibilisering is nodig om te kunnen inspelen op de snelle technologische en internationale ontwikkelingen op het gebied van draadloze communicatie. Flexibilisering, door het vereenvoudigen van regelgeving en procedures en het verlagen of wegnemen van drempels, is dan ook het belangrijkste uitgangspunt voor voornoemde wetswijziging en de daarop gebaseerde uitvoeringsregelingen, waaronder het Frequentiebesluit 2013. Gelet op het grote aantal wijzigingen ten opzichte van het Frequentiebesluit, wordt dit besluit ingetrokken en vervangen door het Frequentiebesluit 2013.

2. De voornaamste wijzigingen ten opzichte van het eerdere Frequentiebesluit

De voornaamste wijzigingen ten opzichte van het Frequentiebesluit zijn de volgende.

In de eerste plaats zijn de bepalingen met betrekking tot met name de inrichting van het frequentieplan niet overgenomen in het Frequentiebesluit 2013, omdat deze al zijn opgenomen in hoofdstuk 3 van de Telecommunicatiewet. Door opname in de wet wordt de meer prominente positie van het frequentieplan in het nieuwe frequentiebeleid tot uitdrukking gebracht.

Verder zijn in het Frequentiebesluit 2013 de geldende regels voor vergunningvrijheid en vergunningplicht duidelijker onderscheiden, om duidelijker dan nu aan te geven welke regels gelden voor volledige vergunningvrijheid, vergunningvrijheid met meldingsplicht, en voor vergunninggebonden frequentiegebruik.

De regels voor het uitvoeren van verdelingsprocedures uit het Frequentiebesluit zijn grotendeels overgenomen in het Frequentiebesluit 2013. Deze voldeden reeds aan de uitgangspunten van het nieuwe frequentiebeleid en zijn in lijn met de Europese regelgeving op dit punt.

Nu in artikel 3.10, derde lid, van de Telecommunicatiewet (hierna: de wet) afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht van toepassing is verklaard bij de vaststelling

van het zogenaamde bekendmakingsbesluit in het kader van de verdeling van schaarse frequentieruimte, is de in het vorige Frequentiebesluit opgenomen zienswijzeprocedure vervangen door de uniforme openbare voorbereidingsprocedure. Na vaststelling van het bekendmakingsbesluit is geen bezwaar meer mogelijk, maar staat rechtstreeks beroep op bij de rechter.

De vroegere bepaling dat als tijdens een verdelingsprocedure blijkt dat er voor een vergunning slechts één aanvrager voldoet aan de zogenoemde minimumeisen, de vergunning aan hem zal worden verleend zonder toepassing van veiling of vergelijkende toets, is niet overgenomen in het Frequentiebesluit 2013. Deze bepaling is verwarrend gebleken en past niet meer in de moderne, meer flexibele en complexe verdelingsprocedures, waar niet altijd sprake hoeft te zijn van tevoren duidelijk afgebakende vergunningen. Wel zal er per verdelingsprocedure een dergelijke bepaling in de betreffende ministeriële regeling kunnen worden opgenomen, die dan kan worden toegespitst op die specifieke situatie.

Nieuw in het Frequentiebesluit 2013 is de uitwerking van de zogenaamde 'verdeling op afroep'. Dit betreft een nieuw verdeelinstrument, dat in de wijziging van de Telecommunicatiewet ter implementatie van de Nota Frequentiebeleid 2005 is geïntroduceerd. In het frequentieplan zal worden aangegeven voor welke frequentiebanden dit verdeelinstrument zal worden gebruikt. Deze verdeling op afroep zal in eerste instantie beperkt worden ingezet, met name als niet op voorhand duidelijk is of er al dan niet sprake is van schaarste. Afhankelijk van onder meer de opgedane ervaringen met dit nieuwe verdeelinstrument, de beschikbare frequentieruimte en van de technologische ontwikkelingen, zal het verdeelinstrument op de langere termijn vaker worden ingezet. Als er sprake is van evidente schaarste, zoals bij frequenties bestemd voor commerciële omroep, dan zal worden gekozen voor een veiling, een vergelijkende toets of een combinatie van beide. Is het daarentegen evident dat er geen sprake zal zijn van schaarste, zoals bij frequenties bestemd voor bepaalde straalverbindingen, dan ligt het voor de hand om te kiezen voor verdeling op volgorde van binnenkomst.

De verdeling op afroep zal kunnen worden ingezet voor de verdeling van frequenties voor zogenoemde 'niche' markten, zoals bijvoorbeeld het opzetten van innovatieve varianten van draadloze breedbandige toepassing, zoals de zogenaamde 'mesh netwerken'. Mesh netwerken zijn netwerken waarbij ieder radiostation in het netwerk kan worden gebruikt als tussenschakel om een verbinding tot stand te brengen. Dit verdeelinstrument kan ook worden toegepast bij de verdeling van frequentieruimte die bij een veiling of vergelijkende toets is 'overgebleven'. Dan zal het frequentieplan hierop worden aangepast. Bij de keuze voor de verdeling op afroep zal de minister tevens letten op gedrag- en structuurkenmerken, zoals het aantal spelers in de markt, de positionering ten opzichte van de consument en de plaats van het frequentiegebruik in de waardeketen. Kenmerkend voor dit verdeelinstrument is dat niet de overheid, maar de markt hier het moment van verdelen bepaalt. Dat moment wordt bepaald door de eerste aanvrager van de betreffende frequentieruimte. De minister maakt bekend dat een aanvraag in de categorie 'verdeling op afroep' is ontvangen en stelt belangstellenden in de gelegenheid eveneens een aanvraag in te dienen. Indien de totale omvang van de aangevraagde frequentieruimte kleiner is dan of gelijk is aan de beschikbare frequentieruimte, dan verkrijgt de aanvrager of verkrijgen de aanvragers deze frequentieruimte om niet. In het geval de totale omvang van de aangevraagde

frequentieruimte groter is dan de beschikbare frequentieruimte, wordt overgegaan tot het starten van een veilingprocedure. Deze procedure kan zich vervolgens, indien er voldoende frequentieruimte beschikbaar is en afhankelijk van het aantal gegadigden, meerdere malen herhalen.

Met dit instrument wordt op eenvoudige wijze inhoud gegeven aan een flexibele verdeelmethodiek en creëert de overheid maximale ruimte voor innovatieve toepassingen. Een belangrijk voordeel voor de markt is dat deze wijze van verdelen in het algemeen eenvoudiger en sneller is en minder voorbereiding en onderzoek van marktpartijen vraagt dan bij een reguliere veiling of vergelijkende toets, die worden gehanteerd bij verwachting van evidente schaarste. Daarbij is het voordeel voor de overheid dat er minder tijd en energie moet worden gestoken in het voorbereiden van de verdeelprocedure, in het bijzonder in de schaarstebepaling. Bovendien kunnen inschattingsfouten ten aanzien van de te verwachten schaarste worden voorkomen. Bij twijfel daarover ligt het immers voor de hand om te kiezen voor de inzet van de verdeling op afroep.

Verder is de huidige zogenoemde noodremprocedure (de maatregelen die kunnen worden genomen ten behoeve van een eerlijk en ongestoord verloop van een veiling) nader uitgewerkt. Zo kan ten behoeve van een eerlijk en ongestoord verloop van de veiling een reeds gestarte veiling tijdelijk worden opgeschort. Dit kan noodzakelijk zijn als zich bijzondere omstandigheden voordoen, zoals vermoedens van samenspanning, liquiditeitsproblemen of overnames die plaatsvinden of bekend worden nadat aanvragers zijn toegelaten tot de veiling. Naast het tijdelijk opschorten van de veiling kunnen onder andere biedingen ongeldig worden verklaard en biedrondes opnieuw worden gehouden. De gevallen waarin tot deze maatregelen kan worden overgegaan, en de daarbij geldende termijnen en voorwaarden, worden in de ministeriële regeling vastgelegd.

In het Frequentiebesluit 2013 is er - in lijn met het nieuwe frequentiebeleid en het nieuwe hoofdstuk 3 van de Telecommunicatiewet, waarin de Minister van Economische Zaken een meer centrale rol binnen het kabinet vervult bij het frequentiebeleid - geen rol meer voor de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap bij de verdeling van frequentieruimte voor commerciële omroep (Nota Frequentiebeleid 2005, pagina 15). Ook bij de verlenging van deze vergunningen is die rol vervallen.

De bepalingen voor vergunningverlening bij voorrang voor de zogenoemde vitale overheidstaken en voor publieke omroep in het vorige Frequentiebesluit zijn vervallen in verband met de introductie van het behoefte-onderbouwingsplan voor de toekenning van frequenties voor publieke taken, bedoeld in artikel 3.5 van de wet en de in de artikelen 3.6 tot en met 3.8 van de wet neergelegde regeling voor vergunningen voor de publieke mediadienst.

In het Frequentiebesluit 2013 is uitvoering gegeven aan de invoering van de zogenaamde 'voortrollende' vergunning: automatische verlenging met een periode van twee jaar van niet-schaarse vergunningen, die op volgorde van binnenkomst worden verleend.

De bepalingen met betrekking tot het openbaar antenneregister, ingevoegd bij Besluit van 14 december 2009 tot wijziging van het Frequentiebesluit in verband met het instellen van een openbaar antenneregister (Stb. 2009, 560), zijn in het Frequentiebesluit 2013 onverkort gehandhaafd. Artikel 3.23 van de wet biedt de wettelijke basis voor dit register. In het Frequentiebesluit 2013 wordt geregeld welke

antennes in het register worden opgenomen en tevens het soort gegevens en wie deze gegevens moet verstrekken. Eveneens wordt de mogelijkheid gecreëerd om in een ministeriële regeling concreet aan te geven hoe het register wordt ingericht, de wijze en het moment waarop de gegevens voor opneming in het register dienen te worden verstrekt, en ook op welke wijze daarvan kennis kan worden genomen. Met de instelling van het antenneregister is tegemoet gekomen aan de brede behoefte aan betrouwbare en openbare informatie over antennes en antennelocaties, in verband met de bestaande bezorgdheid over de aanwezigheid van antennes in de publieke leefomgeving. Op basis van de huidige stand van de wetenschap zijn er geen aanwijzingen om aan te nemen dat de veldsterkte van antennes in de publieke leefomgeving een nadelig effect hebben op de gezondheid. Voor een gedetailleerde toelichting wordt verwezen naar het voornoemde besluit van 14 december 2009.

Daarnaast zijn de bepalingen in verband met het digitaliseringsbeleid voor commerciële radio, neergelegd in het Besluit van de Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie van 18 februari 2011, houdende wijziging van het Frequentiebesluit in verband met het digitaliseringsbeleid voor commerciële radio (Stb. 2011, 88) in het Frequentiebesluit 2013 gehandhaafd. Dit besluit strekte ertoe het vorige Frequentiebesluit aan te passen in verband met het beleid ten aanzien van de digitalisering van commerciële radio. In verband met het hiervoor bedoelde digitaliseringsbeleid zijn deze vergunningen voor commerciële radio, die een looptijd hebben tot 1 september 2011, op 26 april 2011 door de minister verlengd tot 1 september 2017, onder het stellen van voorwaarden ten aanzien van digitalisering. Ingevolge artikel 9, eerste lid, van het Frequentiebesluit was verlenging van vergunningen die zijn verdeeld door middel van een veiling of een vergelijkende toets niet mogelijk tenzij het algemeen maatschappelijk, cultureel of economisch belang dat naar het oordeel van de minister vordert. Deze uitzondering was onvoldoende op de digitaliseringsproblematiek toegesneden en was bovendien bedoeld voor incidentele gevallen. Daarom leende de bestaande bepaling zich niet goed voor toepassing in het onderhavige geval. Met deze wijziging van het vorige Frequentiebesluit is hiervoor een expliciete wettelijke basis geschapen. In het Frequentiebesluit 2013 zijn de bepalingen van het Frequentiebesluit op dit punt overgenomen. Een gedetailleerde toelichting is gegeven in het voornoemde wijzigingsbesluit.

3. Administratieve lasten en bedrijfseffectentoets

In de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel tot wijziging van de Telecommunicatiewet in verband met de implementatie van de Nota Frequentiebeleid 2005 (Kamerstukken II 2007/08, 31 412), waarop het Frequentiebesluit 2013 is gebaseerd, is reeds uitvoerig op de administratieve lasten en de bedrijfseffecten ingegaan. Hier is ook toegelicht dat het Adviescollege toetsing administratieve lasten (Actal) heeft besloten dit wetsvoorstel niet voor een toets te selecteren.

De belangrijkste redenen daarvoor zijn dat de exacte kosten en baten van dit wetsvoorstel en van de uitvoeringsregelingen, waaronder dit besluit, voor het bedrijfsleven lastig zijn in te schatten. Dit is het gevolg van het feit dat de effecten pas op langere termijn zichtbaar zullen worden, namelijk als daadwerkelijke implementatie van de beleidsvoornemens heeft plaatsgevonden of zal plaatsvinden. Daarbij is de algemene verwachting dat de implementatie, in het bijzonder wat betreft het

vereenvoudigen van procedures, het terugdringen van voorschriften bij vergunningen en het streven naar vergunningvrijheid waar mogelijk, zal leiden tot verdere reductie van de administratieve lasten.

Voor de mogelijke gevolgen voor de administratieve lasten is relevant dat het Frequentiebesluit 2013 op twee punten een van het vorige Frequentiebesluit afwijkende regeling bevat, namelijk de invoering van de zogenoemde verdeling op afroep en de zogenoemde voortrollende vergunning. Op deze punten zijn de gevolgen op de administratieve lasten dan ook gekwantificeerd.

Wat betreft de invoering van de verdeling op afroep moet in de eerste plaats worden opgemerkt dat nog niet bekend is welke frequentieruimte op deze wijze zal worden verdeeld. In eerste instantie zal op beperkte schaal worden begonnen met de toepassing van dit nieuwe instrument. Dit zal in het frequentieplan worden vastgelegd.

De verwachting is dat de toepassing van de verdeling op afroep voor bedrijven vergelijkbare administratieve lasten met zich zal meebrengen als de meer eenvoudige veilingen die onder het vorige Frequentiebesluit zijn gehanteerd voor de verdeling van niet evident schaarse frequentieruimte, zoals voor de zogenoemde Wireless Local Loop (WLL). De administratieve lasten voor deze verdelingen worden geraamd op € 12.000 per jaar. Doordat er sprake is van substitutie, veroorzaken de geraamde lasten voor de verdeling op afroep geen toe- of afname ten opzichte van de totale lasten van het vorige Frequentiebesluit.

De invoering van de verdeling op afroep heeft geen gevolgen voor de administratieve lasten van burgers, omdat de betreffende vergunningen voor frequentieruimte naar verwachting zullen worden verleend aan bedrijven.

De invoering van de voortrollende vergunning heeft evenmin gevolgen voor de administratieve lasten. Zoals in de bovenvermelde memorie van toelichting bij het wetsvoorstel reeds is uiteengezet, wordt in de uitvoeringspraktijk reeds enkele jaren gehandeld conform de in dit besluit geformaliseerde procedure. Dit houdt in dat vergunninghouders worden aangeschreven over het feit dat hun vergunning afloopt. Men dient enkel te reageren als de vergunning niet verlengd moet worden. Gelet op het feit dat deze vergunningen voor het merendeel niet worden opgezegd, zijn de administratieve lasten nu reeds tot een minimum beperkt. De administratieve lasten voor het bedrijfsleven zijn geraamd op € 12.000 per jaar. Aangezien de betreffende vergunningen overwegend aan bedrijven en niet aan burgers worden verleend, is het aantal uren dat door burgers aan het eventueel niet verlengen moet worden besteed, verwaarloosbaar.

De procedure voor het verlengen van vergunningen zal verder worden vereenvoudigd, door het aantal documenten terug te dringen dat bij die verlenging wordt verzonden. Daarmee worden de inspanningen van Agentschap Telecom verminderd, hetgeen zich zal vertalen in de tarieven van het agentschap. Aangezien het een verlenging van rechtswege betreft, zullen, anders dan in de huidige procedure, voor het uitvoeren van de verlenging geen kosten in rekening gebracht worden. Deze kosten bedragen voor reguliere vergunningen € 28 (tarief 2009). Voor gemiddeld 4000 te verlengen vergunningen per jaar betekent dat een reductie van € 112.000 aan verlengingskosten per jaar.

In verband met de instelling van het openbaar antenneregister in het vorige Frequentiebesluit (Stb. 2009, 560) zijn in januari 2006 de daarmee gepaard gaande administratieve lasten berekend en aan Actal voorgelegd. Volgens deze berekening

bedragen de extra administratieve lasten voor het bedrijfsleven structureel € 55.000 per jaar en incidenteel € 60.000. Dit zijn administratieve lasten die de operators op dat moment reeds droegen op grond van het toen geldende antenneconvenant. De wettelijke verankering van het register heeft niets aan de feitelijke situatie veranderd en daarmee is er geen sprake van een toename van de administratieve lasten.

Wat betreft de administratieve lasten voor de zendamateurs in verband met de instelling van het antenneregister, in verband met het aangeven van de locatie en de registratie van hun antenne, is geschat dat circa 4000 zendamateurs daar per persoon 5 minuten tijd aan zullen besteden. De totale administratieve lasten komen daarmee op 4000 x 5 = 20.000 minuten.

4. Consultatie

Van 10 november tot en met 15 december 2008 heeft een openbare consultatie plaatsgevonden van het ontwerp voor een nieuw Frequentiebesluit. Door drie partijen is gebruikt gemaakt van de gelegenheid om te reageren. De reacties waren positief en hebben geen aanleiding gegeven om het ontwerpbesluit aan te passen. Wel is naar aanleiding van de consultatie in de toelichting verduidelijkt dat in het kader van de verdeling op afroep er voor wordt gewaakt dat met het bekendmaken van de ontvangst van een eerste aanvraag om frequentieruimte geen concurrentiegevoelige informatie wordt vrijgegeven.

5. Uitvoerings- en handhaafbaarheidstoets

Het ontwerp van het Frequentiebesluit 2013 is door Agentschap Telecom getoetst op uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid. Het Agentschap acht het Frequentiebesluit 2013 uitvoerbaar en handhaafbaar.

II. ARTIKELEN

Artikel 2

De artikelen 2 tot en met 5 bevatten de bepalingen betreffende het vergunningvrije gebruik van frequentieruimte, als bedoeld in artikel 3.9 van de wet.

Vergunningvrij gebruik van frequentieruimte kent twee afzonderlijke regimes, te weten voor gevallen met slechts een gering storingsrisico, waarvoor derhalve geen meldingsplicht geldt (opgenomen in artikel 2), en voor de gevallen waarbij voor de gebruikers een meldingsplicht geldt (opgenomen in de artikelen 3 tot en met 5).

Nadat in het frequentieplan is aangegeven welke frequentieband voor een bepaalde bestemming, al of niet in combinatie met bepaalde categorieën radiozendapparaten, vergunningvrij kan worden gebruikt (artikel 3.1, tweede lid, onderdeel d, van de wet), kunnen ingevolge artikel 2, eerste lid, van dit besluit bij ministeriële regeling de categorieën radiozendapparaten worden aangewezen, waarbij voor vergunningvrij gebruik geen voorafgaande melding geldt.

Ingevolge het tweede lid wordt de in de eerste lid bedoelde aanwijzing van categorieën radiozendapparaten die zonder meldingsplicht gebruikt mogen worden voor vergunningvrij frequentiegebruik, beperkt tot radiozendapparaten die naar hun

aard geen of vrijwel geen storing of belemmering in andere apparaten veroorzaken. De voorwaarde betreffende storingseffecten heeft alleen betrekking op storingen in elektrische en elektronische apparaten die geen radiozendapparaten zijn. Radiozendapparaten kunnen immers in beginsel altijd onderling storing veroorzaken.

Bij ministeriële regeling als bedoeld in het derde lid, kunnen ten behoeve van vergunningvrij gebruik (gebruiks)voorwaarden worden vastgesteld. Deze voorwaarden zijn vergelijkbaar aan de voorschriften en beperkingen die ingevolge artikel 17, eerste lid, onderdelen a en b, van dit besluit aan een vergunning kunnen worden verbonden.

Bij de regels met betrekking tot het doelmatig gebruik van frequentieruimte, vermeld in onderdeel a, van het derde lid, moet bijvoorbeeld worden gedacht aan de mogelijkheid tot het beperken van de toegestane bandbreedte.

Bij de regels, genoemd in onderdeel b, wordt gedoeld op de mogelijkheid om voorschriften te geven aan de gebruiker van de frequentieruimte over de toe te passen modulatiesoort (waarvoor in de zendinrichting een voorziening moet worden getroffen), aan de toegestane antennehoogte, etc.

Nederland is de nodige verplichtingen aangegaan in het kader van de verdragen van de Internationale Telecommunicatie Unie (ITU). Deze verdragen bevatten tal van verplichtingen die op grond van artikel 18.4 van de wet door frequentiegebruikers moeten worden nageleefd. Onderdeel c biedt een grondslag voor zover inzake deze verplichtingen nadere regels noodzakelijk zijn.

Artikel 3

Naast het geheel vergunningvrij gebruik als bedoeld in artikel 2, eerste lid, kunnen ingevolge artikel 3, eerste lid, bij ministeriële regeling de categorieën radiozendapparaten worden aangewezen, waarbij weliswaar voor het gebruik geen vergunning is vereist, maar waarvoor wel een meldingsplicht geldt.

Bij ministeriële regeling als bedoeld in het tweede lid, kunnen naast de regels als gesteld in artikel 2, derde lid, aanvullende (gebruiks)voorwaarden worden vastgesteld. Daarnaast gelden de ingevolge artikel 4 gestelde eisen.

Onderdeel a van het tweede lid betreffende het beschikbaar houden van bescheiden is van belang voor het toezicht. Uit artikel 9, onderdeel a, van de Regeling gebruik van frequentieruimte zonder vergunning 2008 volgt dat het hier gaat om het bewijs van registratie en, in geval van maritiemmobiele communicatie, het certificaat van bediening. Uit artikel 49 van het Radioreglement vloeit onder meer voort dat bij maritiemmobiele communicatie een gebruiker deze bescheiden moet kunnen tonen aan toezichthouders.

Het valt niet uit te sluiten dat bij frequentiegebruik door het gewenste signaal van een radiozendapparaat belemmeringen in het gebruik van andere radiozendapparaten, radio-ontvangapparaten of elektrische of elektronische inrichtingen worden veroorzaakt. Het vaststellen van gebruiksregels als bedoeld in onderdeel b van het tweede lid strekt ertoe deze belemmeringen tot een minimum te beperken en het storingsrisico beperkt te houden tot een aanvaardbaar niveau.

Artikel 4

Overeenkomstig artikel 3.9, onderdeel c, van de wet, kunnen in het kader van het vergunningvrije regime eisen worden gesteld aan gebruikers van frequentieruimte. Deze eisen betreffen ten eerste de leeftijd en de bekwaamheid van de betrokkene (artikel 4, eerste en tweede lid). Het stellen van een leeftijdseis houdt verband met het feit dat het hier gaat om gebruik van frequenties voor nood-, spoed- en veiligheidscommunicatie, dan wel om het werken met elektrische apparatuur waarbij hoge voltages een rol kunnen spelen. Anderzijds betreffen deze eisen randvoorwaarden voor gebruikers die geen natuurlijke personen zijn (derde en vierde lid).

Het eerste lid komt goeddeels overeen met artikel 11, op grond waarvan eisen aan aanvragers van een vergunning kunnen worden gesteld. Alleen het vereiste dat de aanvrager een redelijk belang heeft bij het voorgenomen gebruik onderdeel is in het kader van een vergunningvrij regime niet relevant. De vereisten van de onderdelen b en c vloeien direct voort uit de eerder bedoelde internationale ITU-verplichtingen. Voor radiozendamateurs geldt dat zij met goed gevolg een examen moeten afleggen; voor maritiemmobiele communicatie geldt dat de betrokkenen moeten beschikken over een certificaat van bediening dat wordt verstrekt indien een desbetreffend examen met goed gevolg is afgelegd.

Ingevolge het tweede lid kunnen tevens bij ministeriële regeling eisen worden gesteld aan de gebruiker ten aanzien van de wijze van het verkrijgen van een certificaat en het daartoe afleggen van een examen, alsmede regels worden gesteld als bedoeld in artikel 10, tweede lid, voor zover de aard, de omvang of het maatschappelijk belang daartoe aanleiding geeft.

Frequentiegebruik vindt soms plaats door een rechtspersoon in de zin dat de rechtspersoon van de overheid een vergunning heeft gekregen voor gebruik van bepaalde frequentieruimte. Het kan bijvoorbeeld gaan om een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid die een rederij drijft of een vereniging van radiozendamateurs. Het derde lid biedt de grondslag om hiervoor ook binnen het vergunningvrije regime regels te kunnen stellen. Voorzien is dat gebruik van frequentieruimte met de bestemming radiozendamateurs alleen wordt toegestaan aan verenigingen en onderwijsinstellingen, mits zij aan bepaalde criteria voldoen. Verder is de voorwaarde voorzien dat ten minste één persoon die voldoet aan de eerder bedoelde bekwaamheidsvereisten, beschikbaar is voor de feitelijke bediening van radiozendapparaten.

In de praktijk maken ook vennootschappen zonder rechtspersoonlijkheid, zoals maatschappen en vennootschappen onder firma, gebruik van frequentieruimte. Voor deze vennootschappen geldt evenals bij rechtspersonen dat het feitelijke gebruik en de bediening van radiozendapparaten plaats vindt door anderen dan de geregistreerde vennootschap. Om die reden geldt op grond van het vierde lid voor vennootschappen zonder rechtspersoonlijkheid hetzelfde, bij ministeriële regeling uitgewerkte, regime als voor rechtspersonen.

In dit kader verdient aandacht dat wordt voorzien dat het recht voor personenvennootschappen wordt gewijzigd. Het nieuwe regime dat wordt opgenomen in titel 13 van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek, biedt de mogelijkheid voor personenvennootschappen rechtspersoonlijkheid te verkrijgen. Ingevolge het derde en

het vierde lid van artikel 4 gelden hoe dan ook dezelfde regels voor frequentiegebruik. In die zin heeft de wijziging van het recht voor personenvennootschappen geen gevolgen voor de regels voor frequentiegebruik.

Artikel 5

In deze bepaling is de kern van de meldings- en registratieprocedure vastgelegd. Degene die voornemens is meldingsplichtige frequentieruimte te gebruiken, dient ingevolge het eerste lid dit te melden aan de Minister van Economische Zaken.

Op grond van het tweede lid wordt van een melding beoordeeld of de betrokkene voldoet aan de bij ministeriële regeling gestelde voorwaarden en, meer in het algemeen, het voorgenomen gebruik valt binnen de algemene kaders voor vergunningvrij gebruik – indien bijvoorbeeld de melding niet betrekking heeft op maritiemmobiele communicatie is vergunningvrij gebruik om die reden niet aan de orde.

Indien de melding voldoet aan de hiervoor bedoelde voorwaarden wordt het beoogde frequentiegebruik geregistreerd. Eerst daarna is het toegestaan de frequentieruimte te gebruiken, overeenkomstig hetgeen in de melding en de registratie is opgenomen. Degene die de melding heeft gedaan, ontvangt hiervan een bewijs, dat als internationale licentie geldt. Indien niet wordt voldaan aan de voorwaarden, ontvangt de betrokkene daarvan bericht. De betrokkene kan bezwaar en beroep instellen tegen de beslissing niet over te gaan tot registratie omdat deze beslissing kan worden gekwalificeerd als een besluit in de zin van de Algemene wet bestuursrecht.

De meldingsplicht geldt niet voor andere dan Nederlandse schepen waarvoor in een ander land een internationale licentie is afgegeven. Dit vloeit voort uit artikel 10.9, tweede lid, onderdeel c, van de wet.

Het vierde lid betreft de toekenning van een identificatiecode die ook in de registratie wordt opgenomen, terwijl het vijfde lid een basis biedt voor het stellen van nadere regels bij ministeriële regeling.

Artikel 6

Dit artikel biedt een basis om ingeval van een procedure voor de verlening van vergunningen als bedoeld in artikel 3.10, eerste lid, van de wet bij ministeriële regeling frequentieruimte te reserveren voor een bij die ministeriële regeling te bepalen categorie aanvragers.

Op grond van artikel 3.11 van de wet kan de maximale hoeveelheid frequentieruimte worden vastgesteld die een natuurlijke persoon of rechtspersoon in de in dit artikel genoemde verdelingsprocedures kan verwerven. Daarnaast kunnen op grond van artikel 3.16 van de wet aanbieders worden uitgesloten van deelname aan een van die verdelingsprocedures, indien dat noodzakelijk is met het oog op de daadwerkelijke mededinging, of indien die aanbieders reeds beschikken over de maximale hoeveelheid frequentieruimte die is vastgesteld op grond van artikel 3.11 van de wet. Deze instrumenten zijn ingrijpend voor de betrokken partijen en de betreffende verdeling, omdat toepassing hiervan leidt tot gehele uitsluiting van partijen of het stellen van beperkingen aan hun mogelijkheden om frequentieruimte te verwerven. De inzet van deze instrumenten kan bovendien invloed hebben op de

allocatieve efficiëntie van de verdeling. Zo beïnvloeden deze instrumenten de maximale hoeveelheid frequenties die partijen kunnen verwerven uit het beschikbare aanbod, ongeacht de vraag wie de meeste waarde met de frequentieruimte kan genereren. Deze instrumenten bieden ook niet altijd voldoende waarborgen voor het bereiken van beleidsdoelstellingen en het behartigen van te beschermen belangen die daaraan ten grondslag liggen, zoals het waarborgen van de continuïteit van dienstverlening.

Ingeval van een veiling of vergelijkende toets bestaat naast de voornoemde opties van uitsluiting van deelname van aanbieders van openbare elektronische communicatienetwerken of -diensten en beperking van de hoeveelheid per aanvrager te verkrijgen frequentieruimte ook de mogelijkheid tot het reserveren van frequentieruimte voor bepaalde aanvragers. Artikel 6 biedt hiertoe nu een expliciete basis. Deze basis is ook van toepassing ingeval de procedure van verlening van vergunningen op volgorde van binnenkomst van de aanvragen geschiedt. Het is namelijk mogelijk dat binnen een gekozen veilingmodel aan alle aanvragen voor frequentieruimte voldaan kan worden zonder dat hoeft te worden overgegaan tot een veiling. Het instrument van reservering is doorgaans minder ingrijpend voor de betrokken partijen en de allocatieve efficiëntie van de verdeling dan de eerder genoemde vormen van uitsluiting of beperking, omdat dit enkel beperkingen stelt aan de vrije verdeling van de betreffende frequentieruimte. In beginsel gelden er voor de betrokken partijen immers alleen beperkingen aan het verkrijgen van de gereserveerde frequentieruimte. Een reservering kan daarnaast specifiek plaatsvinden voor die categorie aanvragers die in staat is een specifieke beleidsdoelstelling, zoals continuïteit van dienstverlening, te waarborgen. Ten slotte heeft een reservering weliswaar invloed op de allocatieve efficiëntie van de verdeling, maar deze is beperkter dan bij een beperking van de maximaal te verwerven hoeveelheid frequentieruimte. In beginsel gelden namelijk voor zowel de gereserveerde als de overige frequenties in het aanbod geen beperkingen aan de maximale hoeveelheid frequenties die partijen kunnen verwerven. Binnen dat kader kunnen deze dus terecht komen bij de partij die er de meeste waarde mee weet te genereren.

Het reserveren van frequentieruimte kan om verschillende redenen gewenst zijn. In eerste instantie kan daarbij worden gedacht aan bevordering van de mededinging. Indien de concurrentiesituatie op de markt hier aanleiding toe geeft, bijvoorbeeld omdat de dynamiek er uit is en het gevaar op collectieve of individuele aanmerkelijke marktmacht dreigt, kan door het reserveren van frequentieruimte toetreding door nieuwe partijen worden gefaciliteerd. Die toetreding kan een bijdrage leveren aan het opschudden van de markt en voorkomen dat er daadwerkelijk collectieve of individuele aanmerkelijke marktmacht ontstaat. Daarnaast kan het reserveren van frequentieruimte voor nieuwe partijen de innovatie bevorderen, omdat zij veelal aan de slag kunnen met de laatste stand der techniek. Zij hebben immers nog geen bestaande netwerken en kunnen dus van meet af aan volgens de nieuwste technieken hun dienstverlening starten. Verder kan het reserveren van frequentieruimte gewenst zijn indien er een gerede kans bestaat dat zonder dergelijk ingrijpen de continuïteit van dienstverlening in gevaar komt en het algemeen belang zich daartegen verzet. Een dergelijke reservering zal naar verwachting plaatsvinden ten gunste van partijen die reeds over een vergunning voor frequentieruimte beschikken. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer deze partijen die vermoedelijk reeds infrastructuur hebben, nodig

zijn om de continuïteit van dienstverlening te kunnen garanderen. In dat geval kan er bepaalde frequentieruimte voor deze categorie van aanvragers worden gereserveerd, zodat ten minste één van hen in staat wordt gesteld om de dienstverlening te continueren.

Voorgaande voorbeelden geven een indicatie van categorieën van aanvragers waarvoor ingevolge artikel 6 frequentieruimte gereserveerd kan worden, waarbij niet uitgesloten is dat hiervoor ook bij andere eigenschappen van aanvragers aangeknoopt kan worden. Daarnaast dient ook het begrip frequentieruimte in de bepaling breed te worden geïnterpreteerd. Hierbij kan worden gedacht aan specifieke (delen van) banden, frequentieruimte met bepaalde karakteristieken of een specifieke bestemming, zoals frequenties die bij uitstek geschikt zijn voor het bieden van capaciteit of het bieden van dekking of frequenties die bestemd zijn voor (digitale) omroep, mobiele communicatie of vaste verbindingen. Indien bij ministeriële regeling frequentieruimte voor een bepaalde categorie aanvragers wordt gereserveerd, kan daarbij ook een maximale hoeveelheid aan gereserveerde frequentieruimte worden vastgesteld die een aanvrager binnen die procedure kan verwerven.

Het reserveren van frequentieruimte is mogelijk binnen het kader van Europese regelgeving. Artikel 7, derde lid, van de Machtigingsrichtlijn (Richtlijn 2002/20/EG van het Europees Parlement en de Raad van 7 maart 2002 betreffende de machtiging voor elektronische communicatienetwerken en -diensten; PbEG 2002, L 108), zoals gewijzigd door artikel 3, vijfde lid, onderdeel b, van Richtlijn 2009/140/EG van het Europees Parlement en de Raad van 25 november 2009 tot wijziging van Richtlijn 2002/21/EG inzake een gemeenschappelijk regelgevingskader voor elektronische communicatienetwerken en -diensten, Richtlijn 2002/19/EG inzake de toegang tot en interconnectie van elektronische communicatienetwerken en bijbehorende faciliteiten, en Richtlijn 2002/20EG betreffende de machtiging voor elektronische communicatienetwerken en -diensten (PbEU 2009, L 337), staat toe dat de verlening van gebruiksrechten voor radiofrequenties wordt beperkt. Een dergelijke beperking dient te geschieden op basis van objectieve, transparante, niet-discriminerende en evenredige selectiecriteria, die naar behoren belang hechten aan de verwezenlijking van de doelstellingen van artikel 8 en aan de eisen van artikel 9 van de Kaderrichtlijn (Richtlijn 2002/21/EG van het Europees Parlement en de Raad van 7 maart 2002 inzake een gemeenschappelijk regelgevingskader voor elektronische communicatienetwerken en -diensten; PbEU 2002, L 108).

Dit besluit valt buiten de reikwijdte van Richtlijn 2006/123/EG van het Europees Parlement en de Raad van 12 december 2006 betreffende diensten op de interne markt (PbEU 2006, L 376) ingevolge artikel 2, tweede lid, onderdeel c, van die richtlijn.

Artikel 7

De procedure van verlening van een vergunning voor frequentieruimte die schaars is, vangt aan met een bekendmaking van het besluit van de Minister van Economische Zaken in de Staatscourant, waarbij de keuze door middel van welke van beide procedures de verlening van de vergunning zal plaatsvinden wordt vastgesteld (verdeling door middel van een veiling of door middel van een vergelijkende toets, zo nodig gevolgd door een veiling; artikel 3.10, eerste lid, onderdelen c tot en met f, van

de wet), alsmede het tijdstip van aanvang van de procedure van verlening. Voor zover dit redelijkerwijs mogelijk is, zullen bij dit zogenaamde bekendmakingsbesluit tevens de voorschriften en beperkingen die aan de vergunning zullen worden verbonden, worden vastgesteld.

Op de voorbereiding van het bekendmakingsbesluit is ingevolge artikel 3.10, derde lid, van de wet, de uniforme openbare voorbereidingsprocedure van afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht van toepassing. Dit betekent dat eerst een ontwerp van het bekendmakingsbesluit gedurende zes weken ter inzage wordt gelegd, in welke periode door belanghebbenden zienswijzen over het ontwerp naar voren kunnen worden gebracht. Op grond van artikel 3.10, derde lid, van de wet worden beide Kamers der Staten-Generaal in kennis gesteld van het ontwerp-besluit.

In beginsel publiceert de Minister van Economische Zaken het ontwerp van het bekendmakingsbesluit in de Staatscourant en op de website van het ministerie of op een andere wijze. Het is evenwel denkbaar dat met name het ontwerp van de aan de vergunning te verbinden voorschriften en beperkingen van grote omvang is. In dat geval kan in de Staatscourant worden medegedeeld op welke andere wijze inzage in het ontwerp van de voorschriften en beperkingen kan worden verkregen, zoals een verwijzing naar de website van het ministerie.

In artikel 7 is vastgelegd dat uiterlijk zeven dagen nadat het bekendmakingsbesluit in werking is getreden, de relevante ministeriële regelingen ook worden bekendgemaakt. Hieronder valt ook de (eventuele) ministeriële regeling waarin de regels, bedoeld in artikel 3.15, eerste lid, van de wet zijn neergelegd. Het gaat hier om het zogenaamde financieel instrument op grond waarvan een vergunninghouder een bedrag verschuldigd is voor het gebruik van de frequentieruimte waarop de vergunning betrekking heeft. De ministeriële regelingen zullen in beginsel op dezelfde dag als het bekendmakingsbesluit in de Staatscourant worden gepubliceerd. Daardoor wordt ervoor gezorgd dat een geïnteresseerde op één moment alle relevante stukken tot zijn of haar beschikking heeft. In een vroeg stadium is dan duidelijk hoe de uitgifteprocedure zal verlopen en welke regels zullen gelden. Ook sluit dit goed aan bij de doelstelling van de Machtigingsrichtlijn om de uitgifte van gebruikersrechten te vergemakkelijken. Van belang is dat tot op heden voor elke veiling of vergelijkende toets specifieke regels worden opgesteld die alleen voor die veiling of vergelijkende toets gelden. Dit besluit staat het ook toe dat er een kaderregeling wordt opgesteld waarin regels worden gesteld die voor alle of bepaalde veilingen of vergelijkende toetsen gelden.

De verplichting op grond van artikel 3.10 van de wet om bij de voorbereiding de openbare voorbereidingsprocedure toe te passen geldt voor het bekendmakingsbesluit en de ontwerp-vergunningen. Om potentiële deelnemers aan een verdeling in staat te stellen over het gehele beleid een zienswijze te geven, wordt voor de relevante ministeriële regelingen een consultatie gehouden die ten minste vier weken duurt. Hiermee wordt bestaand beleid gecontinueerd. De consultatie van de ministeriële regelingen en de uniforme openbare voorbereidingsprocedure inzake het bekendmakingsbesluit en de ontwerpvergunningen zullen in beginsel parallel gehouden worden.

Artikel 8

Artikel 8 vormt de basis voor een ministeriële regeling waarin regels worden gegeven omtrent de indiening van de aanvraag om een vergunning en over de inhoud van vergunningsaanvragen in geval van verlening door middel van een veiling of een vergelijkende toets. Op grond van artikel 9 worden bij ministeriële regeling eisen gesteld aan de aanvrager van een vergunning. Het doel van deze voorschriften tezamen met de in artikel 3.18 van de wet genoemde weigeringsgronden is te komen tot een doelmatige (en rechtvaardige) verdeling van vergunningen in situaties van schaarste.

In de ministeriële regeling bedoeld in artikel 8 zal worden aangegeven welke gegevens de aanvrager moet overleggen bij zijn aanvraag. Die gegevens kunnen per vergunning verschillen. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan beschrijving van relevante kennis en ervaring, beschrijving van de natuurlijke personen die tijdens de veiling bevoegd zijn een bod uit te brengen of een afschrift van de toestemming van het Commissariaat van de Media ex artikel 3.1 van de Mediawet 2008. Ingediende aanvragen dienen te voldoen aan de gestelde regels alvorens zij in behandeling kunnen worden genomen.

Ook van invloed is de manier waarop de verdeling van een vergunning zal plaatsvinden. Bij een veiling is in principe het hoogste bod bepalend voor het antwoord op de vraag wie de meeste gerede partij is om voor een vergunning in aanmerking te komen. Wel moet een aanvrager alvorens deel te kunnen nemen aan een veiling voldoen aan een aantal op grond van artikel 9 te stellen minimum vereisten. Dit geldt ook als de verlening van een vergunning geschiedt door middel van een vergelijkende toets. Ook deze eisen kunnen per te verlenen vergunning verschillen. Bij een verdeling door middel van een vergelijkende toets zullen meer en andere gegevens worden gevraagd dan in geval van een veiling. Bij een vergelijkende toets vindt een selectie plaats op kwaliteitsaspecten en is het mogelijk om het bod van degene die het beste aan de gestelde beleidsdoelen voldoet, achteraf vast te leggen in de aan diens vergunning te verbinden voorschriften. De gegevens die gevraagd worden moeten een goed beeld geven van de door de aanvrager voorgenomen aanpak en activiteiten. In het tweede lid van artikel 9 worden limitatief de onderwerpen genoemd ter zake waarvan aan de aanvrager eisen kunnen worden gesteld. Om te kunnen beoordelen of de aanvrager aan die eisen voldoet zullen bij ministeriële regeling bedoeld in artikel 8 daartoe gegevens worden gevraagd.

Artikel 9

De op grond van artikel 9 aan de aanvrager te stellen eisen strekken er toe te waarborgen dat de (schaarse) frequentieruimte wordt toegedeeld aan een gebruiker waarvan met enige zekerheid is vastgesteld dat die de mogelijkheid bezit een verleende vergunning nuttig en efficiënt te gebruiken. Hierbij valt te denken dat de aanvrager over voldoende relevante kennis en ervaring beschikt of over voldoende financiële middelen om de noodzakelijke kosten die de exploitatie van een vergunning vergt, te kunnen dragen. Dit laatste kan zo nodig aangetoond worden door middel van een bankgarantie. Dat bij de verlening van een vergunning hierop wordt toegezien, wordt gevorderd door de aard, de omvang of het maatschappelijke belang van de

vergunning. Per te verlenen vergunning zal worden beoordeeld in hoeverre deze belangen noodzaken tot het stellen van minimum vereisten aan aanvragers van een vergunning.

In artikel 9, derde lid, is de mogelijkheid opgenomen om, voorafgaand aan de vergunningverlening, te komen tot prealabele toetsing van te waarborgen belangen, door te bepalen dat de eisen die bij de toelating tot een veiling of vergelijkende toets aan aanvragers gesteld worden tevens betrekking kunnen hebben op het waarborgen van democratische, sociale, taalkundige en culturele belangen die een rol spelen bij het gebruik van frequentieruimte, waarbij rekening kan worden gehouden met pluralisme in de media. Wat de te waarborgen van genoemde belangen betreft, moet in ieder geval gedacht worden aan de volgende elementen:

- verscheidenheid of variatie van het aanbod, om te voorkomen dat de beschikbare frequentieruimte slechts wordt gebruikt voor één type programma;
- voldoende zorg voor het programma, om te voorkomen dat de kwaliteit van het programma ondergeschikt wordt gemaakt aan het behalen van een zo groot mogelijke winst;
- naleving van het programmaformat waarop de frequentieruimte is verkregen, gedurende de looptijd van de vergunning;
- het te goeder trouw en integer handelen door de vergunninghouder, zodat de verworven frequentieruimte niet wordt gebruikt om de openbare orde te verstoren, onrust te stoken of bevolkingsgroepen tegen elkaar op te zetten.

Zie in dit verband ook de toelichting bij het besluit van 12 september 2002, houdende wijziging van het Frequentiebesluit in verband met de wijziging van de regeling voor de verdeling van schaarse frequentieruimte voor commerciële omroep (Stb. 2002, 467).

Artikel 10

Ingevolge artikel 3.16, eerste lid, van de wet, worden bij of krachtens algemene maatregel van bestuur regels gesteld ter zake van de verlening (en wijziging) van vergunningen. Deze regels hebben in ieder geval betrekking op de toepassing en uitvoering van de procedure van de veiling of de vergelijkende toets, al of niet gevolgd door een veiling. In het onderhavige artikel is hieraan uitvoering gegeven.

In de toelichting op de artikelen 8 en 9 is reeds aangegeven dat bij ministeriële regeling zal worden bepaald welke gegevens van een aanvrager noodzakelijk zijn in het kader van de behandeling van de aanvraag.

Krachtens artikel 10 worden regels gesteld met betrekking tot de wijze waarop de behandeling en beoordeling van de aanvraag zal plaatsvinden. De regeling bedoeld in dit artikel moet worden onderscheiden van die bedoeld in artikel 9. In laatstbedoeld artikel worden minimumeisen gesteld aan de aanvrager. Pas als een aanvrager aan die minimumeisen voldoet, wordt deze toegelaten tot één van de procedures bedoeld in artikel 10.

Ingeval een veiling plaatsvindt, is een beoordeling van de kwaliteit van netwerk of diensten niet noodzakelijk. Wel dient een aanvrager uiteraard te voldoen aan de minimumeisen bedoeld in artikel 9. De hoeveelheid aan te leveren gegevens zal naar verwachting beperkter kunnen zijn dan bij de vergelijkende toets. In het tweede lid

wordt, in het geval een veiling wordt gehouden, bepaald waarop de bij ministeriële regeling te stellen regels in ieder geval betrekking dienen te hebben. Deze regeling kan per te verlenen vergunning verschillen.

Er zijn verschillende veilingprocedures denkbaar. Hierbij is overwegend sprake van maatwerk, omdat bijvoorbeeld rekening moet worden gehouden met de beschikbare frequentieruimte of het aantal potentiële gegadigden voor een vergunning. Aangezien de op te stellen nadere regels voorts een technisch en gedetailleerd karakter kunnen hebben, is het niet goed mogelijk deze regels met betrekking tot de veilingprocedure op het niveau van dit besluit vast te stellen, dan wel reeds nu één procedure vast te stellen welke van toepassing zal zijn op elke in de toekomst te houden afzonderlijke veiling.

Ingevolge het bepaalde onder a worden regels gesteld met betrekking tot de wijze waarop een bod wordt uitgebracht. Gedacht kan worden aan het uitbrengen van een bod door middel van het inleveren van een biedkaart op een bepaalde fysieke locatie. Er zijn echter ook andere mogelijkheden denkbaar zoals het bieden door middel van fax of internet. Voorts zou bepaald kunnen worden welke personen gerechtigd zijn een bod uit te brengen.

Ingevolge het bepaalde onder b, worden regels gesteld met betrekking tot de eisen die aan een geldig bod worden gesteld. Te denken valt aan eisen met betrekking tot de methode waarop het bedrag moet worden ingevuld. Verder zouden, indien dat in de concrete situatie wenselijk wordt geoordeeld, eisen kunnen worden gesteld met betrekking tot een eventueel te bieden minimumbedrag per ronde.

Ingevolge het bepaalde onder c worden regels gesteld met betrekking tot de zekerstelling dat een bod gestand wordt gedaan. Hiermee wordt bijvoorbeeld bedoeld dat in de ministeriële regeling het voorschrift kan worden gegeven dat de aanvrager van een vergunning een waarborgsom stort dan wel een bankgarantie verstrekt welke tot zekerheid moet dienen dat een uitgebracht bod gestand wordt gedaan. Om deze zekerheid te bieden zal de minister de mogelijkheid dienen te hebben het bedrag van de waarborgsom dan wel de bankgarantie zodanig hoog vast te stellen dat deze zekerheid daadwerkelijk ontstaat. Een dergelijke zekerstelling voorkomt naar verwachting dat een aanvrager een niet serieus bedoeld bod uitbrengt.

Ingevolge het bepaalde onder d worden regels opgesteld die moeten waarborgen dat de veiling een eerlijk en ongestoord verloop heeft. De ministeriële regeling moet de gevallen omschrijven waarin de veiling tijdelijk kan worden opgeschort, biedingen ongeldig kunnen worden verklaard en biedrondes opnieuw kunnen worden gehouden, en welke termijnen en voorwaarden daarbij gelden. Naast deze regels kan gedacht worden aan regels waarin bepaald wordt wanneer de minister kan overgaan tot het uitsluiten van een deelnemer van verdere deelname aan de veiling, bijvoorbeeld als blijkt dat hij opzettelijk obstructie pleegt met welk doel ook of anderszins de regels inzake de veilingprocedure schendt.

Ingevolge het bepaalde onder e worden regels gesteld met betrekking tot de wijze waarop wordt vastgesteld aan welke deelnemer een vergunning zal worden verleend. Bijvoorbeeld dat de vergunning aan de hoogste bieder wordt verleend. Daarbij kan worden bepaald dat de 'winnaar' niet het hoogste bod betaalt maar het één na hoogste bod dat is uitgebracht.

Ingevolge het bepaalde onder f worden eisen gesteld met betrekking tot de wijze en het tijdstip van betaling, bijvoorbeeld betaling ineens of gespreide betaling.

Met betrekking tot de vergelijkende toets is het noodzakelijk dat iedere aanvrager gegevens aanlevert op basis waarvan de kwaliteit van aanvrager en aanvraag beoordeeld kan worden. Het eerste lid, juncto het derde en vierde lid van artikel 10, voorziet hierin wat betreft de vergelijkende toets. Bij ministeriële regeling zal worden bepaald welke gegevens worden betrokken bij de beoordeling van de kwaliteit van de aanvraag en de aanvrager. Aan de aanvrager die – in het geheel genomen – als beste tevoorschijn komt wat betreft de kwaliteit en beschikbaarheid van zijn netwerk of diensten, de hoeveelheid te verlenen diensten en de kwaliteit van deze diensten alsmede de mate van geografische dekking van zijn netwerk, zal een vergunning worden verleend.

In het geval van een vergelijkende toets met inbegrip van een financieel bod vindt tevens een vergelijking plaats met betrekking tot de bereidheid van de aanvragers een bindend financieel bod uit te brengen, alsmede de hoogte daarvan. In dat geval zullen ook regels moeten worden gesteld omtrent het uitbrengen van dit financiële bod. Het vierde lid van artikel 10 voorziet daarin. De bepalingen omtrent het financiële bod in het geval van een vergelijkende toets zijn overigens vrijwel gelijk aan die in het tweede lid omtrent het uitbrengen van een bod tijdens een veiling.

Ingevolge het bepaalde onder a kunnen regels worden gesteld met betrekking tot de wijze waarop een financieel bod wordt uitgebracht. Gedacht kan worden aan het uitbrengen van een financieel bod door middel van het invullen van een aparte bijlage bij de aanvraag. Voorts zou bepaald kunnen worden welke personen gerechtigd zijn een financieel bod uit te brengen, en waaruit deze bevoegdheid zou moeten blijken.

Ingevolge het bepaalde onder b kunnen regels worden gesteld met betrekking tot de eisen die aan een geldig financieel bod worden gesteld. Te denken valt aan eisen met betrekking tot de methode waarop het bedrag moet worden ingevuld (bijvoorbeeld in cijfers of in letters). Verder zouden, indien dat in de concrete situatie wenselijk wordt geoordeeld, eisen kunnen worden gesteld met betrekking tot een eventueel te bieden minimumbedrag.

Ingevolge het bepaalde onder c kunnen regels worden gesteld met betrekking tot de zekerheidstelling dat een financieel bod gestand wordt gedaan. Hiermee wordt bijvoorbeeld bedoeld dat in de ministeriële regeling het voorschrift kan worden gegeven dat de aanvrager van een vergunning een waarborgsom stort dan wel een bankgarantie verstrekt welke tot zekerheid moet dienen dat een uitgebracht financieel bod gestand wordt gedaan. Om deze zekerheid te bieden zal de minister de mogelijkheid dienen te hebben het bedrag van de waarborgsom dan wel de bankgarantie zodanig hoog vast te stellen dat deze zekerheid daadwerkelijk ontstaat. Een dergelijke zekerheidstelling voorkomt naar verwachting dat een aanvrager een niet serieus financieel bod uitbrengt.

Ingevolge het bepaalde onder d kunnen eisen worden gesteld met betrekking tot de wijze en het tijdstip van betaling van het financieel bod.

Het vijfde lid heeft tot doel om zeker te stellen dat bij het vaststellen van de selectiecriteria, artikel 7, derde lid, tweede volzin, van de Machtigingsrichtlijn (2002/20/EG) in acht wordt genomen. In die volzin is bepaald dat bij het opstellen van de selectiecriteria rekening moet worden gehouden met de verwezenlijking van de doelstellingen van artikel 8 van de Kaderrichtlijn (2002/21/EG). Artikel 8 van de Kaderrichtlijn is geïmplementeerd in artikel 1.3, eerste lid, van de wet.

Ingevolge het zesde lid kunnen regels worden gesteld als bedoeld in artikel 3.16, tweede lid, onderdeel b, van de wet, waarbij het mogelijk is om een of meer aanbieders van elektronische communicatienetwerken of elektronische communicatiediensten uit te sluiten van deelname aan een veiling of vergelijkende toets. Uiteraard vindt uitsluiting vooraf alleen plaats indien dat noodzakelijk is in verband met het bevorderen van daadwerkelijke concurrentie of het in stand houden van daadwerkelijke concurrentie op de relevante markt.

Artikel 11

Op grond van artikel 3.16, tweede lid, onder a, van de wet kunnen aan de aanvrager van een vergunning eisen worden gesteld waaraan moet zijn voldaan om in aanmerking te komen voor een vergunning welke op volgorde van binnenkomst wordt verleend. In het onderhavige artikel wordt aan de minister de bevoegdheid verleend om met betrekking tot de genoemde onderwerpen bij ministeriële regeling eisen te stellen die afhankelijk van de bestemming van de te gebruiken frequentieruimte kunnen verschillen. Ter verkrijging van een vergunning kunnen er dus een of meer van de limitatief opgesomde vereisten zijn verbonden aan het verkrijgen van een vergunning. Op grond van het eerste lid, onderdelen b en c, van artikel 11 zal ter zake van het gebruik van frequentieruimte die is bestemd ten dienste van de scheepvaart het vereiste gesteld worden dat de aanvrager in het bezit dient te zijn van een certificaat van bediening. Gesteld kan worden dat deze vereisten, maar ook de andere in het eerste lid genoemde vereisten, strekken tot waarborging van een doelmatig gebruik van de ether. Sommige van deze vereisten vloeien rechtstreeks voort uit het Internationale Radioreglement (Trb. 1981, 78).

Het derde lid van het artikel vormt de pendant van artikel 9, tweede en derde lid. De gedetailleerdheid van deze materie brengt met zich mee dat de nadere regeling geschiedt bij ministeriële regeling waarbij in dit artikel de norm wordt gegeven. Ook kunnen regels worden gesteld in het belang van een evenwichtige verdeling dan wel een doelmatig gebruikt van frequentieruimte. Deze bepaling strekt ertoe dat bij de verlening van vergunningen op volgorde van binnenkomst zo nodig aan de aanvrager overeenkomstige eisen kunnen worden gesteld als bij de verlening van vergunningen door middel van een veiling of vergelijkende toets.

Artikel 12

Met dit artikel wordt ter zake van vergunningen die worden verleend door middel van 'op volgorde van binnenkomst' uitvoering gegeven aan artikel 3.16, van de wet op grond waarvan procedureregels voor de totstandkoming van besluiten met betrekking tot de verlening, wijziging of intrekking van een vergunning dienen te worden gesteld. Dit artikel biedt de grondslag om meer gedetailleerd aan te geven de wijze waarop een vergunning moet worden aangevraagd en welke gegevens daarbij moeten worden overgelegd. Hierbij kan worden gedacht aan regels of een aanvraag van een vergunning schriftelijk of langs elektronische weg moet worden ingediend of waarbij ten behoeve van het verlenen van bepaalde vergunningen voor gebruikstoepassingen die zich kenmerken door een grote mate van eenvormigheid een vastgesteld formulier

dient te worden gebruikt. Door middel van een dergelijk formulier verstrekt de aanvrager de voor de verlening van een vergunning noodzakelijke gegevens.

Indien het vergunningen betreft voor frequentieruimte die is bestemd voor het aanbieden van elektronische communicatienetwerken of elektronische communicatiediensten, wordt geen aanvraagformulier gebruikt maar wordt bij regeling aangegeven welke specifieke gegevens met betrekking tot de aanvraag en de aanvrager moeten worden verstrekt. Deze gegevens kunnen per te verlenen vergunning, veelal op onderdelen, verschillen.

Artikel 13

In het algemeen dient op een aanvraag voor het verlenen van een vergunning voor frequentieruimte te worden beslist binnen de termijnen van de Algemene wet bestuursrecht.

Hierop wordt in het onderhavige geval in verband met artikel 5, derde lid, van de Machtigingsrichtlijn een uitzondering gemaakt als het gaat om vergunningen die betrekking hebben op frequentieruimte die is bestemd voor het aanbieden van openbare elektronische communicatienetwerken of openbare elektronische communicatiediensten. Op grond van genoemd artikel moet op een aanvraag voor een vergunning voor het gebruik van frequentieruimte die in het nationaal frequentieplan bestemd is voor een bepaald gebruik binnen zes weken worden beslist. Dit wordt geregeld in het eerste lid van artikel 13.

In het tweede lid is de mogelijkheid opgenomen om af te wijken van de in het eerste lid genoemde termijn als dit nodig is om te voldoen aan verplichtingen die voortvloeien uit het Internationale Telecommunicatieverdrag.

Artikel 14

De procedure voor een verdeling op afroep start met een aanvraag, dat wil zeggen, een ontvankelijke aanvraag. In het frequentieplan zal worden aangegeven voor welke frequentiebanden een aanvraag volgens deze procedure kan worden ingediend. De aanvraag en aanvrager zullen aan bepaalde minimumeisen moeten voldoen zodat de aanvraag in behandeling kan worden genomen. Gelet op de doelstellingen van dit instrument, onder meer een snelle, eenvoudige en op innovatie gerichte verdeling van frequenties, zullen de eisen zoveel mogelijk worden beperkt tot formele vormvereisten.

In het geval er meer frequentieruimte wordt aangevraagd dan er beschikbaar is, en er dientengevolge sprake is van schaarste, zal de vergunning door middel van een veiling worden verdeeld.

In het derde lid van artikel 14 wordt bepaald dat bij de wijziging van het frequentieplan waarmee een bepaalde frequentieband wordt aangewezen als een band waarvan de vergunningen middels een verdeling op afroepprocedure worden verdeeld, indien mogelijk ook de vergunningvoorschriften en -beperkingen moeten worden vastgesteld. Te denken valt aan de omvang van de te verdelen kavels, de duur waarvoor een vergunning zal worden verleend en een ingebruiknameverplichting. Deze voorschriften en beperkingen kunnen verschillen per band. Zij kunnen naderhand (op

het moment van verlening) indien nodig worden aangepast of aangevuld met andere voorschriften en beperkingen.

Artikel 15

Indien de aanvraag en de aanvrager aan de gestelde vereisten voldoen en een vergunning niet op voorhand geweigerd zal worden op grond van de in artikel 3.18 van de wet genoemde gronden, zal binnen negen weken na ontvangst daarvan in de Staatscourant worden bekendgemaakt dat er een aanvraag is ingediend, en op welke frequentieband deze aanvraag betrekking heeft. Teneinde strategisch gedrag van marktpartijen te voorkomen wordt de identiteit van de aanvrager noch de hoeveelheid aangevraagde frequentieruimte bekendgemaakt. In dezelfde bekendmaking worden de aan de vergunning te verbinden voorschriften en beperkingen, voor zover dit redelijkerwijs mogelijk is, nogmaals bekendgemaakt. Bij de bekendmaking zal geen concurrentiegevoelige informatie over de eerste aanvrager worden vrijgegeven. Ook wordt bekendgemaakt dat men gedurende een periode van zes weken de gelegenheid heeft om ten aanzien van dezelfde frequentieruimte een aanvraag in te dienen. Deze aanvragen en hun indieners moeten aan dezelfde vereisten voldoen als (de indiener van) de eerste aanvraag.

Artikel 16

Na afloop van de in artikel 15 bedoelde termijn van zes weken worden de ingediende aanvragen getoetst op de voorgeschreven vereisten. Daarna kan aan de hand van de geldige aanvragen worden bepaald of er sprake is van schaarste. Er is sprake van schaarste indien er meer vraag naar frequenties blijkt te zijn dan aanbod binnen het betreffende frequentiebereik en binnen het betreffende geografische bereik. De schaarstebepaling wordt afgerond binnen uiterlijk negen weken na afloop van de indieningstermijn.

Als er geen schaarste is, wordt de aangevraagde vergunning(en) met de definitief vastgestelde voorschriften en beperkingen verleend. Ook indien er meerdere aanvragen zijn ingediend kan het toch zijn dat er geen sprake is van schaarste, bijvoorbeeld als er 20 MHz aan frequentieruimte beschikbaar is en er drie aanvragen zijn van 5 MHz per aanvrager. De verlening geschiedt dan om niet. Voor de verlening zullen wel de jaarlijkse kosten voor toezicht, in rekening worden gebracht, alsmede eenmalige verleningskosten.

Indien er wel sprake is van schaarste, zal dit uiterlijk binnen negen weken na afloop van de termijn, bedoeld in artikel 15, eerste lid, onderdeel b, aan de betreffende aanvragers bekend worden gemaakt en zal worden aangegeven dat de verdeling door middel van een veiling zal plaatsvinden.

Binnen twee weken na het besluit dat de vergunning wordt verleend door middel van een veiling, wordt het aanvangstijdstip van de veiling bekendgemaakt. Voorts worden bekendgemaakt de aan de vergunning te verbinden voorschriften en beperkingen, voor zover redelijkerwijs mogelijk, en het aantal en de omvang van de vergunningen die door middel van een veiling zullen worden verleend. Uiterlijk 25 weken na afloop van de indieningstermijn van de aanvragen, worden de vergunningen verleend overeenkomstig de uitkomsten van de veiling.

Artikel 17

Een vergunning kan onder beperkingen worden verleend en aan een vergunning kunnen voorschriften worden verbonden. De onderwerpen ter zake waarvan beperkingen en voorschriften kunnen worden gegeven zijn limitatief opgesomd. Voor alle duidelijkheid geldt dit uiteraard onverlet overige voorschriften die rechtstreeks op basis van de wet kunnen worden gesteld. Te noemen valt bijvoorbeeld de geldingsduur van een vergunning, geregeld in artikel 3.17, eerste lid, van de wet.

Met betrekking tot de onderwerpen genoemd in artikel 17, eerste lid, kan het volgende worden opgemerkt.

Voorschriften die betrekking hebben op het doelmatige gebruik van de toegewezen frequentieruimte als bedoeld in onderdeel a kunnen bijvoorbeeld voorschriften bevatten betreffende gedeeld gebruik van de toegekende frequentieruimte en de wijze waarop van die frequentieruimte gebruik dient te worden gemaakt. De gebruiker dient er namelijk voor te zorgen dat hij zijn medegebruikers niet hindert in het gebruik van de frequentieruimte.

Op grond van het bepaalde in onderdeel b kan worden voorgeschreven dat de toegekende frequentieruimte slechts mag worden gebruikt door middel van radiozendapparaten en de daarbij behorende antenne-inrichtingen die voldoen aan krachtens de wet gestelde technische eisen. Daarmee wordt een doelmatig en efficiënt gebruik van frequentieruimte gewaarborgd.

Ten behoeve van een adequaat toezicht en de handhaving van de regels voor het gebruik van frequentieruimte is het noodzakelijk dat de vergunninghouder snel kan aantonen dat hij rechtmatig gebruik maakt van de betreffende frequentieruimte. Derhalve kan ingevolge onderdeel c worden voorgeschreven dat de vergunninghouder bescheiden zoals bijvoorbeeld zijn vergunning of bedieningscertificaat beschikbaar houdt.

Om zeker te stellen dat in het geval van een vergelijkende toets al dan niet met inbegrip van een financieel bod, de verplichtingen voorvloeiend uit de door de vergunninghouder gedane toezeggingen, of, in geval van een veiling het geboden bedrag ook onder de aan de vergunning te verbinden voorschriften valt, is in artikel 17, eerste lid, onder d, opgenomen dat de aan de vergunning te verbinden voorschriften betrekking kunnen hebben op de verplichtingen die voortvloeien uit de gegevens die de vergunninghouder zelf heeft aangeleverd in de desbetreffende vergelijkende toets- of veilingprocedure. Door te verwijzen naar de gegevens die de vergunninghouder zelf heeft aangeleverd kunnen de vergunningvoorschriften ook worden opgenomen als bij de verdeling via veiling of vergelijkende toets blijkt dat slechts één aanvrager voldoet aan de krachtens dit besluit gestelde eisen. Dit is nog geëxpliciteerd in de tekst van artikel 17, eerste lid, onder d, door de laatste zinsnede ('ook indien slechts één aanvrager voldoet aan de krachtens dit besluit gestelde eisen').

Onderdeel e geeft de mogelijkheid om een vergunninghouder gebruiksvoorschriften te geven ter voorkoming en beëindiging van belemmeringen in radiozend- of ontvangapparaten of in elektrische en elektronische apparaten die worden veroorzaakt door het gewenste signaal van zijn radiozendapparaat (naar analogie van de bepaling over de weigering van een vergunning in artikel 3.18, tweede lid, onderdeel d, van de

wet). Ter zake van de ongewenste signalen van zijn radiozendapparaat worden voorschriften gegeven op grond van Hoofdstuk 10 van de wet. Hierdoor is een uitputtende regeling op dit gebied gecreëerd, die in overeenstemming is met de desbetreffende Europese regelgeving (de R&TTE-richtlijn en de EMC Richtlijn, alsmede Richtlijn nr. 2002/20/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 7 maart 2002 betreffende de machtiging voor elektronische communicatienetwerken en -diensten (PbEG L 108)).

Onderdeel f maakt het mogelijk aan de vergunningen bestemd voor commerciële omroep voorschriften en beperkingen te verbinden ten behoeve van de waarborging van democratische, sociale, taalkundige en culturele belangen als genoemd in artikel 9, derde lid.

In de eerste plaats kan ingevolge onderdeel g voorgeschreven worden welk soort (elektronische) (communicatie)dienst of -netwerk moet worden aangeboden door de vergunninghouder. Dit onderdeel dient in samenhang te worden gezien met het frequentieplan, bedoeld in artikel 3.1, van de wet. In het frequentieplan is de bestemming aangegeven waarvoor de vergunning moet worden gebruikt. Dit onderdeel biedt de grondslag om die bestemming verder uit te werken. In de tweede plaats kan voorgeschreven worden welke (technische) normen de vergunninghouder in acht moet nemen. Normen worden veelal op Europees of mondiaal niveau vastgesteld. Het voornemen bestaat dan ook om alleen (technische) normen voor te schrijven, indien hierover op internationaal niveau overeenstemming bestaat.

Deze voorschriften als bedoeld in onderdeel h kunnen in de regel ook onder een andere categorie van artikel 17, eerste lid, vallen, zoals het 'doelmatig gebruik van de toegewezen frequentieruimte' (onderdeel a) of 'de aard van de radiozendapparaten en de daarbij behorende antenne inrichtingen' (onderdeel b). Er is dus een grote overlap. Niettemin is deze categorie toegevoegd om redenen van juridische transparantie, namelijk strikte implementatie van de bijlage, onderdeel B, van de Machtigingsrichtlijn: daarin wordt deze categorie expliciet en apart genoemd. In de praktijk zal de bepaling als vangnet kunnen dienen. Bij internationale overeenkomsten valt niet alleen te denken aan de Internationale Telecommunicatie Unie en de EU, maar ook aan overeenkomsten met de buurlanden over bijvoorbeeld gebruik van frequentieruimte in de grensgebieden.

Op grond van het Radioreglement dienen bepaalde uitzendingen een identificerende code te bevatten met het oog op het tegengaan van storingen en om bij calamiteiten effectief te kunnen optreden. Daartoe verkrijgen vergunninghouders een dergelijke code van de minister. Het gebruik van codes door de vergunninghouder wordt ingevolge onderdeel i geregeld. De code bestaat uit een combinatie van letters of cijfers. Dit omvat een combinatie van alleen letters, een combinatie van alleen cijfers en een combinatie van een of meer letters met een of meer cijfers.

Op grond van artikel 17, tweede lid en derde lid, kunnen meer specifieke voorschriften en beperkingen worden verbonden aan vergunningen in het kader van het doelmatig gebruik van de toegewezen frequentieruimte of het voorkomen of beperken van het veroorzaken van belemmeringen in radiozend- of ontvangapparaten of in elektrische of elektronische inrichtingen door het gewenste signaal van een radiozendapparaat.

Indien samenwerking tussen vergunninghouders noodzakelijk is om gewijzigde of nieuw toegekende frequentieruimte in gebruik te kunnen nemen met behoud van

continuïteit van dienstverlening, kan de verplichting worden opgenomen om binnen een bepaalde termijn een overeenkomst te sluiten over deze samenwerking. De verplichting om aan deze overeenkomst deel te nemen kan worden opgelegd zowel aan houders van bestaande (eventueel verlengde) vergunningen, als houders van nieuwe vergunningen indien ook hun medewerking noodzakelijk is om de ingebruikname van de nieuwe of gewijzigde vergunningen te laten plaatsvinden met behoud van continuïteit van dienstverlening. Het is goed denkbaar dat een bindende overeenkomst tussen partijen nodig is om de momenten waarop en geografische gebieden waarin vergunninghouders van frequentiegebruik wisselen goed af te stemmen zodat de continuïteit van dienstverlening niet in gevaar komt. De inhoud van deze overeenkomst maakt tevens deel uit van de vergunningvoorschriften. De Minister kan op verzoek van een van de betrokken vergunninghouders of uit eigen beweging dwingende voorschriften geven met betrekking tot de wijze waarop de overeenkomst tot stand moet komen. Daarnaast kan de Minister, indien op een of meer onderdelen van de overeenkomst geen overeenstemming dreigt te worden bereikt, op verzoek of uit eigen beweging een dwingende aanwijzing geven. Deze aanwijzing moet door de vergunninghouders worden overgenomen in de overeenkomst.

Artikel 18

Voor vergunningen die zijn verleend op volgorde van binnenkomst als bedoeld in artikel 3.10, eerste lid, onder a, van de wet, geldt ingevolge het eerste lid van artikel 18 de hoofdregel dat na de initiële verlening deze vergunningen telkens van rechtswege verlengd worden met een periode van vijf jaar. Dit is de zogenaamde voortrollende verlenging van vergunningen. De voortrollende verlenging kan ingevolge artikel 3.17, tweede lid, van de wet, eindigen na een besluit daartoe door de Minister van Economische Zaken. Van deze mogelijkheid zal gebruik worden gemaakt teneinde te bewerkstelligen dat alle vergunningen van een bepaalde categorie beëindigd zullen worden, indien dit bijvoorbeeld noodzakelijk is vanwege internationale afspraken over het gebruik van de betreffende frequentieruimte. Om te voorkomen dat vergunninghouders geconfronteerd worden met het feit dat hun vergunningen op korte termijn aflopen, neemt de Minister van Economische Zaken het besluit tot vaststelling van een einddatum uiterlijk twee jaar voor het tijdstip waarop de periode waarvoor de vergunning is verleend, onderscheidenlijk is verlengd, is verstreken, is genomen.

In het tweede lid is het uitgangspunt bevestigd dat vergunningen die zijn verdeeld door middel van de in artikel 3.10, eerste lid, onder b tot en met f, van de wet, genoemde verdelingsprocedures, niet worden verlengd. Hiervan kan slechts worden afgeweken indien het algemeen maatschappelijk, cultureel of economisch belang dit naar het oordeel van de Minister van Economische Zaken vordert. Tevens kan hiervan worden afgeweken indien verlenging naar het oordeel van de minister van belang is voor de bevordering van de overgang van analoge naar digitale techniek.

In het derde lid is de regeling van artikel 13 van het vorige Frequentiebesluit, voor de mogelijkheid tot verlenging van de vergunningen voor de publieke omroep, verleend op grond van artikel 3.6, eerste lid, van de wet, gehandhaafd.

Artikelen 19 tot en met 22

Voor de toelichting op deze artikelen, die ongewijzigd zijn overgenomen uit het vorige Frequentiebesluit, wordt verwezen naar de toelichting op deze artikelen bij het Besluit implementatie herziene telecommunicatierichtlijnen, waarbij deze artikelen werden ingevoegd in het Frequentiebesluit (Staatsblad 2012, nr. 236).

Artikelen 23 tot en met 26

Voor de toelichting op deze artikelen, die ongewijzigd zijn overgenomen uit het vorige Frequentiebesluit, wordt verwezen naar de toelichting op deze artikelen bij de invoering in dat besluit (Staatsblad 2009, nr. 560).

Artikel 27

Dit artikel strekt ter uitvoering van artikel 3.24, eerste lid, van de wet. Op grond van deze bepaling kunnen bij of krachtens algemene maatregel van bestuur gebruikers van frequentieruimte over en weer worden verplicht om te voldoen aan redelijke verzoeken tot medegebruik van antenne-opstelpunten. Deze verplichting was in de geldende wet neergelegd in artikel 3.11, eerste lid, dat slechts van toepassing was op de houders van een vergunning voor het gebruik van frequentieruimte bestemd voor openbare telecommunicatienetwerken of -diensten. In het kader van de flexibilisering, met het oog op de snelle technologische ontwikkelingen, is er voor gekozen om deze verplichting minder tijd- en techniekafhankelijk te maken en niet langer in de wet vast te leggen. Daardoor kan de minister snel inspelen op de ontwikkelingen en kunnen naast de in de geldende wet genoemde vergunninghouders ook andere gebruikers van frequentieruimte worden verplicht om hun antenne-opstelpunten beschikbaar te stellen voor medegebruik.

Artikelen 28 tot en met 31

Deze artikelen voorzien in de noodzakelijke aanpassingen van een aantal algemene maatregelen van bestuur vanwege de vaststelling van onderhavig besluit. De aanpassingen zijn overwegend van technische aard.

Ten aanzien van het gebruik van de frequentieruimte dat afwijkt van het bij of krachtens hoofdstuk 3 van de wet bepaalde, zijn het Besluit bijzondere vergaring nummergegevens telecommunicatie en het Besluit technische hulpmiddelen strafvordering met elkaar in overeenstemming gebracht. De aanpassingen hebben betrekking op de bevoegdheid tot het gebruik van de apparatuur en de opslag van de apparatuur bij toepassing van artikel 3.22 van de wet. Het artikel in het Besluit bijzondere vergaring nummergegevens telecommunicatie dat ziet op de bevoegdheid tot het gebruik van de apparatuur is aangepast aan de bevoegheidstoedeling in het Besluit technische hulpmiddelen strafvordering. Artikel 4 van het Besluit bijzondere vergaring nummergegevens telecommunicatie beperkt de bevoegdheid tot het gebruik niet langer tot opsporingsambtenaren van een door de korpschef aangewezen onderdeel van een landelijke eenheid, maar maakt het mogelijk dat alle opsporingsambtenaren gebruik mogen maken van deze apparatuur, mits zij voldoen

aan de door de Minister van Veiligheid en Justitie vastgestelde eisen betreffende kennis van de juridische, operationele en technische aspecten van het gebruik van de apparatuur. Artikel 4, eerste lid, van het Besluit bijzondere vergaring nummergegevens telecommunicatie en artikel 16 van het Besluit technische hulpmiddelen strafvordering bevatten nu een gelijkluidende bepaling. Ook ten aanzien van de opslag stellen beide besluiten nu dezelfde eisen. Artikel 2, tweede lid, van het Besluit bijzondere vergaring nummergegevens telecommunicatie bepaalt dat de apparatuur ook bij de regiokorpsen mag worden opgeslagen op een plaats die geschikt is voor de opslag van technische hulpmiddelen. De formulering van artikel 5, eerste lid, van het Besluit technische hulpmiddelen strafvordering is overgenomen.

Ten slotte is artikel 17 van het Besluit technische hulpmiddelen strafvordering aangepast. Aangezien de apparatuur voor een gebruik van de frequentieruimte dat afwijkt van het bij of krachtens hoofdstuk 3 van de wet bepaalde, zich ook leent voor de plaatsbepaling van personen, is het gebruik van deze apparatuur ten behoeve van observatie aan artikel 17 toegevoegd.

Voor de volledigheid zij nog opgemerkt dat artikel 3.22, eerste lid, van de wet als zodanig geen bijzondere opsporingsbevoegdheid in het leven roept, maar alleen legitimeert tot een afwijkend gebruik van de frequentieruimte. Dit betekent dat het gebruik van bijvoorbeeld een IMSI-catcher ten behoeve van de opsporing van een verdachte of het opnemen van telecommunicatie gebaseerd dient te zijn op een bevel van de officier van justitie op grond van het Wetboek van Strafvordering. Daarentegen is in het geval dat de politie op grond van het artikel 3.22, eerste lid, van de wet een IMSI-catcher gebruikt om iemand te redden die in acuut levensgevaar verkeert, deze inzet gerechtvaardigd op grond van de Politiewet.

Artikelen 32 tot en met 35

Deze bepalingen bevatten redactionele wijzigingen in overige algemene maatregelen van bestuur, die voortvloeien uit de nieuwe artikelnummering in hoofdstuk 3 van de Telecommunicatiewet en de vervanging van het Frequentiebesluit door het Frequentiebesluit 2013.

Artikel 36

De wijziging van hoofdstuk 8 van het Besluit randapparaten en radioapparaten 2007 hangt samen met de motie Van Bemmel (Kamerstukken 24095, nr 278). In de motie wordt onder andere aandacht gevraagd voor het toezicht van Agentschap Telecom; er is een wens om het toezicht meer (kosten)efficiënt te laten plaatsvinden. Agentschap Telecom treedt onder andere op wanneer er illegale uitzendingen plaatsvinden in de FM-band. Deze overtreders worden in de volksmond aangeduid als etherpiraten. Illegale FM-zenders veroorzaken storing op binnenlandse- en buitenlandse vergunninghouders en kunnen in grote gebieden storingen veroorzaken op legale zenders. Met name in het noorden en oosten van het land zijn honderden illegale zenders die geregeld aanstaan en dan het radioprogramma van vergunninghouders wegdrukken.

Het opsporen van een overtreder die illegaal uitzendt in de FM-band vergt relatief veel inspanningen. Hier liggen twee belangrijke redenen aan ten grondslag. In de

eerste plaats zenden illegale FM-zenders niet continu uit, waardoor succesvol handhavend optreden alleen mogelijk is als er een toezichthouder van Agentschap Telecom in de buurt is of een burger of radio-omroep een storing van een illegale FM-zender meldt. In de tweede plaats is de opsporing van illegale FM-omroepzenders een tijdrovende werkzaamheid, omdat zij fysiek moeten worden opgespoord door middel van radiopeilingen, relatieve veldsterktemetingen en visuele waarnemingen. Het is mogelijk om het optreden tegen illegale FM-zenders efficiënter en doelmatiger te laten plaatsvinden, indien aanvullende regels worden gesteld. Thans wordt alleen opgetreden als er daadwerkelijk een illegale uitzending is geconstateerd. Dit vereiste is in een aantal gevallen onnodig. Veel overtreders maken namelijk gebruik van een (mobiele) mast met een hoogte van 60 meter of meer. In die mast hangen dan vaak meerdere antennes (zogenaamde dipolen). Dan is zeer waarschijnlijk en aannemelijk dat de betreffende mast en bijbehorende antennes enkel en alleen worden gebruikt om illegale uitzendingen te plegen in de FM-band. Wanneer een mast met bijbehorende antennes kennelijk met als enige doel wordt gebruikt om illegale uitzendingen in de FM-band te plegen, ligt het in de rede dat Agentschap Telecom op basis van artikel 23a van het Besluit randapparaten en radioapparaten 2007 de bevoegdheid krijgt de persoon in kwestie de verplichting op te leggen om de antennes permanent te verwijden; ook als geen illegale uitzending is geconstateerd. Alleen wanneer de persoon een steekhoudende verklaring heeft, zou kunnen worden afgezien van het opleggen van die verplichting. Dit is bijvoorbeeld het geval als een FM-vergunning recent is afgelopen. Een dergelijke verplichting ligt in lijn met het verbod in artikel 10.9 van de Telecommunicatiewet om een radiozendapparaat geheel of gedeeltelijk aangelegd aanwezig te hebben, indien de houder niet over de noodzakelijke vergunning beschikt.

De aanvullende regels zullen tot gevolg hebben dat vergunninghouders in het binnen- en buitenland (met name Duitsland) minder storing zullen ondervinden. Deze regels dienen de belangen van de vergunninghouder die op rechtmatige wijze toegang heeft verkregen tot de FM-band. De regels zijn ook in het voordeel van de luisteraar, omdat zijn favoriete publieke of commerciële programma minder vaak wordt weggedrukt door een illegale FM-zender.

De regels worden bij ministeriële regeling gesteld om relatief snel te kunnen inspelen op nieuwe ontwikkelingen. De ervaring heeft namelijk geleerd dat degene die overtredingen plegen in de FM-band bij wijziging van het beleid hun gedrag zo gaan aanpassen dat het lastiger wordt om handhavend te kunnen optreden.

De regels die krachtens artikel 23a van het Besluit randapparaten en radioapparaten worden gesteld, dienen te voldoen aan artikel 10 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM), dat ziet op het recht op vrije meningsuiting. Genoemd artikel verzet zich er niet tegen dat -om storingen te voorkomen- een vergunning is vereist voor het gebruik van omroepfrequenties. De Hoge Raad heeft in haar uitspraak van 22 december 2009, LJN BJ 9350, geoordeeld dat het beheer van frequentieruimte een zaak van openbare orde is en dat vermijding van ontduiking van de vergunningsplicht (voor de FM) een legitiem doel is. Aan die kaders zal de regeling voldoen.

Het nieuwe tweede lid van artikel 23 van het Besluit randapparaten en radioapparaten 2007 maakt het mogelijk om elektrische of elektronische apparaten aan te wijzen die na aanwijzing ingevolge artikel 10.8 van de Telecommunicatiewet

worden gelijkgesteld met een radiozendapparaat. Van deze bevoegdheid kan gebruik worden gemaakt, indien daardoor effectiever kan worden opgetreden tegen illegaal frequentiegebruik.

Artikel 37

In het eerste lid van dit artikel is een overgangsrechtelijke bepaling overgenomen uit het Besluit van de Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie van 18 februari 2011, houdende wijziging van het Frequentiebesluit in verband met het digitaliseringsbeleid voor commerciële radio (Stb. 2011, 88). In het tweede lid wordt bepaald dat enkele verdeelregelingen die door de wijzigingen in hoofdstuk 3 van de wet en de daarop gebaseerde regelgeving komen te vervallen, van toepassing blijven op vergunningen die volgens deze regelingen zijn verleend. Hierdoor kan bij overdracht van deze vergunningen blijven worden getoetst op de eisen die bij de verlening aan de verkrijger werden gesteld. Daarnaast bevatten enkele van deze regelingen voorschriften die van toepassing dienen te blijven op deze vergunningen.

Artikel 38

Met dit artikel krijgen de betreffende uitvoeringsregelingen een nieuwe grondslag.

Artikel 39

In dit artikel wordt naast het Frequentiebesluit een aantal besluiten ingetrokken omdat deze inmiddels zijn uitgewerkt en daarom geen zelfstandige betekenis meer hebben.

Artikel 40

Dit artikel regelt de datum waarop de Wijziging van de Telecommunicatiewet ter implementatie van de Nota Frequentiebeleid 2005 en het Frequentiebesluit 2013 in werking treden.

In afwijking van het beleid inzake vaste verandermomenten treden de Wijziging van de Telecommunicatiewet ter implementatie van de Nota Frequentiebeleid 2005 en het Frequentiebesluit 2013 eerder in werking dan het eerstvolgende vaste verandermoment (1 juli). Wel wordt de termijn van twee maanden tussen bekendmaking en inwerkingtreding in acht genomen. Er is gekozen voor eerdere inwerkingtreding dan per 1 juli 2013 omdat het bedrijfsleven baat heeft bij een directe inwerkingtreding van de flexibilisering en de vereenvoudiging van bestaande bestemmings- en verdeelprocedures. De Nota Frequentiebeleid die met deze regelgeving wordt geïmplementeerd dateert uit 2005.

III. VERGELIJKEND OVERZICHT FREQUENTIEBESLUIT EN FREQUENTIEBESLUIT 2013

Frequentiebesluit	Frequentiebesluit 2013
Artikel 1	Artikel 1
Artikel 2	Vervalt, met uitzondering van de tweede volzin van het derde lid: 3.10, tweede lid, van de Telecommunicatiewet
Artikel 2a	Artikel 6
Artikel 3, eerste lid	3.10, derde lid, van de Telecommunicatiewet
Artikel 3, tweede lid	Vervalt
Artikel 3, derde lid	Artikel 7, en artikel 3.10, derde lid, van de Telecommunicatiewet
Artikel 3, vierde lid	Vervalt
Artikel 3, vijfde lid	Vervalt
Artikel 4	Artikel 8
Artikel 5	Artikel 3.10, derde lid, van de Telecommunicatiewet
Artikel 6	Artikel 9
Artikel 6a	Vervalt, met uitzondering van de eerste volzin van het eerste lid: artikel 6
Artikel 8	Artikel 10
Artikel 9, eerste lid	Artikel 18, tweede lid
Artikel 9, tweede lid	Vervalt
Artikel 9, derde lid	Artikel 18, vijfde lid
Artikel 9, vierde lid	Artikel 18, zesde lid
Artikel 10	Vervalt
Artikel 11	Artikel 11
Artikel 12	Artikel 12
Artikel 13, eerste lid	Artikel 18, eerste lid
Artikel 13, tweede lid	Artikel 18, vijfde lid
Artikel 13, derde lid	Artikel 18, derde lid
Artikel 13, vierde lid	Artikel 18, zesde lid
Artikel 14	Vervalt
Artikel 15, eerste lid	Artikel 13, eerste lid
Artikel 15, tweede lid	Artikel 3.10, zesde lid, onder b, van de Telecommunicatiewet
Artikel 15, derde lid	Artikel 13, tweede lid
Artikel 15a	Artikel 19
Artikel 15b	Artikel 20
Artikel 15c	Artikel 21
Artikel 15d	Artikel 22
Artikel 16	Artikel 17
Artikel 17	Artikel 3.19, derde lid, van de Telecommunicatiewet

Artikel 18	Artikel 2, derde lid
Artikel 19	Artikel 2, tweede lid
Artikel 20	Artikel 4
Artikel 20a	Artikel 5
Artikel 20b	Artikel 23
Artikel 20c	Artikel 24
Artikel 20d	Artikel 25
Artikel 20e	Artikel 26
Artikel 21, eerste tot en met derde lid	Vervalt
Artikel 21, vierde lid	Artikel 37
Artikel 23	Artikel 40, derde lid
Artikel 24	Artikel 41

De Minister van Economische Zaken,

Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

de Koningin

Directie Wetgeving en Juridische Zaken

Bezuidenhoutseweg 50
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/eleni

Behandeld door
10.2.e

Aanleverpunt
X/50

T 070 10.2.e
F 070 379 6002
10.2.e @mineleni.nl

Ons kenmerk
WJZ / 12048871

Informatiekopie aan
Archief
DC (brief + bijlage 1-3)
OI/C 10.2.e

minute

Datum 31 januari 2013
Betreft Nader rapport inzake het ontwerp van een algemene maatregel van bestuur, houdende regels betreffende toewijzing en gebruik van frequentieruimte

Paraaf	Paraaf	Paraaf
10.2.e coördinerend jurist directie WJZ akkoord 31/1	10.2.e MT-lid directie WJZ akkoord 31/1	
Medeparaaf	**Medeparaaf**	**Medeparaaf**
NoCo akkoord per mail 26/11/12		

Verzendwijze: Per koerier

Bijlagen:
1. advies van de Afdeling advisering van de RvS (d.d. 15 september 2011)
2. gewijzigd ontwerp-besluit (d.d. 28 januari 2013)
3. gewijzigde nota van toelichting (d.d. 28 januari 2013)
4. afschrift nader rapport (bij niet blanco advies)
5. de door de Afdeling advisering van de RvS teruggezonden stukken

INDIEN HET ADVIES WORDT GEPUBLICEERD, GEREEDMAKEN:

a. 1 afschrift van het advies van de Afdeling advisering van de RvS
b. 1 afschrift van het nader rapport (denk aan e-mail: adviseringnadererapporten@raadvanstate.nl)
c. het WOB-stuk

N.B.1. De onder a, b en c genoemde stukken worden bewaard tot de drukproeven naar min. v. Justitie worden gezonden en behoren als bijlage bij het gele formulier dat naar de Staatscourant moet worden gezonden. Let ook op toezending van WOB-stukken aan de Directie Communicatie (nota inzage wobstuk (secr)

Ontvangen BBR	Ontvangen Postkamer	Datum verzending	Paraaf Postkamer
	- 05 FEB. 2013 -	- 05 FEB. 2013 -	10.2.e

WIJ BEATRIX, BIJ DE GRATIE GODS,
KONINGIN DER NEDERLANDEN,
PRINSES VAN ORANJE-NASSAU,
ENZ. ENZ. ENZ.

12045256, besluit Frequentiebesluit 2013 nader rapportversie. bw

Besluit van , houdende regels betreffende toewijzing en gebruik van frequentieruimte (Frequentiebesluit 2013)

(28 januari 2013)

Op de voordracht van de Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie van 21 juni 2011, nr. WJZ/11081232;

Gelet op de artikelen 3.4, derde lid, 3.9, 3.16, eerste lid, 3.17, eerste tot en met derde lid, 3.22, vierde lid, 3.23, tweede tot en met vierde lid, 3.24, eerste lid, 3.25, eerste lid, 10.8, 13.4, 16.1 en 18.12 van de Telecommunicatiewet, artikel 1.2, tweede lid, van de Wet luchtvaart en de artikelen 19, eerste lid, en 64 van de Zeevaartbemanningswet;

De Afdeling advisering van de Raad van State gehoord (advies van 15 september 2011, nr. W 15.11.0235/IV);

Gezien het nader rapport van de Minister van Economische Zaken van , nr. WJZ/12048871;

Hebben goedgevonden en verstaan:

HOOFDSTUK 1. ALGEMENE BEPALINGEN

Artikel 1

In dit besluit en de daarop berustende bepalingen wordt verstaan onder:

a. wet: Telecommunicatiewet;

b. vergunning: vergunning als bedoeld in artikel 3.13, eerste lid, van de wet;

c. antenneregister: openbaar antenneregister als bedoeld in artikel 3.23, eerste lid, van de wet.

HOOFDSTUK 2. GEBRUIK VAN FREQUENTIERUIMTE ZONDER VERGUNNING

Paragraaf 2.1. Vergunningvrij gebruik zonder meldingsplicht

Artikel 2

1. Bij ministeriële regeling kunnen categorieën radiozendapparaten worden aangewezen ten aanzien waarvan voor het gebruik van frequentieruimte geen vergunning is vereist en geen meldingsplicht geldt.

2. De aanwijzing van categorieën radiozendapparaten, bedoeld in het eerste lid, kan uitsluitend geschieden voor zover het radiozendapparaten betreft, die geen of vrijwel geen storing of belemmering veroorzaken in elektrische of elektronische apparaten, die geen radiozendapparaten zijn.

3. Met betrekking tot het gebruik als bedoeld in het eerste lid kunnen bij ministeriële regeling regels worden gesteld:

a. inzake de doelmatigheid van het gebruik;

b. inzake de aard van de radiozendapparaten en de daarbij behorende antenne-inrichtingen alsmede het vermogen waarmee mag worden uitgezonden;

c. ter uitvoering van verplichtingen die voorvloeien uit verdragen of uit bindende besluiten van volkenrechtelijk organisaties aangaande het gebruik van frequentieruimte.

Paragraaf 2.2. Vergunningvrij gebruik met meldingsplicht

Artikel 3

1. Bij ministeriële regeling kunnen categorieën radiozendapparaten worden aangewezen ten aanzien waarvan voor het gebruik van frequentieruimte, behoudens een meldingsplicht, geen vergunning is vereist.
2. Met betrekking tot het gebruik als bedoeld in het eerste lid kunnen bij ministeriële regeling regels worden gesteld inzake:
a. het door de gebruiker beschikbaar houden van bescheiden;
b. het veroorzaken van belemmeringen in radiozend- of ontvangapparaten of in elektrische of elektronische inrichtingen door het gewenste signaal van een radiozendapparaat.
3. Artikel 2, derde lid, is van overeenkomstige toepassing.

Artikel 4

1. Bij ministeriële regeling kunnen eisen worden gesteld waaraan een natuurlijke persoon moet voldoen voor het gebruik van frequentieruimte als bedoeld in artikel 3, eerste lid. Deze eisen kunnen slechts inhouden dat:
a. de gebruiker een bepaalde leeftijd heeft bereikt;
b. de gebruiker met goed gevolg een voor het gebruik van de gevraagde frequentieruimte, in samenhang met het doel waarvoor die frequentieruimte wordt gebruikt, vereist examen heeft afgelegd, of
c. de gebruiker in het bezit is van een certificaat van bediening.
2. Ten aanzien van het verkrijgen van een certificaat van bediening en het examen, bedoeld in het eerste lid, kunnen bij ministeriële regeling regels worden gesteld die betrekking hebben op:
a. het afleggen en het afnemen van het examen;
b. de eisen van het examen;
c. de ontheffing van het examen;
d. de wijze waarop de vergoeding voor een examen dan wel een ontheffing moet worden voldaan;
e. het verkrijgen van een certificaat van bediening.
3. Bij ministeriële regeling kunnen regels worden gesteld voor het gebruik door rechtspersonen van frequentieruimte als bedoeld in artikel 3, eerste lid.
4. Voor de toepassing van dit artikel wordt een vennootschap zonder rechtspersoonlijkheid gelijk gesteld met een rechtspersoon.

Artikel 5

1. Degene die voornemens is frequentieruimte waarvoor geen vergunning is vereist te gebruiken als bedoeld in artikel 3, eerste lid, doet hiervan melding aan Onze Minister.
2. Onze Minister registreert het in de melding bedoelde frequentiegebruik tenzij niet wordt voldaan aan bij ministeriële regeling te stellen regels.
3. De frequentieruimte voor het gebruik waarvan geen vergunning is vereist, wordt slechts gebruikt indien het gebruik is geregistreerd overeenkomstig het tweede lid.
4. Met het oog op de identificatie van het radiozendapparaat kent Onze Minister in bij ministeriële regeling te bepalen gevallen aan degene die de melding heeft gedaan een combinatie van letters of cijfers toe.

5. Bij ministeriële regeling kunnen nadere regels worden gesteld ter zake van de melding, de registratie en de toekenning van de combinatie van letters of cijfers.

HOOFDSTUK 3. ALGEMENE BEPALINGEN INZAKE VERGUNNINGEN

Paragraaf 3.1. Algemeen

Artikel 6

Ingeval van een procedure voor de verlening van een vergunning als bedoeld in artikel 3.10, eerste lid, van de wet kan bij ministeriële regeling frequentieruimte voor een categorie van aanvragers worden gereserveerd. Daarbij kan een maximale hoeveelheid gereserveerde frequentieruimte worden vastgesteld die een aanvrager in de procedure kan verwerven.

Paragraaf 3.2. Verlening van vergunningen door middel van veiling of vergelijkende toets

Artikel 7

1. Uiterlijk zeven dagen nadat het besluit, bedoeld in artikel 3.10, derde lid, van de wet, in werking is getreden, maakt Onze Minister bekend:
a. de regels, bedoeld in de artikelen 8, 9, eerste lid en 10, eerste lid;
b. de regels, bedoeld in artikel 3.15, eerste lid, van de wet.
2. Onze Minister stelt eenieder gedurende een periode van ten minste vier weken in de gelegenheid zijn zienswijze te geven over een ontwerp van de regels, bedoeld in het eerste lid.

Artikel 8

Bij ministeriële regeling worden regels gesteld omtrent de indiening van de aanvraag om een vergunning en omtrent de inhoud van de aanvraag en de daarbij te overleggen gegevens. Deze regels kunnen per vergunning verschillen.

Artikel 9

1. Tot de veiling en de vergelijkende toets worden slechts toegelaten aanvragers die voldoen aan bij ministeriële regeling te stellen eisen. Deze eisen kunnen per vergunning verschillen.
2. De in het eerste lid bedoelde eisen kunnen slechts betrekking hebben op de:
a. rechtsvorm van de aanvrager;
b. financiële positie van de aanvrager;
c. kennis en ervaring van de aanvrager;
d. technische middelen waarover de aanvrager kan beschikken;
e. hoedanigheid van de aanvrager als commerciële omroep;
f. door de aanvrager te leveren bijdrage aan de overgang van analoge naar digitale techniek.
3. Indien een te verlenen vergunning betrekking heeft op het gebruik van frequentieruimte die is bestemd voor commerciële omroep, kunnen de in het eerste lid bedoelde eisen tevens betrekking hebben op het waarborgen van democratische, sociale, taalkundige en culturele belangen die een rol spelen bij het gebruik van frequentieruimte, waarbij rekening kan worden gehouden met pluralisme in de media.

Artikel 10

1. Bij ministeriële regeling worden regels gesteld omtrent de toepassing en uitvoering van de veiling of de vergelijkende toets. Deze regels kunnen per vergunning verschillen.

2. In het geval van een veiling hebben de in het eerste lid bedoelde regels in elk geval betrekking op:

a. de wijze waarop een bod wordt uitgebracht;

b. de eisen die aan een geldig bod worden gesteld;

c. de zekerheidstelling dat een bod gestand wordt gedaan of kosten en schade kunnen worden verhaald;

d. maatregelen ten behoeve van een ongestoord en eerlijk verloop van de veiling, waaronder de gevallen waarin, de termijn waarbinnen en de voorwaarden waaronder de veiling tijdelijk kan worden opgeschort, biedingen ongeldig kunnen worden verklaard en biedrondes opnieuw kunnen worden gehouden;

e. de bij veiling toe te passen methode ter vaststelling van het bod waarvan de uitbrenger in aanmerking komt voor verlening van de vergunning;

f. de eisen die gesteld worden met betrekking tot de wijze van betaling en het tijdstip waarop degene aan wie de vergunning wordt verleend deze betaling moet hebben verricht.

3. In het geval van een vergelijkende toets hebben de in het eerste lid bedoelde regels in elk geval betrekking op de criteria waarmee de kwaliteit van de aanvraag of de kwaliteit van de aanvrager wordt bepaald.

4. In het geval van een vergelijkende toets met inbegrip van een financieel bod, kunnen de in het eerste lid bedoelde regels eveneens betrekking hebben op:

a. de gevallen waarin een financieel bod wordt uitgebracht alsmede de wijze waarop dat bod wordt uitgebracht;

b. de eisen die aan een geldig financieel bod worden gesteld;

c. de zekerheidstelling dat een financieel bod gestand wordt gedaan of kosten en schade kunnen worden verhaald;

d. de eisen die gesteld worden met betrekking tot de wijze van betaling van het financieel bod en het tijdstip waarop degene aan wie de vergunning wordt verleend deze betaling moet hebben verricht.

5. In het geval van een vergelijkende toets houdt Onze Minister bij het opstellen van de criteria rekening met de doelstellingen, bedoeld in artikel 1.3, eerste lid, van de wet.

6. Bij ministeriële regeling kunnen regels worden gesteld als bedoeld in artikel 3.16, tweede lid, onderdeel b, van de wet.

Paragraaf 3.3. Verlening van vergunningen op volgorde van binnenkomst van de aanvragen

Artikel 11

1. Bij ministeriële regeling kunnen eisen worden gesteld waaraan de aanvrager moet voldoen om in aanmerking te komen voor een vergunning. Deze eisen kunnen slechts inhouden dat:

a. de aanvrager een bepaalde leeftijd heeft bereikt;

b. de aanvrager met goed gevolg een voor het gebruik van de gevraagde frequentieruimte, in samenhang met het doel waarvoor die frequentieruimte wordt gebruikt, vereist examen heeft afgelegd;

c. de aanvrager in het bezit is van een certificaat van bediening;

d. de aanvrager een redelijk belang heeft bij het voorgenomen gebruik van de gevraagde frequentieruimte.

2. Artikel 4, tweede lid, is van overeenkomstige toepassing.

3. Voor zover de aard, de omvang of het maatschappelijk belang van de vergunning daartoe naar het oordeel van Onze Minister aanleiding geeft, kunnen naast de eisen genoemd in het eerste lid bij ministeriële regeling tevens de eisen worden gesteld bedoeld in artikel 9, tweede en derde lid, en kunnen voorts regels worden gesteld in het belang van een evenwichtige verdeling dan wel een doelmatig gebruik van frequentieruimte.

Artikel 12

Bij ministeriële regeling kunnen regels worden gesteld omtrent de indiening van de aanvraag om een vergunning en omtrent de inhoud van de aanvraag en de daarbij te overleggen gegevens. Deze regels kunnen per te verlenen vergunning verschillen.

Artikel 13

1. In het geval de verlening van een vergunning betrekking heeft op frequentieruimte die is bestemd voor het aanbieden van openbare elektronische communicatienetwerken of openbare elektronische communicatiediensten beslist Onze Minister op een aanvraag om verlening van de vergunning binnen zes weken na ontvangst van de aanvraag.
2. Van de termijn, genoemd in het eerste lid, kan worden afgeweken indien internationale frequentie- en satellietcoördinatie op grond van het Internationale Telecommunicatieverdrag daartoe noopt.

Paragraaf 3.4. Verlening van vergunningen op afroep

Artikel 14

1. Bij ministeriële regeling worden regels gesteld omtrent:
a. de indiening van een aanvraag om verlening van een vergunning voor het gebruik van frequentieruimte als bedoeld in artikel 3.10, eerste lid, onderdeel b, van de wet;
b. de inhoud van de aanvraag en de daarbij te overleggen gegevens;
c. de eisen waaraan de aanvrager moet voldoen.
2. De in het eerste lid, onderdeel c, bedoelde eisen kunnen slechts betrekking hebben op de:
a. rechtsvorm van de aanvrager;
b. financiële positie van de aanvrager;
c. kennis en ervaring van de aanvrager;
d. technische middelen waarover de aanvrager kan beschikken;
e. hoedanigheid van de aanvrager als commerciële omroep;
f. door de aanvrager te leveren bijdrage aan de overgang van analoge naar digitale techniek.
3. Voor zover dat op dat moment reeds mogelijk is, stelt Onze Minister bij het besluit om vergunningen in een bepaalde frequentieband te verlenen met toepassing van de procedure bedoeld in artikel 3.10, eerste lid, onderdeel b, van de wet, tevens de voorschriften en beperkingen vast die aan de vergunning zullen worden verbonden.

Artikel 15

1. Uiterlijk negen weken na ontvangst van een aanvraag die voldoet aan het bepaalde op grond van artikel 14, eerste lid, maakt Onze Minister in de Staatscourant bekend:
a. de ontvangst van de aanvraag en de frequentieband waarop deze aanvraag betrekking heeft;

b. de aanvang van de termijn van zes weken voor het indienen van aanvragen om verlening van een vergunning voor het gebruik van dezelfde frequentieband;

c. voor zover dit redelijkerwijs mogelijk is, de voorschriften en beperkingen die aan een vergunning voor het gebruik van de betreffende frequentieband zullen worden verbonden.

2. Het op grond van artikel 14 bepaalde is mede van toepassing op aanvragen als bedoeld in het eerste lid, onderdeel b.

Artikel 16

1. Uiterlijk negen weken na de uiterste ontvangstdatum, bedoeld in artikel 15, eerste lid, onderdeel b, neemt Onze Minister:

a. een besluit omtrent de verlening van een vergunning voor het gebruik van frequentieruimte indien de totale omvang van de aangevraagde frequentieruimte kleiner is dan of gelijk is aan de beschikbare frequentieruimte binnen het betreffende frequentie- en geografische bereik of

b. het besluit dat de vergunning wordt verleend door middel van een veiling indien de totale omvang van de aangevraagde frequentieruimte groter is dan de beschikbare frequentieruimte binnen het frequentie- en geografische bereik.

2. Bij ministeriële regeling worden regels gesteld omtrent de wijze waarop de verlening, bedoeld in het eerste lid, onderdeel a, en de veiling, bedoeld in het eerste lid, onderdeel b, plaatsvindt.

3. In geval van verlening van een vergunning door middel van een veiling als bedoeld in het eerste lid, onderdeel b, maakt Onze Minister uiterlijk twee weken na het besluit, bedoeld in het eerste lid, aanhef en onderdeel b, bekend:

a. het tijdstip van de aanvang van de veiling;

b. de vergunningen die door middel van een veiling zullen worden verleend;

c. voor zover dit redelijkerwijs mogelijk is, de voorschriften en beperkingen die aan het gebruik van de betreffende frequentieruimte zullen worden verbonden.

4. In geval van verlening van een vergunning door middel van een veiling als bedoeld in het eerste lid, onderdeel b, neemt Onze Minister uiterlijk 25 weken na de uiterste ontvangstdatum, bedoeld in artikel 15, eerste lid, onderdeel b, een besluit omtrent de verlening van een vergunning.

Paragraaf 3.5. Aan een vergunning verbonden voorschriften en beperkingen

Artikel 17

1. De aan een vergunning te verbinden voorschriften en beperkingen kunnen slechts betrekking hebben op:

a. het doelmatig gebruik van de toegewezen frequentieruimte;

b. de aard van de radiozendapparaten en de daarbij behorende antenne-inrichtingen alsmede het vermogen waarmee mag worden uitgezonden;

c. bescheiden die de vergunninghouder ter beschikking moet houden;

d. verplichtingen die voortvloeien uit de toezeggingen die de vergunninghouder in het kader van een vergelijkende toets of een veiling heeft gedaan, ook indien slechts één aanvrager aan de bij of krachtens de wet gestelde eisen voldoet;

e. het veroorzaken van belemmeringen in radiozend- of ontvangapparaten of in elektrische of elektronische inrichtingen door het gewenste signaal van een radiozendapparaat;

f. het waarborgen van de in artikel 9, derde lid, bedoelde belangen;

g. de diensten die moeten worden aangeboden, het soort elektronisch communicatienetwerk dat moet worden aangeboden of de technologie die moet worden gebruikt;

h. de naleving van verplichtingen die voortvloeien uit verdragen of uit bindende besluiten van volkenrechtelijke organisaties betreffende het gebruik van radiofrequenties of posities in de ruimte;

i. de identificatie van het zendapparaat door middel van een daartoe bij de vergunningverlening toe te kennen combinatie van letters of cijfers.

2. De in het eerste lid, onderdeel a, bedoelde voorschriften en beperkingen kunnen onder meer betrekking hebben op de termijn waarop en het geografisch gebied waarbinnen de in het eerste lid, onderdeel g, bedoelde diensten moeten worden aangeboden.

3. Indien samenwerking tussen vergunninghouders noodzakelijk is om gewijzigde of nieuw toegekende frequentieruimte in gebruik te kunnen nemen met behoud van continuïteit van dienstverlening, kunnen de in het eerste lid, onderdeel a, bedoelde voorschriften en beperkingen onder meer bestaan uit een verplichting voor deze vergunninghouders om binnen een bepaalde termijn een overeenkomst te sluiten over deze samenwerking.

4. Onze Minister kan op verzoek van een van de houders van een vergunning bedoeld in het derde lid of uit eigen beweging, voorschriften geven met betrekking tot de wijze waarop de overeenkomst tot stand moet komen. De vergunninghouders houden zich aan de door Onze Minister gegeven voorschriften.

5. Indien op een of meer onderdelen van de overeenkomst bedoeld in het derde lid geen overeenstemming van alle bij dat onderdeel of die onderdelen betrokken vergunninghouders dreigt te worden bereikt, kan Onze Minister op verzoek of uit eigen beweging een dwingende aanwijzing geven. De vergunninghouders zijn bij het sluiten van de overeenkomst gebonden aan de aanwijzing.

Paragraaf 3.6. Verlenging van een vergunning

Artikel 18

1. Voor alle categorieën vergunningen die zijn verleend met toepassing van de procedure, bedoeld in artikel 3.10, eerste lid, onderdeel a, van de wet, geldt dat een vergunning van rechtswege telkens met een periode van vijf jaar wordt verlengd.

2. Vergunningen die zijn verleend met toepassing van een van de procedures, bedoeld in artikel 3.10, eerste lid, onderdelen b tot en met f, van de wet, worden niet verlengd, tenzij het algemeen maatschappelijk, cultureel of economisch belang verlenging naar het oordeel van Onze Minister vordert of verlenging naar het oordeel van Onze Minister van belang is voor de bevordering van de overgang van analoge naar digitale techniek, mits de aanvraag om verlenging uiterlijk een jaar, doch niet eerder dan twee jaar voor het tijdstip waarop de periode waarvoor de vergunning is verleend, is verstreken, is ontvangen door Onze Minister. Bij ministeriële regeling kan voor nader bepaalde vergunningen een afwijkende periode worden bepaald waarbinnen het verzoek tot verlenging moet worden ontvangen.

3. Het eerste en tweede lid zijn van overeenkomstige toepassing op een vergunning die op grond van de artikelen 3.19a of 3.20 van de wet is verkregen.

4. Vergunningen die zijn verleend met toepassing van de procedure, bedoeld in artikel 3.6, eerste lid, van de wet, worden op aanvraag verlengd, tenzij een doelmatige ordening van het frequentiespectrum zich daartegen verzet.

5. In het geval een vergunning wordt verlengd kunnen de aan de vergunning verbonden voorschriften en beperkingen worden gewijzigd en kunnen nieuwe voorschriften en beperkingen aan de vergunning worden toegevoegd.

6. Bij ministeriële regeling kunnen nadere regels gesteld worden omtrent de verlenging van vergunningen. Deze regels kunnen per te verlenen vergunning verschillen.

Paragraaf 3.7. Verplichte overdracht van een vergunning

Artikel 19

1. Onze Minister publiceert in de Staatscourant een besluit als bedoeld in:

a. artikel 3.19a, eerste lid, van de wet houdende dat de houder van een vergunning wordt verplicht om die vergunning geheel of gedeeltelijk over te dragen,

b. artikel 3.19a, tweede lid, van de wet houdende dat Onze Minister de procedure tot overdracht ter hand neemt.

2. Uiterlijk zeven dagen nadat het besluit, bedoeld in het eerste lid, onder a of b, is gepubliceerd, maakt Onze Minister bekend:

a. de termijn, bedoeld in artikel 3.19a, eerste lid, van de wet;

b. de periode, bedoeld in artikel 3.19a, vijfde lid, van de wet.

Artikel 20

Bij ministeriële regeling worden regels gesteld omtrent:

a. de indiening van de aanvraag om toestemming of overdracht,

b. de eisen die ter verkrijging van toestemming of ter overdracht van de vergunning worden gesteld aan de aanvrager,

c. de inhoud van de aanvraag en de daarbij te overleggen gegevens.

Deze regels kunnen per vergunning verschillen.

Artikel 21

1. Tot een procedure ter verkrijging van toestemming en een procedure tot overdracht als bedoeld in artikel 3.19a, eerste en tweede lid, van de wet worden slechts toegelaten aanvragers die voldoen aan bij ministeriële regeling te stellen eisen. Deze eisen kunnen per vergunning verschillen.

2. De in het eerste lid bedoelde eisen kunnen slechts betrekking hebben op de:

a. rechtsvorm van de aanvrager;

b. financiële positie van de aanvrager;

c. kennis en ervaring van de aanvrager;

d. technische middelen waarover de aanvrager kan beschikken;

e. hoedanigheid van de aanvrager als commerciële omroep;

f. door de aanvrager te leveren bijdrage aan de overgang van analoge naar digitale techniek.

3. Artikel 9, derde lid, is van overeenkomstige toepassing op de in het eerste lid bedoelde eisen.

4. Voor zover de aard, de omvang of het maatschappelijk belang van de vergunning daartoe naar het oordeel van Onze Minister aanleiding geeft, kunnen naast de eisen genoemd in het tweede en derde lid bij ministeriële regeling tevens regels worden gesteld in het belang van een evenwichtige verdeling dan wel een doelmatig gebruik van frequentieruimte.

5. Toestemming wordt in ieder geval geweigerd indien:

a. de aanvrager de latende vergunninghouder is,

b. de aanvrager op de latende vergunninghouder of de latende vergunninghouder op de aanvrager zodanige zeggenschap of feitelijke invloed heeft dat deze in belangrijke mate het beleid van de aanvrager of de latende vergunninghouder kan bepalen of aanmerkelijke invloed heeft op de inhoud van dat beleid, of

c. een natuurlijke persoon of groep van natuurlijke personen direct of indirect een zodanige zeggenschap of feitelijke invloed heeft in zowel de aanvrager als de latende vergunninghouder dat deze in belangrijke mate het beleid van beiden kan bepalen of aanmerkelijke invloed heeft op de inhoud van het beleid van beiden.

Artikel 22

1. Bij ministeriële regeling worden regels gesteld omtrent de wijze waarop de procedure ter verkrijging van toestemming en de procedure om te bepalen aan welke natuurlijke of rechtspersoon de vergunning wordt overgedragen plaatsvindt. Deze regeling kan per vergunning verschillen.

2. De in het eerste lid bedoelde regels hebben in elk geval betrekking op:

a. de door de aanvrager en de latende vergunninghouder in acht te nemen geheimhouding;

b. de wijze waarop een prijs voor de vergunning wordt geboden;

c. de wijze om te bepalen wie de hoogste prijs heeft geboden;

d. de eisen die aan een geldig bod worden gesteld;

e. de zekerheidstelling dat een bij of krachtens de artikelen 3.10 of 3.15 van de wet opgelegde financiële verplichting gestand wordt gedaan;

f. de maatregelen ten behoeve van een ongestoord verloop van de in het eerste lid bedoelde procedure;

g. de door de vergunninghouder toe te passen methode ter vaststelling van het bod waarvan de uitbrenger in aanmerking komt voor verlening van de vergunning;

h. de eisen die worden gesteld met betrekking tot de wijze van betaling van de in onderdeel e bedoelde financiële verplichtingen, en het tijdstip waarop degene aan wie de vergunning wordt overgedragen deze betaling moet hebben verricht.

HOOFDSTUK 4. ANTENNEREGISTER EN MEDEGEBRUIK VAN ANTENNE-OPSTELPUNTEN

Artikel 23

1. In het antenneregister worden gegevens opgenomen van:

a. antennes die zijn geplaatst op een vaste locatie met het doel met een zendvermogen van meer dan 10 dB watt Effective Radiated Power (ERP) uit te gaan zenden;

b. antennes die zijn geplaatst op een vaste locatie en die tot een netwerk behoren, indien meer dan de helft van het aantal antennes van het netwerk een zendvermogen van meer dan 10 dB watt ERP heeft;

c. antennes van radiozendamateurs die zijn geregistreerd als gebruiker van frequentieruimte.

2. Van het eerste lid zijn uitgezonderd de gegevens van antennes in gebruik bij overheidsorganen die een taak uitoefenen op het terrein van politie, justitie of veiligheid.

Artikel 24

1. In het antenneregister worden voor de antennes, bedoeld in artikel 23, eerste lid, onderdelen a en b de volgende gegevens opgenomen:

a. de toepassing van de antenne;

b. de hoogte gemeten vanaf het maaiveld tot het geometrische midden van de antenne;

c. de frequentie van de gebruikte toepassing;

d. de hoofdstraalrichting van de antenne;

e. het zendvermogen van de antenne in de hoofdstraalrichting aangeduid in dB watt ERP;

f. de datum van ingebruikname van de antenne;

g. de locatie van de antenne-installatie, met een nauwkeurigheid van 15 meter, aangeduid met toepassing van het World Geodetic System 1984.

2. De gegevens, bedoeld in het eerste lid, worden aan Onze Minister verstrekt door diegene die de frequentie gebruikt of wil gebruiken.

Artikel 25

1. In het antenneregister worden voor de antennes als bedoeld in artikel 23, eerste lid, onderdeel c, de volgende gegevens opgenomen:
a. de locatie van de antenne-installatie, met een nauwkeurigheid van 15 meter, aangeduid met toepassing van het World Geodetic System 1984;
b. het type registratie.
2. De gegevens, bedoeld in het eerste lid, worden aan Onze Minister verstrekt door de radiozendamateur die zich voor het gebruik van frequentieruimte heeft geregistreerd.
3. Onze Minister kan gegevens die door radiozendamateurs worden verstrekt in het kader van de registratie opnemen in het antenneregister.

Artikel 26

Bij ministeriële regeling worden regels gesteld met betrekking tot:
a. de inrichting van het antenneregister;
b. het tijdstip waarop de gegevens worden aangeleverd;
c. de wijze waarop en de vorm waarin de gegevens aangeleverd worden;
d. de wijze waarop van de gegevens kennis wordt genomen.

Artikel 27

1. Bij ministeriële regeling wordt frequentieruimte als bedoeld in artikel 3.24, eerste lid, van de wet, aangewezen.
2. Bij ministeriële regeling kunnen nadere regels worden gesteld als bedoeld in artikel 3.25 van de wet.

HOOFDSTUK 5. WIJZIGING DIVERSE ALGEMENE MAATREGELEN VAN BESTUUR

Artikel 28

In artikel 1, onderdeel c, van het Besluit medegebruik omroepzendernetwerken wordt "artikel 3.11, vierde lid, van de wet" vervangen door: artikel 3.24, vierde lid, van de wet.

Artikel 29

In artikel 4, eerste lid, onder a, van het Besluit vergoedingen Telecommunicatiewet wordt "§ 3.2 van de wet" vervangen door: § 3.3 en § 3.5 van de wet.

Artikel 30

Het Besluit bijzondere vergaring nummergegevens telecommunicatie wordt als volgt gewijzigd:

1. In de aanhef van artikel 2, eerste lid, wordt "artikel 3.10, vierde lid, van de wet" vervangen door: artikel 3.22, eerste lid, van de wet.

2. Artikel 2, tweede lid, komt te luiden:
2. Door of namens de korpschef of Onze Minister van Defensie wordt een plaats aangewezen voor de opslag van de apparatuur, bedoeld in het eerste lid, en wordt

ervoor zorg gedragen dat deze plaats beveiligd is en uitsluitend toegankelijk is voor of onder begeleiding van daartoe geautoriseerd personeel.

3. Artikel 4, eerste lid, komt te luiden:

1. Bevoegd tot het gebruik van de apparatuur, bedoeld in artikel 2, is de door de korpschef of Onze Minister van Defensie aangewezen opsporingsambtenaar die voldoet aan de door Onze Minister van Veiligheid en Justitie vastgestelde eisen betreffende kennis van de juridische, operationele en technische aspecten van het gebruik van de apparatuur.

Artikel 31

Het Besluit technische hulpmiddelen strafvordering wordt als volgt gewijzigd:

1. In artikel 5, eerste en tweede lid, wordt na 'de korpschef' telkens ingevoegd: of Onze Minister van Defensie.

2. Artikel 16 komt te luiden:

Artikel 16. Inzet technische hulpmiddelen bij afwijkend gebruik frequentieruimte

Bevoegd tot het gebruik van de technische hulpmiddelen, waarmee overeenkomstig artikel 3.22 van de Telecommunicatiewet een gebruik van frequentieruimte wordt gemaakt dat afwijkt van het bepaalde bij of krachtens hoofdstuk 3 van de Telecommunicatiewet, is de door de korpschef of Onze Minister van Defensie aangewezen opsporingsambtenaar die voldoet aan de door Onze Minister vastgestelde eisen betreffende kennis van de juridische, operationele en technische aspecten van het gebruik van de technische hulpmiddelen.

3. Artikel 17, eerste lid, aanhef, komt te luiden:

Artikel 17. Technische hulpmiddelen bij afwijkend gebruik frequentieruimte

1. Een technisch hulpmiddel voor observatie of het opnemen van telecommunicatie, waarmee overeenkomstig artikel 3.22, eerste lid, van de Telecommunicatiewet een gebruik van frequentieruimte wordt gemaakt dat afwijkt van het bepaalde bij of krachtens hoofdstuk 3 van de Telecommunicatiewet, voldoet aan de volgende eisen:

Artikel 32

In de artikelen 22, 23, en 121, eerste en tweede lid, van het Besluit zeevaartbemanning handelsvaart en zeilvaart wordt 'Frequentiebesluit' telkens vervangen door: Frequentiebesluit 2013.

Artikel 33

In artikel 77, eerste en tweede lid, van het Besluit zeevisvaartbemanning wordt 'Frequentiebesluit' telkens vervangen door: Frequentiebesluit 2013.

Artikel 34

In artikel 11, derde lid, van het Besluit bewijzen van bevoegdheid voor de luchtvaart wordt 'artikel 3.3 van de Telecommunicatiewet' vervangen door: artikel 3.13 van de Telecommunicatiewet.

Artikel 35

In artikel 10, eerste lid, van het Besluit overgangsrecht Telecommunicatiewet wordt 'artikel 3.3, eerste lid, van de wet' vervangen door: artikel 3.13, eerste lid, van de wet.

Artikel 36

Het Besluit Randapparaten en radioapparaten 2007 wordt als volgt gewijzigd:

1. Het opschrift boven artikel 23 komt te luiden: Hoofdstuk 8 Voorkomen van storingen door radiozendapparaten

2. Voor de tekst van artikel 23 wordt de aanduiding '1.' geplaatst.

3. Er wordt een lid ingevoegd, luidende:
2. Bij ministeriële regeling aangewezen elektrische of elektronische apparaten worden voor de toepassing van artikel 10.8 tot en met 10.11 van de wet gelijkgesteld met radiozendapparaten.

3. Na artikel 23 wordt een nieuw artikel ingevoegde, luidende:

Artikel 23a

Bij ministeriële regeling worden regels gesteld om verstoringen te voorkomen in frequentiebanden die ingevolge het frequentieplan als bedoeld in artikel 3.1 van de wet zijn bestemd voor omroep.

HOOFDSTUK 6. SLOTBEPALINGEN

Artikel 37

1. Artikel 9 van het Frequentiebesluit zoals dat luidde voor de inwerkingtreding van het Besluit van de Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie van 18 februari 2011, houdende wijziging van het Frequentiebesluit in verband met het digitaliseringsbeleid voor commerciële radio (Stb. 2011, 88), blijft van toepassing op aanvragen om verlenging die zijn ingediend voor het tijdstip van inwerkingtreding van dat besluit.
2. De volgende regelingen blijven van toepassing ten aanzien van vergunningen die zijn verleend voor het tijdstip van inwerkingtreding van dit besluit:
a. de Regeling aanvraag- en veilingprocedure vergunningen 2,6 GHz;
b. de Regeling aanvraag en vergelijkende toets vergunningen commerciële radio-omroep 2007;
c. de Regeling aanvraag en vergelijkende toets vergunningen kavels A7 en A8 in de FM-band en aanvraag vergunningen voor frequentieruimte in band III;
d. de Regeling aanvraag vergunning en uitvoering vergelijkende toets DVB-T;
e. de Regeling aanvraag vergunning voor IMT-2000;
f. de Regeling aanvraagprocedure en veiling gebruiksrecht frequentieruimte voor PAMR;
g. de Regeling aanvraagprocedure en veiling gebruiksrecht frequentieruimte voor WLL;

h. de Regeling aanvraagprocedure en veiling gebruiksrecht frequentieruimte voor WLL 26 GHz;

i. de Regeling aanvraagprocedure en veiling gebruiksrechten frequentieruimte voor digitale omroep alsmede vaststelling van een maximum aan te verwerven digitale omroepfrequentieruimte;

j. de Regeling verlenging en digitalisering commerciële radio-omroep (middengolf en niet-landelijke FM), en

k. de Regeling verlenging en digitalisering landelijke commerciële radio-omroep.

Artikel 38

Na de inwerkingtreding van dit besluit berust:

a. de Examenregeling frequentiegebruik 2008 op de artikelen 4, tweede lid, en 11, tweede lid, van dit besluit en de artikelen 5 en 6 van het Besluit vergoedingen Telecommunicatiewet;

b. de Regeling aanvraag en toelating vergunningen voor het gebruik van frequentiegebruik op de artikelen 11, eerste lid, 11, tweede lid, juncto 4, tweede lid, en 12 van dit besluit;

c. de Regeling aanvraag en vergelijkende toets vergunningen commerciële radio-omroep 2003 op artikel 3.10, eerste lid, van de Telecommunicatiewet en de artikelen 8, 9 en 10 van dit besluit

d. de Regeling aanvraag- en veilingprocedure vergunningen 800, 900 en 1800 MHz op de artikelen 6, 8, 9 en 10 van dit besluit;

e. de Regeling openbaar antenneregister op artikel 26 van dit besluit;

f. de Regeling gebruik van frequentieruimte zonder vergunning 2008 op de artikelen 2, derde lid, 3, eerste en tweede lid, 4, en 5, tweede, vierde en vijfde lid, van dit besluit, en

g. de Regeling vervolg verdeling frequenties commerciële radio-omroep 2003 op artikel 3.10, eerste lid, van de Telecommunicatiewet en de artikelen 8, 9 en 10 van dit besluit.

Artikel 39

De volgende besluiten worden ingetrokken:

a. het Besluit aanvraagprocedure nummers,

b. het Besluit aanwijzing categorieën zendinrichtingen en vaststelling toelatingscriteria,

c. het Besluit draadomroep- en kabelinrichtingen,

d. het Besluit kabelgebonden telecommunicatie-infrastructuur,

e. het Frequentiebesluit,

f. het Wijzigingsbesluit Besluit alternatieve verdeling nummers enz.,

g. het Wijzigingsbesluit Besluit vergunningen mobiele telecommunicatie (DCS 1800),

h. het Wijzigingsbesluit Besluit mobiele telecommunicatie GSM in verband met de invoering van het systeem voor een openbare paneuropese semafoondienst te land (ERMES), en

i. het Wijzigingsbesluit Besluit ONP huurlijnen en telefonie (leveringsplicht en goedkeuring voorgenomen tariefwijzigingen).

Artikel 40

1. De Wet van 10 mei 2012 houdende wijziging van de Telecommunicatiewet in verband met de Nota frequentiebeleid 2005 (Staatsblad 2013, ...) treedt in werking met ingang van een maand na de datum van uitgifte van het Staatsblad waarin zij wordt geplaatst.

2. Artikel XXXVII, onderdeel K, van de Wet van 22 december 2011 tot aanpassing van een aantal wetten op het terrein van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie naar aanleiding van de departementale herindeling en het herstel van enkele wetstechnische gebreken en leemten (Staatsblad 2012, 19) treedt in werking op het in het eerste lid bedoelde tijdstip, direct na inwerkingtreding van de wet, bedoeld in het eerste lid.

3. Artikel I, onderdelen C, D, E tot en met H, artikel V, eerste lid en artikel VIa van de Wet van 10 mei 2012 tot wijziging van de Telecommunicatiewet ter implementatie van de herziene telecommunicatierichtlijnen treedt in werking op het in het eerste lid bedoelde tijdstip, direct na inwerkingtreding van de wet, bedoeld in het eerste lid.

4. Dit besluit treedt in werking op het in het derde lid bedoelde tijdstip.

Artikel 41

Dit besluit wordt aangehaald als: Frequentiebesluit 2013.

Lasten en bevelen dat dit besluit met de daarbij behorende nota van toelichting in het Staatsblad zal worden geplaatst.

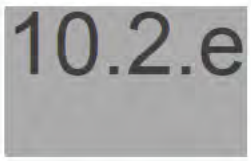

De Minister van Economische Zaken,

39

Ministerie van Economische Zaken

Aan
Kabinet der Koningin
t.a.v 10.2e .2e
afdeling WRV
Korte Vijverberg 3
2513 AB 's-GRAVENHAGE

Directie Wetgeving en Juridische Zaken

Behandeld door
10.2e) 2e
T 070 10.2e

Datum
5 februari 2013
Memonummer
WJZ / 13016427

Bijlage(n)
6

memo

Toezending ontwerp van een algemene maatregel van bestuur, houdende regels betreffende toewijzing en gebruik van frequentieruimte (Frequentiebesluit 2013)

Hierbij wordt u verzocht 10.2.e van het secretariaat Wetgeving en Juridische zaken telefonisch (telefoonnummer 070 10.2.e) in kennis te stellen van het tijdstip waarop het Besluit, houdende regels betreffende toewijzing en gebruik van frequentieruimte (Frequentiebesluit 2013) door de Koningin is getekend en bij het Kabinet kan worden opgehaald.

40

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Eerste Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 22
2513 AA 's-GRAVENHAGE

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energiemarkt

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Ons kenmerk
DGETM-EM / 14071525

Datum 23 APR. 2014
Betreft Beantwoording vragen PVV-fractie over uitrol slimme meters

Geachte Voorzitter,

De leden van de PVV-fractie van de vaste commissie voor Economische Zaken hebben vragen gesteld naar aanleiding van mijn brief van 10 maart 2014 inzake slimme meters (Kamerstukken I, 29023, I). Hierbij stuur ik u de antwoorden op deze vragen.

De leden van de PVV-fractie vroegen naar berichtgeving in de Staatscourant over het consultatiedocument STROOM. In deze consultatie is ingegaan op de inrichting en taken van de netbeheerder. De leden van de PVV-fractie vroegen naar aanleiding van dit bericht of de regering een versoepeling van het concurrentieverbod voor netbeheerders beoogt en of dit leidt tot concurrentievervalsing. In het artikel in de Staatscourant is de onjuiste indruk gewekt dat in het consultatiedocument STROOM is voorgesteld om het concurrentieverbod voor netbeheerders te versoepelen. Hiervan is geen sprake. Het wettelijk kader is dat netbeheerders gereguleerde taken hebben en geen zaken mogen doen in concurrentie (het concurrentieverbod). Andere onderdelen van het netwerkbedrijf waartoe de netbeheerder behoort mogen dat wel mits het infrastructureel en aanverwant is, maar de netbeheerder mag deze commerciële tak niet bevoordelen. De netbeheerder moet informatie die een commercieel voordeel kan opleveren, non-discriminatoir ter beschikking stellen aan alle marktpartijen. De ACM ziet hierop toe. In het consultatiedocument STROOM is aan deze uitgangspunten op geen enkele wijze afbreuk gedaan. Wel is aangegeven dat wordt bezien in hoeverre rollen en taken van de netwerkbedrijven in het licht van deze uitgangspunten verder moeten worden verduidelijkt.

De leden van de PVV-fractie stelden de vraag hoe de regering aankijkt tegen de wens van netbeheerders om meer taken uit te voeren dan hun wettelijke taken. Voorts informeerden deze leden of het uitvoeren van commerciële activiteiten door een netbeheerder de mogelijkheid zou bieden om kosten te verdoezelen in de tarieven. Zoals aangegeven mogen netbeheerders alleen gereguleerde taken uitvoeren. Andere onderdelen van het netwerkbedrijf waartoe de netbeheerder behoort hebben de mogelijkheid om, onder voorwaarden, commerciële activiteiten te verrichten. In het consultatiedocument is aan belanghebbenden reactie gevraagd op een voorstel dat in de toekomst bij algemene maatregel van bestuur - tijdelijk - taken aan de netbeheerder worden toegekend die in het kader van de energietransitie wel wenselijk zijn maar niet van de grond komen.

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energiemarkt

Ons kenmerk
DGETM-EM / 14071525

Uitgangspunten hierbij zijn dat de taken direct verband houden met de netten, dat de taken gereguleerd zijn (vastgestelde tarieven), niet als automatisme worden gesocialiseerd, en dat er geen wettelijk monopolie aan wordt toegekend, zodat ook marktpartijen deze taak kunnen oppakken. Ook in dat geval is het uitdrukkelijk niet toegestaan dat de netbeheerder niet toegestane commerciële activiteiten in de tarieven verwerkt; uitgangspunt van de regulering blijft dat netbeheerders uitsluitend gereguleerde kosten in de tarieven mogen opnemen. De tarieven kunnen dus uitsluitend betrekking hebben op de uitvoering van wettelijke taken. Ik zal in de beleidsbrief STROOM die in mei 2014 aan de Tweede Kamer wordt gestuurd nader ingaan op genoemde algemene maatregel van bestuur, mede naar aanleiding van de reacties tijdens de consultatie.

De leden van de PVV-fractie vroegen waarom gekozen wordt extra tijdelijke taken te beleggen bij de netbeheerder en niet bij het netwerkbedrijf. Het netwerkbedrijf is de commerciële tak binnen de groep waartoe ook de netbeheerder hoort. Indien er extra wettelijke taken zouden worden toegekend aan het netwerkbedrijf dan zou sprake zijn van oneerlijke concurrentie met andere marktpartijen. Ik hecht eraan te benadrukken dat in het consultatiedocument geen beleidskeuzes zijn gemaakt over extra taken voor de netbeheerder. Aan belanghebbenden is gevraagd te reageren op een voorstel. Op basis hiervan wordt een definitieve beleidskeuze gemaakt.

Ten slotte werd door de leden van de PVV-fractie de vraag voorgelegd of een verruiming van taken in samenhang zou moeten worden gezien met het feit dat de slimme meters daarmee onder de kosten kunnen vallen van het netbeheer. Deze leden brachten dit in verband met het uit te betalen dividend aan de aandeelhouders van de netwerkbedrijven. De uitrol van slimme meters staat los van een eventuele verruiming van de taken van netbeheerders en de dividenden die aan aandeelhouders van netwerkbedrijven worden uitgekeerd. De uitrol van de slimme meter is al een gereguleerde taak van de netbeheerders. Dit betekent dat ook de kosten worden gereguleerd. Dit gebeurt via het meettarief. ACM stelt sinds 2008 het meettarief elektriciteit jaarlijks vast op het niveau van het tarief van 2005 met enkel een inflatiecorrectie. Dit is destijds vastgelegd tegen de achtergrond van een spoedig verwachte uitrol van de slimme meter. Nadien is gebleken dat de behandeling van het wetsvoorstel en de daaruit voortkomende uitrol van de slimme meter langer duurde. Als reactie daarop is de regeling meettarieven aangepast (Kamerstukken II 2010/11, 32 374, nr. 11). Voor gas is per 1 januari 2012 het meettarief op het niveau van 2005 plus inflatiecorrectie vastgesteld. Kortweg werkt de regeling meettarieven als volgt: de komende jaren blijft het meettarief gehandhaafd conform het tarief van 2005, gecorrigeerd voor inflatie. ACM dient vast te stellen wat het verschil is tussen de kosten die netbeheerders maken voor hun meetactiviteiten voor kleinverbruikers en de tariefinkomsten die daar tegenover staan. Als de tariefinkomsten hoger zijn dan de kosten wordt het verschil in de toekomst in mindering gebracht op de kosten van de netbeheerders. Deze kosten zullen immers stijgen door de investeringen ten behoeve van de uitrol van de slimme meter. Door het verschil in mindering te brengen wordt een zo stabiel mogelijk meettarief gehandhaafd.

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energiemarkt

Ons kenmerk
DGETM-EM / 14071525

Recent heeft ACM de margebesluiten vastgesteld voor de jaren 2011 (elektriciteit) en 2012 (elektriciteit en gas). Netbeheerders hebben in 2011 en 2012 gezamenlijk zo'n 200 miljoen euro meer opbrengsten behaald dan zij kosten hadden voor deze meetdiensten. De margebesluiten voor 2011 en 2012 hebben geen gevolgen voor de hoogte van het meettarief. Voor een uitgebreide toelichting op de werking van het meettarief verwijs ik u naar de brieven over dit onderwerp aan de Tweede Kamer (Kamerstukken II 2010/11, 32 374, nr. 11 en Kamervragen (Aanhangsel) 2010/11, 3101 en 3462). De netbeheerders hebben bevestigd dat de uitrol van de slimme meter gefinancierd gaat worden binnen de ruimte die het meettarief op basis van 2005 plus inflatiecorrectie biedt.

10.2.e

H.G.J. Kamp
Minister van Economische Zaken

41

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA 's-GRAVENHAGE

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energiemarkt

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Ons kenmerk
DGETM-EM / 14071129

Bijlage
1

Datum 23 APR. 2014
Betreft Beantwoording vragen over grootschalige uitrol slimme meter

Geachte Voorzitter,

De vaste commissie voor Economische Zaken heeft inbreng geleverd voor het verslag van een schriftelijk overleg over het ontwerpbesluit grootschalige uitrol slimme meters, toegezonden aan de Kamer per brief d.d. 10 maart 2014 (Kamerstukken II 2013/14, 29 023, nr. 160). In de bijlage treft u de nota naar aanleiding van het verslag aan.

10.2.e

H.G.J. Kamp
Minister van Economische Zaken

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energiemarkt

Ons kenmerk
DGETM-EM / 14071129

NOTA NAAR AANLEIDING VAN HET VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG OVER HET ONTWERPBESLUIT GROOTSCHALIGE UITROL SLIMME METERS

Met belangstelling heb ik kennis genomen van de vragen van de leden van de verschillende fracties over het ontwerpbesluit grootschalige uitrol slimme meters (Kamerstukken II 2013/14, 29 023, nr. 160). Graag ga ik op deze vragen in. Ik houd daarbij de volgorde aan van de vragen zoals de vaste commissie voor Economische Zaken die mij heeft doen toekomen.

Vragen van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie vroegen welke instrumenten de Autoriteit Consument en Markt (ACM) heeft om toezicht te kunnen houden op alle verschillende aspecten inzake privacy, security en technische veiligheid en of die toereikend zijn. ACM en het College Bescherming persoonsgegevens (Cbp) houden toezicht op de veiligheids- en privacy eisen die in de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet en in het Besluit op afstand uitleesbare meetinrichtingen zijn opgenomen. Het toezicht door ACM heeft als doel het voorkomen van fraude met, misbruik van of inbreuk op de meetinrichting. De netbeheerder moet voorkomen dat dit gebeurt door de juiste beveiligingsmaatregelen te nemen. Daarnaast is beveiliging van de meetinrichting belangrijk vanwege de privacy-aspecten die samenhangen met de verwerking van persoonsgegevens. ACM richt die taak in middels systeemtoezicht. Dat betekent dat ACM onder andere toetst of en welke processen de netbeheerders hebben ingericht en of ze over een organisatie beschikken die er op gericht is om de beveiliging van de slimme meter te waarborgen. Als een netbeheerder niet door de systeemtoets komt, kan de ACM een aanwijzing geven of een bestuurlijke boete opleggen. Het Cbp ziet toe op de naleving vanuit de Wet Bescherming Persoonsgegevens en kan bij een overtreding een last onder dwangsom opleggen. Ik heb van de toezichthouders geen signalen ontvangen dat zij onvoldoende instrumenten hebben om toezicht te houden. Mochten zich onverhoopt problemen met privacy en security voordoen tijdens de grootschalige uitrolperiode, dan heb ik aanvullend de mogelijkheid om met een ministeriële regeling nadere eisen te stellen aan de beveiliging van op afstand uitleesbare meetinrichtingen. De monitoringsrapportage geeft geen aanleiding om daar gebruik van te maken.

De leden van de VVD-fractie vroegen voorts hoe ervoor gezorgd wordt dat de kennis van de netbeheerders en het toezicht up-to-date blijven. De netbeheerders zijn eerstverantwoordelijke om ervoor te zorgen dat de beveiliging van de slimme meters op orde is. Met de voortschrijdende technologische ontwikkelingen is de bescherming van privacy en security een permanent aandachtspunt van de netbeheerders. De netbeheerders hebben hiervoor een gemeenschappelijke beheersorganisatie ingericht om het kennisniveau op peil te houden. Er worden risico-analyses uitgevoerd en netbeheerders delen onderling informatie over eventuele incidenten. Op deze manier kunnen netbeheerders continu monitoren of

Directoraat-generaal
Energie, Telecom &
Mededinging
Directie Energiemarkt

Ons kenmerk
DGETM-EM / 14071129

aanvullende veiligheidsmaatregelen nodig zijn. Via het hiervoor genoemde systeemtoezicht blijft ook het kennisniveau bij de toezichthouder op peil.

Door de leden van de VVD-fractie werd geïnformeerd in hoeverre de minister betrokken is bij het aanjagen van innovaties in de energiebesparingsdienstenmarkt en in hoeverre de topsector energie een rol speelt in de ontwikkeling van deze markt. De basis voor innovaties op deze markt ligt, zoals de leden ook aangeven, in het vooruitzicht van een grote afzetmarkt die ontstaat met de grootschalige uitrol van slimme meters. Het Energieakkoord geeft een belangrijke impuls aan energiebesparing door in te zetten op een combinatie van voorlichting en bewustwording, ontzorging en financieringsondersteuning. Dit is een belangrijke stimulans voor de markt voor energiebesparingsdiensten. Ten tweede worden vanuit de topsector energie innovatieve projecten ontplooid, in het bijzonder binnen het Topconsortium voor Kennis en Innovatie (TKI) Switch2SmartGrids. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om heel direct herkenbare diensten zoals in het project PowerMatching City in Groningen die zich richten op flexibilisering van de energievoorziening, maar ook om meer fundamentele ontwikkelingen zoals het ontwerpen van een 'Universal Smart Energy Framework' dat opschaling van diensten faciliteert middels een marktmodel met richtlijnen en standaarden voor diensten. Ook kunnen energiediensten een rol spelen in innovatieve projecten van de TKI Energiebesparing Gebouwde Omgeving en Green Deals zoals die voor Smart Energy Cities die ik in november samen met gemeenten, netbeheerders en verschillende Topconsortia voor Kennis en Innovatie ben overeengekomen. Tot slot verwacht ik dat innovaties hun weg naar de markt zullen vinden mede dankzij de afspraken in het binnenkort af te sluiten convenant tussen netbeheerders en partijen die energiebesparingsdiensten aanbieden.

Met betrekking tot de energiebesparingsdiensten vroegen de leden van de VVD-fractie hoe de uitdaging opgepakt wordt om minder ervaren of technologisch minder georiënteerde gebruikersgroepen te bereiken. Het is in eerste instantie aan de markt om te voorzien in aanbod voor alle doelgroepen. Uit een rondgang langs verschillende marktpartijen afgelopen najaar bleek dat zij in de startblokken staan voor of al gestart zijn met het aanbieden van energiebesparingsdiensten en -producten gekoppeld aan de slimme meter. Zoals ik al in mijn beantwoording van 7 april (Kamerstukken II 2013/2014, 29 023, nr. 163) aangaf hebben leveranciers in het Energieakkoord afspraken gemaakt om een besparing van 1,5 procent van het finale energieverbruik te realiseren en dat zij de grootschalige uitrol van slimme meters benutten om consumenten, bij wie netbeheerders een slimme meter plaatsen, gelijktijdig een aanbod voor besparen te doen. Het binnenkort af te sluiten convenant tussen netbeheerders en marktpartijen zal hier ook een belangrijke bijdrage aan leveren. De beoogde effecten van het convenant zijn onder meer dat marktpartijen een breed palet aan energiebesparende producten en -diensten ontwikkelen die voor alle doelgroepen bereikbaar zijn en leiden tot daadwerkelijke energiebesparing. Daarnaast is gebleken uit een pilot die in het kader van de energiebesparingsmonitor is uitgevoerd onder een minder ervaren en technologisch georiënteerde doelgroep, dat - om deze doelgroep te bereiken -

Directoraat-generaal
Energie, Telecom &
Mededinging
Directie Energiemarkt

Ons kenmerk
DGETM-EM / 14071129

samenwerking met gemeenten en/of woningcorporaties succesvol kan zijn. Ik heb er vertrouwen in dat de markt de handschoen oppakt en dus energiebesparingsdiensten zal aanbieden die voor alle doelgroepen bereikbaar zijn. Ik zal tegelijkertijd het aanbod van energiebesparingsdiensten tijdens de grootschalige uitrol blijven monitoren.

De leden van de VVD-fractie informeerden of hun conclusie juist is dat de situatie in Nederland - in vergelijking met de situatie in Duitsland en België - gunstig is doordat we de inrichting van het systeem in Nederland efficiënt hebben vormgegeven. In Nederland is de inrichting van het systeem inderdaad efficiënt vormgegeven. Doordat de netbeheerders een solide samenwerkingsorganisatie hebben opgetuigd waarin zij onder andere meterontwikkeling, aanbesteding, privacy- en securityaspecten en communicatie gezamenlijk hebben opgepakt, werken ze efficiënt en hoeft niet door iedere partij het wiel opnieuw uitgevonden te worden. Op deze manier worden schaalvoordelen behaald.

Ten aanzien van de kosten van de slimme meter vroegen de leden van de VVD-fractie welke waarborgen gegeven kunnen worden dat het meettarief niet zal stijgen door de uitrol van de slimme meter en wat er gebeurt als de kosten alsnog tegenvallen. De netbeheerders hebben aan mij bevestigd dat de uitrol van de slimme meter gefinancierd gaat worden binnen de ruimte die het meettarief op basis van 2005 plus inflatiecorrectie biedt. Op basis van deze afspraak ga ik ervan uit dat de tarieven niet meer zullen stijgen dan het meettarief van 2005 plus inflatiecorrectie. Via de ministeriële regeling meettarieven heb ik daarnaast zicht op de inkomsten en uitgaven van netbeheerders voor de meetdienst omdat ACM de meeropbrengsten vaststelt. Als de tariefinkomsten hoger zijn dan de kosten wordt het verschil in de toekomst in mindering gebracht op de kosten van de netbeheerders. Deze kosten zullen immers stijgen door de investeringen ten behoeve van de uitrol van de slimme meter. Door het verschil in mindering te brengen wordt een zo stabiel mogelijk meettarief geborgd. Recent heeft ACM de margebesluiten vastgesteld voor de jaren 2011 (elektriciteit) en 2012 (elektriciteit en gas). Netbeheerders hebben in 2011 en 2012 gezamenlijk zo'n 200 miljoen euro meer opbrengsten behaald dan zij kosten hadden voor deze meetdiensten. De margebesluiten voor 2011 en 2012 hebben geen gevolgen voor de hoogte van het meettarief.

De leden van de VVD-fractie stelden ook vragen over de schakelfunctionaliteit. Zij wilden weten waarom het moeilijk is om vast te stellen of de juiste persoon wordt afgeschakeld en hoe het kan dat netbeheerders hier onzeker over zijn. Netbeheerders geven aan dat door eventuele administratieve fouten het mogelijk is dat een verkeerde klant wordt afgesloten, terwijl dit voorkomen kan worden als er nog direct klantcontact plaatsvindt. In een situatie waarin een klant bijvoorbeeld om medische redenen afhankelijk is van elektriciteit zou een foutieve afsluiting tot veel leed kunnen leiden.

De leden van de VVD-fractie vroegen of voldoende is geprobeerd om de schakelfunctie optimaal te benutten. Vanaf de start van de kleinschalige uitrol zijn

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energiemarkt

Ons kenmerk
DGETM-EM / 14071129

al twijfels geuit rond het nut en de noodzaak en de mogelijke security-risico's van de schakelfunctionaliteit. Hierop zijn er verschillende onderzoeken gedaan naar de schakelaar en is er overleg tussen stakeholders geweest. Vanwege deze twijfels en de risico's dat een klant mogelijk ten onrechte wordt afgeschakeld zijn de netbeheerders terughoudend geweest om de schakelprocessen in te richten. Daarnaast heb ik de afgelopen jaren geen signalen ontvangen dat er in de markt geëxperimenteerd is met prepaiddiensten of dat er vraag is ontstaan naar prepaiddiensten, een andere toepassingsmogelijkheid van de schakelaar.

De leden van de VVD-fractie vroegen in dit kader ook of het mogelijk is om met behulp van de schakelfunctie de elektriciteitsvoorziening te beperken en welke mogelijkheden dit biedt om de energierekening niet te ver op te laten lopen. Het klopt dat met de schakelfunctie de elektriciteitsvoorziening beperkt kan worden tot een minimaal niveau. Daarbij is het bijvoorbeeld nog wel mogelijk om het licht en de koelkast te laten functioneren, maar wordt er automatisch afgeschakeld zodra er meer elektriciteit gevraagd wordt, zoals door een televisie. Zoals in beantwoording op Kamervragen is aangegeven was het idee om de beperkfunctie in te zetten bij wanbetaling, nadat het volledige incassoproces was doorlopen en op het moment dat in het gebruikelijke proces overgegaan zou worden tot afsluiting (Kamervragen (Aanhangsel) 2011/12, nr. 1451). Dus als een laatste waarschuwing, om de consument bewust te maken van een dreigende afsluiting. Aangezien de kosten voor de geleverde energie gedurende de gehele incassoprocedure oplopen en het inzetten van de beperkfunctie aan het einde van het incassoproces zou zijn -waar normaliter afgesloten zou zijn-, is er geen sprake van dat door de beperkfunctie de rekening niet verder oploopt. Bij fysieke afsluiting loopt de rekening immers helemaal niet verder op. Wel zou de beperkfunctie het aantal fysieke afsluitingen mogelijk kunnen beperken.

Ten aanzien van de schakelfunctionaliteit stelden de leden van de VVD-fractie ook de vraag in hoeverre de slimme meter kan bijdragen aan het opsporen van een illegale hennepplantage. Die bijdrage is beperkt omdat bij illegale hennepteelt veelal illegaal stroom wordt afgetapt, dat niet op de meter wordt geregistreerd. Bovendien mag worden verondersteld dat personen die een illegale hennepplantage hebben de slimme meter zullen weigeren omdat fraude eerder aan het licht komt wanneer een meter op afstand uitgelezen kan worden.

Ook vroegen de leden van de VVD-fractie of het stroomverbruik niet gedetailleerd in kaart is te brengen als consumenten de slimme meter weigeren of administratief uitzetten. Tijdens de kleinschalige uitrol heeft een klein percentage huishoudens de slimme meter geweigerd of administratief laten uitzetten. Omdat dit percentage beperkt is hebben de netbeheerders met het oog op adequaat netbeheer geen knelpunten ervaren om het stroomverbruik in kaart te brengen.

Dezelfde leden wilden weten of de baten van de schakelaar ook veel hoger kunnen liggen dan geschat in de studie van DNV KEMA. Dat is niet aannemelijk. De baten op het gebied van het op afstand kunnen afsluiten (EUR 87 miljoen) zijn gebaseerd op het gemiddeld totaal aantal afsluitingen die de netbeheerders de

afgelopen jaren hebben uitgevoerd. Ten aanzien van prepaiddiensten heeft DNV KEMA op basis van interviews ingeschat wat het meest waarschijnlijke percentage prepaid klanten zou kunnen zijn.

In dit kader vroegen de leden van de VVD-fractie ook of het positieve saldo van de baten van de schakelaar op zich niet al voldoende reden is om de slimme meter te voorzien van een schakelaar. Dat deel ik niet. De schakelfunctie heeft een licht positieve netto contante waarde van EUR 10 mln., maar het grootste deel van de baten van de schakelaar is onzeker. Tegelijkertijd staan de kosten wel vast en zijn er risico's die het betrouwbaar inzetten van de schakelfunctie bemoeilijken. Veiligheidsexperts geven aan dat een slimme meter met schakelaar een groter veiligheidsrisico oplevert en voor hackers een interessanter doelwit is dan een meter zonder schakelaar. Bovendien brengen eventuele veiligheidsincidenten/ negatieve beeldvorming rondom de schakelaar een risico met zich mee voor de acceptatiegraad en daarmee het behalen van de baten van de maatschappelijke business case van de slimme meter. De studie van DNV KEMA kan aldus niet los van deze andere overwegingen gezien worden en geeft vooral inzicht in het feit dat het positieve resultaat sterk leunt op de ontwikkeling van prepaiddiensten, die hoogst onzeker zijn.

De leden van de VVD-fractie vroegen voorts of netbeheerders voldoende prikkels hebben om wanbetaling en misbruik aan te pakken. Dat kan ik bevestigen. Het incassoproces wordt gestart door de leverancier aangezien hij namens de netbeheerder bij de consument geld int voor de levering van energie. Als de consument niet betaalt en het incassoproces is doorlopen sluit de netbeheerder de consument af, daarover zijn afspraken vastgelegd in de Informatiecode Elektriciteit en Gas (hoofdstuk 3.4 Beëindiging van de levering op een kleinverbruik aansluiting). Bovendien is het netbeheerders er zelf ook aan gelegen dat administratieve netverliezen (bijvoorbeeld als gevolg van fraude) zoveel mogelijk worden beperkt omdat de netbeheerders via de regulering geprikkeld worden om zo efficiënt mogelijk te werken. Zo werken netbeheerders nauw samen met politie en justitie om fraude aan te pakken.

Vragen van de leden van de SP-fractie

De leden van de SP-fractie vroegen een bevestiging dat consumenten het recht houden om de communicatiefunctie uit te zetten. Dat bevestig ik. Ik hecht waarde aan de keuzevrijheid van de consument. Dit was het uitgangspunt bij de kleinschalige uitrol en dat zal het ook zijn bij de grootschalige uitrol.

Deze leden stelden voorts de vraag of niet beter is meer pilots uit te voeren voordat de grootschalige uitrol wordt gestart, mede omdat de gerealiseerde energiebesparingen lager zijn dan geprognosticeerd en vanwege optimalisatie van de specificaties. Ik acht dit niet nodig en niet wenselijk. Niet nodig omdat het idee van de kleinschalige uitrol was om nauwkeurig te monitoren en ervaring op te doen, knelpunten te signaleren en op te lossen zodat de grootschalige uitrol zo efficiënt mogelijk kan verlopen. In dat kader moeten ook de resultaten van de

Directoraat-generaal
Energie, Telecom &
Mededinging
Directie Energiemarkt

energiebesparingsmonitor gezien worden: deze geven de stand van zaken weer in de beginfase van de uitrol. Een beginfase waarin de consument nog nauwelijks bekend was met de slimme meter en waarbij het tweemaandelijks kostenoverzicht nog niet de inhoud had die het moet hebben om de consument de juiste prikkels te geven. Dat heeft alles te maken met de opstartfase van de uitrol. Het is ook logisch dat bij zo'n groot project de kosten voor de baten uitgaan; terwijl de kosten voor een deel al gemaakt zijn tijdens de kleinschalige uitrol, hebben de baten een langere aanloopfase nodig. De gerealiseerde energiebesparingscijfers tonen aan dat er bespaard kan worden met de slimme meter en de pilots die gedaan zijn laten zien dat er voldoende potentie is om de energiebesparingsdoelstellingen te halen. Doordat er gemonitord is zijn er ook concrete verbeterstappen gezet om ervoor te zorgen dat de baten van de slimme meter gehaald worden. Ik zal bovendien het aanbod van energiebesparingsdiensten blijven monitoren om tijdig vast te kunnen stellen of eventueel aanvullende maatregelen nodig zijn.
Uitstel van de uitrol is ook niet nodig vanwege de specificaties van de slimme meter. Zoals ik al in mijn beantwoording van 7 april aangaf, zijn mij geen ontwikkelingen bekend die er op wijzen dat slimme meters in de toekomst vervangen moeten worden vanwege nieuwe specificatie-eisen die nodig zijn voor bijvoorbeeld het invoeren van contracten op basis van kwartierprijzen. Hoewel toekomstige generaties slimme meters op onderdelen aangepast zullen worden, zijn de functionele eisen aan de slimme meter die in het besluit metereisen zijn opgenomen, robuust en toekomstvast. Hierdoor is het mogelijk op basis van de huidige meter innovatieve diensten aan te bieden en energiebesparing te realiseren.
Ik acht het niet wenselijk om meer pilots uit te voeren omdat zolang de uitrol in pilots gebeurt, er geen zekerheid wordt geboden aan marktpartijen terwijl dat wel nodig is om de markt voor besparingdiensten van de grond te laten komen. Deze is ook van belang in het licht van de invulling van het Energieakkoord. Ik benadruk ten slotte dat ACM in haar monitoringsonderzoek concludeert dat er geen belemmeringen zijn om de grootschalige uitrol te starten. Ik vind het dan ook verantwoord om de grootschalige uitrol te starten.

De leden van de fractie van de SP informeerden naar de in MKBA gehanteerde doorlooptijd van 50 jaar en wat het gevolg voor de MKBA 2010 is als de looptijd wordt gehalveerd tot 25 jaar. De looptijd van de MKBA is conform de zogenaamde OEEI-methodiek (Overzicht Economische Effecten Infrastructuur)[1]. De OEEI-methodiek is een breed gedragen en geaccepteerde leidraad voor het maken van MKBA's voor infrastructuurprojecten en stelt dat een lange tijdshorizon inherent is aan veel infrastructuurprojecten. Over een infrastructuurproject wordt nu een beslissing genomen, terwijl de effecten vaak pas op lange termijn zichtbaar zijn. In een MKBA wordt in principe gewerkt met een oneindige tijdshorizon. Om praktische redenen is in de MKBA 2010 voor 50 jaar gekozen. Het effect van een

[1] Centraal Planbureau en Nederland Economisch Instituut 'Evaluatie van Infrastructuurprojecten, leidraad voor kosten-batenanalyse' (2000)

Directoraat-generaal
Energie, Telecom &
Mededinging
Directie Energiemarkt

Ons kenmerk
DGETM-EM / 14071129

kortere looptijd kan ik niet geven want dit zou een nieuwe analyse vragen, maar ik acht dit gelet op het bovenstaande ook niet zinvol.

De leden van de SP-fractie vroegen ook wat de economische levensduur is van de bestaande elektriciteits- en gasmeters en van de slimme meter. De aanname voor de economische levensduur van de conventionele meter is 30 jaar, voor de slimme meter is dat 15 jaar. Het gevolg hiervan is dat een slimme meter vaker vervangen moet worden dan een conventionele meter. Dit effect is meegenomen in de MKBA.

Voorts vroegen de leden van de SP-fractie wanneer de randvoorwaarden zijn ingevuld om contractvormen op basis van dynamische tarieven mogelijk te maken en of er op het terrein van regelgeving nog actie nodig is. Het is in beginsel nu reeds mogelijk om dergelijke contractvormen aan te bieden. De leveranciers geven echter aan op dit moment voor de consument nog geen extra waarde te zien voor dergelijke contracten, mede vanwege het ontbreken van de mogelijkheid om een relatie te leggen tussen deze contracten en hun positie op de groothandels- of onbalansmarkt. De aanpassingen in achterliggende administratieve processen die hiervoor nodig zijn vinden plaats in het zogenaamde Pantheon-project. Dit is een samenwerkingsverband tussen netbeheerders en leveranciers. De verwachte uitkomst hiervan is een nieuw marktprocesmodel. In de planning van Pantheon wordt er van uitgegaan dat leveranciers op zijn vroegst in 2016 aan de slag kunnen met nieuwe leveringscontracten. Ik verwacht van de leveranciers en netbeheerders dat het Pantheon traject voortvarend wordt uitgevoerd. Voor dynamische leveringstarieven is geen aanpassing van wetgeving nodig. Het Besluit experimenten decentrale duurzame elektriciteit opwekking beoogt ruimte te bieden voor variabele transporttarieven.

De leden van de SP vroegen of er in België en Duitsland verschillende eisen worden gesteld aan de slimme meters. Vanuit de Europese Commissie worden tien minimumfunctionaliteiten aanbevolen met betrekking tot: de consument, de partij verantwoordelijk voor de uitrol van de meter, commerciële aspecten aan de aanbodzijde, beveiliging van de data en decentrale opwekking. Naast de minimumfunctionaliteiten is elk land vrij om extra vereisten te stellen aan de slimme meter. Hierdoor zijn er in Europa verschillende typen slimme meters in gebruik. Op het niveau van de gestelde functionaliteiten zijn de slimme meters die in Nederland, België en Duitsland hangen nagenoeg gelijk. Er zijn wel verschillen in de technische invulling van deze functionaliteiten in deze landen. Zo wordt er in Duitsland bijvoorbeeld uitgegaan van verschillende specificaties voor verschillende doelgroepen.

Daarnaast vroegen de leden van de SP-fractie of er grensoverschrijdende samenwerking met België en Duitsland opgezet kan worden om te komen tot een gemeenschappelijke standaard. Er is geen samenwerking specifiek met Duitsland en België om te komen tot een gemeenschappelijke standaard, maar er wordt op Europees niveau gewerkt aan harmonisering van functionaliteiten van de slimme meter. Dit vloeit voort uit het derde pakket energierichtlijnen. In 2013 is door de

Europese Commissie het functionele raamwerk voor deze standaard neergelegd bij CEN CENELEC. Deze instantie is in de EU verantwoordelijk voor het vaststellen van EU standaarden. Naast fabrikanten zijn ook alle lidstaten hierin vertegenwoordigd. Punten waarop harmonisatie wordt gezocht zijn onder andere communicatie en privacy- en security-aspecten. Ik heb in 2011 de Nederlandse netbeheerders aangemoedigd hierin een voortrekkersrol te nemen. In dat kader hebben zij in samenwerking met het NEN voorstellen gedaan tot verdere standaardisatie.

Deze leden wilden ook weten wat het effect van het verwijderen van de schakelfunctie is op de MKBA omdat daar ook baten voor waren meegenomen. De netto contante waarde van de MKBA 2010 is EUR 770 mln., de netto contante waarde van de schakelfunctie is EUR 10 mln. DNV KEMA geeft aan dat de netto contante waarde van de schakelfunctie een bijdrage van 1-2% levert aan de totale NCW.

Ten aanzien van de schakelfunctionaliteit vroegen de leden van de SP-fractie of de doorlaatwaarde nog wel op afstand beperkt kan worden. Tevens vroegen zij of het beperken van de doorlaatwaarde een alternatief is voor fysiek afsluiten. Ik verwijs u kortheidshalve naar het antwoord op een vraag van de leden van de VVD-fractie over dit onderwerp.

Vragen van de leden van de fractie van de PVV-fractie

De leden van de PVV-fractie vroegen naar de samenwerking tussen het ministerie van Economische Zaken en DNV KEMA betreffende de opdracht voor de MKBA. Deze leden suggereerden dat de uitkomsten van het onderzoek door het ministerie zijn gestuurd. De afweging van kosten en baten is indertijd zorgvuldig tot stand gekomen waarbij DNV KEMA beoordeeld heeft welke kosten en baten van voldoende invloed waren om mee te nemen in de kwantificering. Hierover is vanzelfsprekend overleg geweest tussen het ministerie van Economische Zaken als opdrachtgever van de analyse en DNV KEMA als professionele opdrachtnemer. Het onderzoek is gebaseerd op transparante berekeningsmethoden en aannames op basis van literatuuronderzoek, marktonderzoek, interviews met stakeholders en kennis van DNV KEMA van de markt.

Tevens stelden deze leden de vraag hoeveel van de begrote EUR 3,3 miljard aan kosten nu al gemaakt zijn en of het mogelijk is voor huishoudens hun bijdrage terug te vorderen. Zoals ik in mijn antwoorden van 7 april heb aangegeven, is het niet mogelijk aan te geven hoeveel van de begrote EUR 3,3 miljard aan maatschappelijke kosten al gemaakt zijn. De kosten zijn namelijk over veel partijen verdeeld. Het is niet mogelijk voor huishoudens om hun bijdrage terug te vorderen en daar is ook geen reden voor. Ten aanzien van de netbeheerders geldt het volgende: de netbeheerders hebben een wettelijke taak gekregen om slimme meters te gaan installeren. De kosten die daarvoor zijn gemaakt hebben de netbeheerders vergoed gekregen via het meettarief.

De leden van de PVV-fractie gaven aan te vrezen dat de vaste energietarieven in de toekomst zullen verschuiven richting hoge variabele piektarieven. Zij vroegen of verzekerd kan worden dat consumenten met een slimme meter in de toekomst altijd kunnen kiezen voor een voordelig vast tarief. Voor de toekomst is niet te voorspellen wat voor soort contracten al dan niet worden aangeboden, maar we hebben in Nederland een energiemarkt waar veel partijen, met een breed aanbod, concurreren om de gunst van de consument. Ik heb er daarom vertrouwen in dat consumenten kunnen kiezen voor een vast contract zolang daar vraag naar is.

De leden van de PVV-fractie vroegen tegen deze achtergrond om een verbod voor energieleveranciers om op afstand apparatuur aan- en uit te kunnen schakelen waarmee de energievraag kan worden gestuurd. Een verbod is niet nodig omdat afnemers op grond van de Wbp altijd expliciet toestemming moeten geven aan energieleveranciers of andere bedrijven om op afstand apparatuur te bedienen. Overigens kan de slimme meter als zodanig het elektriciteitsverbruik van afzonderlijke apparaten niet sturen. Deze mogelijkheid bestaat wel in combinatie met andere systemen die door consumenten kunnen worden aangeschaft.

Door de leden van de PVV-fractie werd geïnformeerd naar de mogelijkheden om consumenten te beschermen tegen een situatie waarbij bedrijven data uit de slimme meter gebruiken om digitale profielen aan te maken. In de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet zijn privacywaarborgen opgenomen. In de wet is limitatief vastgelegd voor welke doeleinden de netbeheerder meetdata mag verzamelen. De netbeheerder mag aan de energieleverancier alleen data ter beschikking stellen voor het verstrekken van kostenoverzichten, facturering, verhuizing en bij het switchen naar een andere energieleverancier. In de wet is ook opgenomen dat een netbeheerder aan derden uitsluitend toegang tot meetgegevens mag geven met inachtneming van de Wbp. Dit betekent dat consumenten expliciete toestemming moeten geven voordat de netbeheerder gegevens aan een derde ter beschikking stelt.

Ten slotte stelden de leden van de fractie van de PVV een vraag over de beveiliging van de slimme meter. Zij informeerden naar het veiligheidsrisico dat hackers toegang krijgen tot de energievoorziening en apparatuur van afnemers. Zoals ik in mijn beantwoording van 7 april heb aangegeven, hebben de netbeheerders een controle- en beheersorganisatie ingericht waarin netbeheerders onder coördinatie van Netbeheer Nederland samenwerken aan privacy- en securityrichtlijnen, technische veiligheidseisen aan de meters en achterliggende systemen, veiligheidsaudits en kwetsbaarheidstesten. Met deze samenwerking beogen de netbeheerders permanente aandacht voor privacy- en securityaspecten te waarborgen. Ook is in samenspraak met het College Bescherming Persoonsgegevens een Privacy Gedragscode opgesteld en zijn netbeheerders gecertificeerd. ACM concludeert in de monitor over de kleinschalige uitrol dat de netbeheerders hebben aangetoond dat zij een professionele organisatie en uitgebreide processen hebben ingericht.

Directoraat-generaal
Energie, Telecom &
Mededinging
Directie Energiemarkt

Ons kenmerk
DGETM-EM / 14071129

Dit is natuurlijk geen garantie dat er zich in de praktijk geen privacy of security incidenten kunnen voordoen, maar ACM constateert dat de netbeheerders de slimme meter in Nederland goed beveiligen tegen fraude met, misbruik van of inbreuk op de slimme meter.